

GÜNTER GRASS

Anestezie locală

Colecția GLOBUS / Editura Univers

Jerda Nägl
Sibiu 1975

GLOBUS

Günter Grass

Anestezie locală

Traducere de
H. Matei

Prefaţă de
Mihai Isbăşescu

EDITURA UNIVERS
Bucureşti
1975

Ilustraţia copertei de *Vasile Socoliuc*
Coperta colecţiei de *Ion State*

GÜNTER GRASS

LA NICI DOI ANI după apariţia romanului *Toba de tinichea,* cunoscutul scriitor suedez Artur Lundkvist scria, în octombrie 1961, în *Stockholms Tidningen* : „Literatura postbelică germană şi-a aflat în sfîrşit tînărul ei leu : Günter Grass". Şi, cam în acelaşi timp, periodicul parizian *Carrefour* făcea o afirmaţie puţin obişnuită : „Romancieri francezi, ascundeţi-vă faţa ! Dacă ar mai fi existat azi un concurs al cîntăreţilor în domeniul romanului, aţi fi fost complet depăşiţi : în sezonul trecut de către Lampedusa, iar în sezonul acesta de către un oarecare Günter Grass". Aceasta în ceea ce priveşte locul noului romancier în ierarhia internaţională a breslei.

Iar în privinţa substanţei, a specificului operei, André Delmas publicase, cu cîteva săptămîni înainte, în *France Observateur,* următoarele : „Dacă cititorul ar vrea neapărat să compare romanul *Toba de tinichea* cu o operă pe care o cunoaşte mai de mult, ar trebui să se îndrepte în direcţia lui Sterne, mai precis spus către *Tristram Shandy,* pentru a putea aprecia multitudinea şi forţa motivelor : farmecul blasfemiei, licenţiozitatea sau erotismul, vigoarea şi umorul ce se împletesc în decursul episoadelor cu fidelitatea istorică a acestei adevărate harababuri. Poves-

tea lui Oskar, eroul lui Günter Grass, este același gen de biografie hibridă ca și cea a lui Tristram Shandy." Acest toboșar, se afirmă mai departe, ar pune lumea întreagă în mișcare: „Prin condensare poetică, Oskar ar fi putut deveni nucleul unei molecule uriașe. Căci, prin condensare poetică, Oskar dezvăluie lumea în același timp în care se învăluie pe sine însuși. Dar umorul acestui limbaj familiar nu-i permite cititorului să-l descopere pe Oskar. Acesta din urmă nu există, sau — mai curînd — există doar prin intermediul naratorului care îl trezește la viață. Iar pe autor nu-l întîlnești, aici, niciodată fără eroul său. Vorbesc unul cu altul și sînt solidari. Ceea ce nu vede autorul, îi arată Oskar; tot Oskar îl conduce pe autor încotro nu vrea să meargă. Cînd povestitorul se domolește, se revoltă Oskar. Oskar, eroul schilod, un produs al fanteziei și asemănător cu o insectă, distruge încet, pas cu pas, cu limbajul său, întreaga construcție pe care naratorul a înălțat-o în fața lui."

Cam în acest stil erau exprimate o parte din păreri, cele laudative sau măcar pozitive, în corul cărora se înscriau chiar și vocile unor critici manifest conservatori, ca Hans Egon Holthusen, care vorbea despre „re-integrarea" prozei germane, afirmînd că: *„Toba de tinichea* restaurează forma romanului, poate nu o dată pentru totdeauna, dar oricum pentru această singură dată: și anume a romanului în versiunea lui cea mai proaspătă, mai distractivă, care joacă fără reticențe pe cartea anecdoticului, a romanului ca suită aventuroasă de istorisiri picarești". Și exemplele de acest gen s-ar putea multiplica încă.

Dar, cu toată mutra blajină, Günter Grass și opera sa par să se fi născut sub semnul unei zodii frămîntate de contradicții, unei zodii care favorizează dis-

putele şi părerile diametral opuse. Căci prima sa operă de mare răsunet, ca şi restul scrierilor, dealtfel, şi însăşi persoana sa au declanşat şi manifestări ostile, de reprobare sau chiar revoltă, care au culminat, în iarna 1959, cu refuzul Senatului oraşului Bremen de-a acorda lui Günter Grass premiul literar pe care un juriu cu orientare prospectivă propusese să i-l atribuie. Eu însumi am avut prilejul să asist la o scenă care, fără a tulbura, atunci, calmul flegmatic al lui Grass, a constituit preludiul declanşării unui conflict acut — consemnat cu reticenţe de presa germană — între Günter Grass şi studenţimea efervescentă din Berlinul Occidental, preferat de scriitor ca oraş şi reşedinţă. Era în toamna anului 1968, în cadrul unui agitat — din pricina unor anarhice tulburenţe studenţeşti — congres al germaniştilor: Günter Grass a oferit congresiştilor o serie de lecturi din producţia sa lirică mai veche şi recentă — din volumul *Ausgefragt (Interogat)*, apărut în 1967 —, urmate de discuţii libere. Grass, pe care îl vedeam pentru prima oară în persoană, m-a impresionat prin prezenţa sa fizică şi mai ales prin capul leonin, oacheş, cu o imensă şi decorativă mustaţă neagră „pe oală" şi cu o privire pătrunzătoare, dar blajină, prin ţinuta vestimentară, voit neglijentă, înscrisă, sub aspectul modernităţii nonconformiste, în limitele moderaţiei unui permanent-valabil bun-simţ. Deşi cîndva, la un simpozion din anul 1960, Grass se autocaracterizase ca un *„eingefleischter Gelegenheitsdichter"* („poet ocazional încarnat"), poeziile citite păreau să reprezinte mai curînd un fel de *„hobby"* — cum spun nemţii de azi —: adică un fel de *„violon d'Ingres"* al unui talent prin excelenţă epic eruptiv, copleşitor prin dezlănţuirea stufoasă a invenţiei ce nu cunoaşte

niciodată penuria, prin dimensiunile de-a dreptul epopeice ale eroilor şi prin vastitatea şi varietatea caleidoscopic-dinamică a naraţiunii. Lectura poemelor a fost ascultată cu o religiozitate şi un interes, ce reflectau evident marea preţuire de care se bucura poetul şi, totodată, curiozitatea asistenţei faţă de o nouă faţetă a unui talent în permanentă efervescenţă, de la care niciodată nu ştii la ce te poţi aştepta. Dar întrebările puse la sfîrşit, în legătură cu sensul, substanţa şi dimensiunile universului său liric sau cu modalităţile exprimării lui, au oglindit luciditatea necruţătoare a unui public — în special tînăr — matur esteticeşte, care nu iartă nici o slăbiciune de dragul unei sentimentale, dar ferme, aprecieri de ansamblu din trecutul îndepărtat sau mai apropiat. Reproduc din memorie doar una dintre întrebări, pusă de un tînăr asistent universitar, care m-a impresionat prin îndrăzneala ei şi care suna cam astfel : „Ce-ar spune domnul Grass, dacă ar întîlni în creaţia altui poet o suită de platitudini asemenea celor debitate în unele dintre poeziile citite astă-seară, ca de pildă..." — şi urmau o serie de exemplificări. După un scurt răgaz, destinat parcă revenirii de pe urma şocului întrebării şi împingerii la regim maxim a mecanismului gîndirii inteligente, Grass a răspuns cu un calm deconcertant şi demn de invidiat : „Fireşte că le-aş condamna, dar, în privinţa asta, există puncte de vedere diferite, iar pretinsele platitudini, din poeziile citite aici astă-seară, mie nu-mi par a merita asemenea calificativ !"

M-am dus atunci cu gîndul la cîteva versuri dintr-o poezie programatică, *Diana*, cuprinsă într-un volum de versuri mai vechi al lui Grass, *Gleisdreieck (Triunghi de întoarcere)* :

„Dintotdeauna-am refuzat
să-mi las trupul, ce-aruncă umbră,
rănit de-o idee ce nu face umbră".

Şi mi-am dat seama de admirabila forţă şi siguranţă lăuntrică a creatorului care-şi urmează calea, fără a se lăsa influenţat de nimic, aşa cum mărturiseşte, dealtfel, şi în *Über das Selbstverständliche (Despre cele de la sine înţelese)*: „Soarta mea a fost să exprim, să dau greş, să pierd, s-o iau din nou de la capăt. Ţelul strădaniilor mele s-a chemat: să opun scepticismul, critica şi agitaţia politică oricăror tendinţe de liniştire, promisiuni de siguranţă sau violentări ale conştiinţei."

Într-adevăr, în toată generaţia postbelică de scriitori vest-germani nu există un altul ale cărui opere să fi fost întîmpinate cu aprecieri mai contradictorii şi să fi stîrnit dispute mai aprige decît creaţia lui Günter Grass, un altul care să fi dezlănţuit, încă de la prima operă de mare răsunet, furtuni mai învolburate, prin atitudinea sa de teribilism comportativ, literar şi — chiar — vestimentar; un teribilism foarte greu de surprins în ipostaze sau instantanee apte să slujească unor caracterizări de ansamblu: un teribilism care se situează la triconfiniul dintre *fronda principială de esenţă neoexpresionistă* — extinsă la problematica socială şi politică a marasmului lumii capitaliste de după al doilea război mondial —, *fecundarea naturalistă a suprarealismului* — amplificată cu prospectări cvasifreudiene ale zonelor de curiozităţi sau refulări erotice şi surprinsă într-o lumină violent, dar, pînă la un punct, nesupărător obscenă — şi *beatnicul ultramodern*, dezbărat prin bun-simţ de crusta obligatorie a jegu-

lui fizic şi intelectual menit să mascheze frecventa lipsă de fond etic, de simţ estetic şi de idei proprii.

Günter Grass şi-a făcut intrarea în literatura germană încetişor, aproape pe neobservate, în 1956, cu un volum de lirică şi de *proză scurtă*, ornamentat grafic de el însuşi : *Die Vorzüge der Windhühner (Avantajele galinaceelor-giruetă).* Volumul de debut alătură versuri, izvorîte din simpatia pentru făpturile născute dintr-o fantezie suprarealistă, şi desene menite să le ilustreze, amintind de Paul Klee. Distinse încă din 1954 — cînd apăruseră prin reviste — cu premiul al III-lea pentru lirică, decernat de „Süddeutscher Rundfunk" (Radioteleviziunea sud-germană), versurile lui — fără a fi fost o mare revelaţie — vădesc originalitate şi inventivitate, o precizie a imaginilor care se va desfăşura mai amplu, ulterior, în proza sa, vădesc un umor sentenţios şi tendinţa de a transmite nu atît simţăminte sau idei, cît mai ales acţiuni suficient de ample pentru a fi îndestulătoare chiar şi pentru o naraţiune, o dramă sau un roman. Dealtfel, multe din scrierile sale ulterioare, dramatice sau epice, îşi au variantele lor în versuri, variante — să le spunem — lirice. Şi adeseori nu ştii dacă nu trebuie să le acorzi un plus de apreciere acestora din urmă, pentru condensarea poetică (în limba germană „poezie, poem" se spune *„Dichtung"*, un cuvînt derivat din verbul *„dichten"* care înseamnă „a scrie versuri, a face poezie", dar şi „a concentra, a condensa"). Oricum, însă, nu lirica era coarda principală a talentului său.

În primii ani de căutări, dintre 1954 şi 1959 — anul apariţiei *Tobei de tinichea* —, Grass se afirmă în domeniul plasticii şi graficii, apărînd în public cu cîteva expoziţii (la Stuttgart în 1956, la Ber-

lin-Tempelhof în 1957, la Bremen în 1959), şi îşi încearcă puterile pe tărîm dramatic. În această privinţă avea să declare în 1961, la Hamburg, cu prilejul unei discuţii publice: „Pînă acum am scris lirică, piese de teatru şi proză; toate trei disciplinele sînt construite, la mine, pe dialog, chiar şi lirica. Şi, astfel, trecerea de la lirică la piesele de teatru s-a înfăptuit de asemenea manieră, încît poeziile erau scrise în formă de dialog şi se amplificau. Asta a fost îndată după război. Apoi, încetul cu încetul, s-au adăugat indicaţiile de regie şi astfel, în subsidiar, pe lîngă profesia mea principală de atunci, sculptura, s-a conturat prima piesă de teatru. Astfel am scris, într-un răstimp relativ scurt, din 1954 pînă în 1957, patru piese de teatru şi două piese într-un act, care conţin, întocmai ca şi lirica şi proza, elemente fantastice şi realiste ce se freacă unele de altele şi se controlează reciproc..." În aceşti ani au luat naştere: piesa într-un act *„Beritten hin und zurück (Călare dus şi întors,* 1954, reprezentată în 1959 la Frankfurt), piesa în două acte *Hochwasser* (*Ape crescute,* 1955, reprezentată în 1957 la Frankfurt), piesa în patru acte *Onkel, Onkel* (*Unchiule, unchiule,* 1956, reprezentată în 1958 la Köln), piesa într-un act *Noch zehn Minuten bis Bufallo* (*Încă zece minute pînă la Bufallo,* 1957, reprezentată în 1959 la Teatrul Schiller din Berlinul Occidental), baletul *Stoffreste* (*Resturi de stofă,* reprezentat în 1957 la Essen cu coreografia de Marcel Luitpart), piesa în cinci acte *Die bösen Köche* (*Bucătarii răi,* 1958, jucată în 1962 la Teatrul Schiller din Berlinul Occidental), din care a făcut şi baletul *Fünf Köche* (Cinci bucătari, reprezentat tot cu coreografia de M. Luitpart la Aix-les-Bains şi la Bonn), şi grotesca

Zweiunddreißig Zähne (*Treizeci și doi de dinți* — sau cum am zice noi *Douăzeci și patru de măsele* —, 1958, transmisă ca piesă radiofonică de radiodifuziunea din Essen), o piesă pe care azi Grass n-o mai acceptă ca *valabilă în versiunea de-atunci*.

Plîngîndu-se de răceala cu care dramaturgii germani i-au primit piesele și de pretențiile lor contradictorii (pe de-o parte cereau ca piesele să fie tehnic bine construite, iar pe de altă parte susțineau că finalurile de act bine articulate nu mai sînt posibile în teatrul experimental, absurd, din zilele noastre), Grass afirmă într-o discuție din cadrul Societății dramaturgice din Hamburg (în 1961) că: „După cîțiva ani începi să obosești să tot explici că, dacă sînt dați ca exemplu autori străini, există totuși o diferență între Adamov și Ionesco și că amîndoi derivă din Büchner și Kleist; și atunci de ce autorii germani să nu derive și ei direct din Büchner și Kleist, fără a mai umbla pe ocolite?" Și într-adevăr, în *Ape crescute, Încă zece minute pînă la Buffalo* și *Bucătarii răi,* unele elemente romantice și fantastic-realiste, din scenele mai reușite, amintesc de Kleist și de mișcările de marionetă ale personajelor lui Büchner din *Leonce și Lena* și reflectă jocul suveran al lui Grass cu perechile de noțiuni antagonice, avangardist-tradițional sau progresist-reacționar etc., un joc dialectic ce nu se revendică de la principiile rigide ale esteticii tradiționale, ci stau sub semnul inventării picturii abstracte și nonfigurative din epoca deschisă de Kandinsky. Dar, în ciuda preciziei poetice și a folosirii mijloacelor teatrului absurd, în măsura în care ele s-au consolidat ca o lume artistică specifică în șabloanele artei abstracte, Grass n-a putut găsi cheia dinamicității dramatice

şi a portanţei, adică a trecerii dincolo de rampă, care trebuie să caracterizeze o piesă viabilă, izbutită.

Ceea ce nu i-a reuşit însă în lirică şi teatru, a izbutit să facă în domeniul epicului, prin romanul de inspiraţie unică şi de valabilitate universală *Die Blechtrommel (Toba de tinichea)*. Borchert şi Böll, autorii cei mai citiţi în primul deceniu postbelic, se afirmaseră în literatură şi captivaseră publicul prin proză scurtă şi prin satire. Grass este primul care a izbutit să impună noua literatură vest-germană, în ţară şi peste hotare, în forma de amplă respiraţie a romanului şi să redea unei specii uzate, dacă nu chiar epuizate, o vigoare şi o prospeţime nouă, capabile să impună cititorilor, mai ales celor tineri, efortul unei lecturi — în parte dificile, în parte pretenţioase — a peste şapte sute de pagini, cît însumează primul său roman. Faptul că tirajul acestei cărţi a depăşit cinci sute de mii de exemplare în nici cinci ani, într-o ţară unde oamenii erau obsedaţi exclusiv de „miracolul economic", în cadrul căruia căutau să ajungă cît mai sus şi să nu piardă nici o clipă preţioasă, se explică prin noutatea captivantă şi prin unicitatea temei şi realizării. Există creatori de literatură sau artă despre care se poate afirma că sînt „autorii unei singure opere" ; nu în sensul că restul creaţiei lor ar fi vădit inferior, ci în acela că ar fi rămas, deopotrivă, nemuritori dacă n-ar fi lăsat posterităţii decît o singură operă, precum un Dante ar putea trăi veşnic doar prin *Divina Comedie*, Cervantes prin *Don Quijote*, Goethe prin *Faust*, Leonardo da Vinci prin *Gioconda* sau Beethoven prin *Simfonia a IX-a*. În acest sens, cînd vorbim despre Günter Grass, ne gîndim îndată

— şi numai — la *Toba de tinichea,* fără ca, prin asta, masiva şi multipla lui personalitate artistică să fie întru nimic diminuată.

În legătură cu *Toba de tinichea* s-a afirmat uneori că „istoria diformului *homunculus* Oskar Mazerath povestită de el însuşi" ar fi, de fapt, povestea vieţii lui Grass, scrisă „în răspăr", cu o tehnică stilistică inovatoare, care proclamă „caracterul obiectiv doar geometric al formelor materiale", inclusiv al celor umane. Afirmaţia se verifică numai în măsura în care ambianţa geografică şi socială a acestui roman, ca şi a nuvelei *Katz und Maus (Pisica şi şoarecele,* 1961) şi a celui de-al doilea roman, *Hundejahre* (*Ani de cîine,* 1963), prinde formă şi viaţă din substanţa copilăriei şi a anilor de şcoală petrecuţi în mahalaua Langfuhr din Gdansk. Dar despre un caracter autobiografic nu poate fi vorba, mai ales că restul adolescenţei şi prima tinereţe nu se reflectă defel în nici una din operele sale.

Dealtfel ceea ce s-a scris despre Grass pînă acum oferă puţine detalii cu privire la viaţa lui; iar el însuşi a păstrat deocamdată o relativă tăcere în această privinţă. S-a născut la 16 octombrie 1927, dintr-o căsătorie germano-polonă, în Gdansk-Langfuhr. În copilărie a avut prilejul să cunoască, prin orăşelele şi satele de la gurile Vistulei, viaţa specifică a polonezilor, germanilor, caşubilor, evreilor şi ţiganilor, pe care avea s-o redea, cu veridicitate şi pitoresc, în romanele şi nuvelele sale. La şaptesprezece ani a fost încorporat într-o unitate de infanterie, pentru ca, puţin după aceea, la 20 aprilie 1945, să fie rănit lîngă Cottbus. După o scurtă perioadă de captivitate în sectorul armatei americane, a muncit temporar în agricultură şi într-o mină

de potasiu, apoi a învățat sculptura într-un atelier de cioplit piatră și la Academia de artă din Düsseldorf, unde a studiat cu Mages și Pankok (pînă în 1953) ; ulterior a fost elevul lui Karl Hartung în Berlinul Occidental (1953—1956), apoi și-a continuat studiile la Paris pînă în 1960, cînd s-a stabilit în Berlinul Occidental. Între timp și-a cîștigat existența și ca muzicant de jaz și a activat pe lîngă un teatru de balet. Pentru poeziile și piesele sale obține în 1958 premiul „Grupului 47", în 1960 Premiul criticilor din Berlinul Occidental, iar în 1962 i se decerne la Paris „Prix du meilleur livre étranger" pentru *Toba de tinichea*. În 1965, întreprinde o călătorie în SUA, unde este făcut „doctor honoris causa" al Colegiului Kenyon din Gambier (Ohio). La întoarcere intră în viața politică activă, militînd pentru P.S.D., ține cuvîntări la cincizeci și două de întruniri și mitinguri politice și publică cinci discursuri *(Ce este patria germanului ; Cîntec de slavă pentru Willy ; Stă la alegere ; Hainele noi ale împăratului ; Acuz)*. Anul 1965 îi aduce multrîvnitul Premiu Büchner. Căsătorit în 1954 cu dansatoarea de origină elvețiană Anna Maria Schwarz, Grass este azi tată al unei fete și a trei băieți, dintre care doi gemeni.

Grass însuși neagă orice afinitate între fazele vieții sale și etapele locale sau temporale pe care le parcurg eroii săi, infirmînd categoric supozițiile criticilor literari, că scrierile sale epice — în special *Toba de tinichea* — ar fi autobiografii criptice, cu un cifru mai mult sau mai puțin străveziu : „Atît cît îmi pot aminti propria mea viață, nu găsesc nici în *Toba de tinichea* și nici în nuvela *Pisica și șoarecele* pasaje din ea. Dealtfel nici n-am

avut de gînd să scriu ceva autobiografic şi nici nu cred că ar fi posibil. Pe de altă parte există, fireşte, amintiri ale unor trăiri, schiţate aluziv, care vin doar de la un cuvînt, de la o adiere, de la o strîngere de mînă, de la auzirea unui zvon ; iar aceste date, aceste frînturi de trăire pot fi convertite mai uşor într-o povestire. La aceasta se mai adaugă şi faptul că, în general, fiecare carte, cu toate personajele ei secundare, cu peisajul, cu selectarea şi alegerea temei, însemnează fireşte o bucată din autor, o anumită bucată, şi totodată o autodescoperire a autorului."

Dar, cu toată caleidoscopic inepuizabila inventivitate şi afabulaţie — care reliefează, fără posibilitate de contestare, creaţia lui Grass din noianul literaturii contemporane, făcînd extrem de dificilă definirea miezului intim autobiografic — şi cu toată contestarea acestui miez de către Grass însuşi, intensitatea trăirii copilăriei în mediul familiei mic-burgheze se resimte fără greş în tot ceea ce scrie. Iar violenţa abruptă cu care scriitorul a fost ejectat de ultimul cataclism mondial din acest mediu — şi, deci, din copilărie — constituie, pare-se, lentila ce concentrează sau dispersează razele, deformînd imaginile : şi, totodată, cheia pentru reconstituirea acestor proiecţii, conştient şi voit distorsionate, într-o frescă a copilăriei alcătuite din joacă şi seriozitate ; a unei copilării criptic estompate şi totuşi oarecum descifrabile, sub ale cărei arabescuri anarhic învălmăşite prind viaţă obiectele, personajele şi motivele, cu o relevanţă arhetipică pentru autor. În aceasta stă monumentalitatea şi modernitatea scriiturii lui Grass, care constituie, în fond, momentul actual, suprarealist, de un absurd grotesc, al evoluţiei unui

gen, ce porneşte de la descrierea romantic-realistă, „în clar", a copilăriei unui Simplicius Simplicissimus sau a unui Wilhelm Meister şi în a cărui tradiţie se înscriu nume ca Rabelais, Grimmelshausen, Fischart, Reuter, Döblin, Sterne, Joyce etc.

Ca fiecare din autorii aceştia la vremea respectivă, Grass îşi concepe personajul central într-o optică proprie. Astfel, Oskar Mazerath din *Toba de tinichea* — „acel pitic ce bate toba, bastard alcătuit din sens şi nonsens, din real şi ireal, din spirit satiric şi vitalitate priapică" — este făurit din trăirea uniperspectivică, dar multiplu faţetată, a vieţii contemporane specifice lumii capitaliste ; şi anume din trăirea perspectivei abstruze a piticului, care dezvăluie unghiuri şi privelişti rămase îndeobşte ascunse celui ce priveşte de la înălţimea normală. În acest sens, Oskar este realmente un eveniment artistic în lumea contemporană ; este integrarea funcţională a unei ficţiuni în procesul de descifrare şi interpretare a realităţii ; este funcţionalizarea deliberată a unui personaj generat de fantezie, pentru a putea construi perspectivele inedite şi elementele aparent noi, necesare creării mediului narativ al descoperirii şi reconstituirii, la alte dimensiuni, a unei lumi trăite şi cunoscute — de autor ca şi de cititor — din perspective în general aproape tipizate şi standardizate. Marea şi inedita „găselniţă" (fie-mi iertată această autohtonizare a francezului *„trouvaille")* şi consecinţele ei deosebit de fertile pentru autor constau — după cum îi mărturisea cîndva Grass lui Horst Bienek — în faptul că piticul „rămîne trupeşte la vîrsta de trei ani", dar că „are din naştere, din prima clipă, mintea şi clarviziunea unui adult, cu toate erorile şi speculaţiile acestuia" ; apoi în faptul

că, mai tîrziu, „adulții nu-l privesc ca pe un adult, ci rămîne pentru ei veșnicul prichindel" ; în fine și faptul că „privește totul din perspectiva broscuței, adică de jos în sus, nu numai *oamenii din jurul său*, dar și întreaga epocă".

Aceeași tehnică de a prezenta în prim plan unul sau mai multe personaje naratoare, care descriu epoca și societatea înconjurătoare dintr-o perspectivă personală subiectiv-inedită, o folosește Grass și în nuvela *Pisica și șoarecele,* ca și în romanul *Ani de cîine,* pe care le consideră ca părți componente ale unui mare proiect epic încă neterminat. În *Pisica și șoarecele* Pilenz, secretarul casei Kolping, relatează istoria „marelui Mahlke", iar în *Ani de cîine* povestitorii succesivi — Brauxel, Harry Liebenau și Mattern — zugrăvesc, în stiluri și forme diferite, trei etape: viața dinainte de 1927, anii dintre 1927 și 1945 și epoca ulterioară pînă în 1960. Și fiecare povestitor are alt factor motor care îl determină să nareze: „Oskar are toba sa de tinichea", spune Grass ; „pentru Pilenz complexul vinovăției este motorul care-l împinge să scrie povestea lui Mahlke", iar ceilalți trei au de asemenea, fiecare, cîte un stimulent concret, care determină și justifică firul narațiunii și stilul ei.

Fantezia inepuizabilă, dar — într-un fel — unitar controlată și dirijată, a lui Günter Grass din *Toba de tinichea* se lasă tîrîtă de „fluviul detaliilor" în *Ani de cîine,* unde narațiunea își pierde caracterul de afabulație genuină, ce izvorăște dintr-o sursă unică, și se transformă într-o îmbinare de părți aparent disparate și dispersate, într-un fel de mozaic vast și eterogen sau mai curînd într-o suită de po-

licrome imagini caleidoscopice, ce se succed cu rapiditate.

În general, cu cît dispui de mai multe trăsături specifice şi elemente definitorii, cu atît mai uşor poţi rîndui un obiect, o noţiune, o operă literară într-o anumită categorie, respectiv gen, sau specie în cazul nostru. S-ar părea deci că tipul de roman realizat de Grass în primele sale opere de lungă răsuflare epică ar fi uşor de definit pe baza nenumăratelor elemente evidenţiate, care reprezintă caracteristici diferenţiale, cele mai multe originale, chiar inedite. Şi, cu toate acestea, Grass e greu de surprins în ipostaze univoce, susceptibile să devină puncte de sprijin pentru încadrarea într-o definiţie sau clasificare. De aceea, şi discuţiile în legătură cu tipul de roman practicat de el în prima sa fază n-au dus la concluzii definitive şi sînt departe de a fi încheiate.

Unii au pretins, de pildă, că *Toba de tinichea* s-ar înscrie în profilul aşa-numitului „Schelmenroman" — romanul unui şugubăţ — reprezentat de *Legenda lui Ulenspiegel şi a lui Lamme Goedzak* a lui Charles de Coster. Dar Grass a contestat categoric şi convingător, pe bună dreptate, această apropiere, spunînd într-un interviu din 1959: *„Toba de tinichea* este în primul rînd un roman realist. Satira, legenda, parabola, povestea cu stafii, pe scurt tot ceea ce astăzi este ştampilat, prin prostească simplificare, ca suprarealism, slujeşte şi aparţine acestei realităţi. Fireşte că *Toba de tinichea* poate fi raportată la *Simplicissimus,* chiar şi la romane de formaţie ca *Wilhelm Meister* sau *Heinrich cel verde;* totuşi, hotărîtoare pentru mine a fost influenţa lui Hermann

Melville, cu pasiunea sa pentru obiect, cu *Moby Dick.*"

După romanul *Ani de cîine*, care reprezintă un regres şi, totodată, un progres faţă de operele anterioare şi mai ales faţă de *Toba de tinichea* — regres prin lipsa unei figuri centrale, a unui personaj de talia lui Oskar, şi progres sub aspectul dezvoltării şi rafinării tehnicii narative şi al construcţiei multietajate —, urmează o perioadă de maturizare, caracterizată prin căutări în domeniul liricii (volumul *Interogat*, în 1967) şi prin recrearea vechilor piese din perspective noi, mai profunde şi cu orizonturi mai ample (*Ape crescute*, nouă versiune în 1963; *Unchiule, unchiule* în 1965), dar şi prin noi piese ca *Goldmäulchen* (*Botişor de aur*, 1964), *Davor* (*Înainte*, 1969). Totodată activitatea publicistică îşi continuă ritmul, cu accente din ce în ce mai satiric-polemice şi mai sociale, pînă în 1969, cînd Grass se angrenează din nou în lupta electorală în cadrul P.S.D şi întreprinde un nou turneu de conferinţe şi discursuri electorale, în care reflectă, acum, o viziune politică proprie, nu totdeauna identică — sau măcar fără coliziuni — cu aceea a Partidului Social-Democrat.

Anul 1969 este şi anul în care talentul epic al lui Grass se manifestă printr-un nou roman *Örtlich betäubt (Anestezie locală)*. Subiectul romanului se suprapune parţial cu piesa *Davor*, reprezentată în premieră la Teatrul Schiller din Berlinul Occidental tot în 1969. Lăsînd deoparte desfăşurarea fanteziei stufoase şi jocurile de idei ale povestitorului — căci şi acest roman e povestit de către unul dintre personaje, profesorul secundar Starusch —, piesa pare să rezume momentele esenţiale ale romanului, adică

să fie un fel de versiune concentrată, ca şi cum Grass ar fi intenţionat să ofere un fel de rezumat. În realitate, după cum mărturiseşte însuşi Grass în revista *Theater heute* (aprilie 1969), cele două versiuni, cea epică şi cea dramatică, au luat naştere concomitent şi nu succesiv: „Am scris piesa şi istoria aceasta paralel", şi anume „fiindcă la drept vorbind a fost o inspiraţie dublă — o inspiraţie teatrală şi una în proză epică —, şi pentru că m-a stimulat acest procedeu de lucru, faptul de-a scrie cînd una, cînd alta. Prin acest proces de muncă am ajuns la scenele simultane şi la acest fel de-a conduce dialogul". Dar, cu toate că Grass le consideră pe amîndouă deopotrivă de reuşite, romanul produce totuşi un efect mai puternic, mai complet; mai ales dacă spectatorul piesei n-a citit în prealabil romanul, care să-i întregească ambianţa şi acţiunea pentru a-l ajuta să înţeleagă unele situaţii sau mobiluri ce rămîn neclarificate în piesă. Părerea lui Grass se justifică, poate, prin faptul că, scriind piesa, vedea în minte şi detaliile pe care le oferă doar romanul.

Trama piesei e simplă; spectatorilor le este prezentat un elev, Scherbaum, care, susţinut moralmente de colega şi prietena sa Vero Lewand, vrea să zguduie şi să înspăimînte obtuza burghezie din societatea de consum — „animale cu blană care se-ndoapă cu prăjituri" de pe Kurfürstendamm — printr-o „acţiune violentă" şi anume: să toarne benzină pe basetul său lăţos, la care ţine foarte mult, şi să-i dea foc, să ardă ca o făclie de protest împotriva războiului dus de americani în Vietnam. Desfăşurarea piesei urmăreşte să arate cum este determinat tînărul să renunţe la acţiunea sa de protest.

Obiecţiunea principală adusă piesei a fost că „problematica politică a anilor din urmă nu este înfăţişată de-o manieră mai largă şi mai cuprinzătoare, că de fapt prezintă doar un caz grotesc de acţionism, *în jurul căruia se discută* în sus şi-n jos". Obiecţiunea este întemeiată pînă la un punct şi rămîne valabilă, cu rezerve, şi pentru romanul *Anestezie locală,* întrucît şi în el dimensiunile problematicii social-politice sînt determinate în principal nu de trăirile şi experienţa de viaţă ale tineretului actual, între cincisprezece şi douăzeci de ani, ci de acelea ale generaţiei autorului, ale oamenilor în jur de patruzeci-patruzeci şi cinci de ani, ceea ce limitează unghiul de cuprindere al realităţii.

Dar romanul este construit cu multă măiestrie şi siguranţă pînă în cele mai mici amănunte, fiecare capitol sau episod fiind bine gîndit, cîntărit şi articulat în ansamblul arhitectonic, care se prezintă complex dispus, pe planuri multiple. Ca şi în alte opere mai vechi, epice sau lirice, Grass constituie substanţa romanului din trăiri proprii, mai estompate în negura vremii sau mai recente, fără a recurge însă la forma autobiografică, ci adoptînd — ca şi în *Toba de tinichea,* în oarecare măsură — forma de *Ich-Roman,* adică de relatare la persoana întîi, povestitorul fiind profesorul secundar Eberhard Starusch, în care trăieşte, indiscutabil şi neechivoc, însuşi Grass. Cvadragenarul profesor, ca şi colega lui Irmgard Seifert, ne apar ca doi reprezentanţi ai generaţiei sceptice, ai generaţiei lui Grass, care este el însuşi, în ciuda angajamentului politic alături de P.S.D., un artist sceptic în sfera sa lăuntrică. Două generaţii şi trei concepţii de viaţă — a lui Starusch, a elevului Scherbaum şi a dentistului — sînt con-

fruntate în cuprinsul romanului, iar întrebările şi răspunsurile pe care şi le pun şi şi le dau, în sine sau reciproc, precum şi ciocnirile de opinii, atitudini şi reacţii sînt menite să treacă în revistă viaţa şi societatea de consum actuală, să dovedească şubrezenia şi nonsensurile alcătuirii ei şi să-i reflecte crizele, în mod diferit în fiecare dintre personaje. Personajul principal şi povestitorul întîmplărilor, profesorul Starusch, determină şi articularea tripartită a romanului în funcţie de pretextul simbolic al durerilor sale de dinţi: în prima şi a treia parte a romanului, tratarea maxilarului superior şi a celui inferior de către dentist îi prilejuieşte lui Starusch confruntarea cu sine însuşi şi cu trecutul său şi confruntarea cu lumea din jur; iar capitolul intermediar — pauza dintre cele două tratamente — îl pune faţă în faţă cu perspectiva violenţei — gestul de protest al elevului său Philipp Scherbaum —; o violenţă protestatară cu care simpatizează lăuntric pentru că şi el doreşte din adîncul sufletului prefaceri sub semnul acţiunii şi violenţei, dar de care se teme, deoarece viaţa trăită sub semnul violenţelor, al înfrîngerilor şi al resemnării i-a imprimat adînc frica organică de repetarea acestora, o frică din care decurg spiritul capitulard, tristeţea paralizatoare şi scepticismul. Imaginile pe care le vede sau le proiectează din interior pe ecranul televizorului instalat de dentist în cabinetul său, pentru a distrage atenţia pacienţilor de la durerile şi teama tratamentului, şi discuţiile — reale sau închipuite — cu dentistul oferă posibilitatea unui gen de naraţiune, bazat pe intercalarea unor transmisii de televiziune sau secvenţe de film, care anulează imperativul cronologiei şi permite incursiuni în trecut sub semnul readucerii

în prezent a trăirilor anterioare. Această concomitenţă de „odinioară“ şi „acum“ din conştiinţa naratorului se sprijină pe concomitenţa imaginilor reale şi a celor proiectate din străfundurile sale pe ecran. Astfel revede, *în lumină nouă*, scene care au jucat un rol cîndva, în trecutul formaţiei sau deformaţiei sale, scene pe care le retrăieşte altfel sub impulsul refulărilor, scene pe care le inventează pur şi simplu — îi place să se vadă ca om de acţiune, chiar ca ucigaş al diferitelor logodnice fictive sau ca instigator la acte de violenţă —, pentru că astfel îşi regăseşte liniştea interioară.

În partea de mijloc a romanului, miezul naraţiunii îl constituie episodul elevului Scherbaum, pe care Grass l-a valorificat dramatic în piesa *Davor* : protestul împotriva războiului din Vietnam prin intenţia de a-şi transforma cîinele într-o torţă vie ; un protest simbolic, tratat — pînă la un punct — grotesc, reflectare literară a demonstraţiilor pe care elevii şi studenţii le-au declanşat în R.F.G. şi în alte state occidentale împotriva generaţiei mature şi a concepţiei ei de viaţă. Reprezentant al acestei generaţii mature, Starusch oscilează între înţelegere şi simpatie, de-o parte, şi teama de consecinţe şi conservatorismul inculcat de viaţă şi experienţă, de altă parte. Un punct de vedere care o face pe eleva sa Veronika Lewand, mai categorică şi mai ultraistă decît chiar Scherbaum, să-şi califice profesorul de „împăciuitorist“. Pentru Starusch — cel care avusese, în faţa ecranului de televiziune şi în discuţiile închipuite cu dentistul, revelaţia unui alt „eu“ al său — este o decepţie şi o înfrîngere, ce decurge din înfrîngerea continuă suferită, prin deprindere şi exerciţiu, în viaţa sa de pînă acum. Iar tristeţea ce-l cuprinde

este tristețea omului care crede că știe totul mai bine. Tristețea și sentimentul înfrîngerii sînt expresia moleșelii paralizante ce-l cuprinde, efectul „anesteziei locale". Un efect care nu mai constituie o excepție într-o societate deprinsă zi de zi cu această anestezie locală. Iar reacția personajelor față de ea, interpretarea pe care i-o dau, este diferită. Pentru Starusch ea îmbracă forma „resemnării" ; pentru Scherbaum și Veronika Lewand, care renunță în cele din urmă la intenția lor protestatară, este expresia „lipsei de experiență" ; iar dentistul, care vede lumea prin perspectiva sălii lui de așteptare și care apreciază necesitatea și utilitatea muncii sale prin prisma numărului pacienților, o consideră „limitare". Dar, în ciuda aparenței de însingurare, de izolare în lumea preocupărilor proprii, personajele nu trăiesc în izolare, ci în contextul evenimentelor din jur.

Povestitorul Starusch — în fond Grass însuși — construiește o lume epică din substanța trăirilor proprii, și este cu adevărat o lume, un fragment din lumea reală din jur. Dar s-a petrecut o schimbare în structura eroilor și a felului lor de-a privi viața și de-a acționa. În Oskar, piticul cu toba de tinichea, în „marele" Mahlke sau în făuritorul de sperietori din *Ani de cîine*, era o trăsătură activă, demonică, și acest demonism, acest instinct al distrugerii specific epocii predomina în însuși impulsul spre distrugere sau autodistrugere al personajelor. În Starusch, însă, impulsul acesta este stăvilit, îngrădit, oprit. Într-un sens pare a fi un progres, prin fundamentarea etică a unei asemenea îngrădiri. Pe de altă parte, însă, personajul și romanul capătă o notă de uscăciune, de didacticism, sub semnul scepticismului, al scepticismului unui om-personaj sau

autor — care luptă, cu sine însuşi, care este de acord cu protestul, fie chiar şi violent, dar care trebuie să i se opună. Şi această luptă revine, în multe variaţii şi în alte opere ale lui Grass. Este poate lupta cu trecutul şi cu ceea ce a rămas nerezolvat de pe urma sau în cadrul lui ; fantasme ce prind din nou viaţă pe ecranul televizorului din cabinetul dentistului, fantasme ale unei generaţii mai vechi care gîndeşte pragmatic sau sub semnul „idioţeniei profesionale“ — cum se exprimă dentistul —, fantasme adevărate însă, care pot prinde iar viaţă într-o zi. Şi împotriva acestor fantasme, pe care le-a evocat cu toată vigoarea în *Toba de tinichea,* Grass se opune acum cu toată forţa, pentru ca să nu se transforme din nou în nebunie şi haos. Împotriva lor ridică în *Anestezie locală* zăgazuri de oprire, zăgazuri alcătuite din istorisiri, zăgazuri construite din argumentele scepticismului. Şi sub semnul scepticismului se încheie şi romanul. Generaţia protestatară s-a înscris pe făgaşul obişnuinţei : Vero Lewand s-a căsătorit cu un lingvist canadian, iar Scherbaum este student la medicină, în timp ce Starusch, la care boala maxilarului a recidivat printr-un nou focar de infecţie şi a impus prima extracţie a unei măsele, ca măsură salvatoare, îşi încheie naraţiunea cu cuvintele : „Nimic nu dăinuie. Mereu alte dureri.“

Îndrăzneala criticii prin grotesc îşi găseşte la Grass un pandant în transformarea limbii într-o armă tăioasă. Sceptic faţă de „estetismul şi trivializarea limbii“, ca şi faţă de „idealizarea şi demonizarea expresiei“, el îşi dezlănţuie atacul cu toate mijloacele satirice şi ironice : aluzie, comentariu, caricaturizare, persiflare, parodie şi grotesc, configurate adesea ca replici anticonformiste împotriva maniere-

lor şi atitudinilor stilistice false, pretenţioase sau lipsite de gust. Atacurile lui nu sînt directe, ci lovesc subtil prin ricoşeu, prin ridiculizarea provocatoare a tabuurilor sociale, estetice sau lingvistice, printr-un scepticism radical anti-ideologic şi extra-moral, menit să scandalizeze. Acesta e oarecum şi sensul plachetei cu titlul *Mariazuehren (Întru slava Mariei)*, publicate în 1973, în care poezia cu acest titlu e însoţită de desene, colaje, schiţe în peniţă pe fotografii de natură sau natură moartă concepute şi realizate de autor; o „mitologie particulară" în care Grass dă expresie prezenţei senzuale a lumii sale de experienţe şi amintiri; o nouă provocare la adresa unei societăţi incapabile să înţeleagă şi să aprecieze critica îndreptată împotriva ei. Că asemenea provocări trebuiau să producă reacţii şi scandal era de la sine înţeles şi se înscria şi în intenţiile lui Grass. Totuşi scepticismul radical şi deziluzionist al lui Grass nu reprezintă o proclamare a relativismului, a amoralităţii şi a anarhiei, cum i s-a reproşat, ci mai curînd, o invitaţie — poate, într-un fel, utopică — la reflecţie, la reconsiderare, la abandonarea conţinuturilor şi formelor perimate. Eroii săi, alcătuiţi din ficţiune şi paradoxuri, oferă mijlocul de-a înfăţişa concret problematica vieţii actuale a societăţii vest-germane şi de-a lupta pentru apărarea şi afirmarea independenţei individului împotriva forţelor care ameninţă să recidiveze şi să-l corupă. O atitudine de scriitor angajat în lupta pentru idealuri sociale, etice şi estetice progresiste.

MIHAI ISBĂŞESCU

1

TOATE ASTEA I LE-AM POVESTIT dentistului meu. Cu gura încleştată şi aşezat în faţa ecranului mat care, tot atît de lipsit de glas ca şi mine, debita publicitate: Spray pentru păr Wüstenrot. Mai alb decît albul cel mai imaculat... Vai, şi din congelatorul unde, alături de lapte şi rinichi de viţel, era depusă şi logodnica mea, care lansa către suprafaţă băşici vorbitoare ca în benzile desenate: „Nu-i lăsa să te vîre aici. Nu-i lăsa să te vîre aici..."

(Sfîntă Apollonia, roagă-te pentru mine!) Elevelor şi elevilor mei le-am spus: „Încercaţi să fiţi îngăduitori. Sînt nevoit să mă duc la un cîrpaci de dinţi. E o treabă care poate să se prelungească. Aşadar, armistiţiu."

Cîteva rîsete reţinute. Ireverenţiozităţi neexagerate. Scherbaum a etalat unele cunoştinţe ridicole: „Multstimate domnule Starusch. Hotărîrea dumneavoastră, izvorîtă din durere, ne creează nouă, elevilor dumneavoastră *compătimitori*, obligaţia de a vă reaminti de martiriul Sfintei Apollonia. În anul 250, sub domnia împăratului Decius, acea blajină

fecioară a fost arsă pe rug la Alexandria. Deoarece mai înainte gloata dezlănţuită îi smulsese cu cleştele toţi dinţii din gură, ea a devenit patroana tuturor celor care suferă de dureri de dinţi şi, *în mod eronat*, a *dentiştilor*. Pe fresce aflate la Milano şi Spoleto, pe bolţile unor biserici suedeze, de asemenea la Sterzing, Gmünd şi Lübeck, este reprezentată ţinînd în mînă un cleşte şi un molar. Petrecere frumoasă şi blîndă putere de îndurare. Noi, elevii dumneavoastră dintr-a 12-a A, ne vom ruga Sfintei Apollonia să vă ocrotească."

Clasa a pornit să mormăie formule de binecuvîntare. Le-am mulţumit pentru această manifestare lipsită de sens şi presărată cu un umor mediocru. Vero Lewand a profitat imediat de situaţie cerîndu-mi un contraserviciu: votul meu pentru acel „loc de fumat", lîngă şopronul pentru biciclete, pe care îl solicitau de cîteva luni. „Căci nu cred că sînteţi de acord să stăm şi să pufăim nesupravegheaţi la veceu."

Am promis clasei că, la următoarea conferinţă a profesorilor şi la consiliul părinţilor, voi pleda în favoarea permisiunii de a fuma în anumite limite de timp, dar numai în cazul că Scherbaum se declară de acord să preia postul de redactor-şef al revistei elevilor, bineînţeles dacă biroul Comitetului de solidaritate al elevilor îl va solicita s-o facă. „Şi vă rog să-mi scuzaţi comparaţia, dar dinţii mei şi fiţuica voastră au deopotrivă nevoie de tratament."

Scherbaum însă a refuzat: „Atîta vreme cît Comitetul de solidaritate al elevilor nu va deveni un Comitet al dreptului de decizie al elevilor, nu mă bag. O prostie nu poate fi reformată. Sau nu cumva credeţi în prostii reformate? — Ei, vedeţi?! — Dealtfel, chestia cu sfînta aceea e riguros exactă. Puteţi verifica în calendarul bisericesc."

(Sfîntă Apollonia, roagă-te pentru mine!) Căci o singură invocaţie nu este suficientă pentru a obţine mila martirilor. Şi astfel, către sfîrşitul după-amiezii, am pornit la drum, am amînat cît am putut a treia invocaţie, şi abia pe Hohenzollerndamm, în dreptul acelei plăcuţe cu numărul casei, o casă de raport cu aspect burghez modest, unde ştiam că la al doilea etaj se află cabinetul dentistului, ba nu, abia după ce am ajuns în capul scării, printre ornamentele vaginale caracteristice curentului Jugendstil, care, orînduite în chip de friză, urcau împreună cu mine scara, am luat hotărîrea, în lipsă de ceva mai bun, să purced la a treia invocaţie: „Sfîntă Apollonia, roagă-te pentru mine..."

Îmi fusese recomandat de Irmgard Seifert. Îl caracterizase ca fiind reţinut, prevenitor şi totuşi neşovăielnic. „Şi închipuie-ţi: are un televizor în cabinet. La început m-am opus ca aparatul să meargă în timpul tratamentului, dar acum trebuie să recunosc: îţi distrage atenţia într-un fel admirabil. Te simţi în cu totul altă parte. Şi chiar ecranul mat, nelumi-

nat, are un efect stimulator, într-un fel stimulator..."

Îi este oare îngăduit unui dentist să-și interogheze pacientul în privința originii lui ?

„Mi-am pierdut dinții de lapte la Neufahrwasser, o mahala de port. Oamenii de acolo, încărcători de vapoare și muncitori în docuri, mestecau tot timpul tutun ; iar dinții lor se înfățișau în consecință. Și oriunde intrau, își lăsau urmele caracteristice : scuipături îmbibate cu catran, care nu înghețau nici pe vreme geroasă."

„Mda", zise dentistul încălțat cu pantofi albi de pînză, „dar în zilele noastre nu prea mai avem de-a face cu efectele dăunătoare ale tutunului de mestecat." Și iată că a și trecut la altceva : la dereglări ale articulațiilor și la profilul meu, căruia încă din perioada pubertății un oarecare prognatism al maxilarului inferior îi conferă expresia unei voințe dîrze pe care un tratament dentar timpuriu ar fi putut s-o împiedice. (Fosta mea logodnică îmi asemuia bărbia cu o roabă ; în explicația la o caricatură pusă în circulație de Vero Lewand, bărbiei mele i se atribuia încă o funcție : de excavator.) Asta e, și pace. Am știut-o dintotdeauna : dinții mei toacă. Nu pot rumega. Cîinele sfîșie. Vaca rumegă. Omul mestecă folosind ambele mișcări. Mie îmi lipsește această articulație normală. „Dumneavoastră aveți o masticație tocătoare", îmi spune dentistul. Și iată-mă bucuros că nu-mi spune : Dumneavoastră sfîșiați așa cum sfîșie cîinele. „De

aceea vom face un examen radiologic. Fiţi calm şi închideţi ochii. Sau, dacă doriţi, televizorul..."

(„Mulţumesc, domnule doctor." — Sau poate că am trecut chiar de la început la familiarul „doctore" ? Mai tîrziu, aflat la discreţia lui, am strigat : „Ajută-mă, doctorelule ! Ce să fac, doctorelule ? Că dumneata ştii totul, doctorelule...")

În timp ce-mi ataca dinţii cu instrumentul care avea un bîzîit infernal, continua să sporovăiască — „Aş putea să vă povestesc cîte ceva din trecutul îndepărtat al stomatologiei..." — iar eu vedeam o grămadă de lucruri pe ecranul lăptos şi uşor bombat, de pildă Neufahrwasser cu rîul Mottlau, în care am aruncat un dinte de lapte în dreptul insuliţei.

Dar filmul lui începu altfel : „Trebuie să pornim de la Hipocrate. Împotriva abceselor în cavitatea bucală el recomandă fiertura de linte."

Iar mămica mea îşi clătina capul pe ecranul mat : „Nu, băiete, nu trebuie zvîrliţi în gîrlă. Trebuie păstraţi în sipetul cu podoabe, pe vata albastră." Şi pe suprafaţa uşor bombată se răspîndea multă căldură sufletească. Cînd dentistul meu vorbea în fraze istorice cu caracter didactic — „Gargara cu o soluţie saturată cu piper ajută, după cum ne spune Hipocrate, împotriva abceselor la măsea" — mămica mea vorbea în bucătărie unde ne adunam cu toţii : „Iar broşa de granat oi pune-o lîngă chihlimbar şi bunelul şi-o pune şi el de-

corațiile tot acolo. Și dințișorii tăi de lapte i-om strînge cu grijă, ca mai tîrziu să-i poți spune femeii și copilașilor tăi : iată, așa arătau."

El, însă, avea ce avea cu premolarii, cu molarii mei. Căci dintre toate măselele mele, măselele de minte — numerotate opt plus opt, opt minus opt — ofereau mai multă siguranță : urmau să devină capete de pod și, grație unei punți corectoare, să diminueze masticația mea tocătoare. „Intervenție", spunea el. „Va trebui să ne decidem la o intervenție de proporții mai mari. Și acum, în timp ce asistenta mea developează radiografiile, iar eu vă voi curăța piatra de pe dinți, îmi permiteți să conectez imaginea și sunetul ?"

Sînt consecvent : „Mulțumesc, nu-i nevoie". El renunță la principii : „Poate programul postului răsăritean ?" Mie îmi era de ajuns atoaterăbdătorul ecran mat, în care vedeam cum, cu o mișcare înceată și mereu repetată, aruncam un dinte de lapte în apa tulbure din dreptul insuliței. Această întîmplare legată de familia mea continua să-mi facă plăcere, căci totul pornise de la un dinte de lapte : „Sînt sigur, mămico, c-am aruncat în port un dinte din față — uite, se vede aici, unul lipsește. Și l-a înghițit un pește, nu un șalău, ci un somn care a reușit să supraviețuiască vremurilor grele. Stă mai departe la pîndă, fiindcă somnii trăiesc pînă la bătrînețe, iar ăsta așteaptă să-i pice și alți dinți de lapte. Dar ceilalți dinți din

față lucesc, ca niște perle lăptoase și fără pic de piatră, pe vată roșie, spre deosebire de broșa de granat, de chihlimbar și de decorațiile bunelului care s-au pierdut..."

Între timp, dentistul meu se afla în secolul al unsprezecelea și relata despre medicul arab Albukassis care, la Córdoba, a vorbit pentru prima oară despre piatra de pe dinți. „Trebuie înlăturată." De asemenea, îmi aduc aminte de fraze ca aceasta: „Cînd resturile acide se alcalinizează, așadar cînd ajung la o concentrație sub ph șapte, se formează piatră pe dinți, deoarece glandele salivare din maxilarul inferior secretă către incisivi, iar glandele salivare superioare către șase plus șase, secreție deosebit de puternică în cazul unor mișcări extreme ale gurii, pe pildă la căscat. Căscați, vă rog. Da, da, mulțumesc..."

Induram toate acestea, căscam, secretam salivă care producea tartru dentar, totuși nu-mi puteam convinge dentistul să ia parte la problemele care mă frămîntau: „Prin urmare, doctore, cum se numește mica mea operă? — Salvarea dinților de lapte. Fiindcă în ianuarie patruzeci și cinci, mămica făcea bagajele — tata lucra la serviciul de pilotaj și aranjase totul — urmînd să părăsească Neufahrwasser cu ultimul vas pentru transportul trupelor. Și înainte de plecare a împachetat strictul necesar, deci și dinții mei de lapte, în încăpătorul sac de marinar al tatii, sac care, cum se întîmplă de obicei în cazul pregătirilor precipitate în vederea refugiului, a nimerit din greșeală pe «Paul Beneke», un vas de agrement acționat

de zbaturi, ce nu s-a lovit de o mină şi a ajuns cu bine şi supraîncărcat la Travemünde, în timp ce buna mea mămică n-a mai apucat să vadă nici Lübeckul şi nici Travemünde: fiindcă acel vas pentru transportul trupelor, despre care am menţionat că fusese ultimul, s-a izbit de o mină la sud de Bornholm, a sărit în aer şi — dacă vreţi să fiţi atît de amabil să renunţaţi la tartru şi să priviţi în spatele dumneavoastră — s-a soufundat cu mămica mea, s-a scufundat după toate regulile artei, printre blocurile de gheaţă plutitoare de atunci, ca şi astăzi pe ecranul dumneavoastră mat. Se pare că au scăpat numai cîţiva domni din conducerea districtului, care au reuşit să treacă la vreme pe un torpilor..."

Dentistul îmi spuse: „Şi acum, clătiţi". (În timpul tratamentului îndelungat mă ruga, îmi cerea, striga: „Încă o dată!", îmi îngăduia să-mi sustrag privirea.) Numai arareori mica imagine creată de mine reuşea să mă însoţească în zbor pînă la scuipătoare, estompînd imaginea excreţiei mele, a acelor concremente de piatră dislocate de pe dinţi: distanţa dintre ecranul mat şi bazinul în care scuipam, acea vagă sclipire coexistînd cu nevoia imperioasă de a elimina saliva abundentă, era presărată cu numeroase sîrme-obstacol şi lăsa să răzbată către mine frazele întretăiate: strigăte de întrerupere de-ale elevului Scherbaum, neînţelegeri de ordin personal între Irmgard Seifert şi mine, tot felul de fleaouri zilnice în legătură cu şcoala, întrebări care se pun candidaţilor la

examenul de gradul doi pentru posturile de profesor și întrebări existențiale, totul ambalat în citate. Și cu toate acestea, oricît de greu mi-ar fi fost să-mi găsesc drumul de la ecranul mat pînă la bazinul în care scuipam și după operația de clătire să conectez din nou circuitul, aproape totdeauna reușeam să evit perturbări ale imaginii.

„Cum se întîmplă uneori, doctore: dinții mei de lapte au fost bine păstrați vreme îndelungată; căci ceea ce a fost o dată salvat, a doua oară nu se mai pierde chiar atît de repede..."

„Dar să nu ne facem iluzii: împotriva tartrului nu există leac..."

„Cînd fiul a întrebat de părinții lui, i s-a înmînat un sac de marinar..."

„Iată de ce vom combate astăzi tartrul, așadar inamicul numărul unu..."

„Și fiecare fată care vedea în mine un eventual logodnic, avea dreptul să privească dinții mei de lapte salvați din naufragiu..."

„Fiindcă îndepărtarea pietrei de pe dinți cu ajutorul unui instrument face parte apriori din orice tratament stomatologic..."

„Dar nu orice fată era de părere că dinții de lapte ai lui Eberhard sînt frumoși sau interesanți..."

„Recent, s-a introdus tratamentul cu unde *ultrascurte*. Și acum, clătiți vă rog."

Un intermezzo supărător, după cum am socotit la început, fiindcă era cît pe ce să reu-

șesc, cu ajutorul dinților de lapte salvați, s-o ademenesc pe fosta mea logodnică să se lase proiectată pe ecran şi să înceapă (după cum și eu am de gînd să încep, în sfîrșit, cu tînguiala), dar dentistul meu se împotrivi: Era prea devreme.

În timp ce-mi clăteam temeinic gura, el mă întreținea cu anecdote. Povestea de un anume Scribonius Largus, care preparase pentru Messalina, prima soție a împăratului Claudiu, un praf împotriva durerilor de dinți: corn ars de cerb plus rășină de Chios și sare de amoniac. După ce mi-a relatat că încă de pe vremea lui Pliniu dinții de lapte pisați treceau drept un foarte prețuit talisman, urechea mea percepu iarăşi vocea mămichii: „Ba nu, băiețelul maichii, mai bine îi pun pe vată verde. Aşa poate că o să-ți poarte cîndva noroc..."

Ce se cheamă în cazul acesta superstiție! La urma urmei mă trag dintr-o familie de marinari. Unchiul meu Max a pierit pe „Doggerbank". Tatăl meu a supraviețuit scufundării lui „Königsberg", lucrînd, pînă s-a sfîrșit cu republica, în port, ca pilot de nave activ. Iar pe mine, băieții m-au poreclit de la început Störtebeker [1]. Am rămas pînă la capăt șeful lor. Moorkähne a fost mereu vioara a doua. De aceea a vrut să desființeze banda băgînd zîzanie între noi. Dar eu n-am admis una ca asta: „Ia ascultați aici, băieți". — Şi am dus-o tot așa, pînă ce șandramaua noastră a sărit în

---

[1] Numele unui celebru pirat, executat la Hamburg, în 1401.

aer, fiindcă slăbănogul ăla împuțit ne-a turnat. Ar trebui să deșert odată traista și să evoc toate astea rînd pe rînd, așa cum s-au întîmplat. Dar nu la modul banal, de exploatare a efectelor senzaționale — Mărirea și decăderea bandei haimanalelor — ci într-un fel mai degrabă științific-analitic : Bande de tineri în cel de-al treilea Reich. Fiindcă actele dosarului „Pirații din banda Edelweiss", aflate în subsolul prefecturii poliției din Köln, nu le-a scos pînă acum încă nimeni la iveală. („Ce părere ai, Scherbaum ? Fără îndoială că este o chestiune în măsură să intereseze generația dumitale. Eram șaptesprezece atunci, după cum și voi sînteți astăzi șaptesprezece. Nu pot fi trecute cu vederea nici anumite puncte comune — negarea proprietății, fata aparținînd întregului grup și frontul necondiționat împotriva tuturor adulților ; chiar și jargonul folosit cu predilecție într-a 12-a A îmi amintește de jargonul pe care îl foloseam în activitatea noastră...") Ce-i drept, era război pe vremea aceea. Pe atunci nu era vorba de locuri pentru fumat și de alte copilării de felul acesta. (Era pe vremea cînd am golit Serviciul administrativ... Era pe vremea cînd altarul lateral din biserica Inima lui Isus... Era pe vremea cînd în Winterfeldplatz...) Opuneam rezistență în adevăratul înțeles al cuvîntului. Nimeni nu reușea să ne vină de hac. Pînă ce Moorkähne ne-a turnat. Sau poate că slăbănoaga, scîndura aia cu dinții ei ascuțiți. Ar fi trebuit să-i trimit naibii pe amîndoi. Sau poruncă strictă : Fără muieri ! Fiindcă veni vorba, pe vremea aceea îmi pur-

tam dinţii de lapte într-un săculeţ, la piept. Cine era primit, trebuia să jure cu mîna pe dinţii de lapte : „Să nimicim neîncetat nimicul". Ar fi trebuit să-i aduc cu mine : „Vezi, doctore. Lucrurile se desfăşoară foarte repede. Abia ieri mai eram şeful unei bande de tineri temută în regiunea Gdansk-Prusia Occidentală ; şi iată că astăzi sînt profesor titular de germană şi deci de istorie, care ar vrea să-l convingă pe elevul său Scherbaum să renunţe la anarhismul juvenil : «Ar fi bine să preiei revista elevilor. Înclinarea dumitale către critică cere un instrument pentru a se realiza.» Fiindcă un profesor titular este fostul şef al unei bande de tineri renegat, fiindcă — dacă vreţi să mă luaţi pe mine ca etalon — nu există durere mai mare ca durerea de dinţi, vreme de săptămîni în şir durere de dinţi..."

La originea durerilor mele de dinţi, suportabile dar persistente, dentistul punea o deplasare a oaselor maxilarului, care a dus la retragerea gingiilor şi la dezgolirea coletelor dentare atît de sensibile. Cînd constată că nici altă istorioară nu se prinde de mine — „Plonius recomanda împotriva durerii de dinţi : Presăraţi-vă în ureche cenuşă din craniu de cîine turbat" — arătă cu chiureta lui specială peste umăr : „Poate că, totuşi, televizorul..." — Dar eu am refuzat cu îndărătnicire să renunţ la durere : vaiete de durere. Un cîntec de jale care nu se poate amîna. („Iertaţi-mă, vă rog, dacă sînt cu gîndul aiurea.")

Elevul meu îşi ducea bicicleta în imaginea de pe ecran : „Dumneavoastră, cu durerile

dumneavoastră de dinți. Dar cu delta Mekongului cum rămîne? Ați citit ce se întîmplă acolo?"

„Da, Scherbaum, am citit. Rău. Foarte foarte foarte rău. Dar trebuie să recunosc că această zvîcnire, acest curent de aer orientat în permanență asupra aceluiași nerv, că această durere, care poate fi localizată și nu e insuportabilă, dar apare pe neașteptate — această durere mă solicită, mă lovește și mă dezarmează mai mult decît marile dureri ale lumii, care sînt fotografiate, evidente și totuși abstracte deoarece nu-mi ating nervul."

„Și din pricina asta nu sînteți mînios sau măcar trist?"

„Încerc adesea să fiu trist."

„Nedreptatea asta nu vă indignează?"

„Îmi dau silința să fiu indignat."

Scherbaum dispăru. (Își așeză bicicleta în șopron.) Dentistul meu se ivi și vocea lui avea sunete de joasă frecvență: „Dacă doare, un mic semn vă rog..."

„Zvîcnește. Da. Zvîcnește aici în față."

„Sînt coletele dumneavoastră dentare, atacate de tartru."

„Dumnezeule, cum mai zvîcnește."

„Mai tîrziu vom lua arantil."

„Pot să-mi clătesc gura, doctore, s-o clătesc numai o dată?"

(Și să-mi cer scuze. Niciodată nu voi mai...) Iată că în ureche o percep pe logodnica mea: „Tu și cu mica ta suferință! Despărțire dureroasă, va să zică. Spune-mi ce cont ai la bancă

și-ți voi transfera un mic plasture. Ți se cuvine neapărat o pensie. Ar trebui să te apuci de ceva nou. Satisfă-ți vechea pasiune : ornamentele mormintelor celtice."

(Să părăsesc *bazinul-scuipătoare*, să mă îndrept către grota de bazalt de pe Mayener Feld. Nu, iat-o că licărește în cimitirul din Kruft. Sau e depozitul de piatră ponce, iar ea se află printre blocurile de piatră în formă de grote...)

„Fii util. Pariez că din tine o să iasă un belfer de prima mînă."

(Fără piatră ponce : Andernach. Promenada vîntoasă ce se întinde de-a lungul Rinului. Să numeri platanii tunși dintre dig și bacul pentru trecerea mașinilor. În sus și în jos, cu vorbe de răfuială.)

„Cîtă pedagogie ai vîrît, picătură cu picătură, în capul meu ? Nu-ți roade unghiile. Citește încet și sistematic. Recapitulează înainte de a trece la alt subiect. M-ai hrănit cu Hegel, cu Marx și Engels..."

(Un bot rigid de capră, din care cuvintele se desprind ca niște bășici ce urcă, gata să pleznească, încărcate cu sfărîmături de tartru prundiș de amintiri grohotiș de ură. Vai, Lois Lane !)

„Am crescut. Am scăpat de tine. În sfîrșit ! Am scăpat de tine, lașule, papă-lapte superpoltron !"

(Și în spatele mașinii vorbitoare o mișcare, în amonte și în aval : Of ! Of !)

„Ai fost un dascăl bun, nițeluș cam lacrimogen."

(Pe malul drept al Rinului, Leutersdorf cu grădina de trandafiri, o plantaţie cu două cocoaşe, brun-negricioasă şi plouată din belşug : Ah ! Ah !)

„Valorifică-ţi aptitudinile. Termină cu piatra ponce şi cu cimentul, înainte de a fi prea tîrziu. Cum vrei să ajungi la cele cincisprezece mii ?"

(La picioarele plantaţiei : trenuri de marfă şi circulaţie intensă de automobile. Întregul fundal este caracterizat prin mişcare. În stînga, în dreapta mea, cuvinte alunecă, scuipate pe terasa pustie a Hotelului Traube : Ptiu ! Ptiu !)

„Simple vorbe fără sens, sau au într-adevăr vreo semnificaţie ?"

(Stau într-un paravînt, în trencicotul meu : un avans asupra viitoarei condiţii de superman.)

„Ei, haide. Dă-mi numărul contului tău."

(Pe vremuri, digul de la Andernach era bastionul vămii de la Rin a prinţilor electori de Colonia...)

„Iat-o ca pe un fel de reparaţie de război şi sfîrşeşte cu văicăreala."

(...mai tîrziu a devenit monument în cinstea celor căzuţi între '914 şi '918. Camera de luat vederi se deplasează. Un asistent de regie a convins-o pe logodnica mea să hrănească pescăruşii : Fîl ! Fîl !)

Mi-a plătit datoria. Iar eu am investit banii în vederea unui anume scop. Un student cam întîrziat îşi schimbă calificarea. Universitatea

din Bonn — voiam să rămîn în apropierea ei — l-a transformat pe inginerul de exploatare, specialist în pompe centrifugale, într-un profesor stagiar, apoi suplinitor, iar din toamna anului trecut profesor titular de germană şi istorie. „N-ar fi mai bine", i s-a sugerat celui ce-şi schimba calificarea, „avînd în vedere specialitatea dumneavoastră, să alegeţi ca materie principală matematica ?" Iar omul în pantofi de pînză albă renunţă pentru o clipă la piatra de pe dinţii mei : „Cum de v-a venit o asemenea idee după absolvirea Facultăţii de construcţii de maşini ? Studiul ăsta durează o veşnicie."

Mi-am clătit gura temeinic : Dacă te-ai hotărît să-ţi schimbi specialitatea, atunci schimb-o complet. Să nu se spună că a aruncat banii pe fereastră. Ba chiar a mai rămas un rest de circa trei mii (pe care mai tîrziu a trebuit să-i virez în contul dentistului, fiindcă asigurările sociale n-au vrut să preia decît jumătate). Atît trebuie să coste dinţii mei cu masticaţie tocătoare. În schimb, mă aşez şi sînt înconjurat de instrumentarul său semiautomat, produs de firma Ritter, unde are la îndemînă sumedenie de instrumente de care se foloseşte cu mînuţa lui abilă, în timp ce eu, ba nu, amîndoi, spun în căpşorul meu, căruia îi place să primească vizite : „Cum adică, doctore, crezi că ar fi trebuit să-mi cos buzunarele ?"

Logodnica mea încheie emisiunea de la Andernach : „Tocmai am văzut ce efect devastator are criptonitul verde asupra smalţului dentar al lui Superman. Dar oare cum vor reacţiona dinţii lui Superman la criptonitul roşu ? — Această temă o vom dezbate în următoarea noastră emisiune despre Superman. Între timp, să aruncăm o privire în atelierul omului care mînuieşte criptonitul..."

Îmi arată mediul înconjurător : „Acest aspirator de salivă, de o formă armonioasă şi prevăzut cu un furtun mobil, este acţionat de un ejector de apă, şi datorită calităţilor sale aspiratoare excepţionale se bucură de o bună publicitate la toate tîrgurile de mostre specializate". Cu o voce subţirică de copil care laudă podoabele pomului de Crăciun, lăuda sistemul de irigare al bazinului-scuipătoare şi braţul dublu, sistem Ritter, al acestei fîntîni arteziene colectoare de salivă : „Datorită lui, scuipătoarea se poate deplasa şi pe verticală". — Şi logodnica mea, pe ecranul mat, împreună cu asistenta dentistului, care avea degete subţiri şi rigide ca nişte beţişoare, dădeau amîndouă lămuriri prin intermediul butonului situat în partea din faţă a măsuţei mobile. Cum mă serveau. Cum scoteau aspiratorul de salivă din adîncitura lui. Mă amuza cum sfîrîia şi plescăia însetat înainte de a mi-l vîrî în gura plină de salivă.

„Iar limba, vă rog, s-o lăsaţi moale, jos, în fundul gurii."

Dentistul se aplecă asupra mutrei mele expuse ca pentru vînzare, cu care prilej îmi acoperi patru cincimi ale ecranului mat, apoi căută cu cotul drept un punct de sprijin între coastă și șold, și *începu să scormonească* printre coletele incisivilor mei superiori acoperite cu un strat de tartru: „Nu înghițiți, asta e treaba aspiratorului. Respirați adînc, așa. Poate că, totuși..." Nu, nu și nu. (Încă nu, astăzi nu.) Trebuia neapărat să-l aud cum desprinde stratul de cochilii de pe incisivi...

Să știi, Scherbaum, că și asta merită să fie descris: strîng salivă cu spumă și sînge, și cu tot felul de concrețiuni granulate scrîșnitoare, iar după ce limba mi-a devenit curioasă și temătoare, arunc cele adunate cu trudă în scuipătoare, apuc paharul aflat la îndemînă — ales anume de dimensiuni reduse, ca să nu-l îndemne pe pacient să-și clătească de mai multe ori gura — clătesc, îmi contemplu dejecția, văd mai mult decît este în realitate, îmi iau rămas bun de la piatra de pe dinți sfărîmată, pun paharul la loc și urmăresc amuzat cum se umple de la sine cu apă călduță. Aparatul Ritter și cu mine lucrăm împreună după un plan anume.

Deoarece, să știi, Scherbaum, simultaneitatea unor activități multiple se cuvine să fie descrisă: în timp ce mă expun cu gura larg deschisă și în forul meu lăuntric recit plîngerile lui Ieremia, înspre mîna stîngă aparatul Ritter balansează măsuța mobilă încărcată cu instrumente și pune în funcțiune purtătorul de

instrumente, care începe să alunece spre mine în pantofi de pînză albă, în timp ce unealta așteaptă să fie oprită. De pildă, instrumentul, acționat cu ajutorul curentului de joasă frecvență și care folosește la examenul electronic al dinților, se încarcă automat și nu este legat de o sursă fixă de energie; ar putea să-l poarte încărcat în buzunar, să-l plimbe cu el pe potecile de pădure din jurul lacului Grunewald, pe malul Canalului Teltow, de asemenea la vizitele făcute cu prilejul Săptămînii festivităților agricole; în sfîrșit, oriunde s-ar așeza un dentist la pîndă în speranța că-i va pica vreun vînat: „Îmi permiteți, merge repede. Iată cartea mea de vizită. Aveți, sincer vorbind, o masticație tocătoare. Din cauza asta, și a maxilarului inferior ieșit în afară, aveți o înfățișare exagerat de marcantă. S-ar putea naște bănuiala că vă caracterizează brutalitatea. Complexele se cer compensate. De aceea vă sugerez punți din degudent. E de ajuns să telefonați. Vom stabili un termen în avantajul ambelor părți. Numai șase sau șapte ședințe, dacă nu se ivesc complicații mai importante care să îngreuneze lucrarea. Vă rog să aveți încredere în mine și în discreta mea asistentă. În afară de asta, am un televizor care vă va distrage atenția. Chiar și numai ecranul mat, lipsit de imagine, e în măsură să ademenească șirul gîndurilor dumneavoastră; dar trebuie să vă rog ca, împreună cu mine, să credeți în bormașina Ritter cu dispozitivele ei de manevrare rapidă — și în cele trei sute cincizeci de mii de turații pe minut pe care le

garantează capul turbinei, sistem «airmatic», în acelaşi timp cu o amortizare apreciabilă a zgomotului !"
„Într-adevăr ?"
„E o jucărie de copil să schimbi burghiul cu freza."
„Şi cu durerea mea cum rămîne ?"
„Vom face o anestezie locală."
„Trebuie neapărat ?"
„La urmă, după ce vom mai şlefui puţin, veţi recunoaşte că logodnica dumneavoastră n-a plătit în zadar despăgubirea."
„Oricum, am fost logodiţi vreme de doi ani şi jumătate."
„Daţi-i drumul, domnule, daţi-i drumul !"
„Era în anul '54..."
„Frumos început..."
Toate astea i le-am povestit dentistului meu : „Dar te previn, doctore, aici va fi vorba de tuf, piatră ponce, calcar, marnă şi argilă, de sate care se numesc Plaidt, Kretz şi Kruft, de tuful din Ettring şi de produsele finite din bazaltul vulcanic de la Kottenheim, de carierele de piatră ponce ale Korrelsbergului şi de depozitele de bazalt de origine vulcanică recentă de pe Mayener Feld, dar înainte de orice — înainte de a fi vorba de mine, Linde şi Schlottau, de Mathilde şi Ferdinand Krings — va fi vorba, te previn, doctore, de ciment."
Dentistul îmi spuse : „Nu numai gipsul, dar şi anumite cimenturi speciale constituie materialele de bază cu care lucrez ; vom avea de-a face cu ele".

În consecinţă, am început : „Cimentul este o pulbere utilă produsă de industrie. Se naşte prin măcinarea nisipului brut şi a mîlului brut de calcar, marnă şi argilă, prin măcinarea clincherului de ciment ars, prin flotaţie şi prin pulverizarea apei şi a mîlului brut de calcar în cuptorul rotativ..."

(Ce limpede aveam încă totul în minte. Iată că mi-a şi venit ideea să-i uimesc pe elevii mei cu aceste detalii ştiinţifice. Fără îndoială că Scherbaum mă socoteşte un zăpăcit cu capul în nori ; iar dentistului meu i-am recomandat să pună în funcţiune aspiratorul ca să scape de praful dental rezultat din munca lui. El îmi atrase atenţia că, datorită acţiunii simultane de îmbibare cu salivă, cantitatea de praf produsă la şlefuire se menţine în limite suportabile.) „Se poate. Dar obiectivul către care tindem este o desprăfuire totală. Fabricile de ciment sînt desprăfuite cu ajutorul unor compartimente instalate în cuptoare, prin desprăfuitoare centrifugale, prin filtre, concasoare, instalaţii de granulare şi prin transportarea şi împrăştierea prafului de ciment în apele Rinului, între Koblenz şi Andernach..."

„Cunosc ţinutul Voreifel. Un peisaj selenar."

„Dar, după cum vedeţi, potrivit pentru fotografii de exterior."

„Cu prilejul unui concurs de stomatologie ţinut la Koblenz, am făcut o mică excursie, cu colegi de-ai mei, la Maria Laach."

„Şi această localitate se află în interiorul zonei noastre de depozitare a deşeurilor de praf ;

fiindcă cele două cuptoare ale Întreprinderii Krings de ciment, trass și tuf aveau, pe vremea mea, o înălțime de numai treizeci și opt de metri. Dacă pe atunci deșeurile erau împrăștiate numai în imediata apropiere a uzinei, astăzi, după înălțarea cuptoarelor, și mai cu seamă după trecerea la operația de măcinare-uscare cu ajutorul difuzoarelor cu gaze în suspensie și conectarea alternativă a turnului de răcire, Întreprinderea de ciment Krings a putut înregistra o scădere a deșeurilor de praf de ciment pînă la 0,9 la sută și o împrăștiere uniformă a prafului în apele Rinului pe întregul cuprins al bazinului Neuwieder..."

„Cu spirit de solidaritate socială, de-a dreptul exemplar, din partea factorilor răspunzători de la conducerea fabricilor."

„Să-i spunem mai degrabă : o tendință sănătoasă spre profit ; deoarece cantitățile de praf recuperate prin sistemul de electrofiltre livrează pînă la 15 la sută din producția de clincher de ciment..."

„Iar eu, un dentist modest, avînd ca unică sursă de informare ziarele, credeam că desprăfuirea întreprinderilor industriale are o semnificație ce ține exclusiv de folosul obștesc..."

(Mai tîrziu le-am expus celor dintr-a 12-a A problemele legate de poluarea crescîndă a atmosferei. Pînă și Scherbaum a fost impresionat : „Nu înțeleg de ce ați ales cariera de profesor, cînd ați fi putut realiza mult mai mult în acțiunea de desprăfuire...")

„Cred, doctore, că ar trebui să vorbim de un dublu efect. Ca urmare a inițiativei mele timpurii, s-a reușit, pe la mijlocul deceniului al cincilea, pe de o parte să se treacă la o producție mai rațională prin folosirea prafului de valoare ridicată, pe de altă parte să se limiteze valul de reclamații, dealtfel justificate, trimise de autoritățile comunale și care dădeau de furcă celor din conducerea întreprinderii. La început, Krings a respins propunerile mele: «Ceea ce erau pentru antichitate erupțiile vulcanice, eroziunile și furtunile de praf, sînt astăzi pentru noi deșeurile de fum și praf din regiunile de concentrare industrială. Ce să-i faci, trăim din piatră ponce, din trass, din ciment; prin urmare trebuie să trăim și în praf!»"

„Un stoic modern."

„Krings se pricepea la Seneca."

„Un filosof care ne mai poate spune și azi cîte ceva."

„Ca să dau referatului meu o înfățișare mai concretă — căci Krings nu putea fi convins decît cu exemple practice — am adăugat expunerii mele cu privire la economia aeriană intensivă a Republicii federale următoarea imagine: «Dacă economia utilizează atmosfera în primul rînd ca mediu flotant pentru materii plutitoare solide și gazoase, și dacă influențarea compoziției aerului se va exercita și în continuare în acel *strat de aer aflat* în apropierea solului, strat care constituie în același timp mediul respirator nu numai pentru oa-

meni şi animale, atunci va fi sosit timpul ca Natura să fie citată ca martor al acuzării!» — Iată aici, doctore, fotografia, făcută cu un aparat modest, a bătrînului fag din parcul vilei Krings, *numit de către oamenii simpli* din partea locului «Parcul cenuşiu». Acest copac, cu o coroană foarte bogată, are frunze care însumează circa o sută şi cincizeci de mp. Cum în decursul unui an, prin depunere continuă, un hectar de pădure de fag este acoperit de aproximativ cincisprezece tone de pulbere fină, nu este deloc greu, pornind de la acest bătrîn fag, să ne dăm seama într-un mod cît se poate de evident, ce greutate suplimentară va trebui să suporte respectivul parc, care are o suprafaţă de un hectar şi este alcătuit în proporţie de cincizeci la sută din conifere; ştiut fiind că un hectar de pădure de molid trebuie să suporte pînă la patruzeci şi două de tone de pulbere fină anual... Recunosc că nu este exclus ca expunerea mea să-l fi determinat pe Krings să aprobe instalarea desprăfuitoarelor electrice la cuptoare."

„Aşadar, pînă la urmă aţi avut succes."

„Cu toate astea, din pricina faptului că este situat în apropierea fabricii, parcul vilei Krings va rămîne «Parcul cenuşiu», chiar dacă, datorită tenacităţii mele, putem nutri speranţa că verdele fagilor va fi ceva mai viu."

Dentistul meu, trăgînd concluzia „Natura vă va fi recunoscătoare", puse sub semnul întrebării interesul lui faţă de cele relatate. (Teama aceasta, de a nu fi luat în serios, mă înso-

ţeşte şi la orele mele de curs: zîmbetul unor elevi — sau cînd Scherbaum îşi ţine capul pieziş, de parcă l-ar îngrijora comportarea mea — mă face să mă bîlbîi, să-mi pierd şirul, şi nu arareori unul dintre elevi, de pildă Scherbaum, trebuie să mă recheme la realitate atrăgîndu-mi atenţia „Am rămas la Stresemann" pe un ton indolent; aşa cum şi dentistul meu adresîndu-mi întrebarea stimulatorie: „Şi ce s-a mai întîmplat cu Krings al dumneavoastră?" mă readuse la subiect.)

„Dar mai întîi fiţi amabil şi mai clătiţi o dată..."

Nu s-au mai întîmplat multe. Mîl. Foşnetul caietului de note. Saturaţie de pe urma celor citite. După aceea încercarea de a readuce, pe suprafaţa măsuţei cu instrumente, între încălzitorul de fiole şi lampa mobilă Bunsen, amintirea unui peisaj dintr-o primăvară timpurie. Îndoielile acumulate ale unui profesor. Încercări zadarnice de a fi trist, mînios, consternat. Aer rece printre colurile dentare. Gropiţele lui Scherbaum cînd rîde.

„Oricum, doctore, aşa a început..."

Privire de ansamblu asupra peisajului de la poalele masivului Eifel, pornind de la Plaidt în direcţia Kruft. Titlul „Bătălii pierdute" se află înscris în faţa unor formaţiuni de nori văratici. În decursul unei călătorii lente prin regiunea erodată, scobită şi rudimentar cicatrizată a exploatărilor de piatră ponce, către cele două cuptoare ale Întreprinderii Krings,

spre alte titluri. Acum vorbesc ca la şedinţa consiliului de conducere al întreprinderii:

„Întreprinderea Krings, aflată în slujba industriei de construcţii recent refăcute a Republicii Federale Germania, foloseşte bogăţiile numeroase şi variate ale solului regiunii vulcanice Eifel, producînd materiale pentru construcţiile la suprafaţă, în subteran şi cele de drumuri. Avîntul industriei cimentului înainte de ultimul război şi în timpul războiului — îmi iau îngăduinţa să menţionez în acest sens autostrăzile, şi mai departe fortificarea frontierei noastre de vest, şi mai departe dezvoltarea betoanelor destinate apărării antiaeriene şi în sfîrşit marile construcţii de beton de pe coasta Atlanticului — a avut o influenţă binefăcătoare asupra dezvoltării în continuare, acum în condiţii de pace, a cimenturilor de tuf şi a utilizării cimenturilor pretensionate în construcţii. Deoarece comandamentul ceasului de faţă este a investi, rezultă că a investi trebuie să însemne a moderniza. Şi Întreprinderea noastră Krings va trebui să se supună acestui proces. Dacă tone şi tone de praf de ciment cu valoare industrială se mai strecoară şi astăzi prin coşurile înalte ale fabricii, fiind astfel pierdute pentru procesul de producţie, atunci nu mai departe decît mîine desprăfuitoarele electrice instalate în cuptoare..."

Vocea inginerului de exploatare se stinge treptat. Camera de luat vederi urmăreşte fumul care iese din coş. Privire de ansamblu asupra gazelor de evacuare şi a dinamicii lor creatoare de nori. Apoi privire de ansamblu,

luată de sus și acoperită de fum, a regiunii de la poalele Eifelului, între Mayen și Andernach pînă deasupra Rinului, și coborîre în picaj asupra parcului Krings, lîngă vila Krings, care apare apoi în prim plan cu zidurile de culoarea cenușie a bazaltului și cu aleile presărate cu pietriș : un strat gros de praf de ciment pe frunzele de fag. Noduri și cratere. Insulițe de noroi poros rămase de la ultima ploaie. Praful se prelinge și se depune masiv. Straturi de ciment crăpat pe frunze chircite. Lavine de praf care alunecă șerpuind peste zvon de rîsete nemotivate ale unor fete tinere. Frunze supraîncărcate cedează. Rîsete, mici coloane de praf, rîsete. Și abia acum grupul de fete în șezlonguri, sub fagul încărcat de ciment. Camera de luat vederi se oprește, apoi începe să lunece încet.

Inge și Hilde și-au acoperit fețele cu cîte o foaie de ziar. Sieglinde Krings, căreia i se spune de obicei Linde, șade dreaptă în șezlong. Fața ei prelungă, cu o atitudine rezervată căreia o rigiditate căprească îi dă o anume expresivitate, nu participă la veselia pe două voci ce izbucnește de sub hîrtia de ziar. Inge își ridică foaia de pe față : obrazul ei are o frumusețe uniformă, nenuanțată. Hilde o imită : placidă, clipește des ca trezită din somn. Pe măsuța alăturată, între paharele de coca-cola acoperite cu caiete de cursuri universitare, se află o a treia foaie de ziar, pe care s-a strîns o grămăjoară de *praf de ciment cam cît* ar încăpea într-o ceașcă. Camera de luat vederi zăbovește asupra acestei naturi moarte. Titluri de

articole de ziar, fragmentate, prescurtează numele lui Ollenhauer, Adenauer şi noţiunea de reînarmare. Prietenele Lindei chicotesc, în timp ce strîng praful de ciment de pe foile de ziar, lăsîndu-l să alunece pe grămăjoară.

Hilde: „Încă puţin şi putem spune că am salvat o jumătate kilogram de ciment Krings".

Inge: „I-o dăruim lui Hardy de ziua lui de naştere".

Acum încep să-şi facă planuri de vacanţă. Inge şi Hilde nu se pot hotărî între Positano şi Adriatica.

Hilde: „Dar micul nostru Hardy, unde are de gînd să plece?"

Inge: „Nu cumva este preocupat acum de picturile rupestre?"

Rîsete.

Hilde: „Dar tu?"

Pauză.

Linde: „Eu rămîn aici". Pauză şi praf de ciment care se prelinge.

Inge: „Fiindcă vine tatăl tău?" Pauză, praf de ciment.

Linde: „Da".

Inge: „Oare cît timp a petrecut acolo?"

Linde: „Aproape zece ani. Mai întîi la Krasnogorsk, apoi în celulele închisorilor Lubianka şi Butîrska, şi în cele din urmă în lagărul de la Vladimir, la răsărit de Moscova."

Hilde: „Crezi că asta l-a înfrînt?" Pauză şi praf de ciment.

Linde: „Nu-l cunosc". Se ridică şi se îndreaptă pe drumul cel mai scurt spre vilă. Ca-

mera de luat vederi rămîne pe loc, în timp ce silueta ei se micşorează.

Un monument comemorativ. Abia în cabinetul dentistului am reuşit s-o descompun pe statuara mea logodnică în părţile ei componente: de la secvenţă la secvenţă îşi schimbă fustele, mai rar puloverul; singură, sau împreună cu Hardy al ei, voia mereu să fie prinsă în obiectivul aparatului, fie printre grozamele care năpădeau o carieră de bazalt părăsită, fie în hanul „La călăreţul vijelios", aflat în spatele stăvilarului de la Neuwied, fie pe promenada ce se întinde de-a lungul Rinului înspre Andernach, de asemenea pe cîmpurile presărate cu piatră ponce din valea Nette şi de cele mai multe ori la cariera de tuf; spre deosebire de Hardy, care cerea ca obiectivul să-l prindă în calitatea lui de istoric de artă, descifrînd diverse urme de fragmente de bazalt din perioada romană şi a creştinismului primitiv, sau împreună cu Linde căreia îi explică, în faţa unui model construit chiar de el, proiectul său preferat: desprăfuitorul electric pentru cuptoarele de ciment. Secvenţă: ambii în depărtare, pe malul celălalt al lacului Laach. Secvenţă: ambii surprinşi de ploaie s-au refugiat într-o colibă părăsită a muncitorilor de la cariera de piatră Bellfeld. (Ceartă, care duce la actul sexual consumat pe masa de lemn şubredă.) Secvenţă: ea, după prelegere, în oraşul *Mainz, aflat în curs de reconstrucţie*. Secvenţă: Hardy fotografiază crucea lui Gerold...

„Dar cine e Hardy ?“ m-a întrebat dentistul. Asistenta lui şi-a trădat şi ea curiozitatea printr-o apăsare a degetelor umede şi reci. „Este acel profesor în vîrstă de patruzeci de ani, căruia elevii şi elevele îi spun, cu bunăvoinţă şi afabilitate, «Old Hardy», acel Old Hardy căruia dumneata, cu sprijinul a trei degete umede şi reci aparţinînd asistentei, îi disloci piatra de pe dinţi strat cu strat, acel Hardy...“

Eu : cu studiile mele de germanistică şi istoria artei întrerupte la timp, cu diploma mea de inginer în construcţii de maşini luată la Aachen, cu cei douăzeci şi opt de ani pe care îi număram atunci, cu legăturile mele sentimentale la care renunţasem şi cu logodna mea aproape lipsită de orice fel de criză : un tînăr plin de succes trăind printre tineri plini de succes ai acelor vremuri de după război. După experienţe de front înţelese numai pe jumătate, Hardy cel în vîrstă de optsprezece ani este eliberat, în august '45, la Bad Aibling, situat într-o regiune muntoasă unde plouă tot timpul, dintr-un lagăr american de prizonieri de război — de atunci îl urmăreşte peste tot porecla Hardy ; Hardy cel venit din est, cu acte de refugiat de tip A, se aciuează la o mătuşă din Köln-Nippes şi se grăbeşte să-şi dea bacalaureatul ; studentul care îşi cîştigă muncind banii pentru studii îşi aminteşte chiar din primul semestru universitar de cuvintele tatălui său : „Viitorul omenirii stă în construcţia de poduri !“ — Drept urmare, la Aachen, se conformează indicaţiilor paterne : toceşte la

statică, cultivă relaţii pe care apoi le schimbă cu nepăsare, iar scurtă vreme înainte de examenul de diplomă intră într-o asociaţie studenţească şi este prezentat unor domni aşa-zis influenţi: inginerul Eberhard Starusch, specialist în construcţii de maşini, orfan ca urmare a războiului şi în consecinţă de două ori mai capabil, de îndată ce şi-a luat avînt se stabileşte la Întreprinderea Dyckerhoff-Lengerich care produce clincher de ciment prin procedeul numit „la umed" : astfel se face că Hardy, care nu şi-a renegat înclinaţiile către istoria artei, cercetează rocile din preajma apropiatului Teutoburger Wald, astfel deprinde procedeul de calcinare sistem Lepol ; fiindcă la Dyckerhoff se proiecta mai demult trecerea tuturor uzinelor de la metoda „la umed" la metoda „la uscat". Hardy este promovat; Hardy întocmeşte un studiu despre rezultatele obţinute prin utilizarea cimenturilor de foraj adînc şi a cimenturilor de tuf la construcţia bazei de submarine de la Brest ; Hardy este invitat să-şi dezvolte studiul şi să-l prezinte unor cercuri mai largi la conferinţa pe ţară a specialiştilor în ciment, cu alte cuvinte forurilor conducătoare ale industriei cimentului din Germania federală ; acelaşi Hardy — care la vîrsta lui posedă un fond bogat de cunoştinţe, o înfăţişare plăcută şi perspective remarcabile — are prilejul s-o cunoască, la Düsseldorf, în timpul desfăşurării conferinţei specialiştilor în ciment, conferinţă devenită între timp istorică, pe Sieglinde Krings, în vîrstă de douăzeci şi doi de ani, iar în ziua ur-

mătoare — la ceai, într-o pauză a lucrărilor conferinței — pe mătușa ei, Mathilde Krings, o doamnă îmbrăcată totdeauna în negru și domnind în mod absolut asupra *Întreprinderilor Krings.* Hardy este atras, ca din întîmplare, într-o discuție la care participă mătușa cu nepoata ei. De față cu stăpîna Întreprinderilor Krings, un domn în vîrstă menționează elogios numele lui Hardy în legătură cu asociația studențească de la Aachen. Hardy profită de balul organizat cu prilejul închiderii conferinței în saloanele Hotelului Rheinischer Hof : dansează de mai multe ori, dar nu prea des, cu Sieglinde Krings. Hardy se pricepe să ducă o conversație nu numai despre instalațiile centrifugale de desprăfuire, ci și despre frumusețile arhitecturii bazaltice dintre Mayen și Andernach. Abia după miezul nopții, cînd printre specialiștii în ciment dimprejur începuse să domnească o atmosferă vesel-dulceagă, Hardy își îngădui o ușoară sărutare, numai una. (Sieglinde Krings pronunță fraza plină de însemnătate : „Ascultă, domnule, dacă mă amorezez de dumneata, o să te coste cam scump...") Oricum, Hardy face impresie și curînd după aceea părăsește Întreprinderea Dyckerhoff-Lengerich înarmat cu cele mai favorabile referințe : în toată plenitudinea forțelor sale, încununat cu laurii succesului, trece la Întreprinderile Krings ; fiindcă, așa cum reușește destul de repede și cu mult tact să se aclimatizeze atmosferei ce domnea în cercul închis al celor mai importanți consumatori de ciment din Europa, tot așa reușește, compor-

tîndu-se cu același simț al măsurii, să sugereze fixarea logodnei pentru primăvara lui '54 ; luînd în considerație faptul că viitorul tată-socru se afla încă în prizonierat, a fost celebrată într-un fel discret, în Ahrtal, la Lochmühle : pe ecranul mat și cenușiu se prezintă Sieglinde într-un taior cenușiu ca ardezia și Hardy în jachetă cenușie ca bazaltul ; o pereche entuziastă, nițeluș cam prea lustruită, capabilă de priviri fugitive din colțul ochiului pentru a-și da seama exact de situație, categorisită ca făcînd parte din generația sceptică și pe care cei din jur o suspectau din ce în ce mai mult că ar fi în stare de înfăptuiri mai mari; căci sub influența mea, Sieglinde se apucă de o treabă serioasă la Mainz : începu să studieze sistematic și fără prea mult entuziasm medicina — în timp ce eu mă familiarizam temeinic, cu patimă și totodată cu oarecare indiferență, cu tuful din valea Nette, cu producția de ciment din tuf a Întreprinderilor Krings, dar mai ales cu învechita noastră instalație automată de flotare, așadar cu piatra ponce...

Pe cînd dentistul mă îndemna să-mi clătesc o dată gura — „Iar după aceea vom mai lustrui puțin, ca tartrul să nu găsească atît de repede o bază propice depunerii" — am profitat de această pauză socotind-o ca un fel de invitație pentru o conferință despre exploatarea *trassului de către romani între anii* cincizeci și o sută înainte de Cristos — „Se mai găsesc și astăzi, între Plaidt și Kretz, ga-

lerii în subteran cu inscripţii sumare în latinește ale unor mineri romani" — pentru ca pe urmă, în timp ce-mi lustruia dinţii, să vorbesc despre piatra ponce: „Din punct de *vedere geologic*, piatra ponce ţine de tufurile trahitice de la Laach..."

El spuse: „Lustruitul temeinic constituie o garanţie a faptului că suprafaţa smălţuită nu mai prezintă asperităţi..."

Eu relatam despre aluviul mijlociu, despre tufurile albe de trahit şi despre depozitele intercalate de la Britz; el mai pomeni o dată de colurile mele dentare descoperite şi spuse: „Aşa. Aţi scăpat, domnul meu. Și acum, să luăm oglinda ca să vedem..."

La întrebarea dentistului: „Ei, cum vi se pare", nu-mi rămase altceva decît „Minunat, pur şi simplu minunat!" ca unic răspuns.

El se cufundă în studiul radiografiilor developate între timp, pe care asistenta i le servea imagine după imagine, de parcă s-ar fi pregătit pentru o conferinţă ilustrată prin diapozitive. Radiografiile arătau nişte dinţi piezişi, transparenţi, de strigoi. Numai locurile goale din regiunea măselelor, la stînga şi la dreapta — sus şi jos, îmi dovedeau că dantura mea era cea supusă examenului. Drept care am spus: „Depozitele de piatră ponce se află sub un strat de humus care măsoară abia un metru..." — dar dentistul rămase la chestiune: „Ce-i drept, radiografiile arată că dinţii peste care vom construi puntea sînt sănătoşi, dar trebuie s-o spun: dumneata ai o progenie autentică, şi autentică înseamnă

în cazul acesta o progenie înnăscută, cu alte cuvinte: un fel de bot." (L-am rugat pe dentist să pună în funcțiune televizorul, pe canalul care transmite programul obişnuit.)

Se transmiteau reclame care nu reuşeau să atragă decît a opta parte a privirilor. El îmi pensula gingiile tratate şi continua să facă aprecieri: „În mod normal, la sfîrşitul acțiunii de muşcare, maxilarul inferior se află pînă la un milimetru şi jumătate în spatele incisivilor superiori. La dumneata, însă..."

(De atunci ştiu că poziția mea greşită la muşcat, pe care el o numea autentică fiindcă era înnăscută, poate fi identificată datorită unei deplasări orizontale a muşcăturii măsurînd doi milimetri şi jumătate: profilul meu marcant.)

Oare cîrpaciul ăsta de dinți ştie că materialele lui de şlefuit şi de lustruit au în compoziția lor piatră ponce sub formă de pulbere fină? Iar gîsculița asta care face publicitate şi care mi se pare cunoscută, suspect de cunoscută, ştie oare că prafurile ei de frecat şi de curățat conțin piatră ponce, buna noastră piatră ponce din regiunea Voreifel?

Dentistul rămase la progenia mea: „Acest lucru duce, după cum ne arată limpede examenul nostru radiologic, la un regres al osului maxilarului, al zimților alveolari..."

Ea încerca să-mi vîndă un frigider cu congelator. Pe cînd dentistul propunea rezolvări chirurgicale — „Tăind cu fierăstrăul, într-un fel foarte simplu, axul bombat al osului maxilar şi plasîndu-l apoi la locul cuvenit, putem

rezolva prognatismul dumitale..." — Linde își cînta refrenul: „Mereu proaspăt și păstrînd intacte toate vitaminele..." și oferea plata în rate. Pe urmă deschise frigiderul în care, printre cutii cu fasole verde, rinichi de vițel și căpșuni de California, zăceau afumați dinții mei de lapte și lucrările scrise de pe vremea cînd eram elev, certificatul tip A de refugiat și studiul despre cimenturile de tuf și de foraj la mari adîncimi, dorințele mele concentrate și înfrîngerile mele trase la sticle; iar pe raftul cel mai de jos, între fileu de biban și spanac bogat în fier, se afla, despuiată și acoperită de o pojghiță de gheață, cea care numai cu o clipă înainte făcuse reclamă în fustă și pulover: Oh Lindelindelindelinde... (Chestia asta o voi da mîine, într-a 12-a A ca temă pentru o compunere: Sensul principal și sensul secundar ale existenței unui frigider.) Ah, ce bine reușește ea să se conserve în fumul rece. Ah, ce proaspătă rămîne durerea congelată. Ah, cum s-a închis la culoare pînă și aurul...

Dentistul se oferi să închidă iarăși televizorul. (Irmgard Seifert mi-l recomandase ca pe un om capabil să se transpună în sentimentele altcuiva.)

Am dat din cap în semn de aprobare. Cînd reveni la progenia mea — „Totuși, n-aș recomanda o intervenție chirurgicală..." — am dat din nou din cap. (Iar asistenta lui cea umedă și rece dădu și ea din cap.)

„Acum pot pleca ?"

„De aceea sînt de părere să îmbrăcăm cu coroane dinţii din regiunea măselelor."

„Chiar acum, pe loc ?"

„Piatra de pe dinţi ne-a dat destul de furcă."

„Atunci poimîine, la ora la care începe programul distractiv de seară ?"

„Iar pe drum mai luaţi două pastile de arantil."

„Aproape că nici nu m-a durut, doctore..."

(Asistenta lui — iar nu logodnica mea — îmi dădu niște tablete, paharul.)

Cînd am ajuns acasă și limba mea căuta în spatele dinţilor asperităţile care dispăruseră, am găsit pe birou, lîngă scrumieră, caietele de lucrări scrise ale celor dintr-a 12-a A, corectate, cîteva cărţi pe care le răsfoisem, memoriul abia început în legătură cu responsabilitatea comună a elevilor conţinînd şi paragraful polemic „Unde şi cînd îi este permis elevului să fumeze ?", alături, între nişte broşuri, liniile directoare ale reformei învăţămîntului în cursul superior de liceu, iar în faţa ramei mobile goale, acoperită de tăieturi din ziare şi fotocopii, dosarul enervant de subţire cu titlul referatului în majuscule. Sub bucăţi de bazalt roman — în majoritate fragmente de pive — pe care le foloseam ca presse-papiers, am găsit hîrtie de scris...

Vai, dintele meu. Vai, firele mele de păr în pieptene. Vai, ideile mele care nu ajung decît pînă la buricele degetelor. Ah — şi numeroasele bătălii pierdute. Ceea ce urmează

doare totdeauna mai rău. Sau ceea ce se ridică în noi şi-şi aminteşte: Acesta e crapul de anul trecut, din noaptea de revelion... Vai, umbrelor, vai. Vai, pietricelelor. Vai dureri de dinţi, vai...

De fapt, voiam numai să-mi îndepărteze piatra de pe dinţi, deşi aveam o presimţire: Asta găseşte cu siguranţă ceva. Aştia găsesc întotdeauna cîte ceva. Îi cunoaştem noi.

Scurtă vreme după ce m-am întors acasă, cînd Irmgard Seifert m-a sunat la telefon — „Ei, cum a fost ? Dracu' nu-i chiar atît de negru. Sau ?" — am fost în măsură să confirm: Nu-i un sadic. Ba ştie chiar să ducă o conversaţie şi în acelaşi timp să fie discret. Nu-i lipsit de cultură. (Îl cunoaşte pe Seneca.) Cînd intervine durerea se întrerupe imediat. Niţeluş cam naiv în credinţa lui în progres — speră că se va descoperi o pastă de dinţi terapeutică — dar suportabil. Iar televizorul este într-adevăr straşnic, deşi cam caraghios.

Irmgardei Seifert, cu care împart de atunci dentistul, i l-am lăudat astfel la telefon: „Vocea lui e domoală şi capătă fermitate pedagogică numai cînd începe să ţină prelegeri..."

Cum spunea dentistul: „Inamicul numărul unu este piatra de pe dinţi. În timp ce alergăm, ezităm, dormim, căscăm, refacem nodul cravatei, digerăm şi ne rugăm, saliva favorizează necontenit producerea ei. Se depune şi ademeneşte limba. Aceasta din urmă, mereu amatoare de sedimente, agreează asperitatea şi

procură o hrană care îl fortifică pe inamicul nostru, tartrul. Sugrumă cu crusta lui colurile dentare. Smalțului îi poartă o ură de moarte. Căci pe mine nu mă puteți induce în eroare. O singură privire e de ajuns : Piatra dumneavoastră de pe dinți este ura dumneavoastră petrificată. Nu numai microflora din mediul dumneavoastră bucal, dar și gîndurile dumneavoastră încîlcite, felul chiorîș cum vă uitați mereu în spate, privire care trage la răspundere în loc să-și asume răspunderea, de asemenea, tendința gingiilor dumneavoastră, care se retrag mereu, de a forma pungi menite să capteze bacteriile, toate acestea — suma dintre imaginea dentiției și a sufletului — vă demască : mari stocuri de fapte brutale, încercări de asasinat aflate în rezerve abundente. — Vă rog să clătiți ! Vă rog să clătiți. Mai rămîne destul tartru...

Toate acestea eu le contest. În calitatea mea de profesor titular de germană precum și de istorie, acțiunile violente îmi sînt odioase, profund odioase. Iar elevei mele Vero Lewand, care înainte de sfîrșitul anului colinda cartierele Zehlendorf și Dahlem, ocupîndu-se cu așa-zisul „cules al steluțelor“, i-am spus, cînd și-a etalat în clasă colecția de stele tăiate cu un fierăstrău de pe mașinile Mercedes : „Vandalismul dumitale nu este altceva decît *un scop în sine*“.

Scherbaum m-a lămurit că prietena lui voise să procure podoabele necesare pentru

pomul de Crăciun: „Pentru serbarea şcolară, care va avea loc în aulă".

Imediat după Crăciun, fierăstrăul pentru metale folosit de Vero Lewand nu mai era la modă. (Mai tîrziu, Scherbaum a compus un song care se cînta acompaniat la ghitară: „Pe cînd culegeam steluțe, steluţe, steluţe...")

Fără a mai invoca pe sfinţii patroni ai tuturor celor care suferă de dureri de dinţi, m-am apropiat, fiind totuşi bine pregătit: cu fraze gata formulate, pe care să i le pun în gură. Dacă eu trebuie să accept intervenţia, atunci va trebui şi el să suporte unele corecturi: „Nu-i aşa, doctore, că te interesează piatra ponce?" „La fel cum te interesează pe dumneata creşterea numărului de carii la copiii de vîrstă şcolară..."

Dimineaţa a trebuit să răspund la întrebări puse de a 12-a A. (Vero Lewand: „Cîte v-a extras?") Am răspuns: „Ce v-ar trece prin cap dacă ar trebui să stați la dentist cu gura înțepenită în fața unui televizor, în timp ce se emite un program de publicitate şi vi s-ar oferi, să zicem, un frigider cu congelator..."

Răspunsurile soseau bîlbîite, neconcludente. Am renunţat la o compunere în legătură cu tema lecţiei, deşi Scherbaum a avut o idee potrivită pentru o compunere, şi anume: că anumite idei şi proiecte, care încă nu sînt cristalizate, ar trebui congelate, pentru ca într-o bună zi, supuse dezgheţului, să fie finisate şi traduse în fapt.

„La ce proiect te gîndeşti, Scherbaum ?"

„Am spus-o limpede : despre asta încă nu se poate vorbi."

La întrebarea mea, dacă nu cumva face aluzie la proiectul deocamdată congelat de a prelua funcţia de redactor-şef al gazetei elevilor, se împotrivi : „Nu mă bag unde nu-mi fierbe oala. Am spus congelare, nu fierbere."

Către sfîrşitul orei, cînd am intrat în amănunte cu privire la cariile dentare — „Existenţa cariilor dentare înseamnă distrugerea ireparabilă a ţesuturilor dentare dure..." — clasa m-a ascultat, după cum îmi făgăduise, cu indulgenţă ; Scherbaum îşi ţinea capul pieziş, într-o atitudine ironică.

Dentistul meu era mai puţin prevenitor : „Pe astea le rezolvăm dintr-o singură dată, cele patru măsele din maxilarul inferior : opt şi şase minus şase şi opt..."

(Zăngănitul ăsta aferat cu instrumentele sterile, de parcă nu s-ar fi îndoit nici măcar o singură clipă de întoarcerea mea : „Dă-i drumul, doctore. Am să mă ţin bine.") Asistenta aştepta cu seringa plină : „Aşa. Acum numai o mică înţepătură neplăcută. N-a durut aproape deloc — sau ?"

(Cum şedeam aşa, cu aspiratorul de salivă atîrnîndu-mi din gură, cu gîtul strîmbat pe perniţa acoperită cu tifon şi imobilizat de apucătura fermă a celor trei degete, ar fi trebuit să fac conversaţie cu el : „Nici nu merită să vorbim de înţepătura dumitale. Darăia din Bonn. Cred că ai citit : şurubul trebuie

strîns, și la bine și la rău... Iar studenții, la o adunare populară studenții iar au...")

Cînd mi-a anunțat noua înțepătură care mă aștepta a căzut pentru a doua oară în stereotip : „Și acum vom mai face o injecție. Aproape că nici n-o veți mai simți..."

(Haide, dă-i drumul. Și lasă imaginea să tremure pe ecran, dar fără ton.)

„Va trebui să așteptăm două trei minute, pînă ce amorțește gingia și limba devine spongioasă."

„Se umflă !"

„E numai senzația."

(Un rinichi de porc înăbușit la cuptor. Ce să fac cu el ?)

Imaginea lipsită de ton arăta un domn cu înfățișarea de cleric care, deoarece era sîmbătă seara, voia să țină o predică pentru duminică, deși emisiunea aceasta avea loc după ora douăzeci și două și niciodată înaintea emisiunii de divertisment transmisă în fiecare seară de studiourile din Berlinul Occidental : „O, desigur, fiul meu, știu, doare. Dar toată durerea acestei lumi, strînsă la un loc, nu este în stare..."

(Degetele lui care aveau o formă atît de frumoasă. Și cînd ridica ironic o sprînceană. Sau cum își clătina capul, fără grabă, cu o anume zăbavă. Scherbaum l-a poreclit : Limbă-de-argint.)

După aceea clopotele anunțară sosirea duminicii : Bang ! — și porumbeii se ridicară speriați fîlfîind din aripi. Bang ! — Vai, și

micii sateliţi de tablă din căpşorul meu, care le ştie pe toate mai bine decît oricine, făceau să răsune: piatră ponce.

În timp ce mutra aia schimonosită de capră anunţa reportajul: Piatra ponce — aurul regiunii Voreifel! dentistul începu cu şlefuirea lui opt minus: „Staţi relaxat. Vom începe cu suprafaţa de masticaţie, apoi vom şlefui de jur împrejurul suprafeţei de masticaţie, regenerînd dintele..."

Filmul despre piatra ponce arăta cum se transportă materia primă de la cariere la staţia de flotare, cum se elimină particulele grele, se depozitează în anumite cantităţi, se combină cu liantul omogenizant „eibi", se prepară în malaxoare sub formă de mortar de beton de piatră ponce şi se prelucrează în forme automate devenind elemente de construcţie din piatră ponce.

Dentistul îmi spuse: „Ei, vedeţi? Cu opt minus am şi terminat." (Înainte de a mă îndemna să-mi clătesc gura, am reuşit, chiar dacă în mare grabă, să urmăresc depozitarea elementelor de construcţie din piatră ponce în hale speciale, apoi în stive sub cerul liber.)

„Iar aici, doctore, printre elemente tubulare standardizate, planşee de beton din piatră ponce, diverse piese tubulare sau masive, printre plăci glisante şi traverse armate cu fier, care pe lîngă greutatea lor redusă prezintă următoarele avantaje: rezistenţă mare la încovoiere, pereţi poroşi, impermeabili la

umezeală, ignifugi, oferind posibilitatea de a se bate cuie şi avînd suprafaţa zgrunţuroasă care constituie o bază solidă de aderenţă pentru mortarul de asamblare şi zugrăveală, între aceste materiale de construcţie *noi* care asigură integrarea armonioasă a viitorilor consumatori de spaţiu locativ în societatea modernă, mai precis: între stivele noastre de elemente standardizate, numite şi elemente de patru ţoli, s-au întîlnit Linde Krings şi Schlottau, electricianul întreprinderii..."

Dentistul spuse: „Înţeleg...", iar eu mă pregătisem temeinic: Din perspectivă aeriană se vede depozitul aluvionar care se întinde între fabrică şi vila Krings, inclusiv parcul. La hotarul dintre incinta fabricii şi parc un grup de vizitatori în haine civile formează un semicerc larg. Inginerul de exploatare Eberhard Starusch, în halat alb şi cu cască de protecţie, dă explicaţii în legătură cu procesul de producţie al materialelor de construcţie din piatră ponce. Dinspre „Parcul cenuşiu" se apropie Sieglinde Krings. Rochia ei de vară imprimată cu floricele care arată că, în afara parcului, se simte adierea vîntului. Dinspre fabrică apare electricianul Heinz Schlottau, păşind peste depozitul aluvionar. În timp ce Sieglinde rătăceşte fără ţintă pe cărările de acces, Schlottau se apropie de parcă ar căuta s-o întîlnească, sigur de ţinta lui.

Peste această apropiere şovăitoare şi încetinită de diverse întîmplări pluteşte, desfăşurat de vînt, textul inginerului: „În urmă cu

șase mii de ani, cînd vulcanii masivului Eifel au început să erupă, probabil că bîntuiau furtuni dinspre vest și nord-vest, altfel nu s-ar fi produs depunerile de piatră ponce la est și la sud-est de locurile de erupție. Spre deosebire de vremurile mai vechi, cînd țăranii din regiunea Voreifel erau în același timp și producători de piatră ponce, astăzi firma Krings a luat în arendă întregul ținut cuprinzînd exploatările. Chiar aici, iată, ne aflăm la marginea vastului nostru depozit aluvionar..."

În clipa aceasta, printre stivele dese de elemente standardizate, suma distanțelor dintre punctul de întîlnire și Sieglinde-Schlottau se reduce. Cei doi păstrează o anumită rezervă. Se studiază, în timp ce privirile fiecăruia dintre ei alunecă pe lîngă celălalt. Încurcătura lui Schlottau se manifestă printr-un rînjet. Mîinile Sieglindei caută la spate suprafața pietrei aluvionare. Slabă și din ce în ce mai depărtată vocea inginerului Starusch, care inițiază cu plăcere și destul de des vizite în cadrul întreprinderii, cu explicațiile de rigoare ; e un ecou tîrziu al vremii cînd era șeful unei bande de tineri, cînd era poreclit Störtebeker și avea un cuvînt greu de spus, o anticipație timpurie a activității sale de mai tîrziu ca profesor de germană și istorie...

„Și ce materie tratați actualmente cu elevele și elevii dumneavoastră ?"

„Încercăm să scoatem în evidență fondul social al dramei *Hoții* de Schiller..."

„Aşadar tot ecouri legate de activitatea dumneavoastră de şef de bandă ?"

„Recunosc că nu mă pot elibera de impresiile puternice ale copilăriei."

„Şi elevii dumneavoastră ?"

„Scherbaum, împreună cu prietena lui, vrea să transcrie *Hoţii* sub formă de comic-strips. Este vorba de steluţele de pe maşinile Mercedes, care sînt tăiate cu fierăstrăul pe întregul teritoriu al Republicii Federale. Mary Lane urmează să preia rolul Amaliei, în timp ce Superman..."

„O experienţă interesantă..."

„Dar Scherbaum n-are răbdare. Numai idei. Numai idei..." — (pe care vrea să le congeleze, pentru ca într-o bună zi să le poată dezgheţa, finisa şi transpune în fapt...) — „...ca Schlottau, individul ăla din depozitul aluvionar..."

Linde : „Lucraţi la noi ?"

Schlottau : „Sînt electricianul întreprinderii '51. Pe vremuri aveam anumite legături profesionale cu tatăl dumneavoastră."

Linde : „Vă rog, nu puteţi să vă exprimaţi mai clar ?"

Schlottau : „Vai, cu plăcere, don'şoară. Secvenţă din '45. Şi tatăl dumneavoastră a fost de părere : Breslau trebuie apărat cu orice preţ. Aţi auzit vreodată de răsplata cuvenită eroilor, don'şoară ?"

Linde : „Ce doriţi ?"

Schlottau : „Ei, de exemplu, să mergeţi cu mine la cinema. Şi atunci poate că o să-mi

spuneţi cînd se-ntoarce, în sfîrşit, domnul feldmareşal."

Linde: „Puteţi economisi banii pentru biletele de intrare. Transportul este aşteptat la sfîrşitul acestei săptămîni în lagărul de la Friedland. — Ce aveţi de gînd?"

Schlottau: „O, nu mare lucru. Cîţiva camarazi şi cu mine, tare ne bucurăm de revedere."

Linde: „Vreau să ştiu ce aveţi de gînd".

Schlottau: „Poate că, totuşi, ar trebui să mergem la cinema, la Andernach".

Linde: „Nu există nici un motiv..."

Schlottau: „La drept vorbind, îl cunoaşteţi oare pe tatăl dumneavoastră?"

Linde: „Ultimul concediu l-a avut în '44".

Schlottau: „Pe vremea aceea îşi desfăşura activitatea în Curlanda".

Linde: „A stat numai trei zile, în care mai mult a dormit..."

Schlottau: „Pe atunci eram în Divizia Cap de Elan. Divizia unsprezecea de infanterie. Numai oameni din Prusia Orientală. — Crede-mă, don'şoară, tăticul dumneavoastră e dat naibii."

Linde: „Acum voi avea prilejul să-l cunosc".

Schlottau: „Aş putea să vă povestesc o grămadă de lucruri. Chiar şi dintre cele cu haz..."

Linde dă să plece: „Altă dată, dacă voi avea poftă să merg la cinema".

(„Ce părere ai, doctore: se cuvine sau este chiar obligat electricianul întreprinderii, abandonat printre pietrele aluvionare, să sfîr-

şească scena cu fraza «Seamănă leit cu bătrînu'» ?")

Dentistul spuse: „Aţi rezistat foarte bine. Cu stînga jos sîntem gata."

„Ei bine ? Ţi-a plăcut finalul scenei sau nu ?"

„Iar acum a sosit timpul să facem o injecţie în stînga jos. Aproape că nici n-o veţi simţi, fiindcă primele injecţii au o difuziune largă. — Aşa, perfect."

„Sau poate că dialogul cere o dicţiune calitativ superioară ? Un rechizitoriu. Ură primitivă, dorinţă de războ..."

„Spuneţi-mi, acest Schlottau, despre care vorbiţi cu o patimă de-a dreptul suspectă, pare să aibă în el stofă de revoluţionar..."

„De îndată ce normele îndătinate se consolidează."

„Să zicem că un răzvrătit cu scurtă respiraţie."

„A existat numai fiindcă a existat şi Krings."

(În timp ce injecţiile începură să-şi facă efectul şi pe programul unu rula din nou filmul despre piatra ponce, dentistul mă rugă să schiţez un dublu portret succint al celor doi eroi dependenţi unul de celălalt: „Pînă atunci voi lua, cu ajutorul unui inel de cupru, amprenta dinţilor şlefuiţi, astfel încît să putem avea un control asupra calităţii operaţiei de şlefuire."

Prevăzător mi-am clătit gura, paharul cu apă creîndu-mi unele dificultăţi, deoarece senzaţia că sînt umflat şi insensibilitatea buzei

de jos provocau o greşită apreciere a distanţei dintre pahar şi buză: m-am stropit. Asistenta dentistului a trebuit să mă şteargă cu un şerveţel de hîrtie. Penibil.)

„Heinz Schlottau s-a născut în 1920, în Ermland, un petic de pămînt catolic din eminamente protestanta Prusie Orientală; generalfeldmaresalul Ferdinand Krings a văzut lumina Voreifelului în 1892, la Maven, în casa unui meşter pietrar, proprietar al cîtorva cariere de bazalt de pe Bellfeld. Amîndoi au crescut fără să atragă în mod deosebit atenţia celor din jur. Interesul pe care li-l purtăm noi trebuie de asemenea lăsat pe mai tîrziu, în afară de cazul că am avea intenţia să relatăm despre perioada de ucenicie a lui Schlottau la Frauenburg, despre întreruperea studiilor de filosofie ale lui Krings, despre activitatea de electrician si de dansator de foxtrot a lui Schlottau la Allenstein sau de succesele locotenentului în rezervă Krings în primul război mondial, de exemplu în cea de a douăsprezecea bătălie de pe Isonzo. Or, cum pînă la şlefuirea celor doi dinţi din dreapta jos mai avem un scurt răgaz, vom sări cîteva episoade din cariera lui Krings în Reichswehr şi cea a lui Schlottau ca electrician şi vom spune: pe timp de pace, garnizoanele celebrei Divizii a unsprezecea de infanterie, numită şi «Divizia Cap de Elan», se aflau la Allenstein, *Ortelsburg*, Bischofsburg, Rastenburg, Lötzen şi Bartenstein, toate oraşe ale Prusiei Orientale. Iar în toamna lui '38, re-

crutul Heinz Schlottau a primit ordin de chemare, fiind repartizat la Regimentul 44 infanterie, cu garnizoana la Bartenstein, în timp ce colonelul și comandantul unui regiment de vînători de munte, unitate care reușise să participe fără pierderi la anexarea Austriei şi ocuparea protectoratului Boemiei și Moraviei, a fost repartizat în garnizoană la Memmingen.

Schlottau şi Krings, amîndoi se pregăteau. Unul pe cîmpul de instrucție de la Stablak, rezervat trupei, celălalt, conform ordinului, aplecat asupra hărților întinse pe planșele topografice menite să-l informeze în legătură cu situația șoselelor și fortificațiilor din trecătorile Carpaților.

Schlottau și Krings, amîndoi au pornit la 1 septembrie, în același timp, pe o vreme frumoasă de vară tîrzie. În timp ce infanteristul participa la străpungerea fortificațiilor de graniță de la Mlava, la lupta pentru podurile de peste Narev și la înaintarea prin Polonia răsăriteană pînă la capitularea de la Modlin, celălalt porni la asaltul împotriva Lembergului : pe înălțimile din apropiere de Lemberg, în timpul luptelor pentru respingerea atacurilor dezlănțuite de regimentele poloneze de ulani, el găsi pentru prima oară prilejul să-și dovedească renumele de mai tîrziu, renumele unui general al rezistenței pînă la capăt. În luptele pentru cucerirea fortăreței Modlin, Schlottau, un temerar destul de prudent, a primit un glonte în partea superioară a brațului — o rană superficială — și Crucea de fier clasa a II-a ; eroul de la Lemberg a fost citat

în comunicatul Wehrmachtului, și, fără să fie rănit, a obținut dreptul să-și atîrne pe pieptul încăpător, alături de decorațiile din primul război mondial, Crucea de fier clasa I.

Schlottau și Krings, amîndoi scriau celor de acasă scrisori și cărți poștale militare. Deocamdată nu s-au conturat încă motivele pentru care Heinz Schlottau, infanterist și mai tîrziu electrician de uzină, să fie atît de dornic a oferi în luna lui iunie a anului 1955, lui Ferdinand Krings, colonel și mai tîrziu generalfeldmareșal, o recepție la gara principală din Koblenz."

Dentistul păru mulțumit de acest dublu portret, dar refuză să-și aprobe propria muncă: „Amprentele luate cu inelul de cupru arată limpede că am reușit să șlefuim cîteva asperități. Va trebui să revenim cu șlefuitul, să rezolvăm amănuntele: clătiți..."

„Ce părere ai, doctore. Am putea intercala gara principală din Koblenz și scenele de masă în filmul despre piatra ponce care continuă să ruleze?"

„Relaxați-vă. Iar limba țineți-o în fundul gurii, jos..."

Vedere de ansamblu asupra fațadei gării principale din Koblenz. Gresie înnegrită. Fundament din piatră de granit tăiată grosolan. Sculpturi folosite în mod obișnuit la clădirile de gări. Urmele lăsate de război se mai văd pe alocuri. (Acoperișuri de carton gudronat sînt strivite de zidurile mînăstirii, anexă a fortăreței Koblenz, care formează un fundal

prea apropiat.) Neliniştea din piaţa gării sileşte camera de luat vederi să stea liniştită. Ea reţine: adunare în grupuri, neorganizată. Secvenţe întretăiate ale unor gesturi simultane, pînze cu lozinci, care pe alocuri sînt ridicate, altele tocmai sînt derulate, iar altele sînt iarăşi înfăşurate. (Porumbei care şi-au găsit piaţa ocupată şi s-au aşezat pe ciubucele faţadei ţinîndu-şi capetele pieziş.) Totul însoţit de zgomote: lozinci ininteligibile strigate în cor, chemări („Fă-te-ncoa' Schorsch..."), o izbucnire de rîs într-un grup, gîlgîitul berei în sticla care circulă din mînă în mînă. (Gîngurit de porumbei.) Poliţişti se aţin pe lîngă clădirea Casei de economii, pregătiţi pentru orice eventualitate. Numai două maşini ale brigăzii mobile. Gospodine care se întorc de la cumpărături. Adolescenţi care îşi duc bicicletele de ghidon. (Vînzătorul de lozuri cu buletinele de douăzeci de mărci înfipte în panglica pălăriei.) Reprezentanţii presei. Pe o estradă improvizată dintr-o ladă, cei de la „Jurnalul săptămînii" îşi instalează aparatul de filmat. Strigăte scurte, asemănătoare unor comenzi militare. O mişcare ce se răspîndeşte în mulţime: se desfăşoară acum lozincile care devin lizibile. „Gerul arctic nu există!" — „Muncă şi teroare!" — „Salutări din Curlanda!" — „Krings Rezistă-pînă-la-capăt!" Grupurile care scandează şi găsesc ritmul: „Nu vrem eroi, nici pradă de război! Nu vrem eroi, nici pradă de război!" — „Fără noi! Fără noi!" (Dezamăgire la unii, deoarece reporterii de la „Jurnalul săptămînii" nu

filmează. Înjurături: „Pe ăsta să-l priponiţi, sticleţilor!" — Fîlfîit de porumbei care se ridică şi se aşază iarăşi.) Vedere asupra unei jumătăţi din piaţă, cuprinzînd grupul condus de electricianul de întreprindere Schlottau. Acesta dirijează: „Rămîi în Siberia Krings! Rămîi în Siberia Krings!"

La colţul cu Markenbildchenweg, printre gospodine, stă Sieglinde Krings. Poartă ochelari de soare. Încet, se strecoară printre oamenii care sînt în cea mai mare parte invalizi de război. (Cîrje, ochi de sticlă, mîneci goale, feţe mutilate.) Agitaţie şi strigăte la intrarea principală a gării. Mulţimea se înghesuie către hală. În învălmăşeală, mici grupuri se învîrtesc în loc. Certuri. Busculade. Preliminariile unei încăierări. Rîsete la ghişee: sînt cumpărate şi împărţite bilete de peron. (Procedee de negustor de bîlci: „Cine-mai-doreşte, cine-mai-pofteşte!")

Poliţiştii nu intervin, ci merg în rînd cu mulţimea care se înghesuie acum în culoarele ce duc spre peroane. Un poliţist dirijează trecerea: „Fără panică, stimabililor, Krings al vostru n-are pe unde fugi..." Oamenii aleargă, se aude tropăit precipitat prin tunelul principal de unde se desfac scările ce duc spre peroane, pînă la peronul patru. În timpul mişcării din piaţă înspre gară se aud frînturi de fraze întretăiate: „Cum de l-au lăsat să plece." — „A scos untul din bieţii oameni!" — „Ăştia nu ştiu ce-i mila, măi băiete." — „În zonă i-au făcut..." — „Într-un tren cică l-au

izbit peste bot..." — „Din pricina reînarmării..." — „Ţi-o spun eu, în vagonul-restaurant." — „Cică şi ăia de dincolo organizează armata, dacă şi ăştia de la noi..." — „Fără mine!" — „O să se găsească destui proşti..." — „Pe porcul ăsta îl cunosc de pe frontul arctic..." — „Din ariergarda de la Nicopole..." — „În Curlanda, ticălosul m-a..." — „Oare cînd soseşte..." — „Arde-i una peste proteza din gură..." — „Pe noi, la Praga, ne-a..." — „Soseşte!" — „Ochii cît cepele, băiete!" — „Soseşte trenul..."

Mulţimea aşteaptă în linişte ca trenul să oprească. Privirile rătăcesc de colo pînă colo, se întorc brusc, apoi cercetează iarăşi. Coboară numai puţini călători. Prin pleoape pe jumătate lăsate răzbat priviri care încearcă să găsească vreo asemănare. Cîţiva oameni cercetează compartimentele. Pe scara unui vagon al trenului pe cale să plece, controlorul de bilete strigă: „Nu vă mai agitaţi atîta, oameni buni. Krings al vostru a şi coborît cu geamantanul lui de carton, la Andernach."

Zgomotele trenului acoperă fluierăturile de protest care se ridică pe alocuri. (Acoperă tonalitatea ridicată a bormaşinei Airstar, care şlefuieşte suprafaţa mestecătoare a dintelui meu minus opt. Motiv îndestulător pentru clătit. Dentistul era şi el dezamăgit că scena de pe peron n-a fost pusă în valoare.)

„Cu alte cuvinte, adunarea de protest s-a dizolvat tot aşa cum săptămîna trecută s-a dizolvat adunarea de protest împotriva lui Kie-

singer: în ordine. Am fost și eu de față, cu cîțiva elevi și cu colega mea. A fost încă o lovitură în gol, fiindcă respectivul domn n-a depus nici un fel de coroniță la monumentul din Steinplatz, după cum anunțase, ci s-a depus pe sine, într-un mod discret, la Plötzensee. Cu toate acestea, Irmgard Seifert a fost mulțumită: «Protestul nostru nu va rămîne fără ecou». Scherbaum a rămas lucid: «Mult zgomot pentru nimic, atîta tot». Iar în ziua următoare cînd, în fața clasei a 12-a A am încercat să iau apărarea sensului moral al protestului, chiar dacă acesta a rămas în aparență fără urmări, Vero Lewand m-a întrerupt cu un citat din Marx și Engels (totdeauna are tot felul de hîrtiuțe la ea): «Revoluționarii micburghezi iau diferitele etape ale procesului revoluționar drept țel final, de aceea se alătură revoluției...» — Micul burghez sînt eu. Și dumneata, doctore, ai fi nevoit să accepți această categorisire, dacă te-ai prezenta în fața clasei cu Seneca..."

„Elevei dumneavoastră care umblă cu hîrtiuțe ar fi trebuit să-i răspundeți cu Nietzsche: «O revalorizare a unor valori se produce numai cînd se ivește presiunea unor noi necesități, exercitată de noii consumatori ai acestor necesități...»"

„Oricare ar fi fost motivul pentru care oamenii au ieșit în stradă: fie împotriva lui Kiesinger, cu o *săptămînă în urmă*, fie împotriva lui Krings în vara lui '55, totul nu-i decît vorbărie goală..."

„Oricum, am regenerat acest minus opt al dumneavoastră şlefuindu-l pînă la nivelul masticator..."

„Iar în ziare a scris: «Generalfeldmareşalul Krings *evită manifestaţia de protest* a foştilor combatanţi!» — Altele, ironic: «Krings a spus: Fără mine!» — Sau laconic: «Evenimentul senzaţional de la Koblenz a rămas fără principalul actor.» — «Generalanzeiger» constata obiectiv: «Trenul a sosit conform orarului, dar fără domnul generalfeldmareşal; încă un protest care s-a dus pe apa sîmbetei...»"

„Dar amicul dumneavoastră Schlottau?"

De îndată ce a început şlefuirea suprafeţei masticatoare a lui minus şase, am introdus o secvenţă intermediară: Foştii combatanţi părăsesc peronul patru. În aglomeraţia din faţa scării ce duce către pasajul principal, Linde şi Schlottau se întîlnesc pe neaşteptate.

Linde: „Dacă doreşti, pot să te conduc".

Schlottau: „Lua-te-ar naiba!"

Linde: „Maşina mea e parcată în spatele Hotelului Höhmann".

Schlottau: „Unul ca mine n-are ce căuta în maşinile unor canalii ca voi".

Linde: „Am crezut că vrei să mergi cu mine la cinema".

Schlottau: „Aşa e el, nu mă miră că a dat bir cu fugiţii".

Aici, secvenţa se întrerupe, în timp ce ambii coboară scara, dispărînd în pasaj.

Căci, bineînțeles, vor face drumul împreună. Şi anume într-un Borgward, unul dintre acelea pe care cu greu le mai poți găsi în ziua de astăzi. E drept că în piața din fața gării Schlottau s-a depărtat pe neașteptate, ba nu, de fapt și-a continuat drumul cotit (printre porumbei), lăsînd-o să și-l urmeze singură pe al ei în linie dreaptă, dar asta n-are rost să arătăm. Tot așa, frazele scurte schimbate între Schlottau și camarazii lui de altădată — „Ne-a dus cu preșul, bătrînul" — „De mine o să mai audă" — cad la decupaj. (Dealtfel, și-a cumpărat un loz în piața din fața gării : Necîștigător.)

Iată șoseaua națională, de la Andernach către Mayen, pe care înaintează Borgwardul cu Sieglinde Krings la volan, avîndu-l alături pe Heinz Schlottau. În spatele pasagerilor automobilului, călătorește, rigidă, camera de luat vederi.

Linde : „Trebuia să-mi închipui că n-o să aștepte la Andernach pînă voi veni eu să-l iau". Urmează o pauză pentru speculații în legătură cu scurta călătorie la Andernach și în legătură cu falimentul Uzinelor Borgward în anul nu mai știu care.

Schlottau : „Poate că a rămas în zonă. Cred că aveau intenția să-l angajeze. Caută acum oameni cu experiență. Paulus e și el acolo." — Pauză, în care s-ar putea expune demagogic o teză contrarevoluționară : „Salutăm pe specialiștii de toate nuanțele...", însoțită de o

mică imagine: Krings este salutat în gara din Berlin de activişti de frunte ai R.D.G.

Linde: „Cum rămîne cu invitaţia la cinema ?"

Schlottau: „Să presupunem că Krings le organizează o armată..."

Linde: „Vreau să ştiu cum rămîne cu invitaţia la cinema. Sînt pur şi simplu nebună după cinema."

Pauză, încărcată de meditaţii în legătură cu filmele care rulau pe la mijlocul deceniului al şaselea: „Sissi", „Pădurarul din Pădurea de argint"...

Schlottau: „Şi logodnicul dumneavoastră, don'şoară, adică vreau să spun că..."

Linde: „E fericit cînd poate să-şi vadă de propriile lui treburi".

Pauză, pentru ca Schlottau, dacă o doreşte, să poată asculta unele aluzii în legătură cu situaţia Lindei. Îmi clătesc gura, deoarece dentistul mă roagă s-o fac: o spumă cretoasă, sînge deloc, dar o intervenţie a elevului Scherbaum: „M-am lămurit în privinţa asta: NSKK [1], BDM [2], RAD [3], HKL [4] — dar ce se întîmplă în delta Mekongului..." — „Ai dreptate,

---

[1] Prescurtare de la Nationalsozialistisches Kraftfahrokorps, organizaţie nazistă care-i reunea pe conducătorii auto.

[2] Prescurtare de la Bund Deutscher Mädchen, organizaţia tinerelor fete germane sub regimul nazist.

[3] Prescurtare de la Reichsarbeitsdienst, organizaţie naţional-socialistă de „educare" a tineretului în spiritul naţional-socialist.

[4] Prescurtare de la Hitleristische Konzentrationslager (lagărele de concentrare hitleriste).

Scherbaum. Ai dreptate. Dar abia după ce vom înțelege de ce atentatul care a avut loc la cartierul general al Führerului, numit pe scurt FHQu..."

Schlottau: „Fiindcă veni vorba, don'șoară, știți anecdota cu țăranul din Prusia Orientală care se ducea cu vaca la taur. Și cînd nevasta l-a întrebat..."

Linde: „În afară de asta, pe logodnicul meu nu-l interesează acum decît prelucrarea bazaltului și tufului pe vremea romanilor..." Pauză, în care s-ar putea face reflecții cu privire la remarcabila tehnică romană de confecționare a pietrelor de moară, mai ales după înăbușirea răscoalei treverienilor, dar nu este timp, deoarece Borgwardul depășește un biciclist. Schlottau privește în urmă. Pe fața lui se oglindesc: uimire neliniște ură. — După o pauză mai lungă, care aparține unor considerații cu privire la poanta anecdotei cu vaca, Schlottau spune fără vreo intonație deosebită: „El era. — Opriți imediat. Vreau să cobor." Linde frînează: „Ai putea să mă prezinți tatălui meu".

Schlottau: „Vă e cam frică de bătrîn, așa-i ?"

Linde: „Da: — Mi-e teamă. Ca și dumitale. — Haide, dă-i drumul."

Schlottau coboară ceremonios: „Dacă vreți să mai veniți o dată la depozitul de piatră ponce. Pe la ora două mă întorc din rondul de control și vreme de o jumătate de ceas pot să..." — Se întoarce și în timp ce rostește restul frazei, pășește în direcția Plaidt.

Pe cînd Schlottau pleca, eu refuzam să-l urmez, iar dentistul meu scotea Airstarul din funcțiune deoarece o pacientă particulară îl sunase la telefon. Linde puse în funcțiune ștergătorul de parbriz de *parcă ar fi vrut să* șteargă imaginea lui Schlottau. În același timp, nu-și dezlipea privirea de pe oglinda retrovizoare ; iar în oglinda retrovizoare, camera de luat vederi prinde imaginea biciclistului care tocmai se angajează într-o curbă lină a drumului. Pedalează cu vîntul din față. Vîntul, respirația Lindei și dificultățile pe care le întîmpină dentistul meu la telefon ca să stabilească o oră convenabilă pentru pacientă constituie trei soiuri de zgomote care fac casă bună împreună.

Socotind pînă-n ziua de azi : cu aproape douăzeci și doi de ani în urmă, iar pe atunci : cu mai bine de zece ani în urmă, la 8 mai 1945, cu puține ore înainte ca Wehrmachtul Germaniei mari să capituleze, general feldmareșalul Krings, îmbrăcat în haine civile gri, își părăsi cartierul general din Erzgebirge precum și armatele care continuau încă să lupte, plecînd cu un Fieseler Storch, ultimul avion disponibil, la Mittensill, în Tirol, pentru ca acolo — după cum a declarat el însuși, mai tîrziu, la proces — să execute ordinul Führerului și să preia comanda fortăreței Alpilor, unde însă, după cum au confirmat și martorii în declarațiile lor, fortăreața nu mai era fortăreață și nici diviziile nu mai aveau capacitatea de luptă, drept care își schimbă hainele

civile gri cu cele caracteristice regiunii, pantaloni tirolezi şi aşa mai departe, se refugie la o stînă de munte, aşteptînd să se întîmple vreo minune sau ceea ce el însuşi califică în faţa instanţei drept înfrăţirea firească a forţelor militare americane cu rămăşiţele forţelor germane, ca pînă la urmă, la 15 mai, cum nici în mod firesc şi nici printr-o minune nu s-a produs o asemenea alianţă împotriva forţelor armate sovietice, să rechiziţioneze bicicleta unui ţăran şi să pedaleze, în costumul tirolez obişnuit prin partea locului, fără armată şi fără decoraţii, pînă la St. Johann, în lagărul de prizonieri al americanilor ; după cum pedalează şi acum, zece ani mai tîrziu, pe o bicicletă împrumutată fără prea mari dificultăţi la Andernach — pedalează cu vîntul în faţă, către casă, în direcţia Mayen : masiv şi pedalînd ritmic, îl vedem în oglinda retrovizoare a Borgwardului mărindu-se treptat...

(„Oare ce părere aveţi, Linde, rămasă singură în Borgward şi depinzînd numai de oglinda retrovizoare, ar putea sau ar trebui să bîiguie acum ceva în genul : «Se cuvine să-i sar de gît ? Sau pur şi simplu să plîng în hohote...»")

Între timp, dentistul meu stabilise, cu ajutorul telefonului, o oră de consultaţie. Filmul despre piatra ponce reda din belşug tot felul de peisaje din regiunea Voreifel : eu şi un biciclist care se înapoiază tîrziu din prizonierat sărbătorim revederea cu masivul Korrelsberg.

Cînd Linde coborî din maşină, Airstar-ul dentistului se ocupa din nou de minus şase al meu, micşorîndu-l cu mişcări circulare. Linde deschise portbagajul. Împinse deoparte roata de rezervă. Se *întoarse în direcţia biciclistului*, care deveni din ce în ce mai mare. Un moment al istoriei în desfăşurare : spiritul universal al lui Hegel străbătea de-a curmezişul ogoarele, sub care piatra ponce aştepta să fie exploatată.

(„Acum, doctoraşule ! Acum !“)

Biciclistul frînează. Linde stă nemişcată. Biciclistul descalecă grav şi lasă atît de partea lui cît şi de partea ei o distanţă de doi paşi. (Vînt, priviri furişe, pauză şi gînduri care se întorc brusc în cabinetul medical şi de acolo în clasa a 12-a A, fiindcă nu cu mult timp în urmă mai discutasem despre prototipul celui întors de pe front : „Generaţia mea îl identifică cu Beckmann, eroul lui Borchert[1]. Ce părere ai despre Beckmann, Scherbaum ? Beckmann îţi mai spune astăzi ceva...“) Omul acesta care se întoarce acasă poartă şi el ochelari. Stă aşa, în costumul gri cam strîmt, fără pălărie, cu ghete înalte de piele aspră. Clamele pentru manşetele pantalonilor le împrumutase probabil la Andernach. Cravata contrastează fiind nouă şi prea elegantă. Geamantanul de carton e legat cu sfoară înnodată de portbagajul bicicletei. Faţa lui cu muşchi puternici nu spune nimic.

---

[1] Este vorba de piesa „Afară, în faţa uşii“ de Wolfgang Borchert (1946).

Linde: „Putem pune bicicleta în portbagajul maşinii. Sînt fiica dumncavoastră Sieglinde."

Krings: „E amabil din partea voastră că aţi trimis maşina să mă ia".

Linde: „Probabil că la Andernach v-am scăpat şi n-am reuşit să vă găsesc. Mai întîi am fost la..."

Krings: „Nu voiam să vin fără cravată". — Bărbia lui arată către piept.

Linde: „Drăguţă". — Dar fata nu zîmbeşte.

Krings: „Sora mea mi-a scris că ai părul lung, împletit într-o coadă".

Linde: „Mi l-am tăiat înainte de logodnă. Îmi daţi voie?"

Krings: „Te rog".

Cu mişcări îndemînatice, Linde aşază bicicleta şi geamantanul în portbagaj. Capota nu se închide. Krings priveşte spre Korrelsberg. Ceva pare să-l amuze, probabil faptul că muntele mai există. Între timp, spectatorul poate să facă speculaţii în legătură cu conţinutul geamantanului: de asemenea, e îngăduită şi o oarecare îngrijorare cu privire la capota întredeschisă a portbagajului, pe care Linde a legat-o cu sfoară destrămată de bara paraşocului. (Dealtfel, am cunoscut-o pe Linde cu o coadă gen Mozart. Şi-a tăiat-o fiindcă am rugat-o eu.)

Linde: „Va rezista cei cîţiva kilometri pe care-i avem de făcut. Multe vi se vor părea schimbate."

Krings: „Praful de ciment de pe culturile de cartofi a rămas neschimbat".

Linde: „Şi asta se poate schimba".

Krings: „Logodnicul tău — a lucrat la Dyckerhoff, nu-i aşa? — vrea să desprăfuiască fabrica".

Linde: „Mai întîi trebuie pus în aplicare procesul de fabricaţie la uscat şi pe urmă..."

Krings: „Mai întîi trebuie să ajungem acasă. Să luăm în considerare problemele. Sau nu? — Fiica mea ar trebui să mă tutuiască. E oare atît de greu?"

Linde: „Sînt hotărîtă să încerc".

Krings: „Atunci fă-o".

Linde: „Da, tată". — Se urcă amîndoi în maşină.

Oare scena aceasta, fără bicicletă, peisaj şi maşină, n-ar putea fi plasată în „Parcul cenuşiu"?

„Ce crezi, doctore? Krings soseşte cu geamantanul — eventual împingînd bicicleta de ghidon — se întîlneşte pe neaşteptate cu Linde sub fagul purtător de praf de ciment şi găseşte imediat prima frază: «Amabil din partea voastră că n-aţi trimis pe nimeni să mă aştepte!» La care Linde răspunde «Am fost la Koblenz. Era acolo o mulţime de oameni care se îmbulzeau. Păreau puşi pe scandal.»

Krings: «Poliţia acestei ţări ciudate m-a rugat să cobor mai înainte, la Andernach».

Linde: «Am fost bucuroasă cînd am văzut că nu eraţi în tren, deoarece cîţiva dintre indivizii aceia...»

Krings: «Sora mea mi-a scris că porţi părul lung, împletit într-o coadă...»"

Dentistul meu a fost împotriva „Parcului cenuşiu". Fiindcă în realitate Linde l-a interceptat pe şosea.

Ambii pleacă în direcţia Plaidt. Camera de luat vederi îi urmăreşte pînă ce peisajul de ansamblu al regiunii Voreifel nu mai este dominat decît de Korrelsberg şi de Întreprinderea Krings cu cele două coşuri înalte în plină activitate.

„Aţi scăpat, stimate domn. Acum vom aplica inelele de cupru pentru control. Pe urmă vom completa locurile goale cu Ruvarex şi în felul acesta vom obţine modelele originale ale trunchiurilor de coroane."

Am încercat să-mi impun o senzaţie de satisfacţie. Krings sosise acasă. Nu simţeam nici o durere. Clătirea gurii aproape că mă amuza. Ştiam că afară Hohenzollerndamm se întindea de la Roseneck pînă la Bundesallee. Iar una dintre întreruperile obişnuite ale elevului Scherbaum: „Oare de ce v-aţi făcut profesor?", susţinută de Vero Lewand cu: „Nici dumnealui nu ştie!", nu mă ispiti să caut nişte răspunsuri neajutorate.

Fiecare dinte în parte fu apoi izolat printr-un înveliş fluid aderent la ţesuturi. În timp ce dentistul aplica la fiecare dintre cei patru dinţi cîte o îmbrăcăminte de staniu pentru a-i feri de influenţe dinafară — „La început vi se vor părea nişte corpuri străine, de îndată ce trece efectul anesteziei şi limba va atinge metalul" — ea reluă programul de publicitate,

împărţit strict pe minute, după cum o cere regula. Începu cu produse pentru spălarea părului, mai apoi trecu la ace de molid şi la urmă se unse cu o cremă de noapte. Cînd se afla sub duş, cu căpşorul acoperit cu clăbuci de săpun, am văzut-o din profil. Pe pielea goală, produsului îi este îngăduit să facă spumă, să piște şi să stîrnească o uşoară plăcere. Mă opun ! De ce numai în igiena corporală ? „De ce, doctore, nu este permis să se folosească trupul gol pentru orice fel de reclamă ? Cam aşa : Iată un dentist în pielea goală care șlefuieşte unei profesoare în vîrstă de treizeci și nouă de ani — colega Seifert — jos stînga dreapta cîte două măsele, care mai tîrziu vor fi ferite de influenţele dinafară cu cîte o îmbrăcăminte de staniu. — Iată o reclamă pentru Întreprinderea de pompe funebre Grieneisen : ciocli, avînd ca îmbrăcăminte numai chinga pentru purtatul sicriului, duc un coşciug încă deschis, în care un general-feldmareşal distins cu înalte ordine zace în sfîrşit nemișcat. — Și iată cum fac reclamă pentru reforma învăţămîntului în liceele din Berlin : un profesor despuiat şi foarte păros predă istoria Germaniei în faţa unor eleve şi elevi îmbrăcaţi fiecare în alt fel, pe cînd eleva Vero Lewand sare în sus în rochia ei de lînă colorată : «Enumerarea caracteristicilor totalitarismului, făcută de dumneavoastră, se potriveşte întocmai cu sistemul autoritar de învăţămînt în care noi...» — *Sau fac reclamă* pentru becurile Osram astfel : electricianul Schlottau stă în pielea goală pe un scaun şi

înşurubează un bec de 60 de waţi, în timp ce o domnişoară îmbrăcată într-un costum de sport — Lindelindelinde — îl asistă. Sau pentru arantil : îndrăgostiţii stau despuiaţi pe canapea, cu ochii la ecranul televizorului pe care se desfăşoară o intrigă poliţistă între oameni îmbrăcaţi: nemernicul asasin de logodnice, fugărit, se ascunde într-o şură, se zvîrcoleşte în costumul lui pe un morman de paie şi geme fiindcă îl dor dinţii şi n-are arantil, în timp ce afară — după cum vede prin gaura rămasă în locul unui nod al scîndurii — servitoarea, în pielea goală, traversează curtea hotărîtă să mulgă vacile bălţate. — Fiindcă veni vorba de animale. Te întreb, doctore, de ce nu-şi face reclamă Grădina Zoologică arătînd stimularea familiilor nudiste în faţa cuştii cu maimuţe agăţătoare, căţărătoare şi a celor cu blana mătăsoasă..."

„Aşa ! Se mulează perfect. Dimensiunile îmbrăcăminţilor de staniu le-am stabilit din vreme..." (Colurile învelite ale dinţilor mei.)

„Şi acum, muşcaţi vă rog. Încă o dată. Mulţumesc."

Asistenta lui (în hălăţel alb) a reuşit să-şi scoată la vreme degetele ca nişte morcovi.

„Dar obrazul meu nu-i cam strîmb, şi umflat, şi n-are şi o gîlmă ?"

„Simplă impresie. O închipuire lesne de înlăturat cu ajutorul unei oglinzi." Pe cînd ieşeam, dentistul (în pantofi albi de pînză) mă sfătui să iau din vreme arantil : „Altfel veţi

avea un sfîrşit de săptămînă cam incomod şi o duminică nu lipsită de oarecari dureri".

(Asistenta lui, pe cînd stăteam cu ea în coridor şi-mi ţinea paltonul să mă îmbrac, sfătuindu-mă pe un ton neutru, nu prea ridicat, să nu consum nici mîncăruri prea fierbinţi şi nici băuturi prea reci, deoarece metalul este un bun conducător — aşadar asistenta lui mi-a plăcut acum mai mult, oricum ceva mai mult decît înainte.)

Cînd m-am înapoiat acasă cu cele patru corpuri străine, m-am îmbrăcat, după ce m-am bărbierit, am legat cu o panglică de mătase un cadou (motive florale pe sticlă, în Jugendstil) şi am luat autobuzul nouăsprezece pînă la Lehniner Platz, dînd urmare unei invitaţii la o onomastică, unde la început am fost vesel în cercul colegilor (contribuţii la politica culturală), am tachinat gazda (sărbătorita) cu privire la acvariul ei şi la pensionarii lui melancolici şi hulpavi — dar Irmgard Seifert n-a vrut să rîdă — am rezistat, cu ajutorul arantilului, pînă la miezul nopţii, am plecat, mi-am găsit masa de lucru stînd parcă la pîndă, am scris pe un bileţel: De cercetat interiorul acestui cufăr tăcut... — am adormit numaidecît, m-am trezit devreme, cînd efectul începuse să slăbească, dar am luat cele două tablete abia după micul dejun (ceai, iaurt cu corn-flakes) şi mi-am continuat lamentaţia pe cînd mă aflam încă la lectura ziarului de du-

minică: Vai, duminica... Vai, tapetele... Vai, păhărelul de dimineață...

Am citit în „Die Welt am Sonntag“: L-au prins. Ba nu. S-a predat singur. Fiindcă niciodată, nici măcar cu mandate de arestare tipărite pe hîrtie cretată, n-ar fi reușit să pună mîna pe el, pe sugrumătorul logodnicei sale, o fată voioasă, capricioasă numai cînd vîntul bătea dinspre apus. A sugrumat-o — iar o fotografie reproducea obiectul — cu un lanț de bicicletă. Cel care era cît pe ce să-i fie socru împrumutase bicicleta, după cum reieșea din declarație, la Andernach, cînd se întorsese dintr-un lagăr de prizonieri unde stătuse zece ani și nu găsise alt mijloc de transport pentru ultima parte a drumului. Lanțul de bicicletă, cu multe verigi, ca un șirag de mătănii, fusese găsit cu doisprezece ani în urmă la locul faptei (un depozit de cărămizi); căci vreme de doisprezece ani își cîștigase pîinea comițînd spargeri, pe care le executa fără unelte speciale, dar perfect, cu toate că nu depunea pasiune. (Lumea uitase de el — dar brigada judiciară din Koblenz nu putea să-l uite.) Îmbătrîni rapid; dar fapta lui, comisă în cîteva secunde, nu era atît de veche încît să fie prescrisă. Cum nu-i lipseau numai alimentele, se apucă de lecturi filosofice: se adînci mai cu seamă în studiul stoicilor (iar astăzi poate fi socotit specialist în Seneca). Ascuns și mereu gata de fugă, citea și dormea în șoproane și cabane de agrement, în care găsea destul de des, mai ales în spatele volumelor din autorii

lui preferați, bani sub formă de bancnote și monede. De asemenea, în timp ce poliția bănuia că duce o viață de vagabond, el călătorea cu trenul. Îmbrăcat cu îngrijire, citea rezemat în pernele vagoanelor de clasa întîi și astfel reuși să cunoască Germania apuseană de la Passau la Flensburg și de la Coburg la Völklingen. De cîte ori schimbase localitatea, de tot atîtea ori schimbase și hainele ; fiindcă aceste furturi, care-i repugnau deoarece erau cu totul împotriva firii sale, nu erau menite să-i procure numai hrană și cărți, numai bani pentru călătorii și bani de buzunar, ci trebuiau să rezolve și problema hainelor : statura lui — chiar și acum, după trecerea anilor, ar fi putut să-și permită achiziționarea costumelor de la magazinele de haine gata — ușura munca vînzătorilor, care nu trebuiau să caute îndelung pentru a-i găsi măsura. Își reînnoia adesea valiza. Totuși, deoarece nu ținea prea mult la lucruri — cîteva cămăși, lenjerie de schimb, între care plasa cărțile — călătorea totdeauna cu bagaj ușor.

Se tundea la fiecare trei săptămîni ? — Da, dar o făcea la frizeriile de pe aeroporturi și din marile gări, unde putea fi absolut sigur că în oglinda din fața lui îl va întîmpina chipul unui bărbier italian. (Interesul față de mandate de urmărire este limitat din punct de vedere național.) Părăsi tunsoarea clasică pentru cea modernă, executată cu briciul ; pînă la urmă preferă părul scurt, fără cărare, în maniera americană.

Şi totuşi — astea toate le-am citit în „Welt am Sonntag“ cu cîteva luni în urmă — i-am văzut fotografia : un bărbat îngrijit, aproape de patruzeci de ani, în măsură să solicite un post de conducere în industria producătoare de ciment — totuşi s-a predat.

„Vreme de nouă ani am putut îndura vicisitudinile inerente celui hăituit, oțelit fiind de învățătura stoicilor ; dar de doi ani şi jumătate mă urmăreşte durerea de dinți...“

(„Nu-i aşa, doctore, de vină sînt receptorii din centrul nervos care trebuie potoliți...“)

Cum arantilul nu se eliberează decît cu rețetă, ucigaşul logodnicei trebui să recurgă la mijloace mai slabe, cu efect de scurtă durată. Nu cuteza să consulte un dentist. Dentiştii citesc reviste ilustrate. Dentiştii sînt la curent şi cunosc pe toți asasinii fugari, prin urmare şi pe el, cel onorat prin numeroase fotografii în „Quick“ şi „Stern“, în „Bunte“ şi „Neue“. Specia „revistă“ apare ca lupii, în haite : toate l-au fugărit, de-a lungul unor seriaIuri, pe domeniile de vînătoare ale unor cercuri largi de cititori. Fotografii reproduse la tifdruc, cu subtitluri. Asasinul cu logodnica lui, pe vremea cînd ea mai purta perle false la gît, iar nu un lanț de bicicletă. El şi ea pe malul umbros al lacului Lasch. Amîndoi la Andernach, pe promenada de-a lungul Rinului, sub platanii tunşi. De asemenea cu viitorul socru — scurt timp înainte de crimă — lîngă prototipul unui desprăfuitor centrifugal electric. Şi cîteva poze solo din vremurile bune. Ucigaşul logodnicei fără pălărie, cu pălărie, din profil, din semi-

profil. Într-una dintre ele rîde, își dezvelește dinții. (Asta nu poate scăpa din vedere nici unui dentist. „De asta ți-ai fi amintit și dumneata, după ani de zile : locul acesta gol dintre incisivii superiori și dinții ieșiți în afară, această — oricine poate s-o vadă — progenie, autentică deoarece înnăscută.“)

A fost nevoit să trăiască fără tratament stomatologic, vreme de doi ani și jumătate, cu o durere care agrea recidiva, care în recidivă știa să se intensifice, pe care chiar cuvintele de aur ale lui Seneca — Numai săracul își numără vitele — nu puteau totdeauna să o potolească, o durere care o acoperea și o depășea pe cea aflată la origine și legată de logodnica sugrumată. Fără arantil și — cum Seneca era uneori neputincios — consolat într-un fel cinic de către Nietzsche din epoca tîrzie — „Din punct de vedere etic, lumea este falsă. Dar în măsura în care etica însăși este o parte a acestei lumi, etica este falsă...“ — se tîra de la o cabană de agrement la altă cabană de agrement, căuta și găsea în farmaciile de casă leacuri modeste, dar nu găsea niciodată arantilul eliberat obligatoriu cu rețetă. (Drept urmare mă tăvăleam, de parcă durerea ar fi fost o voluptate, în barăcile părăsite de la carierele de piatră de pe Mayener Feld, în șoproanele bîntuite de curenți din regiunea Voreifel și-mi țineam logodnica, o legătură de paie foșnitoare — O Lindelindelinde ! — în brațe și-i auzeam ciripitul : Mai stăpînește-te.

E o treabă între mine şi tata. Am să i-o dovedesc. Nu te băga unde nu-ţi fierbe oala. Chiar dacă aş face-o de zece ori cu acest Schlottau. Lasă ameninţările cu lanţul ăsta caraghios de bicicletă...)

Atunci s-a dus la Koblenz, la brigada judiciară şi a spus: „Eu sînt!" Foarte corect, ucigaşul logodnicei, originar din Prusia Occidentală, a prezentat certificatul de refugiat de tip A, între timp expirat.

Funcţionarii n-au crezut nici un cuvînt. Abia după ce a rîs, după ce în ciuda durerii a rîs dezvelindu-şi golul dintre incisivii superiori, precum şi flagranta progenie, au devenit amabili, ba chiar binevoitori: „Era şi timpul, băiete".

Nu am intenţia să vorbesc aici de meritele aşa-zisului ucigaş al propriei sale logodnice. (El a predat poliţiei un manuscris care în doisprezece ani crescuse luînd proporţii remarcabile: „Lucrările timpurii ale lui Seneca, preceptorul de mai tîrziu al împăratului Nero. — Însemnările filosofice ale unui asasin fugar.") Numai să-i fie satisfăcută doleanţa trecută în declaraţia scrisă: „Prin aceasta, în calitatea mea de deţinut aflat în prevenţie, solicit să fiu prezentat dentistului închisorii. Este necesară o intervenţie, la nevoie o extracţie a dinţilor dureroşi. În cazul că intervenţia va fi amînată, vă rog să binevoiţi a-mi aproba arantil. Deoarece arantilul nu se eliberează decît cu reţetă..."

Datorită arantilului — douăzeci de drajeuri pentru două mărci și treizeci — pot scrie fără dureri și, ca efect secundar, plin de avînt: *Eșecurile au rămas în urmă. Acum, să cugetăm și să profităm...*

Scurt timp înaintea raitei pentru un păhărel de dimineață, mă complăceam încă în rolul celui care suferă și se vaită — Vai, duminica... Vai, tapetele... — mă lăsam pradă amintirilor, evocam întîmplări vechi, veșnica scenă cu șoaptele de pe promenada de la Andernach, dar două tablete mi-au ajutat să aplic autointerogarea duminicală la cazul particular al unei colege: (Vai, cum ne surprindem pe noi înșine... Vai, cum se întoarce totul împotriva noastră...) — căci dacă Irmgard Seifert n-ar fi găsit scrisorile, ar fi fost mai fericită și n-ar fi știut aproape nimic despre sine însăși; dar le-a găsit și acum știe totul...

O vizită, la sfîrșit de săptămînă, la maică-sa, la Hanovra, obligația de a lăuda mereu și mereu felul ei de mîncare preferat, friptură cu sos picant și gălușți de cartofi — „Mai ia puțin, copila mea. Înainte vreme nu te mai săturai mîncînd..." — somnul de după masă al mamei (de parcă vreme de un ceas ar fi fost moartă) — subita singurătate printre mobile și tapete, care de fapt ar fi trebuit să-i fie familiare, mirosul de ceară de parchet stăruind pretutindeni și neclintit de ani de zile, gîlceava vrăbiilor stîrnită pe neașteptate în tufele grădinii din fața casei, iar mai înainte, la masă, în timp ce compotul de pere lăsa în gură un

gust searbăd-dulce, o vorbă a mamei despre certificate de școală, fotografii în grup cu toată clasa, caiete de teme pentru acasă și scrisori de-ale fiicei ei, vechituri îngrămădite într-un cufăr din podul casei, vorbă care, împletită cu unele coincidențe, o determină pe Irmgard Seifert, profesoară ca și mine de germană, istorie (și ca materie suplimentară muzica), să urce pînă sub acoperișul casei familiale, după ce mai înainte, de teama prafului, și-a îmbrăcat halatul mamei, și să deschidă cufărul încăpător, din pînză tare, care nici măcar nu era încuiat.

Pe bilețelul meu se orînduiesc cuvinte-cheie : raze piezișe de soare prin lucarna acoperișului. Șinele ruginite de la sania ei de copil. O chestiune de familie : răposatul tată al colegei Seifert fusese șef de serviciu la Secția de expediție a Întreprinderii Günther Wagner. (Pînă astăzi Irmgard își achiziționează creioanele la preț redus.) Acvariul ei : pești zebrați, pești cu coada în voaluri și guppy, care își mănîncă propriile progenituri.

Irmgard Seifert și cu mine sîntem aceeași promoție. La sfîrșitul războiului aveam șaptesprezece ani, dar eram adulți. Chiar dacă în unele chestiuni profesionale punctele noastre de vedere nu se pot apropia, sîntem de acord în interpretarea istoriei germane foarte recente și a urmărilor ei pînă în zilele noastre. Numai în privința Marii coaliții și a cancelariatului lui Kiesinger atitudinile noastre vă-

desc deosebiri de nuanţă : a mea e mai mult cinică, blazată ; Irmgard Seifert înclină către protest.

Anumite formulări la televiziune, titluri pe prima pagină în presa zilnică îi provoacă mereu aceeaşi remarcă : „Ar trebui să protestăm împotriva acestei acţiuni, să protestăm energic şi fără echivoc".

Elevii ei şi ai mei — ea îi educă din punct de vedere muzical pe cei dintr-a 12-a A — au poreclit-o condescendent „Arhanghelul" ; cînd vorbeşte, Irmgard Seifert pare uneori că ţine în mînă un paloş înflăcărat. (Numai cînd îşi hrăneşte peştii ornamentali poate fi bănuită de oarecare graţie.)

Să pui punctul pe i. Să dai exemplu personal. Nu sînt nici doi ani de cînd mărşăluia în rînd cu cei ce întreprinseseră Marşul de Paşte. Cum în Berlinul occidental DFU[1] nu participa la alegeri, în semn de protest s-a abţinut de la vot la alegerile regionale. În faţa clasei ei, dar şi în faţa clasei mele, a 12-a A, se referea ocazional la Marx şi Engels şi-i uluia pe elevii doritori de a şti cu critici severe la adresa diverselor personalităţi. Chiar dacă n-a reuşit să-l influenţeze pe elevul meu Scherbaum, a reuşit totuşi s-o influenţeze destul de multă vreme pe prietena lui, pe micuţa Lewand.

Pe atunci, Irmgard Seifert vădea preferinţă pentru discuţiile în contradictoriu. Se lansa

---

[1] Deutsche Friedensunion (Uniunea germană pentru pace), partid întemeiat în 1960, avînd drept ţel politic declararea neutralităţii R. F. G.

în controverse sterile despre proiectele de reformă a învățămîntului cu colegi de orientare conservatoare, ba chiar și cu directorul nostru care se socotea un liberal; fiindcă toate disputele cu „Arhanghelul", el le mătura cu o singură frază, care pînă la urmă deveni un mod de exprimare: „Oricare ar fi poziția dumneavoastră față de experiența de la Hamburg, a școlii în tot cursul zilei, ceea ce ne leagă pe noi, iubită colegă, este antifascismul lipsit de orice compromis".

Irmgard Seifert a găsit aici, între teme școlare lipsite de importanță și fotografiile obișnuite de elevi în grup, un pachet de scrisori legat în cruce, pe care le trimisese în februarie și martie '45, cînd era șefă de grupă în Bund Deutscher Mädel și comandantă-adjunctă a unui lagăr de copii evacuați de la oraș. În scriere rondă, pe hîrtie liniată, gîndurile ei se roteau în jurul imaginii Führerului, pe care-l desemna de mai multe ori ca „sublim". Bolșevismul era pentru ea un fel de îmbinare iudeo-slavă, împotriva căruia se ridica protestînd (de pe atunci era „Arhanghelul") cu înfocare. Iar cunoscutul citat din Baumann[1]: „...În ochi se citește o dorință aprigă: pămînturi noi vrem să dobîndim, pămînturi noi..." se află într-o scrisoare datată din martie — armatele *sovietice* ajunseseră la Oder — pus în frunte,

[1] Franz Ludwig Baumann (1846—1915), istoric german, autorul unei lucrări despre Războiul țărănesc din 1525.

ca moto. (Și, în general, era foarte influențată de figurile de stil ale expresionismului tîrziu de extremă dreaptă ; pînă astăzi colega Seifert este foarte tare în materie de adjective bătoase, acum în sprijinul stîngii : „Victoria sfărîmătoare de jug a socialismului este în viitor obiectivul limpede al tuturor iubitorilor hotărîți ai păcii...") „Ura mea blondă", scria atunci domnișoara Seifert, în al cărei păr apăruseră între timp numeroase fire argintii, „este fără limite și atinge în cîntecul ei stelele!"

Am încercat să rîd atunci cînd, scurtă vreme după vizita de sfîrșit de săptămînă la Hanovra, continua să-mi citeze emoționată aceste bombasticării ; dar m-a privit cu ochii mari și mi-a spus : „Există pasaje în aceste scrisori pe care n-aș vrea să le dezvălui nici măcar față de dumneata".

(„Cu alte cuvinte, doctore : Irmgard Seifert a suferit o intervenție.") Bineînțeles, n-a uitat că fusese conducătoare de grupă în Bund Deutscher Mädel. Timpul petrecut în regiunea Harz și-l amintea limpede, cu multe amănunte pe care le putea reda : grija pentru copiii evacuați provenind din orașe mari ca Braunschweig și Hanovra ; răspunderea uriașă accentuată de faptul că aprovizionarea cu alimente devenea din ce în ce mai dificilă ; atacurile zilnice ale avioanelor de bombardament asupra satului situat în apropiere ; săparea de adăposturi contra schijelor și indignarea ei față de atitudinea comandamentului de grupă local, care la începutul lui aprilie voia să-i

scoată din lagărul de copii pe elevii de şcoală în vîrstă de treisprezece şi paisprezece ani şi să-i recruteze în Volkssturm[1].

În timpul plimbărilor noastre în jurul lacului Grunewald sau la mine acasă, la un pahar de vin de Mosela, am stat adesea de vorbă, de fapt mai mult am sporovăit, despre acest episod din viaţa ei — ca şi despre perioada cînd eu făceam parte dintr-o bandă de haimanale. Îşi amintea că ar fi protestat cu fermitate împotriva recrutării abuzive a copiilor. „M-am ridicat într-un protest înflăcărat." Îmi repeta cuvînt cu cuvînt pledoaria ei de atunci. „La urmă, individul s-a lăsat păgubaş. Era unul dintre bonzii aceia nazişti dezgustători. Îţi aminteşti de acel soi de oameni, iubite coleg..."

Irmgard Seifert mergea pînă acolo încît valorifica impasul în care se aflase cu ani în urmă, folosindu-l şi ca material didactic : în faţa clasei ei şi (la ora de muzică) a clasei mele, vorbise : „Despre curaj privit ca o laşitate biruită".

–

Mereu şi mereu cotrobăia prin cufăr şi totuşi nu găsea ceea ce căuta : afirmaţii timpurii agresive, ea le numea „antifasciste", pe care le-ar fi exprimat nu numai verbal, ci le-a aşternut şi în scris. Dar s-au găsit numai aceste scrisori. Iar în ultima pe care mi-a citit-o, îşi exprima bucuria că, după ce fusese instruită în mînuirea grenadelor antitanc, devenise, la

[1] Formaţiune militară alcătuită din adolescenţi şi bătrîni, chemaţi în 1944 ca ultimele rezerve ale armatei hitleriste.

propria ei cerere, instructoare. Scria acolo: „Hotărîrea noastră este nestrămutată. Toţi tinerii, pe care, împreună cu comandantul de grupă local, i-am instruit în mînuirea grenadei antitanc, vor apăra cu mine lagărul pînă la ultimul. A rezista sau a cădea. Orice altceva nu contează."

„Dar pînă la urmă n-aţi mai apărat lagărul."

„Bineînţeles că nu. N-am mai apucat."

Am schimbat vorba, povestind despre vremea cînd eram o haimana: „Închipuie-ţi, stimată colegă: Eu ca şef de bandă. Într-o comunitate naţională atît de organizată nu ne mai rămăsese altceva de făcut decît să fim asociali, adesea pînă aproape de delincvenţă."

Nimic nu putea s-o oprească pe colega mea de la deşertarea sacului. „Mai sînt şi alte scrisori, mai rele..."

Altă dată povesti de un ţăran care se împotrivise să-şi cedeze ogorul, aflat în marginea lagărului de copii, pentru săparea unor tranşee antitanc: „Pe ţăranul ăsta l-am reclamat la conducerea organizaţiei de plasă din Clausthal-Zellerfeld, în scris".

„Denunţul a avut urmări? Adică l-au..."

„Nu, asta nu."

„Slavă Domnului!" m-am auzit exclamînd. (Convorbirea aceasta avea loc la mine acasă. Am mai turnat vin de Mosela. Am pus un disc.) Dar nici Telemann[1] n-o putea împiedica pe Irmgard Seifert să explice, cuvînt cu cuvînt,

---

[1] Georg Philipp Telemann (1681—1767), compozitor german, autor de opere, mise, cantate etc.

starea ei psihică: „Îmi amintesc că am fost dezamăgită, ba chiar indignată, că denunțul meu n-a avut nici un fel de urmări".

„Simplă speculație!"

„Voi demisiona din învățămînt."

„N-ai să faci asta."

„Nu mi-e îngăduit să profesez..."

Și iată că am și început să orînduiesc cuvinte pentru o predică de duminică: „Tocmai complicitatea dumitale, stimată colegă, te îndreptățește astăzi să arăți tineretului drumul de urmat. Există oameni care trăiesc toată viața cu o minciună din trecutul lor și nu-și dau seama că... Altă dată îți voi povesti despre mine și despre o intervenție de ale cărei consecințe îmi pot da seama abia astăzi. Apare pe neașteptate un cuvînt ca trass sau piatră ponce sau tuf. Sau copii jucîndu-se cu un lanț de bicicletă. Și orice înțelegere s-a dus pe gîrlă. Și iată-ne despuiați și vulnerabili..."

Atunci Irmgard Siefert începu să plîngă. Și cum credeam că îi cunosc stăpînirea de sine, am cutezat să sper: Lacrimile sînt și ele arantil.

„Vai, doctore, ce denumire!" (Mai iau două tablete.) „Arantil putea să fi fost sora prințesei etrusce Tanaquil. Logodită pe cînd era încă foarte tînără, Arantil era urîtă de sora ei mai în vîrstă și de aceea — precum și pentru că tînărul logodit cu Arantil începuse pe neașteptate să manifeste o supunere oarbă față de Tanaquil — a fost aruncată de pe zidurile cetății Perugia, găsindu-și moartea. Mai tîrziu, o

cîntăreaţă i-a preluat numele. Îţi aminteşti cum Arantil, ca şi Tebaldi, ca şi Callas cînta în multe inimi şi discoteci. Dar probabil că înainte de orice înfăţişarea ei avea importanţă. (Prin urmare nu e drăgălaşă, dar e frumoasă.) Era oare poziţia ochilor, privirea împrăştiată ? Cine dintre noi şi-ar mai putea aminti ce trup avea ? Întregul ei talent era doar înfăţişarea. Mărită, lipită de panouri de afişaj înalte cît o biserică, nu mai era compusă decît din puncte pe care ochiul nostru, aşezîndu-se la o distanţă potrivită, se căznea să le adune. Într-un tîrg de provincie uitat de lume, la Fürth, am văzut-o pe o coloană de afişaj : plouată, ruptă, perimată, adică la trei săptămîni după reprezentaţie. (Cineva zgîriase ambii ochi de pe afiş.) Dar fotografia ei, prin cîte experienţe n-a trecut ! Era vîrîtă în cărţi de rugăciune. Înrămată, se afla pe mesele de lucru ale unor directori putred de bogaţi. Era prinsă în pioneze pe dulapurile recruţilor din Bundeswehr. Era prezentă : în format de carte poştală şi pe ziduri uriaşe. Privea la noi, ba nu, prin noi. Deasupra oricărei suferinţe umane, privea dincolo de noi, golită de orice conţinut, irezistibilă şi calmantă. (Iar acest efect alinător probabil că a hotărît mai tîrziu o fabrică de medicamente să lanseze pe piaţă un analgezic special cu acelaşi nume, împotriva durerii de dinţi şi a nevralgiei maxilarului, pe care dumneata, doctore, îl prescrii zi de zi : «V-am prescris o cutie dublă de arantil...») — deşi faţa ei arăta îngrozitor şi a avut un sfîrşit tragic..."

Dealtfel, despre tînărul pe care presa bulevardieră îl desemna ca fiind ucigaşul ei, nu s-a mai auzit multă vreme nimic. Se spunea că ar fi fost logodit cu ea. De fapt, ziarele de seară şi revistele ilustrate, mai ales „Quick", mereu şi mereu „Quick", au fost cele care au dat publicităţii instantaneul făcut de fotograf. Iar ea, adică presa, singura vinovată, îl desemna acum pe tînăr ca ucigaş. Ce faptă aşa-zis criminală săvîrşise el ? Un fotograf aflat în luptă profesională împotriva concurenţilor, ca oricare dintre noi.

În ciuda dificultăţilor a reuşit să se strecoare în apartamentul ei de la hotel. Acolo s-a ascuns cu aparatul lui sub pat, aşteptînd-o în această poziţie incomodă să se întoarcă. Mai mult : a aşteptat pînă ce ea şi-a pus cămaşa de noapte şi pînă ce în sfîrşit — fotograful se baza pe auz — a adormit. Abia acum mi-am părăsit ascunzătoarea. (Ea a avut dintotdeauna un somn adînc.) Am potrivit Arriflex-ul pentru distanţă scurtă şi am făcut o fotografie, una singură cu bliţul. Cînd biata fată a sunat (şi probabil că a şi ţipat) mă aflam în ascensor, în drum spre laboratorul meu de developat. După cîte ştiu — iar eu o cunosc bine, chiar prea bine — la ora aceea era moartă. Căci instantaneul meu luminos nu numai că mi-a adus drept cîştig o sumă cu mai multe cifre (care astăzi mă ajută să finanţez punţile noastre dentare), instantaneul meu luminos a costat-o viaţa. De atunci nu şi-a mai găsit somnul. (L-am gonit cu bliţul.) În calitate de

logodnic mi s-a permis să consult dosarul cu fişele ei medicale : şapte luni, două săptămîni şi patru zile după ce am fotografiat faţa logodnicei mele Arantil la Hotelul Hilton Berlin, s-a stins cu încetul, s-a topit la **Zürich** : patruzeci şi unu de kilograme."

Trebuie spus că faţa ei adormită era frumoasă, deşi de o altă frumuseţe decît cînd era trează. Se oferea oricui, în orice fel de scop ; în ciuda faptului că obrazul ei avea la trezie ca trăsătură dominantă un fel de rigiditate căprească, în timpul somnului vădea o relaxare de copil încăpăţînat, care o prindea pe logodnica mea Sieglinde Kriegs, atunci cînd o surprindeam în „Parcul cenuşiu" aţipită printre romanele ei ieftine din viaţa militară. Totuşi, niciodată nu i-am fotografiat somnul. Nu am vreo fotografie nici de la Linde trează, urmărind veşnic un scop. Nici n-ar avea vreun rost. Toate astea s-au sfîrşit. Viaţa merge mai departe. Irmgard Seifert continuă să ţină lecţii în faţa elevilor ca şi mai înainte. A fost o treabă anevoioasă să-i scot din cap mărturisirea oficială pe care o pregătise cu grijă : „De ce să împovărezi băieţii şi fetele cu treaba asta ? Fiecare trebuie să-şi adune un bagaj de experienţe proprii." — Pînă la urmă a cedat : „În perioada asta nici n-am curajul să mă prezint în faţa clasei aşa, lipsită de orice apărare..."

Mi-am încheiat duminica încercînd să beau o bere la Reimann, rezemat de tejgheaua ba-

rului. Asistenta dentistului, care îmi atrăsese atenția să nu consum mîncăruri prea fierbinți și băuturi prea reci, avea dreptate: corpurile străine de metal — patru îmbrăcăminți de staniu aplicate pe coletele mele dentare șlefuite — erau bune conducătoare; am plătit lăsînd paharul pe jumătate plin.

Dentistul meu, care mi-e prieten, mi-a explicat durerea: „N-ați știut? În fiecare dinte se află un nerv, o arteră și o venă."

Vocea lui umplea cabinetul și-l măsura — cinci pe șapte, la o înălțime de trei și treizeci: „E bine să mai știți ceva: în corpul dintelui, sub smalțul care nu-i sensibil, se află săpate în dentină mici canale conținînd prelungirile nervilor, care sînt tăiate pieziș de acțiunea bormașinei sau la șlefuit".

(După un sfîrșit de săptămînă de lungă respirație mi-l închipuiam pe dentistul meu puțin mai șters, și încă în aceeași dimineață încercam să le explic celor dintr-a 12-a A că nu există nimic mai impersonal ca un dentist care, de îndată ce ai intrat în cabinet, te întreabă cum te simți, încercare întîmpinată cu rîsete unanime; mă găseau caraghios.)

Abia dacă m-a salutat. De lîngă măsuța cu instrumente mi-a comunicat, fără nici o introducere: „Coletele dumneavoastră dentare sînt afectate și provoacă durere deoarece acolo se înmănunchează micile canale care străbat dentina".

Metoda lui de a lămuri nu importă ce (fie chiar și durerea) ar trebui s-o preiau în activi-

tatea mea didactică: „Iată, aşa se petrec lucrurile: Nervul se răspîndeşte în coroana dintelui şi trece în cavitatea pulpei dentare".

Cînd am menţionat în treacăt regiunea Voreifel şi micul sat Kruft din zona de exploatare a pietrei ponce, a renunţat, în sfîrşit, la nervii dintelui, pentru ca, în cele din urmă, Krings să se poată întoarce acasă.

„Într-un cuvînt, doctore, a ocupat vila din spatele Parcului cenuşiu şi a strîns familia — pe mătuşa Matilde, pe Sieglinde şi pe mine — în camera lui de lucru, care pînă atunci fusese închisă, dar în ce mă priveşte o socoteam o noţiune desemnată prin «cetatea spartană a tatii»: Un pat de campanie, rafturi cu cărţi, suluri de hîrtie topografică. Pe planşeta desfăcută, arcul Vistulei înainte de spargerea frontului de la Baranow. Iar pe perete, în partea opusă ferestrei ce dădea spre parc, o hartă desfăcută reprezintă depresiunea circulară a Curlandei, cu situaţia frontului aşa cum îl preluase Krings..."

Dentistul meu recunoscu imediat situaţia: „Aha! Octombrie '44. La sud-est de Preekuln. Eram acolo..."

„Nici măcar un firicel de praf. Mătuşa Mathilde lustruise şi aerisise camera în vederea întoarcerii lui Krings. Cu harta Curlandei la spate şi planşeta cu secţiunea mediană a frontului între el şi noi, se abţine de la orice sentimentalităţi familiare. Pe sora lui, care îşi exprimă bucuria pentru aspectul deloc şubred,

mai degrabă dîrz al generalului — «Îmi pare bine, Ferdinand, că perioada asta lungă și îngrozitoare nu te-a putut afecta...» — o întrerupe: «Am fost plecat. Acum m-am întors.» Linde nu spune nimic, e însă prezentă în tăcerea ei. Eu cutez să întreb dacă singurătatea peisajului rus transformă omul, îndeosebi pe cel aflat în captivitate. La început se părea că nu voi căpăta vreun răspuns. Krings măsoară cu ajutorul unui compas situația din cotul Vistulei, arată către Baranow — «Asta n-ar fi trebuit să se întîmple niciodată!» — iar acum se uită la mine: «Seneca spune: Toate bunurile vieții aparțin altora — numai timpul constituie proprietatea noastră. — Am dat vîrfului de atac ordinul să anime cu mișcări ofensive zona monotonă, de la sud-est de Moscova, admițînd că e într-adevăr monotonă...» Ar fi putut foarte bine să spună: «Singurătate nu există!» cum a spus «Arctica nu există!»"

Dentistul meu se juca, lîngă măsuța cu instrumente, cu cele patru seringi pregătite pentru injecție. Referirea lui: „După cum știți, sub Claudius, Seneca a fost deportat în Corsica; abia mama lui Nero, Agrippina, a pus capăt acestui exil care a durat opt ani" era menită să-mi reamintească faptul că filosofia stoicilor a fost capabilă să-și cucerească maturitatea și discipolii cu osebire în prizonierat. (Dentistul meu a fost eliberat abia la mijlocul lui '49.) Așteptam în jilțul de cavaler medieval micile înțepături respingătoare și mă temeam

că anestezia locală l-ar putea ademeni către variante ale temei Krings — Durere nu există ! — dar el se menţinu în limitele simţului practic şi mă lăudă în prezenţa celei care-l asista la orele de consultaţie : „Faceţi parte dintre puţinii pacienţi care se interesează cu perseverenţă de cauzele şi căile durerii : nervul dental duce mai departe la nervus mandibularis, situat în maxilarul inferior, prin urmare la a treia ramificaţie a lui nervus facialis, şi în cele din urmă pînă la scoarţa cerebrală, care ocazional duce durerea pînă în regiunea occipitală..."

Ecranul avea un luciu mat. Să-l pun pe asasinul logodnicei să... Sau pe colega Seifert cum cotrobăieşte prin geamantanul de pînză tare al mamei după scrisori vechi... Sau pe cîntăreaţa Arantil, cea care şi-a pierdut somnul... Sau călătoria noastră în patru, cu Borgwardul, în Normandia... „Fiindcă trebuie să-ţi spun, doctore, oricît de vag formulam planurile noastre de concediu înainte de sosirea generalului — eu voiam să plec în Irlanda — Linda declara : «Eu rămîn aici !» — însă Krings, de îndată ce s-a mutat în cetatea lui spartană şi a desfăcut pe planşeta topografică o hartă a frontului de invazie, ne-a dat tuturor dispoziţii precise : «Imediat ce primesc paşaportul, plecăm. Abia aştept să cercetez puţin secţiunea dintre Arromanche şi Cabourg, ca să văd în ce ape se scaldă acest domn Speidel, care, după cum remarc, se ridică iar.» — Cu proaspătul paşaport al lui Krings, ne-am

aşternut la drum. Francezii n-au făcut nici un fel de dificultăţi, fiindcă în timpul campaniei din Franţa nu jucase decît un rol secundar..."

„Oricum, am trecut frontiera normal, cu Linde la volan. După o zi şi jumătate de drum, iată-ne ajunşi la ţintă. Din pricina grabei ordonate de Krings nu prea am avut prilejul de a-mi satisface preocuparea pentru problemele de istoria artei : totuşi, aşezat în faţă, lîngă Linde, am profitat de ocazie pentru a comenta una sau alta dintre catedrale, numeroasele castele franceze, iar mai tîrziu caracterele specifice ale stilului normand : Krings a acceptat (ca şi mătuşa Mathilde) acest zel al meu. Linde l-a refuzat. Cunoaşte pornirea mea impetuoasă de a ţine prelegeri improvizate : «Sfîrşeşte odată cu aceste mizerabile rămăşiţe de educaţie umanistă !»"

(Are dreptate chiar şi în zilele noastre. Abia pe malul Oceanului ar fi trebuit să fac uz de strălucita mea elocinţă şi să flutur certificatele industriei de ciment germane. Fără îndoială că această chestiune îi va interesa şi pe elevii mei dintr-a 12-a A. „Crede-mă, Scherbaum, se aflau şi se află încă acolo : cazemate mari de beton, strîmbate de tirul artileriei navale, iar unele dintre ele găurite de obuze dintr-o parte într-alta. Construcţii de beton care au devenit o parte a peisajului. Motiv suficient pentru orice operator de film să deplaseze panoramic obiectivul aparatului : suprafeţe calme, cenuşii, care se justifică prin ele însele.

Umbre ferme. Adîncimi saturate. Structuri turnate în cofraje, stăruitoare în lumină. Ceea ce numim astăzi beton aparent. S-ar putea să respingeți observațiile mele ca fiind rezultatul unui mod de observare pur estetic, cu toate astea sînt înclinat să vorbesc despre calmul stoic al contururilor cazematelor. Da, deoarece cazemata de beton nu este, oare, cochilia stoicului moștenită peste veacuri ?")

Și, într-adevăr, lui Krings, care ascultase cu interes conferința mea despre dezvoltarea cimenturilor germane din trass în cursul ultimului război, i-am propus foarte serios să denumească noul nostru sortiment, elaborat pentru construcții înalte cu schelet de oțel, după filosoful roman din perioada tîrzie Seneca. N-a fost de acord. (Poate că a observat intenția de zeflemea.) Fiindcă atunci cînd eu — ne aflam pe malul drept al Ornei, la vărsarea în mare — am început să fac elogiul construcției de cazemate mari ca unică formă de artă arhitectonică a secolului al douăzecilea, cînd am început să cînt osanale la adresa autenticității betonului aparent și a realității formelor de apărare lipsite de orice ornamente, mi-a aruncat un „Rămîi la subiect !" chemîndu-mă la ordine.

Mai tîrziu dentistul meu spunea : „Vorbiți de Krings al dumneavoastră cu un entuziasm căruia cu greu reușiți să-i dați o nuanță ironizantă".

(În timp ce inspectam faleza de la Arromanche, dentistul a vorbit la telefon cu un coleg despre un ciclu de conferinţe pe tema cariilor dentare, pe care începuse să le ţină la Universitatea populară din cartierul Tempelhof : „Cu frecvenţă cam slabă, da, din păcate cam slabă...“)

Am părăsit peisajul normand cu cazemate şi m-am întîlnit cu Hilde şi cu Inge sub fagul încărcat cu praf de ciment. Fetele sporovăiau despre vacanţa petrecută în Italia.

„Dar micul nostru Hardy ?“

„Cum a fost în nordul cel aspru ?“

Am narat vizita noastră la Cabourg şi excursiile pînă la martorii de beton ai trecutelor operaţii de război.

„E de-a dreptul captivant.“

„Se mai află pe acolo cazemate autentice, în care poţi intra dacă vrei ?“

Le-am spus : „Nu numai că poţi vizita încăperile interioare profanate de perechile de îndrăgostiţi, dar te poţi urca chiar pe cazemate, eventual ca să ţii o cuvîntare“.

„Ia imită-l puţin pe papa Krings care, de sus, de pe cazemată...“ Am declarat un scaun de grădină drept cazemată, m-am urcat pe mobila asta care se cam clătina şi l-am imitat destul de bine pe Krings : „I-aş fi aruncat în mare ! Ce înseamnă asta supremaţia aeriană. Oare în Curlanda am avut supremaţie aeriană ? De la statele-majore şi pînă la casieriile regimentelor, pe toţi cei din spatele frontului i-aş fi arestat. Speidel ăsta cu statul lui major de intelectuali. Mereu departe de gloanţele

frontului. Degradat şi în prima linie cu el! N-ar fi cîştigat nici un metru de teren, întocmai ca la nord de cercul polar, ca pe cursul inferior al Nistrului, ca pe Oder..."

Abia acum apare Linde. Pe cît de taciturnă fusese logodnica mea în timpul călătoriei de vacanţă (Krings: „Ce s-a întîmplat, Sieglinde? Vezi altfel situaţia?"), iat-o că acum vorbeşte, ba nu, intră în joc: „Dacă îmi amintesc bine, ai evacuat capul de pod Nicopol. Activitatea ta în depresiunea Curlandei a început cu retragerea grupului de armată Narva. Nu există nici o dovadă că ai fi putut împiedica invazia, fiindcă n-ai putut rezista nici în sectorul central al frontului răsăritean. Aminteşte-ţi de breşa creată de Konev între Muskau şi Guben. Numai aşa a fost creată posibilitatea unui atac asupra Berlinului, prin Spremberg şi Kottbus. Numai bătălii pierdute. Ar trebui să renunţi, tată."

Nici eu şi nici fetele din „Parcul cenuşiu" n-o cunoaştem pe această Linde (Sieglinde). Cobor de pe scaun şi renunţ la parodia mea despre Krings. Hilde şi Inge rămîn cu gura căscată, chicotesc şi se înfioară. Îşi adună revistele de modă. Dar Linde nu ne îngăduie să ieşim din scenă în acest moment jenant: „Ce vă miraţi atîta? Tatăl meu vrea să cîştige bătălii pe care alţii le-au pierdut. Pentru că prietenul nostru Eberhard, amatorul de artă, s-a hotărît să-l admire ca pe o fosilă a istoriei, îmi revine mie datoria să-l înfrîng pe tatăl meu, şi anume pe toate fronturile care-i trec prin minte."

Am părăsit această imagine. (După hotărîrea pe care a luat-o, Linde tace oarecum crispată. Prietenele își fac semne cu ochiul. Spectatorul are toate motivele să presupună că praful de ciment se prelinge în continuare.) „Vei înțelege, doctore, că hotărîrea Lindei a însemnat pentru mine, între altele, o revelație dureroasă."

„N-ar trebui să folosiți într-un mod atît de ușuratic cuvîntul durere."

„Dar această schimbare care s-a produs în atitudinea logodnicei mele, această schimbare bruscă, izvorîtă din propria-i voință — căci de atunci n-a mai putut să mă sufere — a devenit pentru mine o durere permanentă."

„Mai bine să folosim, în continuare, ca exemplu, nervii dintelui."

„Cine povestește aici, doctore..."

„În general, pacientul, dar dacă o altă versiune se dovedește mai potrivită..."

„...așa cum s-a ivit o criză în logodna dumneavoastră, tot așa se întîmplă și cu nervii dintelui : cînd pulpa este infectată, se produc gaze prin intermediul bacteriilor, gaze care nu găsesc o cale de eliminare decît cu ajutorul bormașinei. Or, în cazul că vizita la dentist se amînă mereu și mereu, gazele își caută alt drum și anume în direcția vîrfului rădăcinii. Sprijinite de o secreție purulentă, ele apasă asupra osului maxilarului dislocîndu-l. Aceasta provoacă așa-zisa falcă umflată, care evoluează apoi pînă la abces sau — ca să ne întoarcem la logodna dumneavoastră — pînă la o

proliferare complexă a urii. Adesea își reîncepe după ani de zile activitatea (acțiune de completare), cu alte cuvinte proliferează în continuare; este o chestiune care vă amuză, nu-i așa, această îndeletnicire cu lanțuri de bicicletă și blițuri pentru aparate de fotografiat. Cauza: un eșec înregistrat cu mulți ani în urmă. Banalul of al tinereții. De aceea vă recomand reținere cînd folosiți cuvîntul durere. Nici n-ați fi capabil să rezistați la intervenții într-adevăr dureroase. Gîndiți-vă numai la pictura de gen a maeștrilor olandezi minori. Adrian Brouwer, de exemplu. Cu un clește, pe care în zilele noastre nu l-am mai păstra nici în lădița cu unelte, bărbierul — așa se numea în Evul Mediu dentistul — intervine, în tablourile sale, în gura unui țăran pentru a-i sparge o măsea. Pe vremea aceea dinții nu se extrăgeau, ci se spărgeau. Rădăcina putrezea încetul cu încetul pînă se resorbea, în afară de cazul că provoca o infecție care punea în primejdie viața bolnavului. Sîntem îndreptățiți să presupunem că, în urmă cu trei sute de ani, rădăcinile de dinți infectate provocau destul de des moartea. Ei, dar încă și-acum o sută de ani extracția unei măsele nu era o treabă deloc ușoară. Aici, la noi, în spitalul Charité din Berlin, era nevoie de patru oameni pentru a se extrage, fără anestezie locală — oricum, se badijona gingia cu cocaină — o măsea unui al cincilea. Îmi amintesc de povestirile tatălui meu care a fost și el medic: unul ținea brațul stîng, al doilea își proptea genunchii în burta pacientului, al treilea ducea mîna

dreaptă a sărmanului deasupra flăcării unei lumînări pentru a împărți durerea, iar al patrulea lucra cu nişte instrumente pe care vi le voi arăta cu plăcere, în fotografii, dacă se va ivi ocazia. Datorită metodelor de anestezie ajunse la un înalt grad de dezvoltare în secolul nostru luminat, nu mai sîntem nevoiţi să recurgem la asemenea acte de violenţă. Iată, seringa e pregătită pentru prima noastră injecţie. Baza oricărei anestezii locale o formează o soluţie injectabilă de novocaină, care este un derivat al alcoolului. Dar ca să nu simţiţi prea intens aceste înţepături neplăcute, putem recurge la ajutorul televiziunii noastre..."

(În cadrul primului program se dădea un film în care un cîine celebru adulmeca nişte urme printre barăci.) „N-are nici o importanţă pe cine caută. N-are importanţă ce se află în barăci. Fiindcă următoarea este, ca prin minune, goală. Și într-o astfel de baracă evacuată Krings a pus să se instaleze o ladă cu nisip, destul de lungă pentru a cuprinde frontul arctic, destul de lată pentru a cuprinde sectorul central, şi a amenajat-o cu ajutorul unui electrician : într-un mod destul de complicat, în genul acelor trenuri-jucărie cu linii ferate întretăiate ca un labirint, care necesită o cheltuială și o răbdare nebuneşti, cu cabine de manevră acţionate electromecanic, cu comutatoare cvadripolare, conectoare parţiale, sisteme de supraveghere a lămpilor principale, fiindcă întreaga evoluţie a frontului, toate ata-

curile și contraatacurile, recucerirea unor poziții și rectificări ale frontului, crearea de breșe, retragerea pe poziții avantajoase și formarea de pungi-capcană, toate erau semnalizate prin becuri divers colorate; fiecare dintre cele două părţi dispunea de tablouri de comandă ale sistemului de becuri. O investiţie impresionantă. Ia să vedem, doctore, poţi să ghiceşti cum se numeşte electricianul care tocmai a gonit din baracă dulăul televizat şi acum îi construieşte lui Krings jucăria? — Un anume Schlottau. Krings a trimis după electricianul întreprinderii şi i-a spus: «Poţi s-o faci?» Iar Schlottau, omul care avea o răfuială veche, a luat poziţia de drepţi: «Da domnule generalfeldmareşal!»"

Dentistul meu spuse: „Acum vom supune maxilarul dumneavoastră inferior unei anestezii de profunzime, adică vom bloca temporar nervul la intrarea..."

(Pînă în ziua de astăzi sînt mîndru de faptul că n-am îngăduit înțepăturilor neplăcute să tulbure imaginea: Lîngă Krings stătea Linde, după cum eu stăteam lîngă Linde, care se instalase în fața lui Schlottau. Îl recomandase tatălui ei: „Ar trebui să-l chemi pe electricianul întreprinderii. E un om talentat...")

„Pentru a obţine amorţirea gingiei, trebuie să întreprindem acum, adiţional, o anestezie locală..."

(Ca antrenament îşi propuseră Linia Metaxas, pe care Krings o străpunsese la şase aprilie '41 cu Divizia a şasea de vînători de

munte comandată de el: două vîrfuri de atac, acționate de unități de șoc.)

„Și acum, același procedeu în stînga jos..."

(Schlottau îi construi lui Krings poziția întîi, apoi pe a doua, ca bătrînul să le poată străpunge. Felul în care a acoperit pozițiile fortificate ale brigăzilor ușoare grecești cu escadrile de Stukas din corpul de aviație von Richthofen și după aceea, în lumina verzuie a zorilor, cum a ordonat Regimentului o sută patruzeci și unu vînători de munte să treacă la atac, a fost pur și simplu fantastic.)

„Bună treabă, Schlottau. Iar acum, să trecem la operațiile de la Demiansk..."

Schlottau spuse: „În acest caz vom avea însă nevoie de un tablou de comandă secundar pentru..." Iar dentistul meu mă rugă să aștept efectul anesteziei în sala de așteptare.

„Îndată, doctore, îndată! Situația avantajoasă a bazei de atac Demiansk se datorează succesului înregistrat de acțiunile «Cap de pod» și «Scară de bord»..."

„Totuși, acum vă rog să treceți în sala de așteptare..."

„Linde deservea pentru prima oară al doilea tablou de comandă al lui Schlottau. A izolat vîrfurile de atac ale tatălui ei și a rupt frontul pe o lățime de șase kilometri..."

„Totuși, acum sînt nevoit să vă rog insistent, stimate domn..."

„Plec imediat, da, imediat..."

„Alături găsiți cîte ceva de citit..."

(De fapt voiam să mai adaug un singur lucru: Krings începuse să simtă voința fiicei

sale. Cu greu — trecînd ca prin sită spatele frontului şi aruncînd în prima linie pînă şi bucătăriile de campanie — reuşi să astupe breşa creată în linia frontului. Totuşi, refuză să evacueze Demianskul. Dar cine se mai interesează astăzi de Demiansk ? Poate clasa a 12-a A ?) Pe cînd părăseam cabinetul, cîinele Lassie, vedetă a televiziunii, adulmeca din nou prin baracă şi căuta — dar ce importanţă are asta ?

„Quick", „Stern", „Bunte", „Neue". (În grabă şi autodepăşindu-mă, căci aşteptam ceva, am răsfoit revistele care se împrumutau în cadrul cercului de lectură din cartier. Foşnet de hîrtie moale şi de hîrtie uscată şi susur monosilabic, de parcă ar vrea să provoace o presiune asupra băşicii udului. Mica fîntînă arteziană luminată indirect, menită să-i calmeze pe pacienţi. N-am de gînd să strîmtez acum cadrul pînă la agorafobie, chiar dacă hîrtia luptă din ce în ce mai zgomotos împotriva fîntînii arteziene. Deocamdată mai puteam să aud. Numai cerul gurii, limba pînă în gîtlej şi tot botul îmi erau galvanizate cu seu de berbec.)

Titlurile cu literă groasă : Pentru sau împotriva pilulei anticoncepţionale. Cancerul e vindecabil. Încă o variantă a asasinării lui Kennedy. Să stai în sala de aşteptare şi să dai glas îngrijorării tale, alături de întreaga lume, dacă ea, adică madam Loren, îşi va pierde iar sarcina. Ne priveşte şi pe noi, aşa cum ne priveşte dacă cea mai întortocheată eroare judiciară — s-a întîmplat — oare cine să fie ? —

este elucidată după doisprezece ani. Nedreptatea fotografică e strigătoare la cer şi te îndeamnă să întorci repede pagina. La o parte cu flagelul petrolului. Nici evenimentele din sudul Sudanului. Totuşi, ăsta rămîne şi-şi toarce amintirile : Schirach[1] povesteşte, a fost orbit, regretă şi avertizează, minte destul de onest, rectifică. Cînd a fost pentru prima oară la Weimar. Un prînz compus din cinci feluri, la Kaiserhof. Plastroane de frac şi lustre la Bayreuth. Imagini familiare plăcute. Pantaloni scurţi. „Astfel arăta, dragă Scherbaum, Reichsjugendführerul meu..." Pulpe pocnite una de alta, ciorapi trei sferturi albi. Și abia în închisoarea Spandau a devenit adept al stoicilor. (Căci însuşi Seneca l-a sfătuit pe discipolul său Lucilius[2] să renunţe la activitatea de slujbaş al statului : „Cu o povară pe umeri nu poate nimeni înota către libertate...") Drept urmare, se descotoroseşte în permanenţă de balast ; aşa ar putea să procedeze şi Krings : s-o ia mereu de la început, din anii plini de greutăţi ai tinereţii. Cunoscutul generalfeldmareşal fusese nevoit, încă de pe vremea cînd era elev

[1] Se referă la Baldur von Schirach (n. 1907), conducătorul organizaţiei de tineret a partidului naţional-socialist. Condamnat în 1946, în procesul de la Nürnberg, la douăzeci de ani închisoare, a fost eliberat în 1966.

[2] În „Scrisorile către Lucilius", opera principală a lui Seneca, în care îşi expune principiile etice : omul trebuie să se supună destinului în viaţa exterioară, dar poate aspira la o independenţă lăuntrică, pur contemplativă, dispreţuind bunurile materiale.

de liceu — „La vîrsta dumitale, Scherbaum!" — să apere de creditori întreprinderea de exploatare a carierelor de piatră, pe care tatăl său o adusese în pragul falimentului. Această atitudine defensivă i-a rămas. Aşa a devenit generalul Rezistă-pîn'-la-capăt. De la carierele bazalt din Mayener Feld peste frontul arctic şi pînă la bariera Oderului : defensivă. În afară de străpungerea Liniei Metaxas, nu i-a reuşit niciodată vreo ofensivă. Bietul Krings! — Dacă aş scrie pentru „Quick" sau „Stern", aş putea desemna situaţia drept complexul kringsian al continuităţii. Ar trebui luate comparativ în discuţie şi alte cazuri (complexul iosifian al lui Napoleon) pentru a se ajunge la întrebarea : de cîte n-ar fi fost scutită lumea în cazul cînd comisia de examinare chezaro-crăiască a Academiei de arte din Viena, examinîndu-l pe candidatul Hitler, care de fapt voia să devină pictor, nu l-ar fi trîntit, ci... Fiindcă poporul nostru nu tolerează un lucru : respinşi care au întîrziat ratîndu-se. Se află pretutindeni şi pîndesc prilejul să se răzbune. Născocesc duşmani şi poveşti în care duşmanii lor născociţi apar aievea şi sînt lichidaţi. Au o gîndire rectilinie acţionată de mitralieră. Variază modul de a-şi ucide adversarul mereu acelaşi. În cărţi se citesc numai pe ei. Plătesc şi răsplătesc oalele sparte. Şi nu uită minusculul Nu depăşit de timp. Şi nu-şi uită întunecata vrere. Şi vor să elimine, să desfiinţeze să reducă la tăcere. Şi răsfoiesc iute şi flămînzi reviste ilustrate cocoloşindu-şi durerea de dinţi...

Iată ! — Iată-l că apare şi vrea să pună punct cu un pistol militar, dintre acelea pe care Wehrmachtul le folosea în cursul ultimului război mondial în lupta corp la corp şi pentru a gesticula. Cu el, reputatul zero-opt, ce mai găseşte şi astăzi întrebuinţare în America Latină, aşadar cu bunul şi vechiul şasefocuri, pe care-l achiziţionasem destul de scump pe vremea cînd eram şofer de taxi la Hamburg şi în răstimp de o singură lună fuseseră asasinaţi trei şoferi, cu acest mijloc de autoapărare ilegal — căci pe pistoalele cu gaze nu puteai şi nu te poţi bizui, şi în geamuri izolatoare n-am avut niciodată prea mare încredere — cu o armă de foc în adevăratul sens al cuvîntului am părăsit, puţin după ora şaptesprezece, dormitorul nostru, în pijama (mai înainte am vîrît mîna sub perna de la cap: şi iată-l că mi s-a şi lipit de palmă) şi aşa, desculţ, în pijama, l-am împuşcat mai întîi pe fiul meu Klaus în vîrstă de trei ani, ale cărui plînsete şi ţipete neîncetate mi-au tulburat de mai multe ori şi apoi mi-au alungat definitiv somnul început la ora şaisprezece, după ieşirea dintr-un schimb de douăsprezece ore. Am nimerit copilul lîngă urechea dreaptă, după care s-a răsucit în cădere, arătîndu-mi în spatele urechii stîngi orificiul de ieşire a glontelui, cam de mărimea unei mingi de tenis de masă, de unde a început numaidecît să curgă sîngele. Abia acum, cu trei focuri consecutive repezi, am împuşcat-o pe logodnica mea Sieglinde, în vîrstă de douăzeci şi trei de ani, dar căreia eu şi toţi prie-

tenii noştri îi spuneam Linde. Cînd am tras asupra copilului sărise în picioare şi a fost lovită în burtă, în burtă, în piept, drept care s-a prăbuşit pe scaunul în care şezuse înainte de a sări în picioare şi citise publicaţiile ilustrate „Quick“, „Stern“, „Bunte“ şi „Neue“, de la cercul de lectură care împrumută reviste acasă, fără să-l potolească pe micul Klaus cu cuvinte şoptite, pînă ce a trebuit să vîr mîna sub pernă, să ies desculţ din dormitorul nostru şi să împuşc copilul, apoi pe ea, pe logodnica mea, care sărise în picioare. În clipa aceea ţipa nu numai viitoarea mea soacră, ţipam şi eu: „Vreau să dorm! S-a înţeles? Vreau să dorm!“ După care, cu ultimele două gloanţe (pentru mine n-a mai rămas nimic) am rănit-o grav pe mămiţica, perforîndu-i braţul stîng, apoi gîtul, fără să nimeresc aorta văduvei în vîrstă de cincizeci şi şapte de ani, care şezuse la măsuţa de cusut lîngă maşina de cusut, fiindcă după cele două împuşcături capul cu bigudiuri al mămiţichii a căzut mai întîi pe capacul maşinii de cusut şi abia pe urmă pe carpetă. A căzut de pe scaun într-o parte, trăgînd după ea trusa cu ustensile de cusut şi scoţînd (după ce, în urma focului asupra lui Klaus şi înaintea focurilor asupra Lindei, strigase de mai multe ori „Hardy“) sunete gîlgîite şi şuierătoare, pe care încercam să le acopăr repetînd mereu „Vreau să dorm! S-a înţeles? Vreau să dorm!“ Asta se întîmpla în apartamentul unui bloc nou, în cartierul Spandau, la etajul doi. Chiria locuinţei, compuse din două camere şi jumătate, se ri-

dică la 163,50 DM fără încălzire. Sînt logodit cu Linde de trei ani și jumătate. De fapt, apartamentul e proprietatea mămițichii și a Lindei cu copilul. (Pe mine m-au tratat și exploatat ca pe un subchiriaș.) La început am lucrat la Siemens, apoi mi-am schimbat meseria, fiindcă speram că voi cîștiga mai bine ca șofer de taxi și voi putea să mă însor, căci sînt foarte atașat de copil. Camerele sînt destul de luminoase. Iar în serile de vară ședeam uneori pe balcon și vedeam cum dincolo de acoperișurile cartierului nou se înălțau rachete luminoase pornite din sectorul răsăritean, atît de aproape e acesta. N-am nici un fel de antecedente penale. Pe Linde am cunoscut-o la Siemens. A lucrat acolo scurtă vreme la bobinarea bobinelor dar a trebuit să renunțe fiindcă urmase un curs de coafeze și din pricina ondulațiilor permanente i se umezeau mereu palmele. De certat, în adevăratul sens al cuvîntului, nu ne-am certat decît rar. Iar atunci cînd am făcut-o a fost numai din cauza apartamentului, fiindcă are o rezonanță atît de puternică. (Dar întotdeauna m-am stăpînit. Numai cînd aveam șaptesprezece ani eram agresiv. Dar pe atunci era război și tineretul se sălbăticise pretutindeni.) Ba, mai mult, pe vremea cînd eram încă la Siemens, Linde îmi spunea : „Nu cumva să-i lași pe ăia să-și bată joc de tine". Avea dreptate : de felul meu sînt reținut și econom. De exemplu, citesc numai ziarele pe care clienții le lasă în mașină. (Nici nu obișnuiesc două trei beri după terminarea lucrului cum fac colegii mei.) Cel mai mult

îmi plac cursele în Spandau și împrejurimi, dar de cînd s-a terminat construcția autostrăzii orășenești îmi plac și cursele către centru. Și anume: cursele fără accidente. De fapt, voiam să-mi continui studiile, dar n-am mai apucat. Condițiile de locuit și băiatul care scîncea tot timpul. De asemenea, de doi ani n-am avut un concediu ca lumea. Numai o dată, scurt timp după logodna noastră, am plecat la Andernach, în Germania Occidentală, fiindcă mămițica mai fusese pe acolo și-i plăcuse. Acolo am stat pe promenada de pe malul Rinului și am privit vapoarele care treceau. M-a apucat durerea de dinți, fiindcă pe promenadă era curent. Dar Linde voia neapărat să aibă copilul. De fapt, după război voisem să mă angajez la vamă. Dar m-au trîntit la examen. După aceea, totul s-a desfășurat foarte simplu. Cu cheia de la mașină, dar tot în pijama (în antreu am găsit numai papucii de casă), ținînd în mînă zero-optul cu încărcătorul golit, am părăsit apartamentul și blocul nou fără să întîlnesc vreun vecin. Mașina se afla jos, ceea ce nu era intenționat, fiindcă de fapt ar fi trebuit s-o prezint la control. Am făcut tot felul de drumuri pînă curînd după miezul nopții, mai întîi la Neu-Staaken, apoi pe Heerstrasse prin Pichelsdorf pînă în Westend și de sus, de la Charlottenburg, prin Jungfernheide, Reinickendorf și Wittenau pînă la Hermsdorf și iarăși înapoi. Oricum, am conectat imediat aparatul pe recepție, fiindcă începînd de la ora douăzeci și unu centrala a început să mă cheme. Colegii

mei încercară şi ei să mă convingă cu vorbe bune. Maşinile poliţiei m-au încolţit cînd veneam din Theodor Heuss-Platz și am intrat iar pe Heerstrasse şi apoi pe Havel-Chaussee, în drum spre casă. Se pare că aş fi spus: „N-am fost eu. Nu mi-au îngăduit. Logodnica mea a făcut-o dinadins, l-a lăsat pe băiat să scîncească. Ăștia voiau să termine cu mine, dintotdeauna. De ce nu m-au primit la vamă? Și atunci, uite că mi-am pierdut cumpătul. În afară de asta, mă dor dinţii. De cîteva zile. Cu un zero-opt, într-adevăr. Trebuie să fie în Stössensee. Da, peste pod l-am... N-aveţi decît să căutaţi."

De fapt, în vara asta voiam să plec din nou la Andernach. Ne plăcuse atunci. Mai sînt dator întreprinderii cursa fără pasageri. S-o scadă şi să-mi dea pace. Totuşi, cu banii ăştia (şi nu mă întrebaţi cît m-a costat zero-optul) ar fi trebuit, la dentist... Al meu are televizor, pentru distragerea atenţiei. Ar trebui să arate și asta, în emisiunea Panorama, de exemplu, despre construcţiile de locuinţe sociale şi urmările lor. Pot să le arăt, cum sub pernă am... Ori pentru „Quick" sau „Stern". Revistele alea publică asemenea lucruri. Pe urmă poţi să le vezi pretutindeni, chiar la dentist în sala de așteptare, dacă șezi lîngă o fîntînă arteziană menită să te liniştească prin susurul ei și trebuie să le răsfoiești întruna, pînă ce injecțiile își fac efectul și asistenta apare în ușa sălii de aşteptare: „Aşa, şi acum a venit timpul să..."

Dentistul mă lăudă : „Aţi remarcat corect. În cazul anesteziei de profunzime limba este şi ea amorţită de îndată ce nervus lingualis este afectat de injecţie.

(Totul se potoli, se estompă, aproape că dispăru din memorie. Mai zvîcni o dată — dar probabil că era un reflex — încetă.) Afară, pe Hohenzollerndamm, ningea de la stînga la dreapta. (Nu era televizorul, ci cabinetul de consultaţii în partea dinspre stradă.) Ecranul mat sclipea pustiu. Ca şi la mine : totul moale ca o blană şi, ca să zic aşa, silenţios. („Se pare că s-au produs cazuri cînd limbi anesteziate au fost mutilate de pacienţi neîncrezători care le-au muşcat ca să încerce gradul de anesteziere.“) Vocea lui rămînea în spatele unui ecran. („Şi acum vom scoate îmbrăcămintile de staniu...“) Iar întrebarea mea de răspuns, „Ce înseamnă vom scoate ?“, se ridică palatală şi bolborosită ca dintr-o cană cu poşircă. Abia după ce i-am simţit aproape, prea aproape, respiraţia : „Le vom trage cu penseta. Vă rog să deschideţi larg gura“, m-am predat şi mi-am dat aprobarea fără nici un fel de condiţii.

Iată că au apărut din nou, degetele astea ca nişte morcovi. Au plasat aspiratorul de salivă, au apăsat limba în fundul gurii. (Să vrei să muşti. Să devii activ. Sau să-ţi cauţi alinarea în Seneca : „Ce crezi, doctore, nu s-ar putea ca anumite hotărîri istorice să fi fost influenţate de durerea de dinţi ? Căci dacă este fapt dovedit că Moltke era foarte răcit

cînd a cucerit orașul Königgrätz, ar fi de cercetat în ce măsură l-a reținut sau l-a înaripat guta pe Frederic al doilea către sfîrșitul Războiului de șapte ani, cu atît mai mult cu cît știm că pentru Wallenstein guta era un stimulent. Iar despre Krings se știe că, în ciuda înfățișării impunătoare, avea un ulcer gastric care l-a stimulat să reziste pe diverse fronturi. Îmi dau seama, ce-i drept, că această interpretare contrazice concepția curentă despre istorie, deoarece chiar elevii mei, îndeosebi micuța Lewand, socotesc orice luare în considerare a unor motive fundamentale de ordin privat drept o personalizare neștiințifică a istoriei — „Iar practicați cultul personalității!“ — și cu toate acestea mă întreb dacă durerea de dinți în special și durerea în general nu acționează ca motor al...“)

„Poate doriți să punem în funcțiune televizorul ?“

Nu numai afară, dar și pe ecranul mat ningea domol de la stînga la dreapta. (Vai, copiii nu vor să se culce. Mereu născocesc altceva : Să vedem spiridușii ! Să vedem spiridușii !) Într-un peisaj de vată miniatural și nostim pășteau animale lipsite de orice durere. Ningea cu vată. Nu erai obligat să auzi tălăngile. Imaginea tremura și tremura, silențioasă. (Spiriduși apuseni și spiriduși răsăriteni parcurg într-o secundă douăzeci și cinci de faze de mișcare și nu vor să se recunoască reciproc.) Spiridușul este un mic și modest ajutor în viață. Spiridușul nu vrea decît să

aducă fericire. Sărmanei mele logodnice, care zace pe catafalc lovită de trei gloanțe, îi șterge cu vată obrazul pe care s-a stins orice durere. (Vrem de-a baba-oarba! Vrem de-a baba-oarba!) Iar cînd dentistul îmi spuse „Și acum clătiți, vă rog, clătiți bine!“, n-am vrut, căci doream să văd spiridușii, să văd spiridușii...

În felul acesta imaginea a fost aruncată în bazinul-scuipătoare.

„Nu, Linde, una ca asta n-ar fi trebuit să faci...“

„Ce n-ar fi trebuit?“

„Cu electricianul ăsta, ca să-ți dezvăluie ce mișcări ofensive urmează să efectueze tăticu' tău în lada cu nisip...“

„E vorba de informații.“

„Și din pricina asta te culci pe saci de ciment...“

„Dacă i-o interzic eu, tace mîlc.“

„Asta se numește a fi mercantil...“

„Da' de unde. În timp ce-o fac mă gîndesc la altceva: la Petsamo — sau la ruperea frontului peste Oka, lîngă Tula, pînă la Oriehovo.“

„Respingător!“

„Nu e decît o senzație exterioară...“

(Aici dentistul mă anunță că am terminat cu clătitul: „Mai e un fragement aici. Și dincoace. Și acum vom proba coroanele de aur platinat deocamdată nelustruite. Doriți să le luați o clipă în mînă...“)

Cîntăreau cît trebuie și se potriveau de probă. Linde (pe sacii de ciment) nu apăru în

imagine cîtă vreme am cîntărit coroanele de platină în palma (neanesteziată) dreaptă. („Vezi, Scherbaum, la vîrsta dumitale încă nu-ți dai seama ce greutate poate avea o proteză dentară cîntărită în palma unui profesor titular în vîrstă de patruzeci de ani.") — „Atîrnă destul de greu, doctore."

Cînd dentistul îmi aduse la cunoștință că acum va folosi un gips special de culoare roz pentru a obține un mulaj de ansamblu al dinților (și colțurilor de dinte) din maxilarul inferior — „După ce se întărește, mulajul de gips e spart în gură și apoi reasamblat în afara mediului bucal" — m-am încleștat de un singur cuvînt: „Ați spus : spart în gură ?"

„Din păcate, nu putem fi scutiți de acest procedeu..."

„Ce înseamnă spart în gură ? Așa, pur și simplu ?"

„Nu există alt termen mai adecvat."

„Și eu ?"

„Nu veți simți nimic. Numai o oarecare apăsare și senzația neplăcută, dar înșelătoare că, odată cu gipsul, vi se sparge și dantura..."

„Nu. Nu mai vreau." — („Ai dreptate, Scherbaum. Cu ăsta nu mă pot măsura. Să decidă clasa dacă-mi este îngăduit să renunț...")

„Asistenta mea a și început să amestece gipsul..."

„Am suferit destul..." (Dar elevii mei dintr-a 12-a A votară coborînd degetul gros. Iar Vero Lewand numără voturile.) „Dacă ați fi cunos-

cut-o pe logodnica mea..." (Numai Scherbaum votă pentru mine.)

„Spuneţi mai departe tot ce vă frămîntă..."

„S-a încurcat cu electricianul întreprinderii..."

„Îl chema Schlottau, dacă nu mă înșel."

„Ca într-un film clasic de spionaj: Beţia simţurilor în schimbul secretelor militare. Aici, doctore! Nu amesteca gipsul. Linde îl tîrăşte după ea. În depozitul de trass. Între coloanele de susţinere. Numai în picioare poate să facă dragoste cu ea. Linde priveşte peste umărul lui şi vede cele două coşuri înalte ale Întreprinderii Krings şi praful de ciment eliminat de ele. Gata. A terminat!"

(Dentistul mă întrerupe cu sfaturi practice. Mă roagă să deschid larg gura și să respir pe nas, în timp ce cu o delicată spatulă specială aşterne gipsul roz special în jurul dinţilor şi colţurilor de dinte din maxilarul meu inferior: „Și vă rog să nu înghiţiţi. Gipsul se întăreşte repede.")

Bietul Schlottau. Abia a terminat şi trebuie să trăncănească: „La Tula, în ce direcţie? Cu ce divizii? Cine preia apărarea flancurilor?" Linde notează. (Iar dentistul meu se retrase și el în spatele fişelor din cartoteca lui: „Trebuie să aşteptăm două trei minute. Abia dacă veţi simţi căldura gipsului care se întăreşte. Relaxare şi respiraţie în continuare numai pe nas...")

Între timp, emisiunea de publicitate continua; iar Linde spune printre stivele de saci cu ciment: „Osram — luminos ca o zi de pri-

măvară !“ Scoate din el tot ce-a mai rămas : „De unde a procurat efectele de iarnă pentru Armata a patra ? Unde e plasată Divizia două-sute treizeci şi nouă de tiraliori siberieni ?“ Şi în timp ce Linde debitează „Dippily-Du, Dippily-Du, noul fixativ pentru păr...“, Schlottau desface schiţa lui Krings reprezentînd atacul de încercuire din sectorul Tula. Degetele lui de electrician indică, în toiul unei reclame pentru produsele Wüstenrot, direcţia vîrfurilor de atac ale lui Krings peste Kaşira către rîul Moscova. Linde rîde, frămîntă un fir de pai între dinţi şi jubilează cu o voce cristalin ofensivă : „Gustul cel mai exigent, Fanta-l satisface, Fanta-l satisface, Fanta-l satisface...“ Acum anunţă o reclamă pentru un detergent neobişnuit : „Rufele cu Ariel muiate, sînt ca şi spălate !“ — În clipa asta anunţă : „Peste linia Tula-Moscova nu-l voi lăsa să treacă !“ — Apoi arată linia ferată de pe schiţă şi-i sfătuieşte pe ascultători : „Încercaţi măcar o dată încălţămintea Medicus şi veţi spune singur : Numai Medicus !“ — Iat-o că fotografiază cu aparatul ei Leica (de parcă ar vrea să facă reclamă şi pentru Leica) schiţa secretă a lui Krings : „Iar eu am crezut că vrei să te răfuieşti cu tatăl meu“. Schlottau rînjeşte şi face propuneri : „Cred că aş putea iar să...“ Dar Linde este în posesia informaţiilor trebuincioase. Îl şterge pe Schlottau de pe ecranul mat — „*Margarina* — hrănitoare ca pîinea noastră cea de toate zilele !“ — introduce în imagine congelatorul

şi se întinde printre spanac, pui şi lapte în pungi.

Cum se conserva. Cum rămînea credincioasă faţă de sine însăşi şi proaspătă. Şi cum făcea reclamă pentru mărfuri congelate, prin urmare pentru ea însăşi : „...deşi deocamdată sînt scumpe, de exemplu legumele proaspete, totuşi, dacă avem în vedere că la carnea preambalată sînt eliminate zgîrciurile şi oasele, şi că munca atît de neplăcută a curăţirii zarzavatului — să ne gîndim la prepararea verzei roşii — se reduce mult, atunci chiar şi semipreparatele noastre, pe care congelatorul nostru le ţine la dispoziţia gospodinei sînt relativ ieftine ; de asemenea, n-ar trebui să pierdeţi prilejul şi — măcar pentru cîteva ore — să vizitaţi instalaţia noastră de congelare şi s-o utilizaţi ca pe un izvor al tinereţii..."

Cu un uşor salt sportiv ieşi din frigider şi începu să desfacă ambalajele produselor congelate : „Iată-l, de exemplu, pe fostul meu logodnic. L-am depozitat la fund de tot, acoperit cu carne tocată, fasole verde şi fileu de roşioară. Deocamdată are o înfăţişare puţin cam degerată şi perimată, dar dacă-l punem la decongelat, veţi remarca foarte curînd ce bine s-a păstrat pentru vîrsta lui de patruzeci de ani. Îndată va începe să îndruge verzi şi uscate : ani de domnie şi tratate de pace, caracteristici de stil şi lucruri fundamentale. Fiindcă şi-a păstrat harul cu care l-a înzestrat natura, acela de a ţine cuvîntări improvizate despre răscruci ale istoriei şi despre arta în sine,

despre simţul pedagogic şi senzaţia absolutului, de asemenea despre cimentul de trass şi desprăfuitoare centrifugale, tot aşa cum şi-a păstrat şarmul său jalnic şi niţeluş cam ipocrita lui dragoste pentru adevăr. Numai starea în care se află dinţii săi ar trebui să-i dea şi lui de gîndit. Aşa-zisul său prognatism s-a menţinut de-a lungul anilor. Trebuie să se ducă la dentist să se supună unei intervenţii. Chiar şi elevii lui — e profesor titular, un profesor titular tipic — sînt de aceeaşi părere cu mine şi au votat împotriva lui. Acum trebuie să tacă şi să respire pe nas. Dacă n-ar fi atît de laş şi de sensibil la durere..."

Dentistul meu îşi plasă toracele care respira liniştit în faţa ecranului de proiecţie, spuse : „Şi acum vom..." şi-şi vîrî ambele mîini în botul meu crispat. (De ce nu m-o fi prins în chingi ?) Asistenta lui trebuie să mă ţină acum strîns în jilţul de cavaler medieval : Haide băiete, haide ! (Nici vorbă nu mai era de procedee automate şi spray cu apă caldă ; ne aflăm în plin Ev Mediu, care transformase medic şi pacient într-o pereche de luptători ce-şi măsurau puterile.) Deoarece nu simţeam nici o durere, am început să-mi imaginez dureri : O naştere în care fătul iese cu fundul înainte, prin gură, un embrion de gips, asta voiau să extragă. Ceea ce tăinuisem vreme de şapte luni, trebuia scos la lumină, după ce va fi spart. (E în regulă, doctore !) Recunosc şi spun totul : În timp ce Linde îşi făcea de cap cu acest Schlottau, m-am culcat

fără nici un chef şi folosind tot felul de aşternuturi cu prietenele ei, mai întîi cu Inge, ba nu, cu Hilde şi abia pe urmă cu Inge ; dar n-a ajutat, căci cînd i-am spus Lindei „Ce ţie nu-ţi place altuia nu-i face", m-a înţeles perfect : „Sînt mulţumită că ai găsit, în sfîrşit, o preocupare şi că n-ai să te mai vîri între tatăl meu şi mine. Asta nu-i treaba ta. Este o chestiune internă. Oricum, cînd vorbeşte de Terek, habar n-ai unde curge Terekul, pe care el voia să-l treacă şi să-l lase în urmă, înaintînd pe vechile şosele strategice gruzine pentru a cuceri Tiflis şi Baku. Vrea ţiţei. Tu nu te amesteca. Sau, şi mai bine : Şterge-o de-aici. Eu îţi vreau binele. Ai nevoie de bani ?"

Atunci asistenta lui îmi lipi pe frunte podul palmei : n-a fost naşterea unui monstru, ci numai mulajul lesne de reconstituit al dinţilor mei de jos, şlefuiţi şi neşlefuiţi, care se afla pe tăblia de sticlă a măsuţei de instrumente şi părea spiritual deoarece era plin de contradicţii.

„Spune, doctore, care este de fapt părerea dumitale despre sistemul consiliilor ?"

„Ceea ce ne lipseşte este o asistenţă medicală pe plan mondial şi integrată pe plan social. — Nu uitaţi, vă rog, să clătiţi."

„Dar această asistenţă medicală internaţională, în cadrul cărui sistem urmează să..."

„În locul tuturor sistemelor folosite pînă acum, ea va trebui..."

„Această asistenţă medicală a dumitale, pe care eu o văd în legătură cu proiectul meu

privitor la o provincie pedagogică mondială, nu constituie şi ea un sistem ?"

„Asistenţa medicală globală este, dincolo de orice ideologie, baza şi suprastructura societăţii noastre umane."

„Dar provincia mea pedagogică, în care nu mai există decît discipoli şi nici un fel de profesori..."

„Se încadrează şi ea, de la sine, în noua terapie..."

„Dar asistenţa medicală e numai pentru oameni bolnavi..."

„Între timp vă rog să clătiţi. — Toţi sînt bolnavi, au fost bolnavi, vor fi bolnavi, vor muri."

„La ce bun însă toate acestea, dacă nu există un sistem care să-l educe pe om să se depăşească pe sine însuşi ?"

„La ce bun sisteme, care-l împiedică pe om să-şi găsească drumul către boala lui, fiindcă orice sistem are ca punct de pornire şi scop final sănătatea."

„Dar dacă vrem să înlăturăm greşelile omeneşti..."

„Atunci înlăturăm şi oamenii. — Iar acum, vă rog din nou să..."

„Nu mai vreau să clătesc."

„Gîndiţi-vă la îmbrăcăminţile de staniu."

„Dar cum vreţi să schimbaţi lumea fără sisteme ?"

„Să desfiinţăm sistemele şi lumea va fi schimbată de la sine."

„Cine să le desfiinţeze ?"

„Cei bolnavi. Pentru ca, în sfîrşit, să se facă loc pentru marea şi autocuprinzătoarea asistenţă medicală mondială, care nu domneşte peste noi, ci se îngrijeşte de noi, care nu vrea să ne schimbe, ci ne va ajuta, care, după cum spune chiar Seneca, ne dăruieşte tihnă şi alinare pentru infirmităţile noastre..."

„Aşadar lumea în chip de spital..."

„...în care nu mai există oameni sănătoşi şi obligativitatea de a fi sănătos."

„Şi cum rămîne cu principiul meu pedagogic ?"

„Dacă vreţi să desfiinţaţi deosebirea dintre discipoli şi profesori, va trebui să suprimăm treptat şi definitiv deosebirea dintre medic şi pacient — şi anume în mod sistematic."

„Şi anume în mod sistematic."

„Iar acum vom mai aplica o dată îmbrăcămintile de staniu."

„Îmbrăcămintile de staniu."

„Limba dumneavoastră se va fi obişnuit cu corpurile străine."

„Corpurile străine."

(O grăsană îmblănită. Asistenta lui medicală ar trebui să mă trateze cu un măr.) Dar chiar şi carnea fragedă de miel hrănit cu salvie ar fi avut gust de cauciuc în cerul gurii mele cuprinse de letargie. Nici măcar gipsul nu-l simţeam, eu care simt de departe de aproape oricum. („Vai, doctore ! Un măr domnesc aromat, să-l desfiinţez, să-l muşc, să fiu tînăr, curios şi cerul gurii mele să plescăie...")

În loc de asta vedeam un bucătar televizat care plimba deasupra flăcărilor nişte rinichi de viţel. Sporovăiala cu reţete şi aluzii cu două înţelesuri — „Cui îi e frică de măruntaie" — era pigmentată cu lămuriri privitoare la funcţia de ocrotire a îmbrăcăminţilor mele de staniu: „Nu trebuie să uităm. Nici rece şi nici fierbinte. Şi în nici un caz fructe, fiindcă acizii fructelor..."

Faţă în faţă cu cerul gurii mele, care nu mai exista, bucătarul televizat începu să taie rinichiul de viţel. Gustă fiecare bucăţică; şi dacă dentistul n-ar fi sfîrşit tratamentul şi nu l-ar fi eliminat pe bucătar printr-o apăsare pe buton, m-aş fi scîrbit de rinichi de viţel pentru tot restul vieţii. — După această dublă izbăvire am încercat un cuvînt de încheiere: „În orice caz, Krings a început să dea bătălie după bătălie în lada cu nisip. Fiica lui a devenit inamicul lui firesc..."

Pe urmă am renunţat (deocamdată) şi mi-am căutat salvarea în dreptul la durere de care se bucură orice pacient: „Zvîcneşte, doctore. Oricum, simt ceva..."

Dentistul (care este încă prietenul meu) îmi dădu arantil: „Ca să fiţi aprovizionat, iubite domn. — Dar înainte de a vă lăsa să plecaţi, vom stabili repede, cu ajutorul inelului cromatic dental, culoarea porţelanului pentru punţile noastre rectificatoare. Cred că albul acesta gălbui, bătînd uşor în gri, ar fi indicat — nu-i aşa ?"

Asistenta lui (care mă cunoştea pesemne) dădu din cap aprobînd culoarea aleasă, drept care mă declarai mulţumit: „Bine, asta să fie".

Dentistul se despărţi de mine cu cuvintele (pline de grijă): „Iar afară, gura bine închisă".

M-am înclinat în faţa realităţii: „Desigur. Continuă să ningă."

O bere blondă, chelner, o blondă! — şi un gînd insolubil în apă, unul avantajat de lumina albastră, prevăzut cu o măciulie nouă, unul care să despice temeinic scîncetul scrîşnit al dinţilor, astfel încît cu toţii — chelner, am cerut o blondă! — toţi cei care privesc înapoi pe furiş şi cei care dezertează în bandă rulantă fugind de rocile sedimentare, peste marea, marea depozitată la stînga, la dreapta — chelner, am cerut o blondă! — cu toţii să ne putem întoarce acasă...

„Căci ce, doctore, şi cît putem învăţa din istorie? Bine, de acord: Am fost neascultător, n-am folosit experienţa acumulată, iar deoarece afară ningea şi deoarece lăsam urme în zăpadă, am băut în drum spre casă o bere rece şi a trebuit să mai iau două arantiluri cu apă călduţă... Nimic nu putem învăţa. Nu există progres, eventual nişte urme în zăpadă..."

Dentistul rămase prezent şi între cei patru pereţi de-acasă. Enumera succesele stomatologiei, perle într-un şirag. Cînd l-am întrerupt

în zeflemea — „Prima pastă de dinţi, cînd a apărut pe piaţă? Înainte sau după periuţă?“ — mi-a răspuns cu obiecţii critice la adresa clorofilei: „Bine, împrospătează gura. Dar împotriva cariilor?“

Cînd mi-a înfăţişat evoluţia de la bormaşina cu turaţii reduse la Airmatik-ul de înaltă turaţie — „Iar în curînd Siemens va apărea la Tîrgul de mostre din domeniul stomatologiei cu cinci sute de mii de turaţii. Faţă de aceasta Ritter-ul meu este o fosilă trîndavă“ — şi cînd a menţionat perspectivele tratamentului cu unde ultrascurte în victoria definitivă asupra cariilor, am recunoscut: „Poate că în profesiunea dumitale există un progres, dar istoria — deşi şi-a dezvoltat sistemele de arme cu o consecvenţă totală — nu ne poate oferi vreo învăţătură. E absurdă ca numerele de loto. O stagnare accelerată. Pretutindeni facturi neachitate, înfrîngeri camuflate şi încercări copilăreşti de a cîştiga ulterior bătălii pierdute. Cînd mă gîndesc, de exemplu, la fostul generalfeldmareşal Krings, şi la felul în care fiica lui...“

Chiar şi în spatele mesei de lucru şi înconjurat de diferite fleacuri personale — fetişuri menite să mă ocrotească — de îndată ce am spus „Linde“, mi-a trîntit în bot cîteva linguri de gips roz de modelat. (Şi iată că şi acum mă roagă să nu *înghit şi să respir* mai departe pe nas, cîtă vreme gipsul va continua să se întărească în mediul meu bucal...)

Se află pe-aici ceva de o fluiditate monotonă: Bătrînul Rin. Poartă vase în amonte. Iar noi doi, în demiuri umflate de vînt, ne fîţîim de colo pînă colo pe Promenada Rinului. (Să mai lămurim o dată lucrurile sub platanii tunşi, lîngă vechea fortificaţie, între plăcuţe votive pentru Maica Domnului.)

„Ce-ai spus ? Mai spune o dată. Vreau s-o mai aud o dată lămurit."

Două profiluri, a căror infrastructură a găsit o bancă. (Să lămurim lucrurile şezînd.) Capetele stau rigide. Şi numai părul dă iluzia de mişcare. La aceasta se adaugă nave pentru transportul mărfurilor, care trec prin imagine de la stînga la dreapta şi de la dreapta la stînga.

„Aşa nu te-am... Dacă vrei să ştii: Eşti mai grozavă. Mulţumită ? În sfîrşit."

Acum amîndoi numără navele. Patru vin din Olanda în amonte. Trei şi-au croit drum prin Binger Loch şi plutesc la vale. Măcar asta e adevărat. Şi sezonul: martie. Nuanţe brune şi cenuşii pigmentează peisajul încîntător. (De cealaltă parte continuă să se afle Leutersdorf.)

„Ce părere ai, doctore, să trec în programul clasei a 12-a A o excursie şcolară la Bonn: Bundestag. Convorbiri cu oameni politici în viaţă. Iar pe urmă, mai departe, la Andernach..."

(Acum tac amîndoi în amonte în aval.)

Circulaţia în amonte era mai puternică decît obiecţiile mele: o statornicie prelungită în

spațiu, cu rufe fluturînd la pupă și gips care se întărește încet peste cioturi de dinți șlefuiți, în care nervii tăceau. De fapt, altceva intenționam să spun — Schlottau voia să se răfuiască cu Krings deoarece Krings îl degradase, în Curlanda, de la plutonier la simplu soldat — fapt care plutea împreună cu șlepurile, ieșind din imagine. Totdeauna m-am lăsat foarte ușor abătut din calea mea. (Imagini intercalate după plac: Irmgard Seifert hrănește pești ornamentali.) Cu mult înainte de a fi existat o logodnică... (Dificultăți în procurarea materialului didactic.) Înainte de a mă angaja la Dyckerhoff-Lengerich... (Întrerupere din partea elevei Veronika Lewand: „Asta se numește subiectivism !“) Cînd eram student la Aachen, îmi cîștigam existența alergînd pe scări în sus și în jos ca să duc cartele de alimente. Sectorul meu era Venloer Strasse...

A fost odată un student care, în schimbul unei remunerații, ducea cartele de alimente. Și atunci l-a înghițit o casă de raport cu nouă apartamente, care rămăsese în picioare printre locuri virane. În mîna stîngă, studentul politehnician strîngea servieta de mușama cu bonuri de pîine, carne, grăsimi și alte alimente, cu lista cuprinzînd semnăturile de primire și cu cîteva cărți de statică ; în dreapta, soneria asculta de apăsarea degetului gros. „Nu vreți să intrați pentru o *clipă* ?“

La o văduvă, studentul în semestrul întîi pierdu o parte din sfiala lui și obișnuința de

a schimba repede vorba. Oricum, din acea vreme i-a rămas imaginea — căci din cînd în cînd putea să şi vadă cîte ceva — unui plutonier-major care zîmbea indiferent din fotografia înrămată, printre tot felul de obiecte mărunte aflate pe măsuţa de noapte.

Văduva se numea, ba nu, nu Löwith, asta era chiriaşa de vizavi care, cînd policarul drept al studentului a apăsat pe butonul soneriei, a spus : „Pofteşte înăuntru, tinere, sora mea s-a dus pînă la oficiul de raţionalizare pentru cartele, dar şi eu pot să..." Curînd — şi din ce în ce mai bine cu fiecare săptămînă care trecea — studentul a învăţat să pipăie moaţele din părul ei cu nuanţe roşcate.

Ba nu, blond-roşcată era fata celor care locuiau la etajul întîi pe stînga, pe care studentul a trebuit s-o ajute la pregătirea lecţiilor, pînă ce a trecut cu bine clasa. Băiatul celor de vizavi a rămas repetent fiindcă studentul nu a putut să-l ajute. A trebuit să se explice cu mama, pînă ce fiul a aruncat în discuţie un „Aşteaptă numai să se întoarcă tata din prizonierat..."

Dar încă de pe vremea studenţiei îmi plăceau discuţiile în contradictoriu, mai ales că doamna Podzum avea totdeauna cafea veritabilă şi alte mici atenţii, ca untură de porc amestecată cu jumări şi merişoare, din care studentul, fără ca doamna Podzum să observe — sau poate că era înţeleaptă şi se prefăcea că nu observă ? — mai lua cînd şi cînd cîte un chil bunicel şi-l ducea la etajul doi al casei de raport.

O studentă care subînchiriase acolo și nu putea să suporte untura de porc a făcut o eczemă din pricina zestrei acesteia. Era oricum cam încuiată, se rușina din te miri ce și ținea un jurnal intim pe care studentul îl citea cu dezinvoltură comentîndu-l întruna cu „Să mori de rîs, nu alta", pînă cînd studenta a izbucnit în plîns.

În schimb, Heide Schmittchen, vizavi, în dreapta, era cu totul altfel. Avea o mașină de scris la care îl lăsa pe student să scrie ori de cîte ori acesta voia. Deși numai cu cîțiva ani mai mare ca el, vădea totuși ceva matern în atitudinea ei, poate fiindcă nu avea copii și fiindcă soțul ei (pe care și astăzi, cînd mă văd intrînd, îl văd cum tocmai iese) era indiferent la chestiunile astea.

La etajul trei, însă — și asta se putea auzi și de la al doilea — bîntuiau o groază de copii și mirosea a varză de Bruxelles. Acolo, două femei care nu-și trăiseră viața în același fel, spuneau, îmbrăcate în capoate cu desene diferite : „Poftește înăuntru, tinere". Iar studentul învăța și învăța : să spună da, să spună nu, să amîne, să privească în altă parte, să se gîndească în altă parte. Timpul trecea sub un ceas cu cuc și lîngă o pendulă, care supraviețuiseră amîndouă războiului. Unde erau mai gustoși cartofii copți ? Care era locul potrivit pentru colivia papagalului ? (Eu pretindeam că la stînga, lîngă pendulă ; fiindcă la dreapta, în afară de ceasul cu cuc, pe ecran nu-mi apare decît fața severă, cu ochelari, a unei femei de vreo patruzeci și

cinci de ani.) Studentul trebuie să fi petrecut vreme mai îndelungată la madam Szymanski, fiindcă în primul rînd papagalul fusese la început sănătos (acum îl văd bolnav, stă trist și înfoiat pe stinghia lui) și după o perioadă mai îndelungată de îngrijiri, cînd a început din nou să țopăie în colivia lui vioi și cu pene lucioase, madam Szymanski a vrut, în al doilea rînd, ca studentul să se mute la ea ; dar el trebuia să mai predea niște cartele de alimente la mansardă, stînga. Cui ? Cum mirosea acolo ? Dar tapetele ?

(„Vei fi de acord cu mine, doctore, că mi se ofereau ocazii demne de a fi fructificate.") Pe ecran se deschide silențios o ușă. O mînă cu trei inele supraîncărcate îi face semn, obosită, studentului să intre în vizuină. Cît de dibaci s-a deprins să zăbovească. Adulmecă mîna. Scoate inelul cel mai mic : remunerația lui. Mîna are voie să-l mîngîie pe ceafă. Acum are voie să se joace în părul lui creț în permanentă cam ciufulit. Acum îi descheie nasturii. Acum îi toarnă ceva într-un pahar. Acum sfîșie în bucățele o hîrtie. Acum îl pălmuiește pe student cu cele două inele care i-au rămas. Iar el îl scoate pe al doilea : remunerația lui. Acum ea toarnă din nou ceva. Acum urmează somnul. Și trece o vreme. Acum mîna toarnă apă pentru cafea. Acum plînge în fața oglinzii și are o față ridată. Din nou trece vreme. Acum învîrtește butoanele radioului. Acum își scoate ultimul inel, iscălește acum (iar eu bifez : bonuri de alimente, pîine, car-

ne și grăsime). Acum ea deschide ușa, îl împinge pe student afară: el este matur și cunoaște deosebirile și tranzițiile. Știe totul dinainte și gustă osteneala după. Știe să compare și nu mai e novice. Și-a terminat ucenicia. De la mansardă, studentul coboară pe scări etaj cu etaj, părăsind casa de raport. (Le-am mai numărat o dată, căci iată că începusem să uit unele caracteristici, de pildă desenul draperiilor și locurile unde tencuiala era scorojită.)

„Nu mai era student, doctore, nu, era inginerul constructor de mașini Eberhard Starusch care se minunează cîte clădiri noi au apărut pe Venloer Strasse, cea pînă nu demult pe jumătate dărîmată de bombe. Chiar și de ambele părți ale casei de raport în care locuia golurile au fost astupate (sau, cum spun ei: completate). În vitrine sînt oferite sumedenie de mărfuri la această oră, înainte de închiderea magazinelor. Lumea consumă. (Și servieta mea de mușama pe care, cînd a început acest basm, o țineam în partea stîngă plină cu cartele de alimente, este și ea acum, cînd vreți mereu și mereu să-mi spargeți gipsul din gură, din piele nouă de porc și umflată cu lucrarea mea de diplomă, care a obținut calificativul bine și tratează despre desprăfuirea fabricilor de ciment; fiindcă în timp ce aprovizionam o casă cu nouă apartamente cu cartele de alimente și gipsul nu prea se grăbea să se întărească, am fost silitor, am trecut toate examenele, am devenit bărbat,

chiar dacă mai tîrziu logodnica mea spunea: Porţi în continuare pantaloni scurţi.)"

„Ce crezi, asta n-ar putea să fie tema unei disertaţii ?" Elevul Scherbaum ar putea să-şi închipuie că este student în anul '47 şi că trebuie să împartă cartele de alimente într-o casă de raport din Neukölln.

(Cînd am părăsit această casă în '51, pentru Scherbaum începea vîrsta dinţilor de lapte.) Sau mai iau două tablete de arantil — a fost o nesocotinţă că am băut o bere rece — şi o chem la telefon pe Irmgard Seifert, dar înainte de a mesteca împreună cu ea în amănunt scrisori vechi, o şterg repede la Kretz, Plaidt şi Kruft, colind cu Linde prin valea Nette, urc cu ea (încă îndrăgostit) pe Korrelsberg, mă caţăr în continuare (căci totdeauna se află ceva în faţă) şi-mi ţin referatul despre trass la conferinţa specialiştilor în ciment de la Düsseldorf, îmi încep iar cariera la Dyckerhoff-Lengerich, şi dacă sar peste Aachen (casa de raport) sînt în stare, cît timp tabletele de arantil îşi fac efectul (şi Irmgard Seifert nu cheamă la telefon ca să se tînguiască) să dau cu perseverenţă înapoi ca racul: Pe vremea cînd aveam optsprezece ani, mă aflam într-un lagăr american stropit cu praf de clor, în apropiere de Bad Aibling în Allgäu, eram un prizonier de război cu părul tuns scurt care, primind nouă sute cincizeci de calorii pe zi şi avînd dantura completă (Vai, doctore, ce dinţi aveam!) uitase de momentele de groază prin care trecuse la culegerea minelor fără apă-

rare contra incendiilor şi frecventa silitor diverse cursuri de învăţămînt.

Fiindcă noi, germanii, ne pricepem să organizăm într-un mod util viaţa de lagăr, fie ea oricît de monotonă. (Pînă şi despre mine colegii spun că sînt un specialist în întocmirea unor programe de învăţămînt care funcţionează ireproşabil.)

Prizonierii de război s-au înghesuit pentru ca o baracă destinată învăţămîntului să ofere loc şi prilej de a înlocui foamea vulgară prin foamea de cunoştinţe : Cursuri de limbi străine pentru începători şi avansaţi. Contabilitatea în partidă dublă. Catedrale germane. Cu Sven Hedin prin Tibet. Opera de maturitate a lui Rilke — opera de tinereţe a lui Schiller. Noţiuni de anatomie. (Şi dumneata ai fi găsit în lagărul Bad Aibling auditori mai mulţi pentru conferinţa despre carii decît găseşti acum la Universitatea populară Tempelhof.) În acelaşi timp s-a născut mişcarea Ajută-te singur. Cum putem confecţiona din cutii de conserve, dacă nu grenade antitanc, atunci măcar aspiratoare de praf ? Primele ventilatoare primitive (confecţionate din tablă zincată americană) se învîrteau în aerul cald de deasupra sobelor noastre de tuci. Casieri militari ţineau conferinţe pe tema Introducere în filosofie. (Ai dreptate, doctore, Seneca reuşeşte să aducă mîngîiere mai ales în *prizonierat.) Iar în fiecare* miercuri şi sîmbătă, un bucătar de hotel — pe care acum toată lumea îl apreciază cînd

apare la televizor — ținea cu noi un curs de bucătari pentru începători.

Brühsam pretindea că învățase meseria la Sacher, la Viena. Brühsam era originar din Transilvania. *Lecțiile lui începeau :* „În patria mea, frumoasa țară a Transilvaniei, gospodina căreia îi place să gătească începe prin a lua..."

Cum lipsurile își puneau amprenta pe programa de învățămînt, Brühsam preda arta culinară cu adausuri luate din aer. Imagina piept de vacă, rinichi de vițel, friptură de porc. Cuvîntul și gestul făceau ca pulpa de berbec să rămînă fragedă. Fazanul lui pe varză în sos de vin și crapul lui în sos de bere : reflectări ale unor imagini reflectate. (Am învățat să-mi imaginez.)

În timp ce ședeam pe niște scăunele în baraca-școală și-l urmăream pe Brühsam spiritualizați și cu ochii mari, înfățișare accentuată de subnutriție, caietele noastre școlare — un dar al americanilor — se umpleau cu rețete care zece ani mai tîrziu vor depune pe noi un strat de grăsime.

„În patria mea", zicea Brühsam, „în frumoasa țară a Transilvaniei, gospodina căreia îi place să gătească, cînd se duce în piață, face o mare deosebire între gîsca îndopată și gîsca de curte."

Urma o digresiune plină de învățăminte despre starea de libertate naturală a gîștelor poloneze și a gîștelor unguręști, ceva mai ușoare, dar în schimb mai cărnoase, și a sorții triste a gîștelor de Pomerania îndopate : „În frumoasa țară a Transilvaniei, care era patria

mea, gospodina căreia îi place să gătească alege gîsca de curte".

După aceea Brühsam arăta cum trebuie încercată gîsca, pipăită cu degetul gros şi inelarul, mai întîi la piept, apoi la tîrtiţă. „Cu tot stratul de grăsime pe care-l depune, ghindurile trebuie să se simtă la pipăit."

(Vei înţelege că, atunci cînd asistenta dumitale mă apucă strîns cu trei degete, provocîndu-mi un imperios rictus al gurii, îmi revine în minte gestul lui Brühsam cînd încerca tîrtiţa : chestiunea poate fi pusă şi invers, ca într-o oglindă : în timp ce eu, urmînd învăţătura lui Brühsam, găsesc ghindurile unei gîşte imaginare, ghearele asistentei dumitale mă imobilizează.)

„De îndată ce am ajuns acasă", zicea Brühsam, „problema este să curăţăm gîsca de măruntaie, ca s-o putem umple."

Iar noi, cu cioturile noastre — un creion la trei oameni, fiindcă împărţeam totul frăţeşte — scriam după el : „Orice umplutură ar alege gospodina căreia îi place să gătească, fără pelinită, fără trei rămurele foşnitoare şi puternic aromate de pelinită, nici o gîscă nu poate fi considerată ca fiind umplută".

Nouă, care eram fericiţi cînd găseam printre barăci cîteva fire de păpădie pentru o zeamă subţire menită să ne completeze masa, nouă, care lingeam umili fundul gamelelor, Brühsam ne enumera umpluturile. Învăţam şi notam : „Umplutura cu mere. Umplutura cu maroane..."

Iar unul căruia îi lipseau şapte kilograme pînă la greutatea normală a întrebat: „Ce sînt maroanele ?"

(Se pare că, în zilele noastre, Brühsam, bucătarul de la televiziune, vorbeşte cu multă pasiune pe programul unu, cam aşa:) „Maroane glasate. Maroane zaharisite. Pire de maroane. Niciodată varză roşie fără maroane. În frumoasa ţară a Transilvaniei, care a fost patria mea, erau vînzători de maroane, care pe foc de mangal... Iarna, în pieţele îngheţate, cînd maroanele fierbinţi... Povestiri cu maroane: Cînd unchiul meu Ignaziu Balthasar Brühsam s-a mutat cu maroanele lui la Sibiu, care se află în Transilvania şi era patria mea... Şi de aceea, în noiembrie, de Sînmartin, gîsca noastră de curte cere, ba chiar ţipă după maroane care, glasate cu miere, împreună cu felioare de măr pudrate cu scorţişoară, cu foşnitoarea pelinită — fiindcă niciodată gîscă fără pelinită ! — şi cu inima de gîscă umplută cu stafide, toate acestea vor umple pînă la refuz gîsca noastră de curte, fie ea ungurească sau poloneză, şi vor da cărnii de la piept ceea ce dogoarea de sus şi de jos a cuptorului nu poate da pieliţei de gîscă, în ciuda rumenelii crocante, şi anume: gustul fin şi nuanţat al delicatelor maroane..."

(Vai, doctore, dacă am fi avut atunci, în acea vreme a obrajilor supţi, aspiratorul dumitale de salivă !) Brühsam nu-şi slăbea încleştarea, strîngea şi mai tare instrumentele supliciului: „Şi acum, să trecem la umplutura obişnuită. Gospodina căreia îi place să gă-

tească ia, în patria mea, trei sute cincizeci de grame de carne macră de porc, cîntărește două cepe, trei mere, măruntaiele gîștii — în afară de deliciosul ficat — presară deasupra pelinită — mestecă totul cu conținutul a trei pachețele de unt care în prealabil a fost muiat în lapte cald, rade deasupra coajă de lămîie și un cățel de usturoi de mărime mijlocie, adaugă două ouă, leagă totul cu trei linguri rase de făină de grîu pînă ce umplutura, tocată mărunt și numai ușor presărată cu sare, se întărește, după care trece la umplutul gîștii..."

(Astfel a început reeducarea unui tineret indus în eroare.) Nu mai pridideam cu învățătura. Dintre dărîmături și lipsuri răsăreau pedagogi care proclamau: „Trebuie să învățăm din nou cum să trăim, să învățăm cum să trăim cu adevărat. De exemplu, gîștele să nu fie umplute cu portocale. Ne rămîne să alegem între clasica umplutură cu mere, cea cu maroanele venite din sud și așa-numita umplutură obișnuită. Dar în vremuri grele, cînd procurarea gîștelor este lesnicioasă dar cea a porcilor destul de dificilă, și cînd maroana, venită din țări străine, lipsește de pe piața internă, o umplutură de cartofi va putea" — astfel vorbea fostul bucătar de hotel și viitorul bucătar de televiziune Albert Brühsam — „...să înlocuiască pe deplin umplutura cu mere, cu maroane și pe cea obișnuită cu carne macră de porc, *cu atît mai mult* cu cît cartoful, cînd nucșoara rasă îi înnobilează gustul și pelinița — niciodată gîscă fără pelinită! — îi

dă binecuvîntata aromă, devine o delicioasă umplutură."

În toamna lui '55, cînd logodnica mea şi cu mine am plecat la Tîrgul de toamnă de la Poznan — a fost ultima noastră călătorie comună — unde am folosit prilejul ca să relatez cîtorva ingineri polonezi din industria producătoare de ciment despre avantajele desprăfuitoarelor centrifugale din punctul de vedere al rentabilității, am făcut, după închiderea Tîrgului, o scurtă excursie pînă la Ramkau, în districtul Karthaus, la sud-vest de Gdansk, ca s-o vizităm pe mătuşa mea Hedwig care, după ce mi-a vorbit foarte pe larg despre agricultura din regiunea Kaşubiei şi după ce vizita noastră s-a transformat într-o mică, dar autentică sărbătoare de familie, mi-a relatat lucruri asemănătoare despre avantajele umpluturii cu cartofi a gîştelor poloneze ca şi Brühsam cu zece ani mai înainte; numai că mătuşa mea nu prea ştia mare lucru despre nucşoară, ci prefera să dea gustul cu chimion.

Logodnicei mele nu-i plăcuse ideea acestei călătorii foarte obositoare şi pentru a cărei organizare trebuisem să trec peste tot felul de împotriviri birocratice, dar remarca mea: „Dacă eu reuşesc să mă acomodez cu familia ta, ceea ce, oricum, cere un anume efort, ai putea şi tu să dai dovadă de puțină bunăvoință..." îi smulse un acord cam îmbufnat: aşadar i-am vizitat pe aceşti oameni simpli, care ne-au primit cu ospitalitate rustică. (Şi cum

era vorba de ultimele mele rude în viață, am pornit în această călătorie nu fără oarecare emoție: am vizitat și Neufahrwasser, cartierul portului din Gdansk; îți amintești, doctore, acolo, în apa încă tulbure a portului, în dreptul insuliței am aruncat pe vremuri un dinte de lapte.)

„Tii, băiețaș, ce-ai mai crescut!" m-a întîmpinat mătușa mea, care de fapt îmi venea mătușă-mare, fiind sora bunicii mele din partea mamei, născută Kurbjuhn, care s-a căsătorit cu un țăran modest pe nume Rippka, în timp ce sora ei, bunica mea, a ajuns la oraș și și-a întemeiat un cămin cu un anume Behnke, șef de echipă la o fabrică de cherestea, astfel că mama mea a crescut la oraș, căsătorindu-se cu Starusch, a cărui familie trăia în mediul urban de trei generații, deși, întocmai ca și cei din neamul Kurbjuhn, era originară din regiunea Kașubiei: la începutul secolului al nouăsprezecelea, familia Storosz locuia încă în apropiere de Dirschau.

„Ei, zii, ce meserie ai?" m-a întrebat mătușa mea în timp ce se așeza astfel încît s-o poată examina pe logodnica mea. „Te ocupi de ciment. Bine făceai dacă aduceai nițel cu tine, că ne era de trebuință."

(În ciuda unor împotriviri ridicole, nu numai din partea poloneză ci și din cea vest-germană, imediat după întoarcerea noastră am reușit să trimit zece saci de ciment la Ramkau. A fost ideea Lindei.)

Logodnica mea a făgăduit mătușii Hedwig că-i va trimite cimentul necesar pentru refa-

cerea șopronului dărîmat de obuze, dar mătușa mea n-a renunțat la văicăreala ei: „Nu mai avem decît nițică secară, o vacă, un vițeluș, mere murate dacă vrei să mănînci, o pereche de boi bineînțeles, găinușe și cîteva gîște de curte..."

Dar de acestea n-am avut parte. Pe masă au apărut găini bătrîne, care fuseseră congelate; mătușa Hedwig socotea că e mai distins să servești găini conservate decît din cele proaspăt tăiate, pe care le-ai putut auzi cînd li se tăia gîtul în spatele șurii pentru unelte. Poate că mătușa a făcut-o din considerație pentru logodnica mea, fiindcă mai tîrziu, în grădina de legume, printre straturile cu varză creață, mi-a spus: „Ce faină cocoană, asta pe care ai îmbrobodit-o".

Bineînțeles că am făcut o grămadă de fotografii. Mai ales copiii unchiului Josef, un văr de-al mamei, au fost obligați să stea de mai multe ori în fața șopronului ciuruit de obuze, fiindcă așa voia Linde. Iar către seară am plecat cu autobuzul la Karthaus, să-l vizităm pe fratele mătușii, pe unchiul Clemens, care e frate cu răposata bunică-mea din partea mamei, și pe nevastă-sa Lenchen, născută Storosz: dublă înrudire. Ce revedere a fost! „Ei băiețaș! Mare nenorocire că biata maică-ta a trebuit să moară așa. Era înnebunită atunci, din pricina dinților tăi de lapte, pe care-i aduna și-i punea bine. Totul s-a dus. Nici mie nu mi-a mai rămas nimic afară de acordeon și de pian, la care cîntă Alfons, prîslea al lui Jan al nostru. O să-l ascultăm după aceea..."

Înainte de micul recital de casă s-au servit iarăşi găini congelate şi rachiu de cartofi căruia, deoarece logodnica mea era atît de distinsă, i-au stricat gustul cu mentă. (Şi totuşi, kaşubii sînt un neam de cultură veche, înrudiţi cu sorbii. Limba kaşubă, din familia slavă veche, e pe cale să se stingă cu încetul. Mătuşa Hedwig şi unchiul Clemens cu Lenchen a lui o mai vorbeau, dar Alfons, care nu împlinise încă treizeci de ani şi avea o fire flegmatică, nu cunoştea nici limba veche, nici pronunţia kaşubă şi numai din cînd în cînd intervenea alene în discuţie cu cîte o expresie în poloneză. Cu toate acestea, pentru specialiştii în slava veche s-ar dovedi utilă elaborarea unei gramatici a limbii kaşube, lucrare care deocamdată lipseşte.

Cum masa a decurs mai mult pe tăcute — germana literară a Lindei îi intimida pe ceilalţi, iar eu nu eram deloc sigur pe mine cînd încercam să mă exprim din nou în dialectul mahalalelor Gdanskului — unchiul meu Clemens, de la care am moştenit prin intermediul mamei simţul pedagogic alert, a spus: „Ştii ce, băieţaş ? Jalea n-ajută la nimic. Trebuie să fim voioşi şi să trăim cu viaţa. Şi să cîntăm trebuie, să cîntăm de să zăngăne vasele-n dulap.“

Aşa am făcut, în formaţie de familie: mătuşa mea Hedwig, fiica ei Selma — vară cu mama — soţul ei, pe nume Siegesmund, bolnav de plămîni, *bîntuit de o tuse seacă şi din* această pricină inapt pentru muncă, unchiul Clemens cu Lenchen a lui şi nepotul lor — văr

de-al doilea cu mine — Alfons, care avea un abces pe fund şi din această cauză nu voia să se aşeze la pian — dar a fost obligat : „Dă-i drumul, Fongs, nu mai face pe nebunu', Bate-n clape“ — şi ca între rubedenii, aproape cu statut de pereche căsătorită, în mijlocul familiei : logodnica mea şi cu mine. Am cîntat, acompaniaţi de unchiul meu la acordeon şi de pianistul Alfons, care şedea numai pe o bucă în faţa clavirului, am cîntat vreme de două ceasuri mai ales cîntecul : „Pădure deasă, pădure deasă ! Inima-mi spune cît eşti de frumoasă...“ cu care prilej am băut din rachiul de cartofi, peste care s-a suprapus izul de mentă.

(În fiecare înghiţitură a acestei băuturi naţionale kaşube concurau, cu succes alternativ, esenţa chimică de mentă cu mirosul şi gustul de poşircă şi de beci pentru păstrarea cartofilor a cărui uşă a fost deschisă ; cînd aveai impresia că bei din lichiorul exagerat de dulce, răzbea prin el spirtul ordinar, iar cînd cerul gurii tocmai se pregătea să se adapteze trăscăului ţărănesc, esenţa îţi amintea de ce năzdrăvănii este în stare chimia. Dar deasupra oricăror divergenţe în materie de gust, plutea familiar şi împăciuitor cîntecul despre pădurea deasă.)

„Ce crezi, băieţaş, a zis mătuşa mea în timp ce mai turna un păhărel, Führerul mai trăieşte ?“ (O asemenea revenire directă la istorie nu ne este permisă nouă, celor care ne străduim să păstrăm materialul istoric la o temperatură coborîtă, strict ştiinţifică ; iar de

curînd, cînd am avut imprudenţa s-o citez pe mătuşa Hedwig în faţa elevilor mei, aceştia au calificat-o ca avînd o conştiinţă politică deficientă, de parcă ar fi trebuit să-i răspund cu Hegel.) „E sigur că nu, mătuşă", am cutezat să răspund. Iar logodnica mea, cu care Lenchen a unchiului Clemens şi feroviarul Siegesmund, cel cu tuse seacă, stăteau braţ la braţ — ne legănam în timpul cîntecului despre pădurea deasă — a dat din cap în semn de aprobare: Linde şi cu mine eram de aceeaşi părere.

„Ei vezi!" a făcut mătuşa mea bătînd cu palma în masă, „ăsta vorbea şi vorbea — şi ce s-a ales?" (De la asemenea logică, nici măcar Scherbaum nu s-a putut sustrage: „Are stofă, nu glumă, mătuşa...") Iar noi, familia mea şi Linde, am mai cîntat o dată, pînă la capăt: „Pădure deasă, pădure deasă! Inima-mi spune cît eşti de frumoasă..."

La urmă a sosit un autentic medic de casă, pe care-l chemase Selma, vara mamei, ca să întocmească o listă, cu scrisul cît mai citeţ, a tuturor medicamentelor de care avea trebuinţă familia mea: Picături de ochi pentru mătuşa. Ceva pentru plămînii feroviarului Siegesmund. Ceva pentru tremuriciul unchiului Clemens. (Dar nu mai tremura deloc de îndată ce începea să cînte la acordeon.) Iar pentru toată lumea, în afară de feroviar, ceva împotriva depunerii de grăsime în organism.

Cu mîna făcută căuş, medicul mi-a şoptit: „Vor chestiile astea numai fiindcă e vorba de medicamente din vest. Dar nu ajută la nimic.

Mai bine ar fi mai puţin lacomi la mîncare şi ar cînta mai mult despre pădurea deasă. Ar trebui să veniţi o dată în noiembrie, cînd încep orgiile cu gîştele..."

Mătuşa mea a luat în serios cele spuse de medic: „Da băieţaş. Întoarce-te curînd cu logodnica ta. De Sînmartin se mănîncă fain la noi, n-o să ai de ce te plînge. Gîştele noastre kaşube. Le-ai văzut pe imaş. Mai ţii minte cum le umplem ?"

Atunci am început să înşir ceea ce învăţasem de la fostul bucătar de hotel, astăzi bucătar la televiziune, anume Brühsam, în lagărul de prizonieri de război de la Bad Aibling: „Există o umplutură cu mere, umplutura fină cu maroane şi există aşa-zisa umplutură obişnuită. Şi la fiecare umplutură se cuvine să pui pelinită. Niciodată gîscă fără pelinită!"

Mătuşa mea Hedwig s-a bucurat: „Asta cu pelinita e adevărat. Dar noi umplem gîsculita cu cartofi, din cei cruzi după ce le-am stors zeama. Ai să te lingi pe degete cînd ai să vii de Crăciun cu logodnica ta..."

Dar Linde n-a mai vrut. Găinile conservate îi făceau greaţă. Pe drumul de înapoiere a făcut eczemă, aciditate gastrică şi crampe la stomac. (Începusem să cred că are de gînd să dea ortul popii, o idee despre care n-aş putea să spun că nu-mi era familiară.) Abia cînd am ajuns acasă s-a simţit mai bine. Dar oricum totul s-a sfîrşit foarte curînd între noi. Fiindcă în primăvara lui '56 a încheiat socotelile cu

mine: „Vrei banii în rate sau pe toţi deodată?“

M-am decis pentru suma întreagă. Din punct de vedere financiar, eram chit. Iar astăzi mărturisesc de bunăvoie: Arta umplutului gîştelor am învăţat-o de la maestrul Brühsam. Într-o casă de raport cu nouă apartamente am devenit bărbat: ştiam totul înainte şi gustam osteneala după. Ultimul lustru şi un mod de viaţă mi le-a dat unchiul Clemens pe drum: „Trebuie să învăţăm să fim iarăşi voioşi şi să trăim!“ Dar abia logodnica mea a finanţat pedagogul din mine.

(Adevărul e că am şovăit multă vreme să primesc bani, să fiu de acord cu despărţirea.) În discuţia pe care am avut-o cu ea, pe Mayener Feld, în marginea unei cariere de bazalt părăsite, discuţie pornită de la faptul că, imediat după întoarcerea noastră din călătoria în Polonia, Linde a reluat cu Schlottau aşa-zisul spionaj industrial, am spus: „Dacă nu termini cu individul ăla, te ucid“.

Linde n-a rîs, nu, s-a arătat îngrijorată: „N-ar trebui să sporovăieşti cu atîta uşurinţă despre asemenea lucruri, Hardy. E drept că dintr-atîta lucru nu voi muri, dar cuvîntul «ucid» s-ar putea fixa în căpşorul tău dînd naştere la istorii, care să dea naştere la istorii...“

„O, cum ne revărsăm în bogăţie. O, cum ne împresoară mărfurile. O, cum ne copleşeşte belşugul...“

Pe ecranul televizorului se face ordine. Buldozere, care la început evoluează în cîmpul deschis din afara ecranului, se pun în mișcare, apucă produse finite, cosmetice, strivesc fotolii și canapele, instalații de camping, îngrămădesc automobile de două locuri, aparate de proiecție pentru apartamente și garnituri de bucătărie, dărîmă temeliile unor ziduri clădite din cutii de detergenți Persil, răstoarnă mobila din camera copiilor, apoi frigiderul din care cad — cu și peste legume carne fructe — consumatori care se decongelează repede : logodnica socotită moartă, bătrînul Krings în uniformă, mătușa posacă a Lindei, Schlottau cu mîna pe sex, precum și elevi colegi rude de-ale mele care se tîrăsc cu patru cinci nouă femei peste articole și accesorii (printre care gîște de curte poloneze) se rostogolesc și sînt rostogolite... Mașina de spălat rufe huruie în gol. Elevii aplaudă ritmic.

Iar acest decor și belșug sînt împinse de către buldozere, din depărtare, peste cîmpul central pînă aproape de marginea ecranului ; ele sparg suprafața convexă, revarsă totul în încăpere, pînă ce cabinetul de consultații al dentistului e plin și trebuie să mă strecor prin tot calabalîcul ăsta îngrămădit, printr-un grup de oameni înghesuiți care vor să stea de vorbă cu mine — „Ce s-a întîmplat, Scherbaum ?“ — să mă strecor și să fug — unde ? — peste ecranul mat, care s-a însănătoșit repede și prin puterea credinței : acolo mă așteaptă dentistul cu asistenta lui și mă roagă să iau loc ; astăzi urmează să mi se pună două punți den-

tare, proces suportabil din punct de vedere acustic, întrerupt numai de zgomotele clătirii gurii, în timp ce dialogul, ulterior lesne de redactat, dintre medic și pacient începe de pe acum să urce în bășici conținînd fraze bine măsurate în maniera platoniciană: cînd medicul îl sfătuiește să păstreze măsura și să aibă încredere în evoluția continuă, pacientul (un profesor titular pe care grupul agitatoric al elevilor săi încearcă să-l împingă înainte) revendică schimbări radicale și o atitudine revoluționară.

De exemplu, vrea să îndepărteze cu buldozerele toată marfa asta de duzină, cu accesoriile și piesele ei de schimb, cu toate confecțiile la proba a doua și înlesnirile de plată — „În rate! În rate!" — cu cromul și bugetul de publicitate, s-o îndepărteze și s-o scoată de sub ochiul consumatorului, astfel încît (așa cum eleva Vero Lewand scrisese cu creta pe tablă) să poată fi modificată baza și creat locul necesar pentru o existență pașnică.

Dar dentistul e influențat de lecturi asemănătoare: orice folosire abuzivă a puterii ne duce înapoi la Hegel, pe care îl combate în amănunt și cu referiri la progresul pașnic evolutiv al stomatologiei. „Prea multe teorii medicale care se anulează reciproc și prea puține rezultate practice...", zice el și dă ca soluție înlocuirea organismelor specializate administrate de stat prin asistența medicală mondială preconizată de el.

Atunci profesorul secundar descoperă o bază comună: „În fond sîntem de aceeași pă-

rere, din moment ce ne simţim amîndoi obligaţi faţă de umanism, de humanitas..."

Dar dentistul cere ca pacientul să renunţe la declaraţiile sale : „În orice caz, voi permite ca *pastele de dinţi* cu clorofilă, care pretind în mod eronat că sînt un mijloc eficace de apărare împotriva cariilor, să fie în mod radical înlăturate".

Profesorul titular ezită, înghite în sec, nu vrea să retracteze. (Cei dintr-a 12-a A se uită rînjind la mine.) Citează la întîmplare din Marx, Engels şi chiar din anticul Seneca, acesta din urmă fiind, în ceea ce priveşte condamnarea abundenţei, de aceeaşi părere cu Marcuse... (Nu m-am temut să-i dau cuvîntul lui Nietzsche din opera de maturitate : „În definitiv, o dată cu reconsiderarea tuturor valorilor...")

Dar dentistul insistă în legătură cu renunţarea la forţă şi ameninţă că, refuzînd să retractez, va elimina anestezia maxilarului inferior. Refuzarea asistenţei medicale. Perspectiva instrumentelor de tortură. Ameninţarea dentală : „Asta înseamnă, dragă domnule, că dacă veţi continua să vă faceţi purtătorul de cuvînt al forţei, vă voi scoate îmbrăcămintile de staniu fără anestezie locală, de asemenea şi punţile, amîndouă punţile, le voi..."

Atunci profesorul titular, care în fond era liberal şi trecea impropriu drept radical, capitulează (Clasa a 12-a A m-a fluierat cu indignare) şi-l roagă pe dentist să nu interpreteze textual referirea la buldozerele care fac ordine, ci mai degrabă să socotească respectivele

vehicule, care sînt atît de folositoare (eu am spus „atît de corespunzătoare vieții"), ca pe o pildă plină de învățăminte: „Bineînțeles că nu doresc o furtună în limitele ecranului mat și un anarhism atoatedistrugător..."

„Prin urmare retractați ?"

„Retractez."

(Imediat după capitularea mea, cabinetul de consultații s-a golit de la sine de toate rămășițele de bunuri de consum și de personajele inutile pe care le vomitase refrigeratorul.) A 12-a A pleacă mîrîind îmbufnată. Logodnica mea își ia rămas bun în batjocură: „Și unuia ca ăsta i se permite să predea elevilor!" (Gîștele de curte poloneze umplute cu pelinită părăsiră și ele cabinetul de consultații.) Iată-l din nou perfect dreptunghiular, cinci pe șapte, la o înălțime de trei treizeci. Toate accesoriile profesiei de dentist sînt la locul lor, pe verticală sau pe orizontală: pacientul în jilțul de cavaler medieval, între medic și asistenta lui, poate să-și ia ochii de pe ecranul mat pe care, de îndată ce au fost înlăturate, au apărut iar sub formă de reclamă bunurile de consum, fotoliile și canapelele, mașinile de spălat rufe, instalațiile de camping și de asemenea — între reclame pentru construirea de locuințe în rate și cele pentru detergenți — cea pentru frigider în interiorul căruia, acoperită de fructe rinichi de vițel semipreparate, stă culcată fosta logodnică a profesorului secundar, emițînd bășici cu fraze: „Superpoltronule..."

Cum dentistul se pregătește acum să facă prima injecție în stînga jos, dar imaginea televizată stăruie asupra frigiderului și-i reproduce conținutul cu o frecvență provocatoare, pacientul mai încearcă o dată, din fundul jilțului de cavaler medieval, să inițieze lucrări de curățire: „Buldozere", zice, „cîteva mii de buldozere să înlăture toate rămășițele astea, să le înlăture din calea privirilor".

Dar această frază brutală nu mai are nici un efect. E drept că frigiderul este scos afară din imagine de către o mînă telegenică, dar nici un fel de buldozere nu mai vor să apară în stînga și în dreapta, să însuflețească în joaca lor fundalul, apoi să ocupe cîmpul central și să înceapă marea transformare a realității noastre. Ecranul mat nu avea nimic de oferit. (Chiar și clasa a 12-a A refuză să apară.) Pîlpîiri lăptoase. Nimicul cel mai nimic. „Vedeți ceva?" sună întrebarea dentistului care cîntărește seringa în mînă.

„Nu văd nimic", răspunde pacientul. „Atunci vom proceda fără să ținem seamă de faptul că v-ați făcut iarăși, într-un mod nechibzuit, purtătorul de cuvînt al violenței. Evident că ați perturbat desfășurarea programului obișnuit. Va trebui să renunțăm la jurnalul de seară berlinez. Îl vom înlocui cu programul de imagini stereo. Mai bine decît nimic."

Marea pregătire sufletească: încadrat de asistenta medicală și de dentist, pacientul vede din fundul jilțului său de cavaler medieval cum mîna stîngă a asistentei capătă forma trebuincioasă pentru a-l apuca strîns cu trei

degete, vede în fața ecranului și pe ecran cum îl ajută să-și schimonosească gura într-un rictus: degetul ei mijlociu împinge limba îndărăt, inelarul ei blochează falca de sus și arătătorul apasă strîns de gingie tamponul de tifon. Dentistul, aici ca și acolo, face prima injecție în maxilarul inferior.

Reproducerea sunetului are loc în condiții excelente: în cabinetul de consultații și pe micul ecran se vorbește simultan cu intensitatea potrivită dimensiunilor încăperii: „Începem cu anestezia de profunzime și blocăm nervul în locul unde intră în dinte".

(Am văzut ce greu i-a fost să plaseze acul seringii.)

„Gingia dumneavoastră este, după cum vă puteți închipui, afectată de injecțiile anterioare."

O cameră de luat vederi — căci undeva trebuie să se afle o cameră de luat vederi! — aduce acum foarte aproape gingia pacientului: figura cu cele trei degete apucătoare și acul care tatonează, vîrît în gura schimonosită, completează imaginea. Acum a găsit un locșor care încă nu a fost înțepat. Presimțirea ajunge din urmă Prezentul. Înțepătura mîntuitoare mă lovește (m-a lovit) în imagine și realitate: Dadadada...

„Vă mai amintiți ce urmează acum?"

Tainicul aparat de filmat renunță la secvența intensificată pînă la proporțiile unui peisaj mitologic și-l redă din nou pe pacient în jilțul de cavaler medieval, între medic și asistentă.

„Acum urmează anestezia locală..."
„Bine aşa. Bine. Văd că sîntem la curent..."
„Ascultă, doctore, injecţiile care mai urmează, nu mai reprezintă o noutate. Ai putea să faci economie de ton, vreau să zic nu numai de tonul care însoţeşte imaginea..."
„Dacă v-am înţeles bine, vreţi să vă continuaţi micul dumneavoastră joc de-a proiectul..."
„Logodnica mea, Sieglinde Krings..."
„N-ar fi mai bine să-l puneţi pe Krings să aibă un fiu îndărătnic..."
„Te rog, fără sfaturi, doctore..."
„Cum doriţi..."
„Eu nu mai spun buldozer; iar dumneata nu vei mai încerca niciodată să-i bagi pe gît lui Krings un fiu."
„De acord, faţă de martori..."
(Chiar dacă, după cum arăta imaginea, fără să ne strîngem mîinile.)

„Aş putea să-ţi fac un portret al Lindei: o capră dîrză de munte, care se poate căţăra pe pantele cele mai abrupte. Proiectul ei cere sacrificii. Renunţă să mai studieze medicina. (De fapt voise să devină medic pediatru.) Iar mai tîrziu trebuie să-şi abandoneze şi logodnicul. Noua materie pune stăpînire pe Linde. (M-a rugat să-i procur tomuri groase şi vechi despre strategie şi tactică.) Ea trebuie înfăţişată astfel: aplecată asupra unor jurnale de război, asupra istoricului unor divizii, asupra fotocopiilor unor secrete militare din trecut, asupra unor schiţe topografice pe planşetă. Înmor-

mîntată în camera ei, care-şi pierde din ce în ce mai mult atributele feminine şi curînd începe să semene cu cetatea spartană a tatălui. Uneori însingurată în «Parcul cenuşiu». Adesea epuizată sau strivită de fapte şi date contradictorii. Linde tocmai a aflat — ştim noi cum — de la electricianul de întreprindere Schlottau, că tatăl ei are de gînd să mai dea o dată bătălia de blindate de la Kursk — şi s-o cîştige. Krings se vede silit să facă şi el spionaj şi să-l recruteze pe viitorul lui ginere. (Iar eu i-am furnizat toate informaţiile pe care le cunoşteam, căci ce-mi păsa mie de toate astea.) Familia se pune ofensiv în mişcare: mătuşa Lindei este şi ea folosită rînd pe rînd de general şi de fiica lui, ca să dea adversarului informaţii false. Sînt mutate tot felul de figuri, conform jocului proiectat. Şiretlicuri. Aluzii în timpul cinei. Nu mă pot impune decît înălţîndu-mă la rangul de agent dublu şi furnizînd şi Lindei informaţii. Nu fără contraservicii. (Am procedat ca Schlottau. Mai precis: ea a făcut din mine un Schlottau şi nu mă lăsa decît cînd ştiam mai mult ca el.) Uneori îmi cumpăr informaţiile de la el. După cum şi Krings mă cumpără pe mine. Numai mătuşa Mathilde furnizează informaţii gratuit şi nu prea înţelege despre ce este vorba. Sieglinde Krings vizitează cu regularitate Arhiva militară de la Koblenz. Scrisorile recomandate sînt înmînate personal domnişoarei Sieglinde Krings. Se numeşte aşa nu *numai conform* certificatului de botez, aşa a fost botezat şi un contraatac de la sfîrşitul lui '44, pe frontul

de pe Narva: Operațiunea Sieglinde. E adevărat că mai tîrziu succesul acestei ofensive a fost pus pe seama generalului-colonel Fliessner, de la care Krings preluase Grupul de armată *Nord*, dar asta nu *l*-a împiedicat pe Krings ca, după recucerirea orașului Lauban, să boteze «Poziția Sieglinde» o breșă în formă de pungă, menținută cu mari sacrificii. (Încă din perioada cînd se afla în tundră cu Divizia a șasea de munte, care degera încetul cu încetul, propusese ca această formație comandată de el să fie distinsă cu semnul runic al victoriei și să primească denumirea «Divizia Sieglinde» ; dar Comandamentul suprem al armatei a respins propunerea.) O compensație tîrzie îi oferă lada cu nisip : bătălia de blindate de la Kursk, care sub numele conspirativ «Citadela» fusese pierdută în vara lui '43 de către Model, Manstein și Kluge, o cîștigă acum Krings sub numele «Mișcarea Sieglinde», deoarece fiica lui nu dispune de planurile cîmpurilor de mine sovietice.

«Sfîrșește odată, Linde. N-ai să reușești. Asta nu e vînătoare de becațe, ci de fantome. Ar trebui să-ți pui întrebarea, nu o dată, ci de o sută de ori : Ce înseamnă asta un general ? Sau să spui repede de tot : general general general general... Pînă la urmă nu rămîne decît o copertă de dosar. Un cuvînt ca nisip. Dar nisip tot mai înseamnă ceva, pe cînd cuvîntul general...»

Pe Korrelsberg, unde ne aflam, ea îmi retează definiția generalului în sine : «Ai termi-

nat ? Un general e de fiecare dată altfel. Cel de-aici nu vrea să se dea bătut.»

«Iar eu îţi dovedesc că de pe urma acestui general n-a rămas nimic altceva decît cheltuieli de judecată. Spune-i să evacueze baraca. E nevoie de acest spaţiu de depozitare. Să-şi scrie memoriile. Acum ştiu, în sfîrşit, ce-i aia un general : Cineva care, după o viaţă plină de schimbări şi aducătoare de moarte, îşi scrie memoriile. Bun. Să-l lăsăm să cîştige bătăliile — în memoriile sale...»

Eu vorbesc în direcţia unde se află lacul Laacher. Ea vorbeşte în direcţia unde se află Niedermending. (Cu toate acestea, ne potriveam destul de bine. Linde putea să fie cu totul altfel. Destul de naivă şi mai puţin crispată. De asemenea, îi plăcea să mănînce bine. Putea să devină chiar sentimentală : să devoreze romane-foileton din reviste ilustrate. Şi cinema : de preferinţă poveşti de dragoste siropoase. Steward Granger era actorul ei preferat. Şi totuşi nu era proastă. Din punct de vedere politic aveam o lungime de undă comună. Ca şi mine era de părere că omenirea este terorizată de supraproducţie şi de constrîngerea de a consuma. (Ceea ce proclamă astăzi eleva Vero Lewand în calitate de purtătoare de cuvînt a clasei a 12-a A, logodnica mea ceruse încă acum mai bine de zece ani — fii atent, doctore ! — pe Korrelsberg : «Tot *gunoiul şi abundenţa asta ar trebui* lăsate pe seama a zece mii de buldozere ultraputernice şi atotnimicitoare...»"

Șiretlicul de a proclama prin intermediul altor persoane începutul unor transformări radicale nu se prinse. Cînd am încercat să aduc vorba — „Înainte de primul război mondial, Krings voise de fapt *să devină învățător*“ — bășica mea vorbitoare rămase fără sunet. Dar imaginea stăruia. E drept că bășica bolborosea ceva dar, goală cum era, nu mai putea să spună nimic. Bășica lui se umplu de vorbe: „Ascultați-mă, stimate domn. În timp ce v-am purtat de grijă administrîndu-vă patru injecții, am ascultat toate astea fără să vă contrazic. La urma urmei am lăsat la latitudinea dumneavoastră ca, în timpul tratamentului, să dați frîu liber ficțiunilor preferate. Dar acum paharul s-a umplut. Apelurile la violență, chiar dacă sînt puse în gura fostei dumneavoastră logodnice sau a unei eleve minore, găsesc în mine un dușman neînduplecat. Nu voi admite să fie distruse roadele progresului modest, adesea ridicul de modest, printre ele numărîndu-se și cabinetul meu de consultații, care a fost amenajat în spiritul stomatologiei preventive, numai fiindcă logodnica dumneavoastră v-a părăsit, căci a făcut-o fiindcă sînteți un întîrziat, unul care nu s-a afirmat, unul care a eșuat, care acum, cu ajutorul ficțiunilor sale încîlcite, încearcă să prezică eșecul întregii lumi, ca s-o poată nimici în mod legitim. Vă cunosc. O probă de pe tartrul dentar ajunge. Încă de la examinarea radiografiilor am bănuit: Aici cineva vrea, încă o dată, o reconsiderare a tuturor valori-

lor. Aici cineva vrea, încă o dată, să depășească omenescul. Încă o dată aici cineva vrea să ia măsura cu etalonul absolut. E adevărat — se dă drept modern. N-are de gînd să-l scoată de la naftalină pe supraom și să-i dea un lustru nou, evită cu abilitate să revendice un om nou, socialist, dar plictisul lui, căscatul lui blazat în fața unor ameliorări mărunte, dar oricum folositoare, dorința lui de a tăia noduri cu o lovitură rapidă și totuși lipsită de precizie, pofta lui desfrînată după un sfîrșit cît se poate de pompos, dușmănia lui de modă veche față de civilizație, dușmănie care, îmbrăcată în straie progresiste, se visează în vremurile apuse ale filmului mut, neputința lui de a lucra în tăcere și cu tragere de inimă pentru ajutorarea oamenilor, pedagogia lui, gata să schimbe necondiționat neantul pentru o utopie și o oarecare himeră măruntă pentru neantul cutremurat de tunete, neliniștea lui, cerebelul lui capricios, satisfacția lui răutăcioasă cînd ceva nu reușește și apelurile lui repetate la violență, toate acestea îl trădează. Buldozere! Buldozere! Nici un cuvînt mai mult. Afară, în sala de așteptare. Abia după ce anestezia își va face pe deplin efectul, vom mai sta de vorbă..."

(Eu gesticulam. Lui îi făcea plăcere să lase fără conținut bășica mea vorbitoare. În felul acesta își pregătea pacientul, ca să-l poată scoate afară din cabinet. Dar pentru nimic în lume nu mai voiam să stau lîngă fîntîna ar-

teziană care susura și să răsfoiesc revistele ilustrate „Stern“, „Quick“, „Bunte“, „Neue“... Nu mai voiam să citesc ce putea și ce nu putea să-și amintească fostul meu Reichsjugendführer. În toate locurile, de ce nu și într-un jilț de cavaler medieval, ar trebui să înceapă marea împotrivire. Am încremenit într-un Nu implacabil. N-are decît să cheme poliția: — Dar dentistul îl pedepsi pe pacient cu oarecare îngăduință și din vîrful degetelor îi înapoie sunetul.)

Dentistul: „Ați vrut să spuneți ceva?“

Pacientul: „Mi-e teamă de sala de așteptare“.

Dentistul: „Nu e mai degrabă teama dumneavoastră de a vă refugia mereu în alte ficțiuni?“

Pacientul: „Mă judeci greșit. Nevoia pe care o simt uneori de a răsturna orînduiri existente, fie și numai în vorbe, se bazează pe antecedente...“

Dentistul: „Pe care le puteți considera ca fiind cunoscute: La vîrsta de șaptesprezece ani, scurtă vreme înainte de sfîrșitul războiului, erați șeful uneia dintre acele bande de tineri care pe atunci apăreau peste tot ca ciupercile.“

Pacientul: „Eram împotriva a tot și a tuturor!“

Dentistul: „Dar astăzi, un profesor titular în vîrstă de patruzeci de ani...“

Pacientul: „Clasa mea, a 12-a A, trece actualmente printr-un proces de clarificare ase-

mănător. Dialogul cu elevul Scherbaum trebuie să abordeze tangenţial şi tema violenţei..."

Dentistul: „În ciuda obligaţiilor mele în ce priveşte asistenţa, vă rog să luaţi seama..."

Pacientul: „De aceea te rog să mă crezi că elevii mei şi cu mine nu vedem în răsturnare decît condiţia premergătoare pentru o orînduire mai cuprinzătoare şi bazată pe principii pedagogice. După o perioadă relativ scurtă de violenţă..."

Dentistul :„Cred că va trebui totuşi să insist să treceţi în sala de aşteptare, unde vă veţi putea reculege întrucîtva".

Pacientul: „Te rog, nu !"

Dentistul: „Îmi îngreunaţi în bună măsură asistenţa".

Pacientul: „În fond, sînt un adept al dezvoltării paşnice permanente, chiar dacă-mi vine greu să cred în progres..."

Dentistul: „Profitaţi de pe urma progresului !"

Pacientul: „În această privinţă sînt foarte dispus să-ţi dau dreptate, numai să nu mă trimiţi în sala de aşteptare..."

Dentistul: „Proteza dentară este rezultatul unei evoluţii pe care aş califica-o — deşi nu în sensul prăfuit pe care-l daţi dumneavoastră acestui cuvînt — drept revoluţionară".

Pacientul: „De acord. Numai să nu fiu nevoit să..."

Dentistul: „Bine, puteţi rămîne".

Pacientul: „Mulţumesc, doctore..."

Dentistul: „Totuşi, sunetul trebuie din nou înlăturat, ca să n-o luaţi de la capăt cu vorbele acelea stupide".

(*Şi iată-mă şezînd redus la tăcere în jilţul* de cavaler medieval şi privindu-mă: redus la tăcere în jilţul de cavaler medieval. Ce-i drept, mi se părea că anestezia de profunzime şi cea locală a maxilarului inferior provocaseră umflarea limbii şi a obrazului, că-mi desfăceau buzele într-un rînjet dîndu-mi o înfăţişare buhăită, dar ecranul mat ştia mai bine: Nimic nu se dilată, nici o falcă umflată, de asemenea şi limba — mi-am arătat-o — rămăsese îngustă, lungă, mobilă şi delicată. Să scoţi limba. Ceea ce eleva mea Vero Lewand putea să facă la şaptesprezece ani, eu reuşeam chiar şi la patruzeci. Limba mea era ademenitoare: Vino, Linde. Vino...)

Într-un deux-pièces la modă, pe sub părul tapat, accentua în locurile cele mai adecvate: „Dragi prieteni ai rubricii noastre! În cadrul emisiunii de astăzi: «Oare lucrurile s-au întîmplat într-adevăr aşa?» ne vom ocupa de bătălii care au determinat soarta Germaniei, a Europei, ba chiar a întregii lumi..."

Tonul ei serios şi nuanţat a făcut o voltă către un registru vocal de bună dispoziţie: „Şi acum, permiteţi-mi să încep cu prezentarea oaspeţilor noştri. De data aceasta ei sînt elevi ai unui gimnaziu din Berlin. O persoană înfricoşător de tînără: Domnişoara Veronika Lewand..."

O secvenţă intercalată în timp ce publicul aplaudă : În sală, clasele a unsprezecea, a douăsprezecea şi a treisprezecea ale gimnaziului nostru ; iar în primele două rînduri stau comitetul de părinţi şi consiliul profesoral.

„Ei bine, domnişoară Lewand — permiteţi-mi să vă spun Vero — de ce vă interesează istoria ?"

„După părerea mea, în procesul de formare a conştiinţei noastre, istoria joacă un rol extrem de important, mai ales cînd este vorba de trecutul nostru cel mai recent. Prietenul meu este de aceeaşi părere..."

„Iată că a sosit timpul, dragi prieteni ai emisiunii noastre, să vă prezint pe prietenul domnişoarei Vero, pe tînărul Philipp Scherbaum, căruia colegii de clasă îi spun pe scurt Flip. Cîţi ani ai, Flip ?"

Răspunsul lui Scherbaum : „Şaptesprezece şi jumătate" se pierdu în rîsetele spectatorilor. Acel „Flip" familiar, cu care Linde i se adresase, ajută la creearea unei anume atmosfere pe care ea o valorifică imediat : „Şi cine ţi-a trezit interesul pentru istorie ?"

„A fost dintotdeauna slăbiciunea mea. Dar profesorul nostru de istorie, domnul Starusch..."

„Prin urmare e meritul profesorului. — Şi acum, partea adversă. Un singur domn. Salut în mijlocul nostru pe fostul generalfeldmareşal Ferdinand Krings."

După cuvenitele aplauze politicoase de salut, Linde renunţă la titulatura de general : „Dom-

nule Krings, spre sfîrşitul războiului erați comandantul Grupului de armate Centru..."

„Da. Am reuşit să stabilizez frontul de pe Oder. Konev, adversarul meu de atunci, spune: Dacă n-ar fi fost Krings, aş fi răzbit pînă la Rin..."

„Iată-ne, aşadar, în miezul temei noastre militare şi în măsură să formulăm prima întrebare. Ne întoarcem cu două milenii în urmă: După care bătălie a găsit Cezar anumite scrisori ale adversarului său şi ce a făcut cu ele? Ştii, Philipp? Treizeci de secunde..."

„E vorba de bătălia de la Larissa, în Thessalia. Cezar îl învinge pe Pompei, găseşte în tabăra acestuia scrisori şi le arde fără să le citească."

„Şi poate că domnul Krings va reuşi să ne spună cine ne relatează despre această nobilă atitudine?"

Răspunsul fostului generalfeldmareşal: „La Seneca găsim o scurtă mențiune despre acest fapt", este la fel de aplaudat ca şi replica lui Scherbaum. Linde notează rezultatele: „Şi acum, să trecem la bătălia propriu-zisă. Ce poziții a ocupat Cezar, domnişoară Lewand? Treizeci de secunde..."

Logodnica mea — aflată într-o splendidă bună dispoziție — conducea discuția trecînd cu abilitate de la bătălie la bătălie. Recunosc că eram mîndru de fiecare răspuns corect al lui Philipp al meu. (De ce era receptiv aici şi distant la ore: „Ce ne pasă nouă de Clausewitz Ludendorf Hörner ai dumneavoastră?" De necrezut cît de precise îi erau răspunsu-

rile. De cîteva ori am fost tentat să-l deranjez pe dentistul meu de la completarea fişelor de cartotecă: Vezi, doctore! Elevul meu. Îl bate pe Krings. Relatarea lui asupra condiţiilor meteorologice din timpul bătăliei de la Königgrätz[1] i-a luat bătrînului graiul... dar neavînd sunet m-am stăpînit, mai ales că Scherbaum a pierdut destul de multe puncte cînd logodnica mea i-a pus întrebări în legătură cu a douăsprezecea bătălie de pe Isonzo[2]. Krings a relatat în amănunt fiecare fază a cuceririi cotei 1114. Publicul — chiar şi Irmgard Seifert a aplaudat moderat — şi-a manifestat cu sportivitate aprobarea. Cei care ţineau socoteala punctelor acumulate au anunţat sec rezultatul provizoriu: douăzeci şi patru la douăzeci şi unu pentru fostul generalfeldmareşal.

Logodnica mea a început spirituală: „Există un animal puternic, pe care în zilele noastre nu-l mai găsim decît în grădini zoologice sau în rezervaţii naturale; dar cum nu ne-am întîlnit aici pentru un test faunistic, vă voi trăda secretul: este vorba de zimbru. — Şi acum, vă rog să spuneţi ce mişcare de trupe a avut loc, în martie '43, sub numele conspirativ al acestui animal ?"

---

[1] La Königgrätz (Sadova), pe Elba, a avut loc, în 1866, bătălia dintre armatele austriacă şi prusiană, aceasta din urmă comandată de Moltke, care a elaborat şi planurile bătăliei.

[2] Rîu în nordul Italiei, pe malurile căruia au avut loc lupte grele, în primul război mondial, între armatele austriece şi italiene.

Krings a zîmbit din străfundurile cunoştinţelor sale dispuse în straturi: „Este vorba de recuperarea Armatei a noua şi a unei jumătăţi din Armata a patra, pornind de la baza de atac înaintată de la Rjev". Întrebarea suplimentară pusă de Linde trăda îndoiala ei: „În legătură cu Operaţiunea Zimbru, generalfeldmareşalul a vorbit de o bază de atac. Dumneata ce părere ai despre Rjev, Philipp ?"

„Însăşi denumirea «Rjev, pilonul de colţ al Frontului de est», eu o socotesc exagerată. Rjev, ca şi Demiansk, a fost mereu în pericol de a fi izolat, şi dacă Zeitzler, pe atunci şef al Marelui Stat-Major..."

Krings a încălcat regulile jocului, sărind în picioare şi parţial din imagine: „Blestematul ăla de chiulangiu şi de ofiţer de aţă! Zeitzler, Model, toţi nişte trădători! Degradaţi şi trimişi pe front! N-ar fi trebuit niciodată să evacuăm capul de pod de pe Volga. Cu totalitatea rezervelor disponibile aş fi..."

Am admirat eleganţa cu care logodnica mea l-a interceptat pe generalul din ce în ce mai ofensiv şi cu care a potolit fluierăturile tinereşti ale publicului.

În răspunsurile la întrebările suplimentare, Vero Lewand a demonstrat că Krings avea intenţia să folosească în operaţiune divizii care fuseseră reduse pînă la efective de batalion sau care, în momentul ofensivei lui Krings, nu erau disponibile: „Întreprindeţi operaţiunea utilizînd date greşite!"

Iar Scherbaum a spus: „N-aţi luat în consideraţie faptul că dezgheţul începe încă de la

mijlocul lui februarie şi, în afară de asta, aţi adus pe front o divizie aeropurtată care, de fapt, este repartizată în regiunile de pădure de la vest de Siscevka pentru combaterea acţiunilor partizanilor".

Cînd eleva Vero Lewand a vorbit despre culoarul de aprovizionare Viasma-Rjev, arătînd că fusese întrerupt încă de la 2 martie, Linde, examinatoarea emisiunii, a făcut gestul baterii în masă a celui care conduce o licitaţie şi a declarat ofensiva lui Krings eşuată cu pierderi grele. „Între timp a fost calculat scorul final. Elevii noştri au obţinut o victorie clară. Permiteţi-mi să-i felicit !"

M-am bucurat, fireşte, că Scherbaum a terminat cu bine pînă la urmă. Drept premiu li s-a oferit, lui şi prietenei sale, o călătorie cu vaporul pe Rin, inclusiv o vizită la Arhivele militare de la Koblenz. Linde a surîs cam într-o parte: „Iar acum, să nu-l uităm nici pe cel de-al doilea învingător". Apoi, cu vorbe încurajatoare — „S-a scurs atîta vreme de atunci, domnule generalfeldmareşal" — i-a întins lui Krings ca premiu de consolare o ediţie pe hîrtie de biblie a „Scrisorilor către Lucilius". Fără să deschidă cartea, el a citat imediat din ea; iar operatorii de la camerele de luat vederi au fost destul de politicoşi ca abia după citatul lui — „Păşim în viaţă fără perspectiva de a găsi îndurare" — să sfîrşească emisiunea.

Vai, am fost dezamăgit că a trebuit din nou să mă văd numai pe mine în jilţul de ca-

valer medieval. Chiar şi strîmbăturile mele, anesteziat şi lipsit de control cum eram, îmi displăceau.

Pauză de emisie. Afară nici măcar nu ningea. În spatele meu auzeam cum scrisul dentistului aleargă peste fişe de cartotecă. Asistenta lui îi servea cu jumătate gură cifre, diagnostice şi formule stomatologice. Eram sătul de mutra mea. („Doctore, dragă doctore, nu-i aşa că sistemul economic capitalist trebuie inevitabil...“) Dar în cuprinsul cabinetului de consultaţii, şapte pe cinci, la o înălţime de trei treizeci, ca şi pe ecranul mat, băşica mea vorbitoare rămînea goală. (Mi-aş fi putut îngădui cuvinţelul buldozer.) În loc de asta, cineva trăncănea în spaţiul ce se întindea în spatele meu : „...masticaţia în adîncime cu poziţie de repaos mezială... activitatea planului oblic prin şlefuirea suprafeţelor ocluzive... extracţia lui 4 plus 4... masticaţie deschisă în faţă... masticaţie în cruce lateral... nonocluziune palatală... progenie autentică...“ — Şi cînd te gîndeşti că era vremea spiriduşilor. Sensibilitatea la durere intonează mereu aceleaşi acorduri. (Pacientul însingurat încearcă să plaseze două lacrimi din producţia proprie pentru a cumbate această stare de completă imobilitate.) Dar ecranul mat mi-a îngăduit numai să clipesc. Atunci am îndrăznit încă o dată să fac proba limbii şi am arătat, mie însumi şi tuturor copilaşilor obosiţi, ciotul meu amorţit, care însă, pe un fundal de boltă cerească lăptoasă, încă mai ştia să se mişte cu graţie

și să joace rolul de momeală: Vino, Linde. Vino...

Iar ea a venit într-o bluză simplă, s-a prefăcut pe ecranul Braun, care acționa ca o sferă magică, în mătușica sfătoasă de la emisiunea de basme, apoi cu vocea plină de accente nostalgice a decongelat obiecte refrigerate la temperaturi foarte joase și mi l-a înlocuit pe spiriduș: „A fost odată un împărat și acesta avea o fată, pentru care făcea orice ca s-o vadă bucuroasă. Și atunci începu un război mare împotriva celor șapte vecini ai săi, cărora voia să le reteze frumușel limbile pentru a le oferi în dar fiicei sale de ziua ei. Dar generalii lui greșiră toate calculele și pierdură bătălie după bătălie, pînă ce împăratul pierdu războiul împotriva celor șapte vecini ai săi. Ostenit, trist, cu ghetele rupte și fără darul făgăduit, se întoarse acasă. Întunecat la față se așeză îndărătul unui pahar de vin și atît de întunecată îi era privirea încît vinul se înnegri și se oțeti. Oricît încerca fiica lui să-l mîngîie — Nu face nimic, tăticule. Chiar și fără cele șapte limbi sînt fericită și mulțumită — nimic nu putea să-l însenineze pe întunecatul împărat. După ce a trecut un an, porunci să i se aducă mai multe cutii cu soldați de plumb — căci adevărații lui soldați erau cu toții morți — îi puse să mărșăluiască într-o ladă cu nisip, construită anume și care a costat mulți bani, și să cîștige toate bătăliile pierdute de generalii lui. Cînd, după fiecare biruință obținută în lada cu nisip, împăratul rîdea din ce în ce mai tare, fiica lui,

care fusese întotdeauna voioasă şi blajină, deveni tristă şi nițeluş cam supărată pe tatăl ei. Se îmbufnă, puse deoparte andrelele cu care împletea şi spuse: E cam plictisitor războiul ăsta *al tău* din lada cu nisip, fiindcă n-ai un adversar adevărat. Lasă-mă pe mine să joc rolul celor şapte vecini. La urma urmci mie mi-ai făgăduit, de ziua naşterii, cele şapte limbi ale lor retezate frumuşel. — Cum ar fi putut împăratul să spună nu? A fost nevoit să mai dea o dată toate bătăliile, dar fiica lui l-a învins de fiecare dată. Atunci împăratul plînse şi zise: Vai, ce rău am condus războiul ăsta! Sînt mai nepriceput decît generalii mei. Nu-mi voi mai aținti privirile decît în pahar, pînă ce vinul se va înnegri și se va oțeți. — Atunci fata, care abia cu o clipă înainte mai fusese întrucîtva supărată, deveni iarăşi blajină și voioasă. Își mîngîie tatăl, luă paharul cu vin din fața privirii lui întunecate și zise: Alți împărați n-au decît să ducă războaie, eu prefer să mă mărit şi să am șapte copilași. — Printr-o întîmplare fericită, prin fața castelului în care se afla costisitoarea ladă cu nisip, tocmai trecea un tînăr profesor, căruia îi plăcu fiica împăratului fiindcă era o prințesă autentică. În consecință, după o săptămînă se căsători cu ea. Iar împăratul porunci să se construiască pentru ei o şcoală frumoasă, folosindu-se lemnul de la lada cu nisip. Și atunci, copiii soldaților morţi s-au bucurat. Cei șapte vecini au fost și ei mulțumiți. Fiindcă de acum înainte nu mai trebuiau să

se teamă pentru neastîmpăratele lor limbi roșii..."

(...și dacă profesorul n-a ucis-o pe fiica împăratului cu un lanț de bicicletă sau cu alte asemenea idei năstrușnice, atunci mai trăiește pînă-n zilele noastre.)

Abia apucase să anunțe sfîrșitul emisiunii de basme și să ureze copiilor aflați în fața micului ecran noapte bună, abia apucasem să mă zăresc din nou pe ecranul mat, și iat-o intrînd — în încăpere ca și în imagine. Ea a fost cea care a constatat laconic: „Anestezia și-a făcut pe deplin efectul". Ea a fost cea care, înfigîndu-mi trei degete în poziția obișnuită, mi-a poruncit rictusul. Ea mi-a atîrnat aspiratorul de salivă peste buza de jos vătoasă. Iar el, reîntors de la fișele lui de cartotecă, mi se părea, fie că trăgeam cu ochiul la stînga la dreapta, fie că interogam ecranul, străin și totuși cunoscut. (Că doar cunoști mirosul ăsta de țap. „Doctore, dumneata ești ?" Se purtau suspect de intim unul față de altul. (Nu cumva a tutuit-o, chiar acum, cînd a pocnit din degete și a cerut penseta ?) Am surprins la această pereche ticăloasă priviri pe care dentistul meu și asistenta lui atît de reținută nu și le-ar fi permis niciodată. (Intimități libidinoase. Iată că acum a ciupit-o de șezut.) „De ce nu intervii odată, doctore !" — Sunetul nu veni să umple bășica mea cu acest protest. Atunci am încercat să mă adresez direct : „Spune, Schlottau, dacă tot ai început să faci pe dentistul, atunci măcar dă-mi voie să mă uit la

televizor. Curînd trebuie să urmeze telejurnalul. Vreau să știu ce se întîmplă la Bonn. Dacă studenții n-au început cumva din nou să..."

Victorie! S-a auzit sunetul! (Mai bine zis victorie parțială. Ecranul mat continua să redea încăperea.) Dar bășica mea vorbitoare bolborosește ceva, iar spațiul din încăpere propagă ceea ce emit eu cu voce joasă: „Sfîrșește odată cu fîțîitul ăsta, Linde. Ai înțeles!" (Ea execută ordinul.) „Și dumneata, Schlottau, renunță la aceste ambiguități. Telejurnalul, vă rog!"

(Schlottau se execută bombănind: „Păi deocamdată se emite încă reclamă". Dar Linde apasă pe clapă: „Lasă-l să se uite cît timp îi deșurubăm chestiile astea de staniu".)

A spus deșurubăm. (Și astăzi sînt dispus să pariez că vorbea de deșurubare.) Înainte de a putea s-o corectez pe Linde, Schlottau apucă penseta dentistului meu și o aruncă într-o parte, în afara imaginii, apoi își scoate propria unealtă din buzunar, un clește patent ordinar. Emisiunea de publicitate apare pe ecran și mă scutește de a asista la activitatea unui electrician în halat de medic. („Haide, băiete, dă-i drumul. O să scap eu și din încercarea asta.")

În timp ce ochiul meu drept sesizează efectul hidromecanic al unui jet de apă pulsatil asupra țesuturilor gingiei — („Dumneata, doctore, erai cel care făcea reclamă pe ecranul mat: Aqua-Pik curăță și înviorează!") — o-

chiul meu stîng îl prinde în raza lui de vedere pe electricianul de întreprindere Schlottau, care își încinge cleștele patent la flacăra aparatului Bunsen. Doar n-are de gînd să... ?

„Schlottau ! Ce înseamnă prostia asta ?“

Ea mă apasă pe jilț cu un gest scurt și hotărît. Ceea ce simt între coaste, ceea ce simt puternic (căci altfel nu simt nimic) este cotul ei drept și ascuțit. Acum începe și Schlottau să lucreze cu cleștele lui incandescent.

(Ai spus atunci, cînd erai specialist în domeniul publicității : „Este vorba de un aparat de precizie. Aqua-Pik este echipat cu o pompă acționată electric...“ — Dar iată că a și început să miroasă a ars.)

„Aici miroase ceva, Schlottau !“ (Numai cerul gurii, buza, gingia și limba erau amorțite, nu și simțul meu olfactiv.). „Aici miroase a carne arsă. Nu cumva ai apucat buza mea răsfrîntă în cleștele dumitale înroșit în foc...“

Dar nu simt durere, numai mînie. O face dinadins. Vrea să-mi aplice un stigmat. Fiindcă așa dorea ea. (Mînia mea căuta mijloace de exprimare.) În timp ce Aqua-Pik și dentistul meu sînt înlăturați de pe ecran de către pîinea integrală de secară, mirosul stăruie : mînie. Chiar și în timp ce enorma mașină de spălat vase o scutește de munca ei pe gospodina surîzătoare, mînia crește și vrea să sfărîme mobila demontabilă. Mînie, pe care pneurile Dunlop vor s-o spintece și becurile Osram s-o ucidă împușcînd-o. Mînie care pornește de la ciorapii supraelastici buclați și urcă prin ambii craci ai pantalonului, strîn-

gîndu-se ghem deasupra atîrnătoarelor. Mînie — nearticulat. Gustul anticipat al mîniei care depăşeşte gustul ulterior al mîniei. Mîine cu gura încleştată într-un rictus. Mînie care tace *pînă la cer. (Clasa a 12-a* A n-a reușit niciodată — în ciuda provocărilor elevei Vero Lewand — să mă aducă într-o asemenea stare de mînie.) Mînie veche de patruzeci de ani, depozitată, stivuită, făcînd să pocnească dopurile. Fiindcă trebuie să iasă neapărat. Cerneala-mînie. Mînie nedomolită de vreo culoare, hașurată în alb-negru, strat cu strat. Mînie înainte de orice, împotriva a toate şi a tuturor. Trăsătura de penel-mînie. Concepte ale mîniei : buldozere ! Desenez, creez zece mii de buldozere mînioase, care fac ordine pe ecranul televizorului, ba nu, pretutindeni, care apucă tot gunoiul, prisosul şi nemişcarea confortabilă, le strivesc, le îngrămădesc, le răstoarnă şi le împing dinspre planul din fund peste cîmpul central, pentru ca apoi să le arunce — încotro ? — în cabinetul de consultaţii al dentistului, ba nu, în spațiul în sine, ba nu, în neant...

Am reușit iarăși. Au executat ordinul. Aveam la dispoziţie nenumărate brigăzi de buldozere care au nivelat centre comerciale, hale de depozitare, magazii pentru piese de schimb, depozite frigorifice în care transpirau munţi de unt, platforme de producţie cu suprafeţele străpunse de siluete sferice, centre de cercetare dinlăuntrul cărora răzbătea un zumzet continuu, le-au nivelat, zic, tăind printre ele

linii de laminare și benzi rulante. Magazine universale au căzut în genunchi și s-au incendiat reciproc. Deasupra stăruia un cîntec: Burn, ware-house, burn[1] — și vocea dentistului meu, care voia să mă convingă că mi-a scos îmbrăcămințile de staniu, că el este acela căruia i s-a întîmplat mica neplăcere că penseta fierbinte mi-a aplicat stigmatul.

„Îmi pare foarte rău. Nu mi s-a întîmplat, ca să zic așa, încă niciodată. Dar după ce vom aplica o alifie împotriva arsurilor..."

Nu-i părea cîtuși de puțin rău. Cine spune atît de repede: alifie împotriva arsurilor, ba chiar o are la îndemînă, asupra lui, acela nu știe ce-i mila, ci vrea ceea ce săvîrșește; dar și eu voisem ceea ce săvîrșisem cu buldozerele. Atît de temeinic îmi reușise marea curățenie, încît chiar Linde și Schlottau dispăruseră. Recunosc că am fost bucuros că nu Schlottau ci dentistul mi-a scos ultima îmbrăcăminte de staniu. Am preferat s-o las pe asistenta lui cu degete ca niște cîrlige de rufe să-mi provoace rictusul gurii. Și în timp ce dentistul continua să se scuze mereu și mereu, am admis: „Se poate întîmpla oricui, doctore..."

Eu l-am iertat, dar el, dentistul, nu-și ascundea nemulțumirea pentru faptul că ecranul fusese complet golit: „Văd că iarăși ați reușit prin incantațiile dumneavoastră că creați neantul absolut".

---

[1] Arzi, depozit de mărfuri, arzi (engl.).

„Oricum, e un lucru încîntător, doctore, să poţi porni din nou de la zero, fie şi numai teoretic."

„Prin urmare vă place — acest neant al dumneavoastră ?"

„Întîi am creat spaţiu..."

„Prin violenţă, stimate domn, prin violenţă !"

„...iar acum se poate clădi ceva, ceva fundamental nou..."

„Anume ce, dacă-mi îngăduiţi să întreb ?"

„Societatea într-adevăr lipsită de clase, căreia îi preconizez ca suprastructură un sistem pedagogic mondial, deloc departe de sistemul dumitale mondial de asistență medicală..."

„Vă înşelaţi. Asistența medicală mondială este rezultatul unor reforme lente şi aplicate adesea cu întîrziere, iar nu al unei violenţe stupide, care nu poate crea decît neantul. Ne-am permis să notăm procesul dumneavoastră de evacuare. În timp ce asistenta mea şi cu mine vom pregăti aplicarea punților dentale inferioare — priviţi vă rog calitatea excepţională a lucrării ! — vă veţi da seama cum după neant — și din neant — se restabilește aceeaşi stare ca înainte de neant."

(Cînd am încercat să-i aduc la cunoștință revendicările aripii radicale a clasei mele, a 12-a A — colţul pentru fumători, participarea elevilor la luarea deciziilor, revocarea profesorilor reacţionari de către consiliul elevilor — a început să-mi înșire obositoare rezultate obţinute în experimentarea clinică a cimentului dental EBA nr. 2, care urma să dea

consistenţă punţilor mele corectoare.) „Cum EBA nr. 2 nu s-a născut din neant, ci trebuie să fie apreciat ca rezultat al unor lungi serii de experienţe care adesea s-au dovedit zadarnice, puteam avea încredere în el, cu atît mai mult cu cît EBA nr. 2, datorită componenţilor săi de cuarţ, izolează chiar şi împotriva apei de la gheaţă, ceea ce nu se poate spune despre toate cimenturile de pe piaţă. Dar dumneavoastră nu vă pasă cîtuşi de puţin de evoluţie. Cu autoritate absolută vreţi să creaţi totul. Să începeţi de la zero. Pur şi simplu ridicol. Dar, mă rog. Vom trăi şi vom vedea cum vă va inspira neantul..."

Şi astfel mi-a astupat gura cu un şiretlic. Neantul a devenit în mod retrospectiv un paradis al consumatorilor. Magazinele universale arse pînă-n temelii (Burn, ware-house, burn...) au luat iarăşi foc. Focul s-a potolit şi a lăsat în urma lui încăpătoare magazine universale. Buldozerele mele, pînă adineauri intens ocupate să niveleze centre de producţie şi antrepozite pentru depozitarea untului, prestau acum, mişcîndu-se îndărăt ca racul, o muncă de reconstrucţie. După ce se dovediseră atît de pricepute în a dărîma şi a strivi, acum înălţau şi refăceau. Specialiştii în demolări se metamorfozară în maeştri restauratori. Mobilele demontabile făcute ţăndări, canapelele şi fotoliile spintecate, automobilele de două locuri strivite şi becurile Osram sparte cu detunătură se reasamblară, se tapiţară, se neteziră şi începură să lumineze. Dinlăuntrul

centrelor de cercetare răzbătea un zumzet continuu. Frigiderul își regăsi și el vechii subchiriași. (La fund de tot, logodnica mea se *păstra proaspătă.) Cîntecul de slavă al reclamei* se desfășura îndărătul meu ca și în fața mea. Și după ce pîinea integrală de secară își făcu reclama, am avut plăcerea să aud și despre Aqua-Pik: „Să sfîrșim pentru totdeauna cu periuțele de dinți reacționare! Să înlăturăm definitiv aceste parazitare purtătoare de bacili! Încheiem era părului de porc și vestim apariția epocii revoluționare a îngrijirii dinților cu jet hidraulic pulsatil. Se ivesc zorile unei ere noi, lipsită de clase. Fiindcă Aqua-Pik este accesibil oricui și se recomandă și pentru utilizarea în cabinetele de consultații..."

Și iată că dentistul meu a și apucat aparatul care avea o formă frumoasă și părea ușor de mînuit: „Iar cu acest instrument, mărturie a grijii pentru om, voi mai întreprinde o acțiune de curățire temeinică, pînă ce cimentul nostru dental va fi bine amestecat pe o placă de sticlă răcită. Fiindcă Aqua-Pik pătrunde în fiecare interval, striație și cavitate."

Curăța și vindeca în același timp. Pe urmă îndepărtează umezeala cu aer cald și fixează costisitoarele punți rectificatoare, mai întîi în stînga jos, apoi în dreapta jos.

„Spuneți dacă asta nu-i o realizare: am șlefuit patru dinți transformîndu-i în stîlpi pentru punte — iar acum vom monta șase dinți noi."

În timp ce eu îmi doream să mă aflu pe Hohenzollerndamm, el numea puntea lui corectoare un „progres“ și vorbea de coroane-jachetă „convenționale“.

„Știți cumva de ce se numesc așa ?“ Dar eu începusem să-l lămuresc pe Scherbaum : „În general vorbind, oare nu te atrage ca, în calitate de redactor-șef, să pui din nou pe roate o revistă a elevilor pe cale să dea chix ?“

„Se șlefuiește o treaptă, asemănătoare cu umărul pe care stă jacheta...“

„Gîndește-te că e o datorie, Philipp !“

„Totuși, coroanele-jachetă nu sînt capabile să suporte sarcini foarte mari.“

„Vei putea să-ți publici propunerile de înlocuire a orelor de religie cu ore de filosofie...“

„De exemplu, toamna. Vă place să mîncați rață sălbatică, potîrniche, tocăniță picantă din măruntaie de iepure ? Bineînțeles. E de ajuns să mușcați o dată nimerind într-un grăunte de alică și porțelanul a și plesnit.“

Dar Scherbaum nu se lăsa convins. Pretindea că are alte planuri. Că deocamdată nu poate vorbi de ele. („Sînt puse la gheață, la păstrat.“) Și astfel elevul meu mă părăsi, lăsîndu-mă pe seama dentistului.

„În cazul punților noastre corectoare, dimpotrivă, nu există vreun pericol să plesnească deoarece porțelanul se îmbină cu aurul platinat prin intermediul unui oxid. Fiind vorba de un aliaj special, întreprinderea producătoare nu dezvăluie formula : secret de stat ! — Așa, acum vom conecta din nou imaginea pe

ecran. Dar fiţi prudent în alegerea cuvintelor. Punţile proaspăt fixate s-ar putea deteriora. Ar însemna că tot ce am făcut pînă acum n-are nici o valoare. Că ar trebui iarăşi — cum spuneţi dumneavoastră — să începem de la zero. — Ei, vedeţi ? O adevărată splendoare, nu-i aşa ?"

Da, desigur. Ce luciu sidefiu şi cer parcă de mîncare. Şi cum a reuşit să obţină nuanţa, un alb-gălbui bătînd uşor în gri. Un artist ! Sînt mai autentici decît cei autentici. („Ce părere ai, Scherbaum ? A meritat ? Sau să aduc diverse vehicule pe şenile şi excavatoare..."") — „N-am spus nimic, doctore. Nimic !"

(Abia acum am zărit, sub pelicula sticloasă a alifiei împotriva arsurilor, L-ul mare imprimat pe buza mea inferioară. Voia să mă stigmatizeze. Eram stigmatizat. O, Lindelindelindelinde...)

„Aţi îndurat totul ca un stoic."

Foarte promptă, asistenta lui mă servi cu două arantiluri.

„Acum vom face o pauză de o săptămînă, după care ne vom ocupa de maxilarul superior."

Tentaţia de a trece cu limba peste alifia împotriva arsurilor. „Pentru mine ar fi fost convenabil dacă am putea prelungi pauza la două săptămîni."

Abia aşteptau să plec.

„Şi peste două săptămîni am ore libere în agenda de consultaţii."

„Trebuie să mă ocup de clasa mea, a 12-a A. Mai ales unul dintre elevi îmi face necazuri."

„Sunaţi-mă la telefon dacă se întîmplă ceva. Gingiile dumneavoastră sînt cam solicitate şi au o tendinţă spre inflamare."

„Scherbaum ar trebui să preia revista elevilor, dar deocamdată refuză."

„V-am trecut în reţetă alifie împotriva arsurilor. Şi totodată mica şi obişnuita provizie de arantil."

„Oricum, Scherbaum e talentat. Acum plănuieşte ceva."

„Fără îndoială că o cutie mare va fi suficientă pentru întreaga perioadă a pauzei noastre..."

Am plecat. Şi din uşă, cînd m-am mai întors o dată ca să-l enervez puţin cu o remarcă privitoare la buldozerele radicale, am văzut pe ecranul mat că m-am întors ca să spun ceva: Nu spun nimic şi plec.

2

CÎND PROFESORUL TITULAR Eberhard Starusch a trebuit să se supună unui tratament stomatologic, s-a întreprins asupra lui o intervenţie care afecta maxilarul inferior, ca şi pe cel superior, şi al cărei scop era să-i corecteze masticaţia.

După tratamentul maxilarului inferior, dentistul şi profesorul se înţeleseseră să facă o

pauză de paisprezece zile; și purtînd cuvîntul pauză pe limba umflată, profesorul titular părăsi cabinetul de consultații al dentistului, în timp ce efectul anesteziei locale începea să treacă. O semieliberare, acordarea unui vacuum, cîștig de timp.“ Știți ce vă mai așteaptă. E recomandabil să vă întremați puțin.“

În timp ce profesorul titular, instalat într-un taxi, se apropia de cartierul unde locuia, cele două tablete de arantil pe care le luase în cabinetul de consultații al dentistului încă nu voiau să-și facă efectul. Avea dureri cînd părăsi taxiul și vîrî cheia în broasca ușii de la intrare. În fața casei, lîngă tabloul cu de opt ori șase butoane de sonerie, un elev îl aștepta pe profesor și voia să-i vorbească, așa cum trebuie uneori elevii să vorbească profesorului lor: „Urgent“.

Profesorul fu nevoit să deschidă gura la două grade sub zero: „Nu acum, Scherbaum. Vin de la dentist. E chiar atît de mare grabă ?“

Elevul Scherbaum spuse: „E timp și pînă mîine. Dar urgent este.“

Ducea un cîine de lesă, un baset cu părul lung. Amîndoi dispărură în grabă, încă înainte ca eu să fi intrat în holul casei.

El ține prelegeri, se plimbă, se pregătește, speră în continuare, își adună gîndurile, încearcă să se concentreze asupra altor chestiuni, dă un exemplu, apreciază, educă.

Profesorul este o noțiune. De la un profesor avem anumite pretenții. De la un profesor

avem pretenții ceva mai mari. Lipsesc profesorii. Elevii se așază și privesc drept în față.

Cînd profesorul a fost nevoit să se supună unui tratament stomatologic, le-a spus elevelor și elevilor săi : „Fiți îngăduitori cu sărmanul vostru profesor. A trebuit să se dea pe mîna unui cîrpaci de dinți. Suferă."

Profesorul în sine. (Șade în seră și corectează teze.) Profesorul, clasificat pe sertărașe, în chip de învățător, profesor de școală reală, în chip de profesor titular, pedagog, de asemenea profesor de școală industrială. Educatorul sau pedagogul. (Cînd spunem profesor, ne referim la profesorul german.) El locuiește într-o provincie pedagogică de dimensiuni încă neapreciate cu exactitate, dar care structural necesită de pe acum o reformă, deși între anumite limite a fost concepută ca un sistem mondial.

Profesorul este o figură. Înainte profesorul era un original. Pînă astăzi elevii spun într-un fel ușuratic „belfer", cînd se referă la profesor ; întocmai ca și mine, care am vorbit în fața elevilor de un cîrpaci de dinți, cînd am vrut să dau dentistului meu o trăsătură sadică. (Cînd am mai stat prietenește de vorbă, am lăsat în afara discuției expresiile cîrpaci și belfer, fără a suferi din pricina evitării acestor clasificări grosolane.)

Dentistul mi-a spus : „Bineînțeles că există o mulțime de mici anecdote în care dentistul, ca mînuitor al unor instrumente de tortură moderne, furnizează poantele. Clasicul vraci medieval."

Am spus: „Indiferent în ce şcoală sau clasă, în ce curte de şcoală păşeşte, indiferent în faţa cărei adunări a părinţilor trebuie să răspundă la întrebări şi să dea socoteală, profesorului îi stă în cale imaginea profesorului. Profesorii trebuie să amintească de alţi profesori. Nu numai de cei pe care i-am avut cîndva, ci şi de figuri de profesori din literatură, de pildă de doctorul Windhebel al lui Kluge sau de vreun învăţător dintre personajele lui Otto Ernst: ce tipizată este, în general, figura profesorului. Învăţătorul la Jeremias Gotthelf. (Continuăm să fim judecaţi prin prisma bucuriilor şi suferinţele unui învăţător de ţară.) Profesorul ca fiu de profesor, cum îl vede Raabe în «Cronica Uliţei Vrăbiilor». Crede-mă, toţi aceşti mici învăţători de tipul Wuz, aceşti ftizici de tipul Karl Silberlöffel, chiar Flachsmann ca educator şi firimiturile pedagogice ale consilierului şcolar Pollack, învăţătorul de şcoală misionară Karsten, de asemenea profesorul Rölke al lui Grimm şi, vai!, profesorii titulari despre care se spune că, în calitatea lor de filologi, au avut dintotdeauna o poziţie deosebită, profesorul titular la Niechert, profesorul titular la Binding, pe toţi, pe toţi trebuie să-i tîrîm după noi, ca să putem fi judecaţi prin prisma lor: Al meu era cu totul altfel... Al meu îmi aminteşte de... Iar al meu, ai citit cumva «Feldmünster»? — Iată de ce spun: Tot aşa cum profesorii mei mi s-au fixat în memorie, unde întreaga lor comportare este aproape fictivă, conform cu diferite personaje de profesori

din literatură, de asemenea cu personaje similare din filme — cum ar putea bietul profesor Wendt, căruia i-am fost elev, să concureze un personaj ca profesorul Unrat, cînd el amintea de Unrat, iar nu Unrat de el — în același fel voi deveni și eu o amintire pentru elevii mei, în comparație cu cine ?“

Dentistul meu observă că sînt dezavantajat de o oarecare lipsă de figuri de profesori în literatura contemporană : „Nu trebuie să acordați nici un fel de importanță acestui fapt. Nici dentiștii nu prea apar în literatură, nici măcar în comedii. (Excepție fac numai romanele de spionaj : Microfilmul într-o punte dentală.) Nu reușim să dăm nimic. Mai bine zis : Astăzi nu mai reușim să dăm nimic. În cel mai bun caz roluri secundare. Munca noastră se desfășoară fără dureri, și în consecință discret. Anestezia locală ne împiedică să devenim prototipuri.“

Adevărul este că tendințele lui îndărătnice către reforme mi se păreau foarte confuze ; tot așa cum el socotea elanurile mele revoluționare ca fiind caraghioase, dacă nu stupide. Doi utopiști incapabili de a vedea realitatea, el confuz, iar eu stupid. (Oare sînt așa ? Oare trebuie neapărat ca educatorul, minuscul în fața materiei de predat, pe care este obligat s-o împartă în pilule mici, să provoace bătaia de joc a elevilor săi ?)

Elevii mei zîmbesc de îndată ce pun la îndoială manualele școlare : „Nu există nici un sens aici, ci numai un haos organizat. — De ce zîmbești Scherbaum ?“

„Pentru că aţi ales totuşi cariera de profesor şi — am motive destul de serioase s-o presupun — pentru că totuşi căutaţi un sens în istorie."

(Ce să fac ? Să fug din clasă şi să mă instalez în curtea şcolii sau în faţa următoarei conferinţe profesorale şi să strig : „Să înceteze ! Să înceteze ! Nu ştiu ce se cuvine, deocamdată nu ştiu ce-i mai bine, dar asta trebuie să înceteze, să înceteze...")

În notiţele mele stă scris : Îmi place elevul acesta. Mă nelinişteşte. Ce voia adineauri ? Pentru ce este timp şi pînă mîine ? (Vrea totuşi să preia revista elevilor ? Vrea să devină redactor-şef ?)

Adesea Scherbaum se poartă prevenitor cu mine : „N-ar trebui s-o luaţi chiar în tragic, chestia aceea cu istoria şi aşa mai departe. În fond, şi primăvara e lipsită de sens — nu-i aşa ?"

Poate că sînt totuşi un tip original. N-ar fi trebuit să dau atenţie problemei : Elevul meu preferat are un plan.

Dentistului i-am spus la telefon :

„Unul dintre elevii mei are un plan. Te rog ascultă-mă. După sfîrşitul orei, băiatul a venit la mine şi mi-a spus : «Am de gînd ceva.»

Iar eu : «Poţi să-mi spui şi mie ce ? Nu cumva să emigrezi ?»

El : «Am să dau foc cîinelui meu».

Eu am făcut «Hm, hm», ceea ce ar fi putut fi interpretat şi ca : «Nu mai spune».

El a devenit mai precis :

«Pe Kudamm, în fața lui Kempinski. Și anume după-amiază, cînd e circulație mare acolo.»

Acum ar fi trebuit să-l conving să renunțe. («Treaba dumitale, Scherbaum.») Pur și simplu să-i întorc spatele («Ce prostie mai e și asta.») Dar am rămas : «Și de ce tocmai acolo ?»

«Pentru ca burtăverzimea mîncătoare de cozonac să ia aminte.»

«Cîinele nu e făcut să fie ars.»

«Nici oamenii.»

«De acord. Dar de ce un cîine ?»

«Deoarece berlinezii iubesc cel mai mult cîinii.»

«Și de ce cîinele dumitale ?»

«Fiindcă țin la Max.»

«Prin urmare un sacrificiu ?»

«Eu o numesc : Explicație demonstrativă.»

«Un cîine nu arde așa de ușor.»

«Am să-l stropesc cu benzină.»

«Dar un animal. E vorba aici de un animal !»

«De benzină fac eu rost. Am să chem presa, televiziunea și am să scriu pe o pancartă : Asta e benzină și nu napalm. — Să vadă și ei. Iar Max, cînd o să înceapă să ardă, o s-o ia la fugă. Spre mesele pe care se află cozonacul. Poate că o să se aprindă ceva. Poate că atunci vor înțelege și ei...»

«Ce să înțeleagă ?»

«Ei, cum e cînd arzi.»

«Te vor omorî în bătaie.»

«Tot ce se poate.»

«Asta vrei?»
«Nu.»

Am vorbit cam zece minute cu Scherbaum. De fapt eram sigur că basetului nu putea să i se întîmple nimic. Iar către dentistul meu am spus: „Ce crezi, treaba asta trebuie s-o luăm în serios, sau să ne prefacem numai..."

El mă întrebă dacă inflamaţia gingiilor a cedat şi dacă mica arsură de pe buza de jos a început să se vindece. Pe urmă îmi ţinu o prelegere: „Înainte de orice, se cuvine să ne întrebăm de ce e necesar să se întîmple ceva? Dacă nu se întîmplă nimic, să facem să se întîmple ceva. Căci cum vorbeşte Seneca despre jocurile de circ? «E pauză? — Atunci în acest răstimp să fie tăiate oamenilor beregatele, ca măcar ceva să se întîmple!» — Un mijloc asemănător de a umple pauzele este focul: Incendierile în public nu înspăimîntă pe nimeni, ci satisfac poftele instinctuale."

(Asta am să i-o spun lui Scherbaum, asta am să i-o spun lui Scherbaum...)

Fă-o. Dacă n-o face nimeni, toate se vor desfăşura la fel, în continuare. Eu aş fi făcut-o cu siguranţă. Am şi făcut multe altele. De exemplu, cînd cu nava-bază de submarine. Pe atunci era război. Totdeauna e război. Motive de împotrivire există destule. Au existat destule. E drept că nu sînt sigur dacă noi sau ucenicii de la Şantierele navale Schichau, care, sub conducerea lui Moorkähne, îşi deschiseseră un club al lor şi aveau voie să treacă

prin incinta şantierului, căci nava-bază urma să intre la docul uscat, dar echipajul se mai afla la bord, cînd focul s-a întins mai întîi pe punte, apoi s-a prelins către interior, de aceea elevii şcolii de ofiţeri şi cadeţii au încercat să iasă înghesuindu-se prin hublouri, şi apoi s-a spus că, deoarece ţipau atît de tare, s-a tras în ei din şalupe. Împotriva noastră (şi nici împotriva lui Moorkähne) nu s-a putut dovedi nimic. Noi făceam altele. Dar pe acelea le făceam într-adevăr. Căci aveam o mică mascotă. O poreclisem Isus. Iar Isus era împotriva focului...

În curtea şcolii i-am spus lui Scherbaum: „Faptul că dai foc în public nu înspăimîntă pe nimeni, ci satisface poftele instinctuale".

El se uita la mine pieziş: „Probabil că aşa e în cazul arderii unor oameni, dar un cîine care arde e un spectacol pe care berlinezii nu-l pot îndura".

Pauza mea a fost destul de lungă. (Vero Lewand apăru în curtea şcolii ţinîndu-şi bicicleta de ghidon şi dînd tîrcoale.) „Prin urmare eşti hotărît s-o faci? (Fata îşi vîrî bicicleta între noi.) Gîndeşte-te ce vor scrie ziarele, de exemplu «Morgenpost»."

„Ei şi?" Asta era Vero. „Cunoaştem noi." Asta era Scherbaum.

„Vor spune: Un laş. Dacă vrea să demonstreze ce e napalmul, n-are decît să experimenteze asupra lui însuşi."

„Adineauri aţi spus: A da foc oamenilor e ceva ce satisface poftele instinctuale."

„O afirm și acum. Dar să ne întoarcem puțin în trecut. Jocurile de circ romane atît de pline de cruzime. Seneca spune..."

(Ea mă opri cu acel „Ei și ?" al ei.) Iar Scherbaum vorbi rar și sigur de sine: „Un cîine care arde îi atinge direct. Altfel nu-i atinge nimic. Pot să citească despre asta oricît doriți, ba chiar să se uite la fotografii cu lupa sau să stea foarte aproape de televizor cînd se dau asemenea imagini, tot ce fac este să spună: Rău, foarte rău. Dar cînd cîinele meu o să ardă, o să iasă cozonacul din ei."

Trecînd peste faptul că Vero Lewand se împotrivea — „Ia seama, Flip. Acum începe să devină obiectiv" — am încercat să găsesc ceva în sertărașul cu povești din trecut: „Te rog să fii foarte atent, Scherbaum. În război, mă refer la ultimul război, niște sabotori au incendiat în orașul meu natal o navă-bază de submarine. Echipajul, în majoritate elevi ai școlii de ofițeri și cadeți, a încercat să părăsească vasul prin hublouri. Au ars, fiindcă rămăseseră înțepeniți din pricina oaselor bazinului, au ars începînd de jos — cred că înțelegi ce vreau să spun. Sau la Hamburg, de exemplu, unde ardeau străzile asfaltate după ce fuseseră aruncate canistre cu fosfor. Iar oamenii, care ieșeau în goană din casele incendiate, goneau mai departe pe străzi de asfalt incendiate. Apa nu ajută la nimic în acest caz. Au fost îngropați în nisip ca să nu pătrundă la ei aerul. Dar de îndată ce pătrundea puțin aer, continuau să ardă. Nimeni nu-și

mai poate închipui astăzi ce înseamnă asta. Mă înţelegi ?"

„Perfect. Şi fiindcă nimeni nu-şi mai poate închipui ce înseamnă asta, trebuie să-l stropesc pe Max cu benzină pe Kudamm şi să-i dau foc, şi anume după-amiază."

Prin ceea ce ne leagă, prin telefon: „Nu cumva ar trebui să sesizez autorităţile ?" Dentistul mă sfătui să nu întreprind nimic în acest sens.

„Nici n-aş putea. Eu, tocmai eu, să sesizez. Mai degrabă aş..."

El amestecă treburile noastre dentistice cu note de subsol ironice: „Să învăţăm de la catolici şi să ne îndreptăm urechea într-acolo".

După ora de curs, Scherbaum părăsi repede sala de clasă. Eu stam aplecat făcînd diferite menţiuni în catalog. Din cancelaria profesorilor aveam o vedere de ansamblu asupra curţii: Scherbaum se amesteca în grupuri pe care înainte vreme le ignora în mod voit. Mai tîrziu stătu deoparte cu Vero Lewand, în apropiere de şopronul pentru biciclete. Ea vorbea, el îşi ţinea capul pieziş.

Încercai să pornesc o discuţie cu Irmgard Seifert. „Ştii", îmi zise, „cîteodată sper să se întîmple ceva purificator; dar nu se întîmplă nimic."

Ieşirea ei din sînul bisericii luterane de stat — ea o situa în perioada reînarmării petre-

cute acum mai bine de doisprezece ani și o califica drept un răspuns spontan la da-ul cu care biserica ei aprobase înființarea Bundeswehr-ului — această renunțare plină de mînie n-a făcut decît să intensifice și mai mult nevoia ei lăuntrică de mîntuire. („Acum, da, acum ar trebui să se întîmple ceva!“) Credea orbește în elevele și elevii ei de șaptesprezece și optsprezece ani: „Această generație nouă, neîmpovărată de trecut, te rog să mă crezi Eberhard, va înlătura strigoiul care ne bîntuie de atîta vreme. Sînt băieți și fete care vor să înceapă de la capăt și să nu mai privească mereu peste umăr, ca noi, care nu mai vor să rămînă în urma lor înșiși.“

(Atunci ca și acum: totdeauna vorbește în spații răsunînd de ecouri prelungi.) „Ne putem îngădui să ne punem speranțele în temeritatea de neînfrînt și totodată salutar de lucidă a tinerei generații.“

Ce altceva îmi mai rămăsese de făcut decît să așez pe masă un fel de mîncare acru, cam stătut: „Privește în jurul dumitale. Ce am devenit noi? În ce măsură a făcut din noi războiul oameni lucizi și sceptici? În ce măsură am vrut noi să fim vigilenți și să nu ne încredem în cuvîntul celor maturi, în maturitatea cuvîntului? — A rămas foarte puțin din toate acestea. Oamenii așezați, între treizeci și cinci și patruzeci de ani, nu prea au timp să se gîndească la înfrîngerile lor. Am învățat să sondăm situația. Să dăm din coate. Să ne adaptăm cerințelor. Să rămînem mobili. Numai să nu ne statornicim. Tacticieni vicleni, ca

și profesioniști pricepuți, al căror scop îl constituie posibilul pe care — dacă nu se ivesc piedici neașteptate — îl și ating. Dar asta este într-adevăr totul."

Această convorbire a început în cancelaria profesorilor și a continuat la mine. În „bîrlogul meu de holtei", cum zice Irmgard Seifert. Toate se aflau acolo și ascultau. Biroul meu cu lucrările începute. Raftul plin de cioburi celtice. Între ele piese romane din regiunea Voreifel. Cărți, discuri. Noul meu covoraș oriental era și el plin de cărți și discuri. Ședeam pe canapea, avînd ca întotdeauna un pahar de vin de Mosela la îndemînă, fără să ne apropiem unul de altul nici la propriu și nici la figurat. Irmgard Seifert vorbea pe deasupra paharului, cu ochii undeva departe: „Trebuie să-ți dau dreptate, chiar dacă asta nu-mi face plăcere. Este în afară de orice îndoială că generația noastră n-a corespuns așteptărilor. Dar oare a pune speranțele în noi, a aștepta de la noi eliberarea, n-a fost cumva un pretext comod? Noi, care am fost jertfiți, nu puteam să aducem jertfa. Noi, stigmatizați încă de la șaptesprezece ani de un sistem criminal, nu puteam schimba vremurile, nu, noi, nu."

Despre asta era vorba — și desigur este încă: Să schimbăm vremurile. Mîntuirea. Eliberarea prin purificare. Jertfa. Dar cînd am vorbit de Scherbaum și de planul lui, m-a ascultat distrată, apuca discuri și cărți pe care apoi le răspîndea iar pe covor. A aștep-

tat nerăbdătoare pînă i-am relatat în ordine şi am privit în ansamblu planul lui Scherbaum şi consecinţele pe care le poate avea acest proiect al lui. Pe urmă a început iarăşi recitalul despre ea însăşi şi ticăloşia generaţiei noastre: „Am dărîmat totul încă înainte de a încerca să punem prima piatră de temelie. Acum e prea tîrziu. Acum vom fi înlăturaţi."

„Cine ne va înlătura ?"

„Ceea ce este nou, încă neprevăzut, generaţia care se ridică..."

„Cînd mă gîndesc la elevul Scherbaum..."

„Vom fi măturaţi..."

„...care e şi elevul dumitale, nu numai al meu, nu-i aşa..."

„...nişte gunoaie, rămase mai de mult."

„...cînd mă gîndesc la el şi la proiectul lui radical..."

„Ar trebui să înţelegi, Eberhard. Cînd aveam şaptesprezece ani şi eram, cum ai zice dumneata, o capră credulă îndoctrinată de BDM, încă de pe atunci eram înfierată, de pe atunci purtam stigmatul..."

„Cu toate acestea trebuie să-l împiedicăm pe Scherbaum..."

„Şi totuşi, eram convinsă că procedez corect cînd vedeam în ţăranul acela un duşman care trebuie nimicit..."

Mai înainte ca Irmgard Seifert să se poată pierde în tabăra ei de la ţară unde fuseseră trimişi în refugiu copii, am schimbat vorba: am sporovăit pînă după miezul nopţii despre treburi în legătură cu şcoala. Mai întîi despre

clasele de salarizare a corpului didactic și testele pentru determinarea aptitudinilor, apoi despre selecționarea exemplelor din materiile prevăzute în programa analitică, nu fără oarecare ironie despre educația ca raport dialogal, de asemenea despre noul regulament în legătură cu examenul pedagogic pentru cea de a doua gradație. N-au lipsit nici anecdotele de pe vremea cînd eram profesori suplinitori, anecdote pe care ni le-am servit reciproc. Voioșia, chiar dacă era o voioșie cam silită, ne îngăduia să vedem ceea ce era caraghios în purtarea unuia sau altuia dintre colegii noștri. Eu am parodiat discuțiile de la o conferință de-a noastră la care, ca de obicei, era vorba de procurarea de material didactic. Irmgard Seifert rîse : „Da, sîntem niște sărmani practicieni pe frontul școlii..." Iar cînd am ajuns, în sfîrșit, la tema noastră preferată, la experiența de la Hamburg a școlii generale integrate, cînd am fost de acord că numai cu ajutorul acestei concepții pot fi înlăturate formele învechite ale examenului de admitere și ale promovării în clasa următoare, așadar cînd am stabilit că avem vederi identice pe calea reformelor, eram convins că reușisem să-i redau colegei mele curajul. Dar cînd plecă — între ușa apartamentului și ascensor — căută din nou mîntuirea : „N-ai și dumneata, cînd și cînd, dorința smintită să se întîmple ceva, ceva nou, *ceva încă neexprimat*, ceva — te rog să nu rîzi, Eberhard — care să ne răstoarne, să ne răstoarne pe toți..."

(Pe un bilețel am scris : Ce timidă e și cum se mai bîiguie colega mea, altfel atît de rece, cînd pledează pentru propria ei pieire.)

Cine ține în casă pești ornamentali ? Hrană aleasă cu grijă, temperatura apei calculată cu precizie, oxigen din belșug, leacuri împotriva paraziților — și totuși îi găsește uneori plutind cu burta în sus — astăzi un pește cu coada voal, mîine un ghiborț auriu. Cei din specia guppy își mănîncă progenitura. Scîrboasă treabă, în pofida luminației indirecte. „Ar trebui să renunți la absurditatea asta, Irmgard."

„Elevii dumitale dintr-a 12-a A au cumva purtări mai alese ?"

I-am telefonat dentistului și, cînd m-a întrebat cum mă simt, i-am spus : „Destul de bine", deși mă dureau gingiile și trebuia să-mi clătesc gura la fiecare patru ore. Pe urmă i-am expus planul meu, pe care l-a calificat ca fiind un plan tipic belferesc, ca pînă la urmă să fie totuși de acord cu mine și să-mi dea sfaturi practice, într-un fel laconic și strict la obiect, de parcă ar fi fost vorba de un tratament la rădăcina unui dinte. Mi-a silabisit adresa unui tip original, puțin cam sărit, pe care l-am vizitat la Reinickendorf : în colecția lui particulară de orori îngălbenite de vreme, precum și în Arhiva Ullstein și la secția de iconografie a muzeului landului, am găsit vreo douăzeci și cinci de diapozitive alb-negru și color, pe care i le-am prezentat după-a-

miaza lui Scherbaum în sala noastră de biologie.

La început a refuzat: „Pot să-mi închipui ce vreţi să-mi arătaţi. Cunosc toate astea."

Abia după ce am apelat la sportivitatea lui: „Mi-ai adus la cunoştinţă planul dumitale, Scherbaum, acum trebuie să-mi acorzi şi mie, profesorului, o şansă", a cedat şi a promis să vină: „Bine. Ca să puteţi spune mai tîrziu: Am încercat totul."

A venit cu basetul lui lăţos. („Max vrea să vadă şi el cîte ceva.") Aşadar le-am arătat amîndorura ceea ce pregătisem: mai întîi xilogravuri primitive avînd ca temă arderea pe rug a unor vrăjitoare şi evrei în evul mediu. Pe urmă fierberea în ulei pentru înăbuşirea pornirilor sexuale. Pe urmă arderea pe rug a lui Hus. Pe urmă ororile incendiatorilor spanioli în America de Sud şi Centrală. Pe urmă arderea de văduve în India. Pe urmă fotografii documentare: efectul primelor aruncătoare de flăcări, incendieri cu fosfor în timpul celui de-al doilea război mondial, detalii de victime ale unor incendii de mari proporţii şi la prăbuşiri de avioane, Dresda, Nagasaki, iar la sfîrşit autoincendierea unei călugăriţe vietnameze.

Scherbaum stătea lîngă epidiascop şi nu punea nici un fel de întrebări, în timp ce eu îmi rosteam sacadat sentinţele despre compoziţia combustibilului la arderea de vrăjitoare (lemn de grozamă, din pricina fumului verzui), despre argumentele purificării prin

foc (anticamera infernului), despre sacrificiul prin ardere ca atare („nu numai în Biblie găsim indicații în această privință"), despre arderea de cărți, de la bulele papale de excomunicare și pînă la sălbăticiile național-socialiștilor, despre focurile solstitice și alte practici de magie asemănătoare, așijderea despre cuptoarele de ars. („Vei înțelege, Scherbaum, că nu vreau să intru în amănunte cu privire la Auschwitz.")

După ce am terminat cu proiectarea tuturor diapozitivelor, îmi spuse, cu Max în brațe: „Toate numai cu oameni. Eu însă vreau s-o fac cu un cîine. Înțelegeți ? Cu oameni, chestiunea se cunoaște. S-a fumat. În acest caz spun numai: Rău, foarte rău. Sau: Ca în evul mediu. — Dar dacă eu vin cu un cîine viu, și anume aici, la Berlin..."

„Gîndește-te la porumbei. Au fost otrăviți. Acțiune în stil mare, așa au numit-o, s-a întîmplat chiar aici, la Berlin..."

„Și asta e clar. Era vorba de o masă. O masă care deranja. A fost o acțiune planificată și anunțată dinainte. Fiecare a avut timp să privească în altă parte. Nu s-a văzut. În consecință, era în regulă..."

„Despre ce vorbești, Scherbaum..."

„Ei, despre moartea porumbeilor... Mai știu și că, înainte vreme, au fost îmbolnăviți niște șobolani ca să se poată scăpa de toți șobolanii. Se zice că s-a încercat provocarea de incendii cu găini cărora li s-a dat foc. Dar un cîine arzînd, alergînd și schelălăind, într-un oraș ca Berlinul, care e nebun după cîini, nu

s-a pomenit pînă acum. Numai dacă o să ardă un cîine vor pricepe ei că acolo, departe, iancheii ard oameni, și anume în fiecare zi."

Scherbaum m-a ajutat să strîng diapozitivele. A pus și husa de pînză cerată peste epidiascop și mi-a mulțumit pentru reprezentația extraordinară: „A fost destul de interesant".

Cînd am înapoiat diapozitivele împrumutate (bătrînului domn din Reinickendorf i le-am trimis prin poștă, recomandat) am sesizat ridicolul înfrîngerii mele. (Prin urmare așa se întîmplă cînd, de exemplu, Irmgard Seifert înregistrează zi de zi eșecuri cu acvariul ei.)

L-am chemat la telefon pe dentistul meu și am fost nevoit să-l ascult exprimîndu-și regretele în legătură cu experiența nereușită: „Dar nu vom renunța și nici nu vom lăsa soarta stupidă să-și continue calea". Au urmat citate din Seneca și fraze fără legătură cu discuția noastră. — „Progenie a dinților frontali superiori..." (Asistenta lui completa fișe de cartotecă.) Apoi a revenit la subiect: „Ați remarcat la elevul dumneavoastră unele indicii de milă față de cîine?"

„Da. Sigur că da. Scherbaum m-a însoțit cu basetul lui — un animal într-adevăr nostim — pînă la stația de autobuz. Scurtă vreme înainte de sosirea autobuzului m-a asigurat că toată chestiunea asta cu Max — așa-l cheamă pe cîine — nu-l lasă rece, fiindcă sînt mai bine de patru ani de cînd îl are."

„Atunci mai există speranțe", zise dentistul.

„Tovarăşul de drum al speranţei este teama.“

Dentistul interpretă citatul meu: „Seneca apelează aici la Hekaton, care a spus: «Nu te mai temi, cînd nu mai speri». — Dar cum pe noi ne nelinişteşte elevul dumneavoastră şi — privind situaţia în ansamblu — avem motive să ne temem, ne este îngăduită şi speranţa, nu-i aşa?“

„Sper că băiatul o să contracteze undeva o gripă serioasă şi că o să fie nevoit să rămînă în pat...“

„Oricum speraţi. Oricum.“

Dentistul îmi dădu să înţeleg că pe masa lui de lucru se mai află cîteva duzini de fişe de cartotecă prezentînd lacune: „Ştiţi că acord o atenţie deosebită tratamentului stomatologic al copiilor de vîrstă preşcolară. Caria este în plină înaintare. Asaltul ei asupra dinţilor de lapte este înspăimîntător. De asemenea, statisticile noastre indică nouăzeci de procente la vîrsta imediat următoare pubertăţii. De acord: e o boală a civilizaţiei, dar nici pădurea virgină nu constituie o rezolvare...“

Mai înainte de a pune amîndoi receptoarele în furcă, nu uită să se intereseze dacă mai am arantil: „Rezervele dumneavoastră sînt îndestulătoare?“

(Aveam rezerve de arantil.) Şi de bileţele pe care le puneam lîngă bileţele. — Băiatul se distruge. Băiatul mă distruge. Cum rămîne cu mine, dacă o face. Ar trebui să ţină seama.

De parcă eu n-aş avea poftă. Sau să intervii brutal, să înlături. (Zece mii de buldozere...) Să limpezești lucrurile. Să reîncepi de la zero. Străvechiul instinct revoluționar ce te îmboldeşte îndată ce te-ai spălat pe dinți, înainte de a te aşeza la micul dejun: Să fie definitiv înlăturați reformiştii fățarnici, să adie respirația fierbinte a revoluției, care să ducă la societatea nouă... Ar trebui proiectată acum o excursie școlară. Fie şi la Bonn, n-am nimic împotrivă. Am putea asculta de sus, de la galerie, ce se mai vorbeşte despre planificarea financiară pe termene medii. Iar mai tîrziu, compuneri pe tema: Cum lucrează Bundestagul? — Sau: Dacă aş fi deputat în Bundestag. — Chiar provocator: Parlament sau cafenea de palavragii? — Aş putea, fireşte, să chem la telefon de la Bonn: „Linde, eu sînt. Ei, eu. Fostul tău. — Da, știu. S-a scurs multă vreme. Și nu numai vocea mea s-a schimbat. Dar a ta nu s-a schimbat deloc, Vrei să ne? Unde? Cel mai bine ar fi la Andernach, pe promenada de pe malul Rinului. Te aştept lîngă Bastion, printre tăblițele votive pentru Fecioara Maria, îți mai aminteşti? Am două sau trei ore libere. Nu vrei să fii singură cu mine? Administratorul de la Hotelul Traube? Aha. Înțeleg. Să iau cu mine un elev ca să păstrăm aparențele? Foarte înzestrat, îl cheamă Scherbaum. I-am povestit cîte ceva despre noi, destul de vag. Vreau să spun, despre *tine și mine însumi. Dimineața am fost la* Bundestag. Cam deprimant. Și, închipuie-ți, băiatul vrea să-și stropească basetul cu ben-

zină și să-i dea foc. În public. Nu. Nu la Bonn. La noi, pe Kurfürstendamm, în fața renumitului Hotel Kempinski. Fiindcă berlinezii sînt nebuni după cîini, zice el..." Sau aș putea să-i propun asta lui Scherbaum, în cazul că nu vrea să renunțe la planul lui: Scherbaum, fosta mea logodnică te sfătuiește să nu dai foc, în public, cîinelui dumitale la Berlin, unde nu vei reuși să șochezi decît cîteva doamne amatoare de cozonac, ci la Bonn, unde este instalată puterea politică. Bine plasat, înainte de o ședință importantă a Bundestagului: cînd trag la scară, cancelarul și miniștrii lui...

Cînd i-am sugerat lui Scherbaum și prietenei sale Vero intrarea principală a clădirii Bundestagului, mi-a răspuns că a luat în considerare și această posibilitate.

„Și la urma urmei de ce aici și nu la Bonn?"

„Acolo s-ar pierde în vălmășagul evenimentelor de interes general."

„Ăia nu vor face decît să rîdă cînd îl vor vedea pe Max arzînd, și vor spune: Ei și? — Vor numi totul: neplăceri oficiale."

„Dar la Bonn e instalată puterea."

„Totuși, nebuni după cîini sînt numai cei din Berlin."

Am încercat să ridiculizez alegerea făcută de Scherbaum în privința locului. Am vorbit de o idee fixă, de obișnuita supraapreciere a situației din Berlin.

Vero Lewand a intervenit cu cifre:

„Ştiţi măcar cîţi cîini sînt înscrişi aici ? — Ei vedeţi."

Ea ştie aproape totul. Vorbeşte fără intonaţii, doctoral, pe nas. Foloseşte revendicativ pluralul : „Cerem dreptul de vot în ce priveşte programul de învăţămînt..." E membră a unui grup la care Scherbaum nu e membru. Poartă ciorap-pantalon de culoare verde şi revendică educaţia sexuală ca materie de învăţămînt, fără a o limita la faptele biologice. Abia ieri-alaltăieri mai umbla cu un fierăstrău pentru metale la ea : culegea steluţe — astăzi nu se mai joacă. Totuşi ataşată : o broşă agăţată de puloverul lui Scherbaum. („Şterge-o, omule. Miroşi a împuţiciune de grup.") El o suportă cu bunăvoinţă ; cu aceeaşi bunăvoinţă cu care mă lasă să vorbesc : „Scherbaum, te sfătuiesc insistent să renunţi la proiectul dumitale iraţional..."

Irmgard Seifert mă ascultă cu o expresie de sinceritate pe faţă şi ţinîndu-şi capul într-un fel care în general promite atenţie. În timp ce îi expuneam cazul Scherbaum, dădea din cap exact atunci cînd se cuvenea. Mi se părea că pot desluşi în ochii ei uimire — înţelegere— consternare. Cînd am rugat-o să-mi împărtăşească părerea ei şi dacă este posibil să-mi dea un sfat, spuse : „Poate că mă vei putea înţelege : scrisorile acelea vechi mi-au *schimbat fundamental viaţa...*"

De îndată ce am încercat să revin la cazul Scherbaum printr-o propoziţie incidentă

(„Asta reprezintă o întoarcere la vechiul ritual"), a ridicat numai puţin vocea: „Poate că-ţi aduci aminte. În timp ce mă aflam într-o vizită de sfîrşit de săptămînă la mama, la Hanovra, cotrobăind prin nişte lucruri vechi dintr-un colţ al podului, am dat peste nişte caiete de şcoală, desene de şcolăriţă şi pînă la urmă de scrisori pe care le trimisesem înainte de sfîrşitul războiului, cînd eram adjuncta comandantei unei tabere de copii evacuaţi din oraş..."

„Mi-ai povestit asta. O tabără în partea apuseană a regiunii Harz. Pe vremea aceea aveai vîrsta pe care o are astăzi Scherbaum..."

„Ai dreptate. Abia împlinisem şaptesprezece ani. De asemenea, trebuie să admitem că atunci credinţa oarbă în Führer, popor şi patrie era generală. Şi totuşi, pînă astăzi strigătul acela isteric după grenade antitanc mă pune sub semnul întrebării. Am avut tupeul să iniţiez băieţi de paisprezece ani în mînuirea acestor instrumente ale morţii..."

„Dar grupul dumitale de luptă, dragă Irmgard, nici n-a apucat să intre în acţiune..."

„Nu-i meritul meu. Americanii ne-au luat prin surprindere..."

„Şi odată cu asta ar trebui să dai uitării povestea dumitale. Cui i-ar trece astăzi prin minte să acuze o fată care avea atunci şaptesprezece ani, cînd proaspătul nostru cancelar federal, în ciuda trecutului său, trece drept capabil..."

„Am pierdut orice drept de a emite vreo părere asupra cazului Kiesinger. De aceasta

nu mă poate absolvi nimeni. La urma urmei am denunțat conducerii districtului un țăran, un simplu țăran, numai fiindcă s-a împotrivit, și a făcut-o cu hotărîre nestrămutată, să-și pună la dispoziție ogorul pentru săparea unui șanț antitanc."

„După cum mi-ai povestit de curînd, bietul țăran a murit zece ani mai tîrziu de moarte naturală. Dacă nu reușești să scapi de ideea asta : eu te absolv."

Această absolvire mi-a dat prilejul să fac cunoștință cu mînia colegei mele Irmgard Seifert. Pînă adineauri șezuse, acum se ridicase în picioare: „Îți interzic, cu toată prietenia care ne leagă, să încerci o rezolvare atît de superficială a conflictului meu".

(Mai tîrziu, cînd supărarea nu-mi trecuse încă, am marcat cîteva puncte prin lovituri date cu privire la stările haotice care domneau în acvariul ei : „Și ce mai fac peștii dumitale petrecăreți ? Cine pe cine mănîncă la ora asta ?") În cancelaria profesorilor eram plin de amabilitate : „Întîmplarea aceea neclară și culpabilă ar trebui să-ți dea astăzi puterea să-i îndrumi cu grijă pe cei tineri, care încă nu reușesc să-și formuleze neîncrederea crescîndă".

Ea tăcu, iar eu am continuat să vorbesc în gol: „Să luăm amîndoi în considerare faptul că elevul nostru Philipp Scherbaum abia a împlinit șaptesprezece primăveri. Durerile lumii îl fac să sufere. Cea mai îndepărtată nedreptate îl lovește și pe el. Nu vede nici o

cale de ieşire. Sau numai una: vrea să dea foc cîinelui său pentru ca astfel lumea — sau măcar iubitorii de cîini din Berlin — să vadă în asta un simbol."

Iată că e iarăşi prezentă: „E absurd!"

„Fireşte. Fireşte. Cu toate acestea trebuie să învăţăm să înţelegem situaţia fără ieşire în care se află băiatul."

Ea vorbi înconjurată de ordinea obişnuită din cancelaria profesorilor: „E un lucru absurd, lipsit de orice răspundere".

„Cui îi spui asta! Şi totuşi, pînă acum n-am reuşit să-l conving pe băiat să renunţe la intenţia lui."

Arhanghelul vorbi: „Atunci trebuie să te simţi obligat a-i anunţa pe cei în drept".

„Vrei să spui că..."

„Nu vreau să spun, ci te sfătuiesc insistent."

„Poate că la conducerea şcolii?"

„Da' de unde. Ameninţă-l pe băiat cu poliţia. Pe urmă o să vedem ce se va întîmpla mai departe. În caz de nevoie, dacă dumneata eziţi, va trebui să mă hotărăsc eu s-o fac."

(Irmgard Seifert are ce are cu poliţia. Oare e cazul să spun: Acum, ca şi înainte?) La telefon, dentistul meu nu era de aceeaşi părere: „Nimeni nu face apel la păzitorii ordinii pentru orice fleac. Continuaţi discuţia cu băiatul. Discuţiile împiedică acţiunile."

Să devii astfel un complice al ordinii. Iar el tratează totul aşa cum tratează cariile:

„Trebuie să preîntîmpinăm. Nu revoluţie, ci profilaxie stomatologică. Să ne hotărîm, în sfîrşit, pentru tratamentul preventiv. Pentru combaterea sugerii degetului. Campanii împotriva respiraţiei pe gură. Exerciţii de corectare a masticaţiei distale. Prea multe fapte cu rezultate dubioase. Acţiuni pentru cucerirea Lunii cînd, deocamdată, nu există o pastă de dinţi eficace, cu proprietăţi curative. Prea mulţi oameni ai faptelor şi tăietori de noduri gordiene !"

Fapta este oare o resemnare activă ? Ceva vrea să se dezvolte şi se mişcă minimal, cînd iată că apare omul faptelor şi sparge geamurile serei.

„Prin urmare negi că aerul curat (aerul pur) este o binefacere în toate cazurile ?"

„Din această cauză a fost întrerupt un proces de evoluţie, ale cărui rezultate preliminare erau oricum promiţătoare..."

Fapta ca subterfugiu. Ceva trebuie să se întîmple. Făptaşul, o noţiune juridică. Ce înseamnă a trece la fapte, a traduce ceva în fapt ? (Cînd dentistul meu vrea să împiedice fapte cu ajutorul discuţiilor, ajunge la concluzia : Discuţia nu este fapta.) Îmi amintesc cum a calificat dintr-o singură privire piatra mea de pe dinţi : „Nu arată deloc bine. Trebuie îndepărtată în mod radical." Dar dacă aş compara capitalismul cu piatra de pe dinţi care trebuie înlăturată ?

Şi totuşi. Intervenţia la care a fost supusă progenia mea, pe care dentistul o numea autentică deoarece era înnăscută, n-a constituit

și ea o faptă ? El va spune : Cunoaștere plus pricepere în profesie, pe cînd extracția precipitată a dinților, această obsesie de a crea un gol care să nu mai doară, este o faptă fără cunoaștere : prostia trece la faptă.

Așadar hărnicie, îndoială, înțelepciune, silință de a mai învăța, ezitare, luare repetată de la capăt, ameliorări abia vizibile, rezultate greșite dinainte calculate, evoluție pas cu pas : procesiunea salturilor ; pe cînd omul faptei trece cu o săritură grațioasă peste procesele lente, aruncă deoparte cunoașterea care-l frînează, e ușuratic și trîndav : trîndăvia ca trambulină a faptei.

Sau poate că și teama. Evoluția, așa se pare (așa este), nu mai poate fi citită pe ecran. Nici un ac indicator nu se mai mișcă și nu mai anunță micul progres de fiecare zi. Nemișcarea și mersul în gol respiră renumita liniște de mormînt, în care colega mea Irmgard Seifert își lansează acel „Măcar dacă s-ar întîmpla ceva..." al ei. Liniște în timp ce cifra indicînd pierderile urcă mereu. O încremenire rezultat al spaimei înăbușite, pe care Scherbaum vrea s-o alunge cu fapta lui : Teama împinge la faptă.

Dentistul meu rîse în receptor : „Copiii fluieră cînd trec printr-o pădure. Chiar și făurirea lumii, ca simplă serie de fapte luate în succesiunea lor, este o faptă determinată de teamă, deghizată apoi în Creațiune. Un exemplu prost ca acesta se perpetuează. Făptașii se dau drept creatori. Ar fi trebuit să i se atragă dinainte atenția bătrînului domn care

sălăşluieşte acolo sus. Cunoaşteţi teza mea: Discuţiile împiedică acţiunile."

Răgazul ca sumă a experienţei de viaţă, ne recomandă Seneca ajuns la bătrîneţe, cel care îi scria lui Nero cuvîntările şi lăsase cuvîntul pradă faptei. (Sfaturi, pe care mi le-a dat.) Să fixez ca temă pentru o compunere: Ce sînt faptele? Sau să-l transform pe Scherbaum într-un Lucilius, ca să se piardă în discuţii? Unui stomatolog practician, care îndepărtează piatra de pe dinţi, aşadar răul, şi-şi permite intervenţie după intervenţie, îi convine să vorbească. Cei ce făptuiesc recomandă răgazul.

Stăteau în grupuri, pe care Scherbaum le schimba trecînd în grabă de la unul la altul. Gerul uscat ţinea de la începutul anului. Grupurile stăteau înghesuite. („Brrr" e cuvîntul lor, învăţat de la Donald Răţoiul, pentru a desemna gerul; moda asta de a vorbi prescurtat: ciau, mag, teve...) Vero Lewand aprinse o ţigară care trecu din mînă în mînă. („Ei şi?") Printre grupuri vrăbiile, şi ele în grupuri.

Cînd i-am aţinut lui Scherbaum calea în curtea şcolii, aţinut în adevăratul înţeles al cuvîntului, căci i-am tăiat drumul cînd voia să treacă de la un grup la cel următor, i-am spus în mod premeditat: „Îmi pare rău, Philipp. Dacă nu vrei să renunţi la proiectul dumitale, voi fi nevoit să sesizez pe cei în drept, şi anume poliţia. Cred că ştii ce poate să însemne asta."

Scherbaum rîse cum numai Scherbaum poate să rîdă: nici măcar jignitor, mai degrabă cu un fel de orgoliu binevoitor, apoi cu o nuanță grijulie în voce, de parcă ar încerca încă o dată să mă cruțe: „Sînt sigur că nu vă veți coborî pînă acolo. Aveți o stimă prea mare față de dumneavoastră ca să faceți una ca asta."

„Cu toate astea mă gîndesc foarte serios cum ar trebui formulată o asemenea sesizare, dacă va fi cazul..."

„Nici n-ați putea suporta asta, drumul pînă la circumscripția de poliție și celelalte..."

„Te previn, Philipp..."

„Și nu se potrivește deloc cu felul cum vă pieptănați."

(Ea lăsă grupului restul țigării, se apropie în ciorapi-pantalon verde-metalic. Am început să înșir fără noimă: absurditatea, orgoliul, pericolul, bestialitatea, prostia. Însăilam vorbe ca: pe de o parte, tocmai fiindcă, de necrezut, neputincios, ireal. Pentru Scherbaum nici un cuvînt nu era de ajuns. „Știu", zise. „Sînteți obligat să vorbiți astfel, în calitate de profesor. „Iar Vero Lewand zise, după ce eu am vorbit de false aplauze și de o scurtcircuitare nebunească:" „Ei și?"

„Doamna profesoară Seifert ar vorbi întocmai ca și mine dacă ar ști ce ai de gînd să faci."

„Aha. Arhanghelul a și aflat."

Înainte de a putea să atenuez puțin, Vero Lewand se și înfipse: „Aia. Aia n-are voie să

spună nimic. Tot timpul vorbeşte de rezistență şi de datoria de a rezista."

Începu s-o imite pe Irmgard Seifert, dar nu reproducînd felul ei de a-şi modula vocea, ci stilul emfatic în care se exprima: „În cele mai întunecate ceasuri ale poporului nostru s-au ivit mereu şi mereu bărbați, care s-au ridicat şi au trecut la fapte. Ei au valoare de simbol. Ei şi-au aşezat pieptul în calea nedreptății!" Pocnindu-şi degetele, Vero Lewand îmi făcu semn: Acum e iar rîndul dumneavoastră.

Cu ajutorul unor punți de legătură de genul: „Desigur că acum veți crede că..." sau „Acum ați putea spune că..." am clădit un dialog de lungă respirație avînd consistența unui castel de cărți de joc, pe care Scherbaum îl dărîmă, nerăbdător, dintr-o dată: „De ce nu spuneți: Fă-o? De ce nu spuneți: Ai dreptate? De ce nu-mi dați curaj? Fiindcă e nevoie de curaj pentru asta. De ce nu mă ajutați?"

(Pauza care a urmat nu era uşor de suportat. Cu neputință să te refugiezi în spatele unei împletituri de fraze. Iar acum, dă-i drumul, haide dă-i drumul!) „Scherbaum, ultimul meu cuvînt. Îmi voi procura de la azilul de animale găsite Lankwitz un cîine, îl voi ține pînă se va obişnui cu mine, pe urmă îl voi stropi cu benzină şi-i voi da foc exact în locul pe care mi-l vei indica dumneata. Voi lua cu mine şi pancarta dumitale. Iar presa şi televiziunea vor fi de față. Vom redacta împreună un manifest care să informeze cu

competenţă asupra efectelor napalmului. După ce voi fi arestat, sau poate chiar omorît, vei putea să împarţi foile pe Kudamm împreună cu prietena dumitale. De acord ?“

Curtea şcolii se golea. Vrăbiile începură să se apropie. Limba mea pipăia cele două corpuri străine : punţi din degudent, un procedeu special. Vero Lewand respira cu gura deschisă. Iar Scherbaum privea printre castanii desfrunziţi din curtea şcolii. (Aşa stăteam şi eu odată, priveam, dar nu găseam puncte de sprijin în aer, le plasam pe nisip : Störtebeker elaborează iarăşi schiţe. Are un plan. Are un plan...) Ultimul sunet al clopoţelului. Deasupra avionul Panam spre Tempelhof.

„De acord, Philipp, de acord ?“

„Fii atent, Flip. Doar sîntem puşi în gardă împotriva intelectualilor împestriţaţi cu toate culorile.“

„Tu nu te băga. — Treaba asta se cere gîndită.“

„Ba nu, acum, Philipp, de acord ?“

„Fără Max nu pot să iau asemenea hotărîre.“

Se întoarseră amîndoi şi plecară lăsîndu-mă singur. Mîna mea căuta în buzunar arantil : modesta certitudine.

„Înţeleg, înţeleg !“ spunea dentistul meu. Vreţi să cîştigaţi timp. Să vă faceţi rost de un cîine. Să-l deprindeţi cu iubitul său stăpîn. Între timp, planul lui Scherbaum se perimează. Poate că pînă atunci se întîmplă ceva. Există în permanenţă speranţa că se

va ajunge la un armistițiu. Sau papa dăruiește lumii o nouă enciclică pentru pace. Bursa reacționează cu nervozitate. Ambasadori extraordinari se întîlnesc pe teren neutru. Nu-i rea tactica dumneavoastră, nu-i deloc rea."

„În nici un caz nu pot admite ca băiatul să se expună unui eventual linșaj."

El nu putea fi convins : „Tocmai asta spun și eu : nu-i lipsită de șanse, manevra dumneavoastră tactică" — și iată că am început să cred și eu, preț de o jumătate de frază, în încercarea mea de a salva un elev. (Și totuși, în timp ce mă bărbieream în fața oglinzii, eram hotărît s-o fac, s-o fac...) Dentistul ar trebui să mă cunoască. Îmi analizase piatra de pe dinți după ce o scosese : „Încercați să găsiți la Lankwitz o cățea gravidă. Astfel veți oferi elevului dumneavoastră prilejul să vă absolve de promisiunea pe care i-ați făcut-o. Fiindcă n-o să vă ceară niciodată să dați foc unui animal care urmează să fete."

„Propunerile dumitale cinice trădează o origine medicală."

„Da' de unde. Nu fac decît să duc mai departe, cu consecvență, gîndurile dumneavoastră. Oricum, sînt convins că amîndoi așteptăm cu nerăbdare ce hotărîre comună vor lua băiatul și basetul."

Și dacă acum va spune da ? Dacă totul cade asupra mea ? *Dacă între încercarea mea de* a-l induce în eroare și îndeplinirea datoriei el va spune pur și simplu „Da" ? — Înseamnă

că nu mai trebuie să iau hotărîri. (Nici personale.) Pot să așez cheia de boltă : Profesor secundar din Berlinul apusean, 40 de ani, protestează împotriva războiului din Vietnam dînd foc în public unui cîine șpiț... Dar nu pe Kudamm. Prefer să mă întorc la ideea cu Bundestagul. E mai serios, dacă judecăm din punctul de vedere al eficacității protestului. Planul ar trebui studiat din vreme. Cu declarații făcute presei și transmise de toate agențiile. Înainte de dezbaterile legate de o interpelare importantă. În prealabil aș putea să-i scriu fostei mele logodnice : „Dragă Linde, vino, te rog, la Bonn, în fața clădirii Bundestagului, intrarea principală. Și ia, te rog, copiii cu tine. Și pe soțul tău, dacă nu se poate altfel. Vreau să-ți arăt ceva, ba nu, să-ți dovedesc, ca să înțelegi și tu, în sfîrșit, că nu sînt cățelușul drăgălaș și smiorcăit din care voiai neapărat să faci un profesor titular, ci mai degrabă un bărbat, adică un om de acțiune. Vino, Linde, vino ! Ofer lumii un simbol..."

Orele mele de curs au avut de cîștigat de pe urma relației încordate profesor-elev. Am încercat, sprijinindu-mă tot timpul pe fapte reale, să-i fac cunoștință lui Scherbaum cu haosul istoriei. (În afară de el și de Vero Lewand, clasa aproape că nici nu contează : se strecoară și promovează de bine de rău și satisfac exigențe medii.) Am pus un accent deosebit pe demascarea absurdității unor acțiuni pornite cu intenții raționale. Deși planul prevedea altă lecție, ne-am ocupat de Revo-

luţia franceză şi urmările ei. Am început cu legătura logică dintre cauze. (Ideile iluminismului: Montesquieu, Rousseau. Critica adusă de fiziocraţi sistemului economic mercantilist şi societăţii bazate pe ierarhia de clasă.) Pînă la epuizare i-am atras atenţia lui Scherbaum asupra controverselor dintre reprezentanţii democraţiei liberale şi ai celei totale. (Digresiuni în legătură cu antagonismele de mai tîrziu dintre democraţia parlamentară — formală — şi sistemul consiliilor.) Am vorbit despre justificarea morală a terorii. Vreme de un ceas am analizat în amănunt sloganul atemporal „Pace bordeielor, război palatelor!“ În sfîrşit, bazat pe documente am arătat cum — şi anume cu nestăvilită aviditate — revoluţia îşi devorează copiii. (Danton al lui Büchner ca mărturie a absurdităţii.) Şi cum toate au sfîrşit în reformism. Cu răbdare, se putea obţine acelaşi lucru la un preţ mai mic. Astfel a devenit posibil Napoleon. Revoluţia ca reproducţie. Mici digresiuni: Cromwell-Stalin. Absurdităţi inevitabile: revoluţia creează restauraţia, care urmează să fie înlăturată prin revoluţie. De asemenea, repercusiuni în afara Franţei: Forster la Mainz[1]. (Cum atmosfera din jurul lui devine irespirabilă. Cum eşuează. Cum Parisul îl adoptă şi apoi îl expectorează.)

[1] Georg Forster (1754—1794) scriitor, l-a însoţit pe James Cook în a doua călătorie a acestuia în jurul lumii; entuziasmat de ideile Revoluţiei franceze, a fondat la Mainz un „club revoluţionar“, fiind nevoit apoi să fugă la Paris, unde a murit scurtă vreme după aceea.

Iar cînd am vorbit de exemplul Elveţiei, am arătat cum se dezice Pestalozzi de revoluţie din pricină că aceasta se împotmoleşte în tot felul de reforme mai mari sau mai mici, cînd el dorea marea transformare, noua împlinire a omului. (În acest sens şi Marcuse. Refugierea în doctrina mîntuirii : existenţă paşnică.) Cu prudenţă l-am citat pe Seneca, înainte de a-l cita pe Pestalozzi în curs de a se resemna : „Cîndva, oameni mai buni vor chema oameni mai buni în fruntea lor..."

Mai înainte mi-am făcut note mentale asupra dubiilor mele : S-ar putea ca Scherbaum să rîdă dacă mă refer cu prudenţă la Seneca şi pe larg la Pestalozzi. N-are decît să rîdă. Şi rîsul împiedică faptele.

Dar el a rămas atent şi, ca totdeauna, sceptic. Fără să facă gropiţe de rîs.

Un cimitir de cîini mărgineşte drumul de acces spre azilul de animale Lankwitz. Pietre de mormînt (măsura pentru copii) povestesc despre Putzi, Rolf, Harras, Bianka. Femei în vîrstă vin mereu şi aranjează iedera. Ici şi colo sînt fotografii incrustate în marmură. Inscripţii vorbesc de credinţă, de neuitată credinţă.

Înainte de începerea orelor de curs, Scherbaum mă aştepta la staţia de autobuz : „Ne-am gîndit. Nu merge."

„Pot să aflu motivul, sau motivele ?"

„Propunerea dumneavoastră era cît pe ce să ne facă slabi."

„O slăbiciune justificată..."

„Recunosc: Bineînțeles că ne e teamă..."

„Lasă-mă pe mine s-o fac, Scherbaum. Chiar dacă acuma sună cam emfatic: Mie nu mi-e teamă."

„Exact. Și de aceea nu merge."

„Sofisticărie..."

„Asta trebuie s-o facă numai cineva căruia îi e teamă."

„Înainte mi-era și mie teamă..."

„Căci un lucru a devenit limpede pentru mine: ceea ce faci fără teamă, nu contează. Dumneavoastră vreți s-o faceți numai ca să n-o fac eu. Nu credeți în asta. Sînteți un adult și vreți, ca totdeauna, să evitați ceva și mai rău."

(Iată-mă cum stau aici: profesorul titular Eberhard Starusch, care nu se teme și vrea să evite ceea ce e și mai rău, cu mica mea durere oblojită cu arantil. Asta ar fi trebuit să spun: că de durerea de dinți, oricum, mi-e teamă. — Și cînd dentistul se pregătește pentru anestezia locală: frica de micile și neplăcutele înțepături...)

„Prin urmare, ca adult mi-am pierdut, după părerea dumitale, puritatea și în consecință și teama. Rezultă de aici că, impur fiind, nu pot aduce un sacrificiu."

Scherbaum căută puncte de sprijin în aer și iată că le găsi într-adevăr: „Toată chestia asta n-are nimic de-a face cu puritatea și cu sacrificiul. Uneori vorbiți ca Arharghelul, adică foarte bombastic. Sacrificiul, să nu uităm, este ceva simbolic. Ceea ce vrem noi să facem

are un scop. Dar reuşeşte numai dacă ţi-e teamă."

Cuvintele contau mult: „Scherbaum, cînd cuiva îi e teamă să facă ceva, dar o face totuşi, deoarece prin asta urmăreşte un scop politic sau să zicem că un scop umanitar, atunci el face un sacrificiu, se jertfeşte".

„Bine, fie şi aşa. În orice caz, treaba asta trebuie să fie o treabă foarte curată."

Aşa cum Vero Lewand m-a oprit pe sală — „Dacă nu veţi înceta să sădiţi nesiguranţa în sufletul lui Flip cu manevrele dumneavoastră necurate..." — tot aşa m-a apostrofat şi Irmgard Seifert în timpul pauzei mari: „Eberhard, nu-mi place felul dumitale de a propune pentru rezolvarea problemelor mele soluţii superficiale. Dacă există o soluţie pentru mine, apoi trebuie să fie foarte curată. Mă înţelegi ?!"

Dentistul mă consolă cu argumente ştiinţifice de contestare a purităţii, argumente care îmi erau cunoscute. Venisem la el: „Pentru control". — Zîmbi atoateştiutor şi mă enervă cu pluralul său colegial cînd îmi spuse „Noi doi, cei impuri" şi cînd se referi la punţile mele din degudent de la maxilarul inferior: „Nici măcar aurul acesta platinat, menit să vă ajute la o articulaţie mai normală, nu este, într-un sens mai elevat, pur, fiindcă acest aliaj special este un patent al întreprinderii Degussa, care întreţine legături comerciale destul de suspecte cu Africa de Sud. Oriunde te-ai întoarce, dai peste ceva putred. Dar e

un lucru uimitor că însuşi elevul dumneavoastră, pe care-l socoteam ca fiind înzestrat cu simţul realităţii, în ciuda exaltării inerente tinereţii, pune asemenea condiţii absolute."

Înainte de a-mi controla punţile din degudent, de a supune unei pensulaţii gingiile mele încă inflamate, de a unge cu o alifie izolatoare arsura de pe buza de jos, care încetul cu încetul se cicatriza, am căzut de acord: „Se ridică acum o generaţie nouă care, în pofida concepţiilor realiste pe care le afişează, este în căutarea unui nou mit. Atenție atenție !"

(Ea vine în întîmpinarea intențiilor mele. Enumeră pe degete ceea ce am de gînd să fac: astăzi e vorba de intenţia aceea.) Aproape de miezul nopţii stătea lîngă mine, la barul cîrciumii din colţul străzii şi spunea: „M-am gîndit că nu puteţi fi decît la Reimann sau aici".

Mi-a îngăduit s-o tratez cu un pahar de coca şi o secărică. (Nu trebuie să-i dau impresia unui interogatoriu. Totul să decurgă firesc, de la sine. Metodă veche, ţărănească: Cine vrea să cumpere un porc, trebuie să vorbească de starea vremii.) „Odinioară, înainte de a avea plăcerea să intru în rîndurile corpului didactic, am lucrat în industria de ciment. Iar cimentarii, aşa li se spune muncitorilor din ramura cimentului, beau încă la gustarea de dimineaţă unul sau două păhărele de secărică, ce-i drept fără să-şi spele apoi gîtlejul cu coca. În schimb o făceau cu

mai multe sticle de bere Nette. Nette este un pîrîu din regiunea Voreifel. Şerpuieşte pitoresc prin cea mai mare regiune cu exploatări de piatră ponce din Germania. Piatra ponce face sete. Bineînţeles că *nu ştiu dacă* te interesează piatra ponce. Oricum, din punct de vedere geologic, piatra ponce aparţine de tufurile trahitice din regiunea Laach. Cu erupţia acestor tufuri, activitatea vulcanică din regiunea lacului Laach a luat sfîrşit..."

„De ce nu-l lăsaţi în pace pe Flip ?"

(Iat-o aici, lîngă mine, fără să-i pese cîtuşi de puţin de piatra ponce.) „După cîte ştiu, domnişoară Lewand, afirmi că eşti marxistă. De aceea nu pot pricepe de ce te interesează atît de puţin condiţiile muncitorilor din industria prelucrătoare de piatră ponce. Şi eu pretind că sînt marxist..."

„Dumneavoastră sînteţi un liberal. Iar despre liberali se spune: «Se declară, ce-i drept, pentru marxism, dar nu sînt dispuşi să-l pună în practică». Nu se pot hotărî."

„E adevărat. Sînt un marxist liberal care nu se poate hotărî."

„Sînteţi marxist numai în vorbe, dar acţionaţi în spiritul liberalismului. De aceea încercaţi să-l îmbrobodiţi pe Flip. Dar n-o să vă reuşească."

(Să tragem la sorţi cu două paie? Dealtfel, poate fi destul de drăguţă în paltonaşul ei cu glugă...)

„Chelner, o blondă !"

„Mie una mică."

„Dragă Veronika. Este implicit şi în inte-

resul dumitale dacă îi atrag lui Philipp atenția asupra urmărilor unui sacrificiu atît de absurd."

(Această insistență nazală.) Vero Lewand vorbi încet — aş spune că într-un fel interiorizat — către rafturile cu sticle aliniate dincolo de tejgheaua barului: „În «Iu Gung mută munții din loc» Mao Tze-dun spune: «Să fii ferm hotărît, să nu te dai în lături de la sacrificii și să birui toate greutățile, pentru a obține victoria.» — Asta este. Acum plec. Puteți să interpretați mereu, orice, de schimbat însă, nu puteți schimba nimic. Ne aflăm în pragul celei de a treia revoluții. Numai cîțiva reacționari n-au înțeles încă acest lucru."

Pe cînd pleca, mi s-a adus și halba mea blondă. Mi-ar fi plăcut să-i vorbesc despre tinerețea mea de om pățit care știe multe. Despre șovăială și despre aversiunea de a așeza cuvinte pe baricade. (După cum vorbulița asta Sacrificiu îmi constipă urechea: După luni de lupte pline de sacrificii, Armata a șasea a trebuit... Un mic sacrificiu pentru Ajutorul de iarnă... Sacrificare sacrificare...) Vai, cum se întunecă pînă și strălucirea aurului.

Oricum, propunerea mea a tulburat noțiunea de sacrificiu a lui Scherbaum, legată de puritate și totuși de un scop final: a sunat la ușa mea, n-a vrut să intre, îl ținea pe Max în lesă și mi-a spus: „Chestia cu cîinele de la azilul de animale ne surîde. Nu trebuie neapărat să fie Max. Plec la Lankwitz și-mi

cumpăr, dacă au, un şpiţ alb. Ştiţi cumva cît ar putea să ceară pentru un şpiţ fără pedigriu ?"

Voia să împrumute bani de la mine, şi mi-a spus — „Către sfîrşitul lunii sînt întotdeauna cam strîmtorat" — totuşi s-a împotrivit să intre în casă cînd l-am rugat să-mi acorde un scurt răgaz de gîndire: „Prepar la repezeală un ceai, Philipp, şi pe urmă vom discuta în mod realist cazul".

„Vero mă aşteaptă jos. Puteţi să-mi daţi banii şi mîine."

„Ceri cam mult de la mine, vrei să-ţi împrumut bani, ca să-ţi poţi cumpăra un şpiţ, să-l stropeşti cu benzină şi să-i dai foc în public, şi cu toate acestea nu-mi îngădui să-mi formez cît de cît o idee despre gîndurile dumitale, care sînt, după cum trebuie să-ţi mărturisesc, foarte nestatornice. Asta nu e cinstit..."

„Ei, dacă nu vreţi..."

„Abia ieri totul trebuia să fie «foarte curat», şi iată că astăzi ai şi ajuns la un compromis putred, prin faptul că vrei să obţii bani de la un adult, care nu crede în asta şi căruia nici măcar nu-i este teamă. De ce îţi mistifici sacrificiile ?"

„N-ar trebui să întrebaţi, ci să ajutaţi."

„Bine. Ţi-e teamă pentru Max. O teamă lesne de înţeles. Iar acum trebuie ca eu şi un şpiţ oarecare de la azilul de animale Lankwitz, poate chiar o căţea care aşteaptă să fete, să plătim laşitatea dumitale care, dă-mi

voie să ţi-o spun, e de-a dreptul lamentabilă."

„Chestia cu Lankwitz a fost ideea dumneavoastră."

„Pentru care răspund pe deplin, în interesul dumitale."

„Dar probabil că şi dumneavoastră aţi fi cumpărat un şpiţ."

„Nu pentru a ţi-l salva pe Max. E vorba de dumneata, Scherbaum, de dumneata! În schimb, planul dumitale, este exploatare, imperialism autentic. Să-ţi cruţi cîinele propriu şi să ucizi o vietate oarecare. Nu-mi place treaba asta calculată."

„Nici mie. Probabil că aveţi dreptate."

Scherbaum m-a lăsat în pragul uşii deschise, a trecut pe lîngă ascensor fără să se oprească şi a alergat, ba nu, s-a refugiat pe scări în jos cu Max al lui. — Mi-am pregătit un ceai, am băut două înghiţituri, după care l-am lăsat să se răcească.

(Sînt mulţumit cu mine. Oare sînt mulţumit cu mine? Cîteva mici avantaje obţinute după-amiază, care odată cu înserarea încep să se fărîmiţeze.)

„Ar fi trebuit să-i împrumuţi băiatului banii", spuse dentistul meu. „Toate aceste situaţii care să-l facă să piardă timp: călătoria la Lankwitz. Alegerea şi cumpărarea cîinelui. Cumpărarea unei lese. Prezenţa şpiţului alb în locuinţa părinţilor. Lămuriri date mamei, care la rîndul ei să-l lămurească pe tată — sau invers. Pe urmă, să luăm în con-

siderare cazul favorabil : începutul prieteniei între baset și șpiț. Joacă hazlie, înhățarea din zbor și ridicatul pe picioarele dinapoi pentru a face frumos. Poate că elevul dumneavoastră are o soră mai mică..." — „Nu are. Nu are." — „Doar o presupunere. Și copilul se atașează de șpiț, și cere, cu consimțămîntul părinților, să-i fie dăruit ei. Toate aceste urmări imprevizibile ar fi încurcat de mai multe ori și în proporții crescînde planul elevului dumneavoastră." — „Speculații, doctore. Simple speculații." — „Dar asta nu e tot : noua situație v-ar fi permis să mizați pe baset împotriva șpițului. De pildă cu întrebări-capcană : «De ce să nu dăm foc ambilor cîini ?» — Sau : «Să permitem cîinilor să tragă la sorți scoțînd cu botul un bilețel ?» — Sau : «Nu este oare nedrept să decizi astfel, în mod despotic, asupra vieții și morții unuia sau celuilalt dintre cîini ?» — O socoteală simplă, stimate domn : doi cîini fac mai mult decît unul. Totul devine mai complicat și în consecință mai aproape de rațiunea practică..."

Convorbirea noastră telefonică mai atinse în treacăt chestiuni de dentistică, marginal comentarii privitoare la politica zilei („Acest Lübke[1] e într-adevăr greu de suportat...") și ajunse în cele din urmă la obișnuitul schimb de citate.

[1] Heinrich Lübke (n. 1894), om politic german ; a fost președintele Republicii Federale Germania între 1959 și 1969.

El : „Dealtfel, Seneca ne spune în legătură cu etica : «Societatea noastră umană este asemenea unei bolte în arc care s-ar prăbuşi dacă fiecare piatră în parte n-ar...»“

Eu : „Motivul acesta al boltei este reluat mai tîrziu de Kleist într-o scrisoare către sora lui...“

El : „Şi mai departe. Ascultaţi : «Importantă este numai onestitatea etică a vieţii, nu durata ei. Dar adesea ea constă tocmai în a nu trăi prea mult !»“

Eu : „Dacă Scherbaum aude asta, devine adept al stoicismului : Moşneagul ăsta al dumneavoastră, Seneca, s-ar putea să aibă dreptate. Mîine îi dau foc lui Max. Şaptesprezece ani sînt mai mult decît suficient.“

Dentistul meu rîse. Şi atunci am adoptat şi eu rîsul. (Doi oameni rîzînd pe acelaşi fir.) El fusese cel care începuse şi tot el începu să cedeze : „Fireşte că aveţi dreptate. Obsesia moralităţii în vechea Romă reduce speranţele vieţii. — Dar în ceea ce îl priveşte pe băiat : Ar fi trebuit să-i împrumutaţi banii.“

(Chiar şi acum, la Reimann, cînd duc berea la gură, punţile lui din degudent se fac auzite : Nimic fierbinte ! Nimic rece ! Corpurile străine sînt bune conducătoare... Sfaturile lui sînt prea înţelepte ca să poată fi urmate înainte de a se produce prima neplăcere. Vă sfătuiesc... — Mai bine nu mă sfătui, doctore. — Oare sfaturile mai au vreo influenţă asupra dumneavoastră ? — Ce pot să fac, doctore ?)

A doua zi — aveam o oră liberă — l-am chemat pe Scherbaum de la ora de muzică pe care Irmgard Seifert o ţine cu clasa mea, a 12-a A. El şi-a luat mutrişoara lui de puşti binecrescut.

„M-am gîndit bine, Philipp. Îţi ţin la dispoziţie banii. I-am chemat la telefon pe cei de la Lankwitz. Un şpiţ fără pedigriu costă între şaptezeci şi optzeci de mărci."

„A fost numai o slăbiciune de moment, ieri, pentru care vă rog foarte insistent să mă scuzaţi. Sau Max sau deloc..."

„Dar oferta mea nu te obligă în nici un fel..."

„Altfel aş putea lua şi un cîine de pluş. Sau mai mulţi. Vero Lewand are o colecţie întreagă. Dealtminteri, ideea nu e chiar atît de rea. De curiozitate am s-o întreb dacă vrea să se despartă de grădina ei zoologică. Ar fi bine să înceapă aşa, cu totul inofensiv, ca burtăverzimea să-şi zică : Ei da, cîini de pluş. Copilării. Unul dintre acele hapeninguri stupide. Şi pe urmă îl sacrific pe Max — şi o să le iasă cozonacul pe nas."

Apoi îmi oferi o reprezentaţie. Ideea cîinilor de pluş îl captiva. Mimă animale-jucării, scoase sunete în felul lui Donald Răţoiul (Poc Buf Smac) şi imită chiar şi vomarea cozonacului : „Ah Hîc Cîh". Ar fi trebuit să-i întorc spatele şi să plec. Dar cu o frază de încheiere elegiacă — „Păcat, Philipp, voiam să te ajut" — i-am oferit prilejul să-mi întoarcă el spatele şi să plece : „Ştiu că aveţi intenţii bune faţă de mine".

Elevul meu plecă înapoi la ora de muzică. De pe sală am auzit clasa cîntînd ceva de Orff [1].

E înzestrat. (Toți îi vor binele.) Are darul de a pricepe ușor. — (Pricepe prea ușor.) Nu participă decît dacă-l amuză. (Excelenta sa lucrare despre simbolul în publicitate: „Steaua Mercedes ca podoabă a pomului de Crăciun".) E la fel de înalt ca mine, dar are să mai crească. (Störtebeker era ceva mai scund.) Cînd rîde, face gropițe. Amîndoi părinții lui trăiesc. Tatăl lui are un post de conducere la Firma Schering. Pe mama lui o cunosc de la ședințele cu părinții: arată bine la cei patruzeci și cinci de ani ai ei și crede că Philipp e „încă foarte copilăros". Are doi frați mai în vîrstă care studiază în Germania apuseană. (Unul dintre ei la Aachen: construcția de mașini.) În ciuda unor rezultate care depășesc cu mult media, obținute la materiile mele de predare și pe tărîmul muzelor (cîntă la ghitară), va promova și de data aceasta cu mare greutate. Prietenia lui cu Vero Lewand n-a reușit să facă din el un radical. (E drept că revendică — absolut rezonabil — desființarea învățămîntului religios și introducerea filosofiei și sociologiei ca materii de predare demne de toată prețuirea.) Predilecția lui pentru satiră îl împinge adesea la poante hiperbolice. Într-una

[1] Carl Orff (n. 1895) compozitor și dirijor german.

dintre compuneri scria: Binețeles că tatăl meu n-a fost nazist. Tatăl meu a fost numai supraveghetor de adăpost antiaerian. Bineînțeles că un supraveghetor de adăpost antiaerian nu este un antifascist. Un supraveghetor de adăpost antiaerian este un nimic. Sînt fiul unui supraveghetor de adăpost antiaerian, prin urmare sînt fiul unui nimic. Acum tatăl meu este democrat, așa cum înainte era supraveghetor de adăpost antiaerian. Procedează totodată cum se cuvine. Chiar dacă uneori declară: „Generația mea a procedat adesea greșit", o face totdeauna cînd se cuvine. Nu ne certăm niciodată. Uneori spune: „Ai să dobîndești și tu propria ta experiență". Și asta se cuvine s-o spună, fiindcă este de prevăzut că voi dobîndi o experiență proprie. Și anume, în calitate de nimic sau de supraveghetor de adăpost antiaerian, ceea ce, după cum am dovedit, este același lucru. („Cu ce vă ocupați actualmente?" — „Dobîndesc experiență.") Mama spune adesea: „Ai un tată cu vederi largi". Uneori susține: „Ai un tată cu vederi prea largi". Atunci nimicul meu cu vederi largi zice: „Lasă băiatul în pace, Elisabeth. Cine știe ce ne mai așteaptă." Și asta se cuvine s-o spună. Îl iubesc pe tatăl meu. Ce frumos și trist știe să privească pe fereastră. Pe urmă spune: „Voi o duceți bine. Într-o lume aproape pașnică. Să sperăm că lucrurile vor rămîne așa. Tinerețea noastră s-a desfășurat altfel, cu totul altfel." Îl iubesc într-adevăr pe tatăl meu. (Și pe mine mă iubesc.) Se spune că, în calitate de suprave-

ghetor de adăpost antiaerian, a salvat oameni de la moarte. Asta e frumos și bine. Oare voi fi un bun supraveghetor de adăpost antiaerian ? La vară, cînd ne vom duce să ne scăldăm în Wansee..."

Era destul de greu să dai o notă acestei compuneri. (Cu o indicație în care relevam caracterul exagerat de literaturizant, am încercat să înlocuiesc clasificarea.) Da, e într-adevăr înzestrat.

Și Irmgard Seifert îl socotește pe Scherbaum un elev înzestrat. („Băiatul are vocația muzelor...") Dar înainte de a putea folosi prilejul ca să vorbesc cu ea despre Scherbaum, s-a lansat din nou (și cu aceleași modulații pătrunse de suferință) într-o discuție nesfîrșită despre scrisorile acelea vechi, a căror descoperire și considerare le redescoperea și reconsidera mereu și mereu. De data aceasta, un pasaj „În sfîrșit, sînt gata de sacrificiu !" i se păruse deosebit de semnificativ, fiindcă expresia „în sfîrșit" era în măsură să demonstreze că înainte probabil că nu fusese pregătită pentru sacrificiu, că șovăise. Am încercat s-o conving să dea importanța cuvenită șovăielii : „Ea anulează hotărîrea ulterioară, sau cel puțin o pune sub semnul întrebării".

Discuția avea loc la Paulsborn, între castelul de vînătoare și hanul din pădure. Mă luase de acasă cu Volkswagenul ei, la o plimbare în jurul lacului Grunewald. Am parcat mașina lîngă Roseneck și am plecat să dăm

o raită. Nimic neobişnuit, fiindcă pe vremea cînd eram profesor suplinitor aveam obiceiul ca, înainte de începutul anului şcolar, să înconjurăm o dată lacul Grunewald. Făceam conversaţie cum numai o profesoară titulară şi un profesor suplinitor de aceeaşi vîrstă pot face : de la seriozitate la bună dispoziţie, dar păstrînd distanţa cuvenită, nu fără digresiuni într-o voioşie ştrengărească uşor forţată, care ameninţa adesea să se transforme în contrarul ei, într-o jenă glacială. (Mă simţeam obligat, din pricina naturii cît şi a faptului că eram doar noi doi singuri, să nu exclud posibilitatea lărgirii colegialităţii noastre prieteneşti pînă la o legătură afectivă oricum imaginabilă la oameni ce se apropie de patruzeci de ani ; situaţia de jenă care începea să se ivească nu putea fi contracarată decît printr-un umor forţat.) La început, în raitele noastre în jurul lacului păstram distanţa fără să fie necesar să depunem eforturi deosebite ; după ce Irmgard Seifert făcuse celebra descoperire în podul casei materne — care îi tulburase viaţa şi începuse iarăşi să fumeze — plimbările „roată-n jurul lacului" deveniseră apăsătoare în relaţiile dintre noi. În ceea ce mă priveşte, am început (din capriciu şi pe jumătate din dorinţă) să caut şi să provoc situaţii care măcar să creeze posibilitatea contactului intim. Nici ea nu se împotrivi acestei atitudini. Ne vizitam reciproc fără a ne anunţa în prealabil. În toiul unei discuţii ne sărutam pe neaşteptate, pentru ca după sărut să reluăm în grabă discu-

ția pe același ton neutru de mai înainte. Ironizam „poftele trupești de mic animal“ care ne cuprindeau și ne băteam joc de neputința noastră : „E alarmă falsă, Eberhard. Mai bine să ne scutim de tristețea pe care am și început s-o simțim.“

Astfel, ironici și batjocoritori, chiar agresivi din pricina orei foarte matinale, ne-am început plimbarea după cum stabilisem cu o seară înainte. Iarăși o vizitasem fără o înțelegere prealabilă. Se făcuse tîrziu și nu se mai sfîrșea.

„Ai ajuns cu bine acasă ?“

„Mi-am îngăduit încă două pahare cu bere și am încercat o combinație nouă : coca și secărică ordinară.“

„Ce nesocotință. Nu te cunosc cîtuși de puțin sub acest aspect. În orice caz, relațiile noastre se desfășoară sub semnul unei cumpătări înverșunate.“

„Poate că ne temem să nu stricăm prin fapte echilibrul acestei situații deschise.“

„Prostii ! Nu sîntem prezenți decît cu uneltele vorbirii și cu o cuantă de simpatie infimă și neutilizată. Dumneata te tîrăști de predilecție înapoi, ca racul, și-ți cauți hrana în perioada cînd erai logodit, care, după cum trebuie să recunosc, a fost o perioadă destul de agitată, în timp ce eu, de cînd mi-au căzut scrisorile astea în mînă, depun toate eforturile să urmăresc o fată de șaptesprezece ani care a făcut ceva, a făcut în numele meu ceva, ce n-o să pot niciodată să...“

„Uiţi, dragă Irmgard, că în momentul logodnei mele număram douăzeci şi şapte de primăveri, prin urmare, dragă Doamne, eram un adult care eşuasem..."

„Ce *semnificaţie mai pot* avea diferenţele de vîrstă cînd e vorba de înfrîngeri pe care nici dumneata şi nici eu nu le putem preface în victorii. De exemplu, de cîteva zile încerc să interpretez în favoarea mea un pasaj dintr-o scrisoare, o mică frază insuportabilă: «În sfîrşit, sînt gata de sacrificiu!» Situaţia mea e pur şi simplu ridicolă: obligaţia de a fi acuzator şi apărător în propria cauză. Ce spui de asta ? Expresia «în sfîrşit» pusă în faţă e, oricum, interesantă — nu-i aşa ?"

Tocmai lăsasem în urmă castelul de vînătoare şi ne îndreptam cu paşi mărunţi către Paulsborn. Zorile mijeau mohorîte, ziua întîrzia cu lumina ei. Zăpada îngheţată peste noapte scotea sunete. Pe Lange Luch, un pîrîu îngheţat care făcea legătura între Krumme Lanke şi lacul Grunewald, un muncitor forestier spărgea gheaţa cu toporul, la vărsarea în lac, ca raţele să poată pluti. Respiraţia lui forma un norişor alb deasupra umărului. De îndată ce am cotit la dreapta şi am început să tăiem cărarea care se întinde pe malul de nord-vest al lacului, scurtînd drumul cu cîteva lungimi bune, mi-au venit în minte cîteva vorbe bine simţite, potrivite unei predici de duminică: „Fiindcă, vezi dumneata: îndoiala rodnică, toate cîte se află înaintea acelui «în sfîrşit», a rămas în fiinţa dumitale, pe cînd fapta cea neroadă şi, după cum ştim, lipsită

de consecinţe, se află în urma dumitale şi se cuvine a fi înlăturată pentru totdeauna."

Dar Irmgard Seifert începuse iarăşi să fie zeloasă ca un castor : pînă în locul unde lacul se sfîrşea, mai precis pînă la podul de lemn de peste pîrîiaşul care leagă lacul nostru de lacul Hundekehle, îşi reconstrui înfrîngerea. Iar pe pod, printre raţele gălăgioase aşezate în copcile lor tăiate în gheaţă, cînd am sărutat-o cu furie ca să-i astup botul, ei da, ca să-i astup botul, şi abia apucasem să mă depărtez, m-a prins din urmă sfîrşitul unei fraze întrerupte : „...şi totuşi sînt din ce în ce mai conştientă de faptul că trebuie să fi fost dezamăgită cînd, în urma sesizării mele, nu s-a întîmplat nimic. Sînt nevoită să presupun că am făcut o a doua sesizare, ba nu, să-i spunem denunţ. Mi-am dublat vina."

Cum eram în întîrziere, am grăbit pasul în direcţia Roseneck : „Dar ţăranul a supravieţuit primei dumitale sesizări, ca şi celei de a doua, doar presupusă..."

„Nu e vorba de asta. Încearcă să înţelegi !"

„Dacă ai şti ce bine înţeleg !"

„Vorbe, presupuse raporturi cauzale."

„Întocmai. Ţăranul a murit, după cum mi-ai spus, zece ani mai tîrziu, după al doilea atac de apoplexie. Dumneata trăieşti, cu totul întîmplător am supravieţuit şi eu, iar elevul meu, ba nu, al nostru, aşadar Philipp Scherbaum al nostru este în primejdie..."

„Termină odată cu fanfaronada asta şcolărească. Nimic nu mă poate absolvi. Scrisorile astea, îndeosebi pasajul acela îngrozitor..."

(Am ajuns la fapte, consemnate astfel : Astăzi dimineață, după ora opt și treizeci, am sărutat-o și cu prilejul acesta mi-am rupt crusta rănii de pe buza de jos, rană ce fusese supusă unui proces de vindecare foarte lent, după care am pălmuit-o pe colega mea Irmgard Seifert. La patru grade sub zero, între pinii și mestecenii acoperiți cu un strat de zăpadă, pe cărarea înghețată care coboară prin pădure spre drumul de acces în direcția aleii Clay, i-am retezat fraza cu o palmă aplicată cu mîna stîngă. A răsunat destul de tare, dar n-a stîrnit păsări care să se ridice în zbor. Pe vremea cînd eram ucenic-mecanic în aviația militară și mi se spunea Störtebeker, am pălmuit o dată o fată, de atunci nu mi s-a mai întîmplat. Tare aș fi vrut, de îndată ce am făcut-o, spectatori, ba nu, Linde să fi văzut cum eu... Oricît de caraghioasă ar fi o palmă, e totuși o faptă. O piatră lovește suprafața apei și produce cercuri : într-o secvență rapidă am mai plesnit-o o dată dintr-o parte pe Irmgard Seifert, dar pe urmă mereu și mereu în stînga și în dreapta pe Linde, în stînga în dreapta pe Linde, o dată pe promenada de pe malul Rinului, pe urmă în regiunea depozitelor de tuf aluvionar, apoi pe Mayener Feld, printre blocuri de bazalt, de asemenea și în camera de hotel — și o dată în prezența tatălui ei : o faptă pe care o repeți cu plăcere. „Splendid !“ a zis el. „Splendid. Numai în felul acesta o să se învețe minte.“)

Irmgard Seifert începu imediat să caute în poşetă după ţigări: „Tu eşti cel care are dreptate. Te rog să mă ierţi."

Cu aceeaşi mînă i-am aprins ţigara: „Îmi pare rău. Dar n-am avut încotro."

Trase trei fumuri şi o aruncă: „Voiai să vorbeşti de Scherbaum".

Pînă la Roseneck am continuat să ne tutuim. Abia în Volkswagen, imediat după ce a pornit motorul, se întoarse iarăşi la obişnuitul dumneata: „Ca şi dumneata, sînt de părere că băiatul e foarte înzestrat, în orice caz are simţ artistic".

„Însuşi doctorul Schmittchen, care are destule motive să se plîngă de felul cum colaborează Scherbaum cu el, nu spune oare: Şi în specialitatea mea, dacă s-ar concentra mai mult, ar obţine rezultate considerabil îmbunătăţite; calităţile lui ne îndreptăţesc să aşteptăm mai mult de la el?"

Amîndoi am reuşit să rîdem. Ea conducea cu mîna sigură şi puţin cam prea repede: „Nu sînt nici şase luni de cînd Scherbaum mi-a arătat cîteva compoziţii proprii, cîntece acompaniate la ghitară şi — după ce l-am rugat — mi le-a cîntat: această situaţie incertă. Pesimism plus angajare. Puţin Brecht, mijlocit de mult Biermann [1], de asemenea Villon. Dar cu o pronunţată notă proprie şi — după cum spuneam — foarte mult talent."

---

[1] Wolf Biermann (n. 1936), poet şi regizor.

(Songul lui Scherbaum „Culesul steluțelor“ trebuia chiar să fie editat într-o antologie — Lirică școlară.)

„Dar nu mai scrie.“

„Atunci ar trebui să avem noi grijă să scrie din nou.“

„Da, versuri împotriva napalmului, ca să nu fie ars cîinele.“

„N-a fost în intenția mea s-o spun chiar atît de direct, totuși, o preocupare artistică intensă ar putea să dea formă criticii sale confuze și deocamdată lipsite de un scop final și — cum procesul de creație îi va umple timpul — ne va ajuta, în subsidiar, să obținem ceea ce dorim.“

„Cu alte cuvinte, arta ca terapie prin preocupare...“

„Dragă Eberhard, dă-mi voie să-ți reamintesc că dumneata m-ai rugat să te ajut în căutarea unui drum, a unei căi de ieșire pentru tînărul Scherbaum.“

„Bineînțeles că-ți sînt recunoscător...“

Restul drumului l-am făcut în tăcere. Chiar și după ce a parcat mașina, nici un cuvînt. Pe drumul scurt pînă la poarta școlii spuse încet și aproape cu timiditate: „Spune, Eberhard, îți poți închipui scena: eu, la șaptesprezece ani, șezînd la o masă fățuită și scriind cu litere ronde un denunț care urmează să-l coste pe un om viața ?“

Ce mă îndeamnă s-o îndepărtez, cu îndărătnicie, de sine însăși ? (N-are decît să se scalde în propria-i mocirlă stătută.) Are degete sub-

ţiri şi inteligente, cu care culege peştii guppy cînd aceştia încep să plutească în acvariu cu burta în sus. (Ceea ce poate fi consemnat astfel: Îmi plac mîinile ei, pe care le cunosc fiindcă ne ţinem de mînă cînd stăm pe divanul meu şi vorbim deasupra lor, vorbim mereu şi mereu...)

Clasa scria. (Şoapte, scîrţîitul iscat în timpul scrisului, tuse, liniştea în subsidiar.) Stăteam cu faţa la fereastră şi făceam repetiţia către geam: Ascultă, Scherbaum. N-am mai auzit de mult cîte ceva din încercările dumitale lirice. Doamna profesoară Seifert este şi ea de părere că ar trebui să te ocupi îndeosebi de lied, cu atît mai mult cu cît cînţi la ghitară. Prin urmare, scrie, Scherbaum, scrie! Ştii tot aşa de bine ca şi mine cîtă forţă, cîtă forţă politică poate fi cuprinsă într-un vers. Gîndeşte-te la Tucholsky, la Brecht, la Celan cu a sa „Fugă a morţii". Oricum, de la Wedekind încoace, songul politic are o tradiţie la noi. De aceea songul protestatar ar trebui să capete un nou impuls, mai ales aici în Germania. Mi-ar plăcea ca, avînd în vedere talentul dumitale...

Cam aşa i-am vorbit şi lui Scherbaum, în curte, în timpul recreaţiei. Stătea în apropierea şopronului pentru biciclete, lîngă Vero Lewand. Am trecut cu vederea faptul că fata fuma. Ea rămase, dar nu mi-acordă nici o atenţie. „Ascultă, Scherbaum. N-am mai auzit

de mult cîte ceva din încercările dumitale lirice..."

M-a întrerupt abia cînd am intrat în amănunte cu privire la songul protestatar, cînd am vorbit de mesaj, de Joan Baez, de „If I had a hammer" și de „Flower-power" [1].

„Astea sînt pentru adormit copiii. Nici dumneavoastră nu credeți în ele. Nu reușesc să urnească nimic din loc. Cu astea, dacă știi să le aduci bine din condei poți cîștiga bani. Nu fac decît să exercite o oarecare presiune asupra glandelor lacrimale. Am încercat chestia asta cu Vero, nu-i așa ? Cînd ți-am cîntat songul meu cel mai tare — Cîntec de cerșit se numește și-și propune să ceară pîine pentru toată lumea — ai început să plîngi cu hohote și ai spus că e fantastic, pur și simplu fantastic !"

„Și chiar e fantastic. Dar nu suporți cînd cineva spune despre ceva că e bun."

„Fiindcă tu judeci lucrurile numai prin prisma stării de spirit pe care o creează. Chestie strict afectivă la tine, strict afectivă."

„Ei și ? Dacă-mi place."

„Fii atentă. În legătură cu songul vreau să spun că pomana nu face decît să adîncească mizeria, și că pomana nu folosește decît celor care dau de pomană, adică posesorilor și exploatatorilor..."

---

[1] Joan Baez (n. 1941), cîntăreață americană de muzică folk ; titlurile celor două cîntece : „Dacă aș avea un ciocan" și „Puterea florii".

„Exact asta am priceput. Și găsesc că e fantastic."

„Pipiță."

(Chiar dacă suna condescendent, se simțea totuși bunăvoința. De fapt, era un cuvînt afectuos. Cînd ea începea să trăncănească despre bază și suprastructură — „Astăzi avem ședință de grupă, Flip. Ne ocupăm de plusvaloare diseară. Vino și tu" — din refuzul lui indulgent răzbătea și oarecare afecțiune: „Ești și rămîi o pipiță". De asemenea, ușurința cu care născocea porecle — Philipp a introdus acel „Old Hardy" — stătea mărturie pentru talentul lui; nimeni altul decît Scherbaum nu putea să găsească pentru Irmgard Seifert numele de Arhanghelul; iar Irmgard Seifert — adică Arhanghelul — se exprimase de cîteva ori elogios în legătură cu Cîntecul de cerșit al lui Scherbaum.)

„Doamna profesor Seifert este și ea de părere că ar trebui să continui pe acest drum al angajării..."

„De ce? Dacă nici măcar Vero nu pricepe..."

Le-am arătat că, pe de o parte are dreptate Scherbaum, pe de altă parte are și Vero Lewand dreptate și am elogiat discuția lor în contradictoriu, calificînd-o ca fiind o dezbatere justificată, care nu face de fapt decît să demonstreze ce forță infrastructurală posedă în sine songul angajat: „Dar să lăsăm asta, Scherbaum. Dumneata nu crezi în cuvînt. Dumneata vrei acțiune, fapte. Să presupunem că vei înfăptui ceea ce ai proiectat. Îi dai foc lui Max al dumitale în fața Hotelului Kem-

pinski. Oamenii, dacă nu te vor omorî în bătaie, în orice caz te vor băga în spital. Dar dumneata tocmai asta vrei: reacția opiniei publice. Titluri în prima pagină. Proces intentat de Societatea pentru protecția animalelor. Școala hotărăște, în ciuda unor voturi contra, eliminarea. Probabil că și eu va trebui să plec, ceea ce nu e cine știe ce pagubă. — Iar după paisprezece zile nu mai vorbește nimeni despre asta, pentru că s-a întîmplat altceva și este anunțat în titlurile din pagina întîi, de exemplu nașterea unui vițel cu două capete. — Pe de altă parte: Te așezi la masă și scrii Balada pentru cîinele Max. În stil naiv popular și totuși drept la țintă. Narațiunea dumitale se desfășoară etapă cu etapă. Max, cățel jucăuș la o vîrstă fragedă. Max crește. Philipp îi citește lui Max ziarul. Max lasă să se înțeleagă: „Dă-mi foc. Philipp spune nu. (Poate chiar cu argumentele mele nevrednice.) Dar Max e hotărît. Nu-l mai urmează pe Philipp fiindcă îl disprețuiește. Și așa mai departe, și așa mai departe. Dacă songul îți reușește, va rămîne și va supraviețui tuturor titlurilor din prima pagină."

Amîndoi ascultaseră fără să se clintească. (Este posibil ca proiectul baladei să mă fi subjugat și pe mine.) Acum Scherbaum își ridică umerii, îi lasă să cadă și-și lămuri prietena: „Old Hardy crede în nemurire. Ai auzit: urmează să scriu pentru eternitate."

„Astea sînt obișnuitele lui sentințe de profesor de germană. E un tigru de hîrtie."

„E bine şi aşa. Iar tigrul vostru de hîrtie e dispus chiar să recunoască faptul că, de cele mai multe ori, poezia nu poate avea un efect imediat deoarece acţionează lent şi adesea cu întîrziere..."
„Dar noi vrem să acţionăm acum, imediat !"
„Deci prin titluri în prima pagină, care sînt înlăturate de alte titluri în prima pagină."
„Nu ştiu ce va fi mîine..."
„Asta-i ceva ieftin, Philipp, şi nevrednic de dumneata."
„Nu ştiu nici măcar ce este vrednic."
„Ar trebui să încerci cel puţin să înţelegi lumea în pluralitatea formelor ei şi în ceea ce are ea contradictoriu..."
„Nu vreau să înţeleg. Dumneavoastră să mă înţelegeţi pe mine !" (Asprimea asta apărută pe neaşteptate. O cută de încruntare şi dispariţia gropiţelor de voioşie.) „Ştiu că totul se poate explica. Cum se formulează chestia asta ? Fiindcă interesele vitale ale americanilor sînt lezate..." (Şi încercarea mea stupidă, dinainte condamnată, de a potoli lucrurile.) „Chiar aşa şi este. Din păcate. Cînd acum zece ani şi mai bine, la Budapesta, au fost lezate interesele socialismului, reacţia s-a produs îndată..." (Mînia se ridica în el surdă.) „Ştiu. Ştiu. Totul e de înţeles. Fiindcă s-a întîmplat una, trebuia să se întîmple, şi cealaltă. E rău, dar pentru a evita să fie şi mai rău. Pacea îşi are preţul ei. Libertatea nu ni se face cadou. Dacă astăzi cedăm, mîine va fi rîndul nostru. Am citit : napalmul evită utilizarea armelor nucleare. Localizarea războiu-

lui este o victorie a rațiunii. Tatăl meu spune : Dacă n-ar exista bomba atomică și așa mai departe, al treilea război mondial ar fi izbucnit de mult. Are dreptate. Se poate dovedi. Ar trebui să fim recunoscători și să scriem poezii care vor avea efect abia poimîine, dacă vor avea efect, da, dacă vor avea efect. Nu. Nimic nu se urnește din loc. Oameni ard în fiecare zi cu încetul. O fac. Un cîine, asta-i impresionează."

În liniștea pregătită astfel cu grijă, Vero Lewand zise : „Fantastic, cum o spui, Flip. Fantastic."

„Pipiță !"

Mîna stîngă a lui Scherbaum fu oprită de mine (numai mie îmi era îngăduit s-o fac) și arcuită spre spate. Le-am atras amîndorura atenția că pauza se terminase, curtea școlii se golise. Plecară, iar după cîțiva pași Philipp Scherbaum o cuprinse pe Veronica Lewand cu brațul stîng după umeri. Am pornit încet după ei și-mi simțeam gingiile, cele două corpuri străine.

Cum aveam oră liberă, i-am dat dentistului raportul. Mă ascultă fără să manifeste nerăbdare și vru să afle amănunte : „Nu cumva prietena elevului dumneavoastră respiră pe gură ?"

Am confirmat surprins și am spus ceva despre polipi. Cînd am încercat să lărgesc relatarea mea cu elemente esențiale — „Numai cînd vom reuși aplicarea unui principiu pe-

dagogic universal..." — m-a întrerupt sec: „Îmi place băiatul".

„O face. O face într-adevăr!"

„Probabil."

„Ce măsuri să iau? Ca diriginte al clasei sînt răspunzător..."

„Vă gîndiţi prea mult la dumneavoastră. Nu dumneavoastră, ci băiatul vrea s-o facă."

„Iar noi trebuie să-l împiedicăm."

„La urma urmei de ce?" Şi dentistul mă întreabă la telefon: „Ce cîştigăm dacă n-o face?"

„O să-l omoare. Femeile de la Kempinski, cu furculiţele de cozonac. O să-l calce în picioare. Iar televiziunea îşi va fixa obiectivul camerei de luat vederi asupra scenei şi operatorii vor cere să li se creeze condiţii favorabile de lucru: «Fiţi înţelegători. Faceţi un pas înapoi, numai un pas. Cum să realizăm un reportaj obiectiv cînd dumneavoastră ne împiedicaţi...» Îţi spun, doctore: Poţi să-l răstigneşti pe Cristos, astăzi, pe Kurfürstendamm, în timpul celei mai intense circulaţii, să zicem în colţul cu Joachimsthaler Strasse, să-l răstigneşti şi să ridici crucea acolo, oamenii privesc, fac fotografii dacă au cutiuţele cu ei, dau din coate dacă nu văd nimic şi sînt mulţumiţi apoi că au găsit locuri mai bune, pentru că mai pot încerca din nou emoţii; dar dacă văd cum cineva dă foc unui cîine, aici, la Berlin, dă foc unui cîine, atunci încep să lovească, şi lovesc mereu şi mereu, pînă nu mai mişcă nimic, ba chiar şi după aceea mai lovesc."

(Era numărul meu intitulat Golgota, pe care-l preluasem de la Irmgard Seifert. „Crede-mă, Eberhard, Cristos este ucis zi de zi pe la colțuri de *stradă, iar oamenii* privesc și dau din cap în chip de confirmare.")

Dentistul meu rămase rece. (Referirile religioase nu-i plăceau.) „Presupun că elevul dumneavoastră știe la ce se poate aștepta, avînd în vedere foarte dezvoltata dragoste pentru animale răspîndită în cercuri largi ale populației."

„Atunci voi fi silit să anunț totuși pe cei în drept."

„E de înțeles că sînteți îngrijorat pentru postul dumneavoastră de profesor titular."

„Dar ce aș putea să..."

„Chemați-mă din nou la amiază. Înțelegeți, orele de consultații. Activitatea mea de-aici se desfășoară continuu. Chiar dacă în lume ar înceta orice mișcare, oamenii ar veni totuși, cu gura plină de bocete și strigăte de durere..."

Să uzez covorul oriental călcîndu-l în picioare: achiziționarea unuia nou. Să-l citez pe Ieremia: Vai, cum a pălit pînă și strălucirea aurului... Pîndit de masa de lucru, pe care se află, în dosarul său, ceea ce a fost început și acum ar vrea să născocească povești noi: Ei haide, vino, vino. Mai scornește vreo crimă, una mică, nostimă și stranie. Că doar nu poți admite ca logodnica ta și acel Schlottau... Ai putea să conectezi un exploziv la instalația de semnalizare electrică a lăzii cu nisip, și de

îndată ce Linde ar porni contraatacul din sectorul Kursk, ar putea amîndoi, el și Krings, cu toată baraca... Sau, într-un mod foarte realist, să rămîn la Schörner... Sau mai degrabă la Reimann, la o bere două... Sau noua combinație : O coca și un rachiu...

Ce să fac ? Să-i scriu senatorului care se ocupă în consiliul municipal cu învățămîntul public ? „Preastimate domnule Evers, un caz ieșit din comun, care îmi dezvăluie limitele posibilităților și competițiilor mele pedagogice, îmi creează obligația de a vă cere insistent sfatul. Căci cine, dacă nu dumneavoastră, este în măsură să limpezească aici lucrurile. — La început, îmi iau îngăduința să amintesc că, într-un interviu în «Berliner Lehrerzeitung», ați declarat : «Pornesc de la principiul că există persoana umană individuală și societatea. Nici una dintre ele nu este subordonată celeilalte. Amîndouă sînt dependente una față de cealaltă și se formează în cadrul acestei dependențe.» — Iar o asemenea persoană umană individuală, unul dintre elevii mei, este hotărît să-și exprime în mod drastic protestul împotriva societății : într-un loc public, vrea să toarne benzină peste cîinele său și să-i dea foc, ca populația acestui oraș, despre care presupune că are o atitudine indiferentă, să înțeleagă ce înseamnă asta : a arde de viu. Elevul speră că astfel va putea să demonstreze efectul acelui mijloc modern de luptă care e napalmul. Se așteaptă ca fapta lui să aibă un efect clarificator. La întrebarea îndreptățită,

de ce trebuie ars un cîine și nu alt animal, de pildă o pisică, răspunde după cum urmează : Deosebita și îndeobște cunoscuta dragoste pentru cîini a populației berlineze nu îngăduie altă alegere, căci arderea publică a unor porumbei, de exemplu, ar provoca eventual la Berlin o discuție în care s-ar dezbate problema dacă n-ar fi mai rațional ca porumbeii să fie otrăviți, în cadrul unor acțiuni de amploare, ca și pînă acum, cu atît mai mult cu cît porumbeii arzînd și ridicîndu-se în zbor s-ar putea transforma într-un pericol public. — Încercările mele, pe de o parte de a-l aduce pe elev la realitate și pe de altă parte de a-l avertiza asupra urmărilor faptei sale, n-au dat nici un rezultat. Deși elevul recunoaște că-i este teamă, e dispus să riște manifestările violente ale unei populații care obișnuiește să reacționeze deosebit de irascibil la brutalitățile comise față de cîini. Orice încercare de mediere o socotește drept un compromis împăciuitorist, care nu poate decît să prelungească atrocitățile războiului din Vietnam, pe care el le pune exclusiv pe seama trupelor americane. — Vă rog să mă credeți că mă aflu în imposibilitate de a întocmi un raport pe cale ierarhică ; fiindcă simțul spontan de dreptate al elevului se bucură de simpatia mea. (Oricît de recunoscători ar trebui să fim armatei americane, acești aliați ultragiază, în alte părți, zi de zi, simțul nostru moral ; nu numai elevul meu, dar și eu sufăr de pe urma acestei contradicții tragice.) — În luna iulie a anului trecut, la o întrunire, ați lansat,

preastimate domnule senator, un apel: «Să luăm drept pildă curajul civic al lui Adolf Diesterweg[1]!» Aceste cuvinte memorabile, pătrunse de sinceritate, s-au imprimat în sufletul meu. Vreau să vă rog ca, împreună cu mine, să-l însoțim pe elevul meu pe drumul lui greu, astfel ca prin prezența dumneavoastră arderea în public a unui cîine să capete acel sens clarificator pe care-l căutăm cu toții neîncetat, pe care-l caută şi elevul meu, şi pe care o autentică politică în domeniul învățămîntului, prin urmare «o politică socială permanentă», după cum spuneți dumneavoastră, ar trebui s-o promoveze zi de zi. Cu stimă colegială, al dumneavoastră..."

(Nu există o statistică a sorisorilor neexpediate. Strigăte de ajutor care rămîn netimbrate. Există dureri de dinți — şi arantil.)

Note adiționale, deoarece încă în timp ce eşuam începusem să găsesc justificări pentru eşecul meu: Sînt neliniştit din pricina lui Scherbaum fiindcă e un om; dar berlinezii vor fi neliniştiți din pricina cîinelui fiindcă nu e un om.

Mai multe încercări de a înlocui cuvîntul „om" şi generalizarea „berlinezi" sau de a le şterge fără a le înlocui: Sînt neliniştit din pricina lui Scherbaum; dar simpatia publică se va îndrepta către cîine. (Relația dintre

[1] Adolf Diesterweg (1790—1866) pedagog german, adversar al confesionalizării şcolii.

mine şi Scherbaum este oare comparabilă cu relaţia dintre un iubitor de cîini şi căţelul lui ? — Am o fotografie a lui Scherbaum. L-am scos dintr-o fotografie cu toată clasa şi am pus să fie mărit cu gropiţele acelea pe care le face cînd rîde. Un portret de mărimea unei cărţi poştale, pe care uneori îl introduc, ca pe ceva interzis, într-o ramă de masă ce stă goală de ani de zile : micuţul meu Scherbaum, cum îşi ţine capul pieziş... Nu spunea şi Irmgard Seifert : „Raporturile dumitale cu Scherbaum nu mi se par destul de distante. Nu eşti în stare să-l ţii pe băiat cu o mînă fermă...")

Proiecţii. Dragoste compensată. Cîini, mai credincioşi decît oamenii după cum se afirmă Cimitirul de la Lankwitz. Inscripţii pe pietre de mormînt : Iubita mea Senta... Unicul şi neuitatul meu prieten... Credinţă pentru credinţă... Este cu putinţă (ne întrebăm) ca o statistică a pierderilor de cîini în timpul războiului din Vietnam să impresioneze mai mult populaţia berlineză decît pierderile de material uman înregistrate de ambele părţi în aceeaşi zonă de război ? Bodycount[1]. Conform bodycount-ului oficial...

Seneca spune despre cîini : „Animalul necuvîntător are şi el ceva bun, are un fel de virtute, o urmă de desăvîrşire, dar ceea ce are într-adevăr bun este faptul că virtutea, desăvîrşirea nu le are niciodată într-o măsură absolută. De acest avantaj au parte numai făpturile înzestrate cu raţiune ; numai lor le este

---

[1] Recensămîntul populaţiei (engl.).

dat să pătrundă acele De ce, în ce măsură şi Cum ale lucrurilor. În consecinţă, ceea ce este bun trăieşte numai în făpturi raţionale..."

Ce simplu este. Aş putea (ar trebui, o voi face), cu ajutorul părinţilor lui Scherbaum, să-l otrăvesc pe Max, basetul cu păr lung, şi astfel să-i răpesc elevului Scherbaum obiectul demonstraţiei sale. (La intenţii radicale, reacţii radicale.)

Cînd i-am telefonat la amiază dentistului, nici n-a vrut să asculte pînă la urmă „propunerea de soluţionare violentă din necesitate" cum o numeam eu. După un „Ajunge!" rostit cu asprime a devenit nepoliticos: „V-aş fi recunoscător dacă aţi vrea să vă scoateţi din cap, cît mai repede cu putinţă, această capitulare. S-ar putea crede aproape, că nutriţi ambiţia să supralicitaţi aiurelile elevului dumneavoastră cu asemenea prostii copilăreşti. Pur şi simplu caraghios: Să otrăveşti cîinele!"

I-am expus situaţia fără ieşire în care mă aflam, am recunoscut că sînt într-o oarecare măsură neputincios, am menţionat proiectul, acum abandonat, de a scrie senatorului Evers care se ocupă de problemele învăţămîntului — el a izbucnit într-un rîs fără menajamente — am vorbit în treacăt de dureri ca nişte zvîcnituri, precum şi de altele uşor pulsatile şi de un consum mărit de arantil — şi pe urmă mi-am pierdut cumpătul la telefon: „Pentru numele lui Dumnezeu, doctorelule! Ce să fac,

doctorelule ! Ajută-mă. Fir-ar să fie. Ajută-mă !“

După cîteva inspirații și expirații, sfatul lui a fost formulat astfel : „Rugați-l pe elevul dumneavoastră să vă însoțească pînă la locul pe care l-a ales pentru fapta lui, ca să-l examinați. Poate iese ceva din asta.“

Încă înainte de terminarea orelor de curs i-am propus lui Scherbaum vizitarea locului faptei.

„Bine. Dar să nu vă hrăniți cu iluzii deșarte. Ce nu face un elev pentru profesorul său !“

L-am întrebat dacă vrea s-o aducă și pe prietena lui.

„Vero n-are nici o legătură cu asta. Și-apoi, i-am desenat o schiță care cuprinde totul. Ea trebuie să se țină în afara problemei.“

Am fixat o întîlnire pentru după-amiază. Acasă mi-am preparat un ceai.

Să mă pregătesc sau să nu pornesc cu idei preconcepute, să las ca lucrurile să se desfășoare firesc ? Să mă plimb fără nici un rost prin casă, măsurînd covorul, răsfoind cărți, citind cîte un fragment ? În timp ce mă rad să vorbesc către oglindă, pînă se aburește ? „Ce pot să mai spun, Philipp ? Chiar dacă ai dreptate, nu merită. Cînd eram de șaptesprezece ani aveam și eu. Eram împotriva a tot și a tuturor. Nu voiam să mi se explice nimic, ca și tine. Și nu voiam să ajung așa cum sînt acum. Chiar dacă sînt așa, și tu vezi cum sînt,

întocmai cum văzusem şi eu la alţii cum erau, ştiu totuşi că am ajuns cum nu doresc să fiu şi cum n-ai dori să fii nici tu. Dar dacă aş vrea să fiu cum eşti tu, ar trebui să spun : Fă-o! De ce nu spun : Dă-i foc!?"

„Fiindcă sînteţi invidios şi aţi vrea să faceţi singur ceva, dar nu puteţi. Fiindcă nu se mai întîmplă nimic cu dumneavoastră. Fiindcă vă lipseşte teama. Fiindcă n-are nici o importanţă dacă o faceţi sau nu. Fiindcă sînteţi un om sfîrşit. Fiindcă de pe acum aţi lăsat totul în urma dumneavoastră. Fiindcă vă reparaţi dinţii pentru mai tîrziu. Fiindcă totdeauna vreţi să cîştigaţi un răgaz. Fiindcă încercaţi să prevedeţi urmările, înainte de a trece la fapte, ca urmările să corespundă calculelor dumneavoastră. Fiindcă nu ţineţi la dumneavoastră. Fiindcă sînteţi raţional, deşi de fapt sînteţi mărginit."

„Bine, Philipp. Fă-o. Fă-o pentru mine. Eu nu mai pot, fiindcă pe vremuri... Mai demult, la şaptesprezece ani, puteam şi eu. Atunci eram unul care făptuieşte. Pe atunci era război..."

„Totdeauna e război."

„Bine. Acum e rîndul tău. Dar nu ajută la nimic. Va deveni pentru tine o amintire, una de proporţii uriaşe. N-o vei mai putea suporta. Mereu şi mereu vei fi obligat să spui : Cînd aveam şaptesprezece ani am făcut-o. Cînd aveam şaptesprezece ani eram unul care făptuieşte. Dar ajunge. Acum voi merge cu tine pînă acolo, ca să vezi ce te aşteaptă în faţă la Kempinski..."

Înțelegerea era să ne întîlnim fără cîine, dar Scherbaum aduse basetul cu el. După-amiaza de ianuarie rece, însorită și fără nici o adiere îngăduia respirației noastre să ne însoțească sub formă de steguleț. Cine venea din fața noastră, sau ne depășea, sau ne tăia drumul emitea de asemenea semnale de fum : Trăim ! Trăim !

Scuarul larg, situat la intersecția dintre Kurfürstendamm și Fasanenstrasse, se ivi în fața noastră. Pavajul lui era mărginit de movile de zăpadă tivite cu negru, care erau murdărite de urina cîinilor și-l ademeneau astfel pe basetul lățos al lui Scherbaum. (Chemări la ordine și rîsete.) Terasa Kempinski era ticsită de lume. Sub acoperișul terasei radiatoarele incandescente dogoreau ; ele ofereau mulțimii de doamne plinuțe și bățoase, care se îndopau copios cu prăjituri, genul de căldură venită de sus, care menținea picioarele reci. Între felii de tort descrescînde se ciocneau între ele zaharnițe, căni cu frișcă, cafetiere, de asemenea filtre duble de moca și — după cum se poate lesne presupune — căni pline cu cafea Hag. Îmbrăcămintea le era cochetă și accentuînd formele pline, croită pe măsură, dar în parte și achiziționată de la magazinele de confecții. Blănuri, mai ales astrahanuri, dar și multe haine din păr de cămilă, a cărui culoare de nuanța cafelei cu lapte se armoniza cu tortul Sacher și cu prăjitura Negresă, cu feliile extrem de subțiri de cozonac înalt și cu apreciatul tort din frișcă și nucă. (Vero Lewand emisese definiția rezumativă : animale

îmblănite, îndopîndu-se cu cozonac.) De îndată ce, împreună cu Max, am găsit locul pe care Scherbaum îl alesese pentru fapta lui, lîngă cîteva scaune, cîini începură să tragă de lesele prinse de picioarele scaunelor. Altfel, n-am atras atenția, deoarece doamnele erau fără îndoială obișnuite cu smuciturile de la picioarele scaunelor ; treceau mulți cîini purtați în lesă. (În total, există în Berlinul Occidental 63.705. La 32,8 locuitori revine un cîine. S-au mai împuținat : în anul '63 se aflau încă 71.607; la 29,1 locuitori revenea un cîine. Nu mi se pare exagerat de mult. De fapt, crezusem că numărul lor e mai mare. Peste tot aceeași tendință regresivă : depopularea Berlinului. Ar fi trebuit să-i atrag atenția lui Scherbaum : „Destul de normal, Philipp. În sectorul Kreuzburg au ajuns aproape o raritate : la 40,6 locuitori un singur cîine. Față de asemenea cifre, a vorbi de o slăbiciune a berlinezilor pentru cîini, înseamnă a sprijini o legendă care și-a trăit traiul.") Ne uitam țintă la cei de pe terasă, dar cine ne vedea putea să creadă că sîntem în căutarea vreunui cunoscut. Cozonacul se împuțina. Se serviră alte feluri de prăjituri. Pentru a răpi vizitei la locul faptei caracterul festiv al unui act definitiv, am început ironic : „Dacă pornim de la ideea că o porție de clătite berlineze conține două sute de calorii, se naște întrebarea cîte calorii conține o felie de tort Schwarzwald cu cireșe și frișcă".

(Vero Lewand apreciase corect : „Fiecare cel puțin un kilogram și jumătate de bijuterii. Și

despre ce vorbesc, atunci cînd vorbesc ? Bineînțeles că despre cît cîntăresc și cum ar vrea să slăbească. Ufff !")

Doamnele cu pălării priveau, mîncau și vorbeau concomitent. Un tablou neapetisant, adesea caricatural și totuși inofensiv. Observatorul situat în afara lui, de exemplu Scherbaum cu părerea lui preconcepută, pus în fața unei asemenea simultane și neîncetate lăcomii, nu putea decît să deducă în mod corespunzător : o tot atît de simultană și neîncetată defecare ; căci cantitățile exagerate de ștrudel cu mere, cornulețe cu migdale, bezele cu frișcă și plăcintă cu brînză nu puteau fi compensate decît printr-o contraimagine, prin excremente aburinde. M-am supralicitat : „Așa este, Philipp. O porcărie fără seamăn. O abjecție monumentală... Și totuși, nu trebuie să uităm : E numai un aspect parțial."

Scherbaum zise : „Iată-i șezînd aici".

Eu răspunsei : „Înfulecă de supărați ce sînt".

Scherbaum : „Știu. O dată cu cozonacul halesc totul".

Eu : „Atîta vreme cît își mănîncă feliile de tort sînt mulțumiți."

Scherbaum : „Asta trebuie să ia sfîrșit".

Am privit cîtva timp procesul mecanic de încărcare și descărcare a furculițelor de desert și am înregistrat multitudinea înghițiturilor, ritual săvîrșit cu degetul mic depărtat. („A se cofetariza", îi spun ele.)

Am încercat să mai diminuez scîrba lui Scherbaum (și a mea): „În fond, e numai caraghios".

Dar Scherbaum vedea corelații: „Ăștia sînt adulții. Ăsta era scopul lor. Acum și l-au atins. Să consulte lista și apoi să dea comanda, asta înțeleg ei prin democrație."

(Ar fi trebuit să opun comparației lui exagerate considerații amănunțite și complicate despre societatea multilaterală? Ei, doctore? În locul meu, ce-ai fi făcut?)

Am încercat să-l înveselesc: „Închipuiește-ți, Philipp, că doamnele acestea, cu formele lor revărsate, ar ședea aici în pielea goală..."

„Astea n-or să mai înfulece torturi pe nerăsuflate. Iar după aceea, cînd or să vrea să înceapă din nou, or să aibă în față imaginea lui Max, cum arde și se zvîrcolește."

Am spus: „Eroare. Aici, pe locul unde stai acum, te vor sfîșia. Te vor ucide cu umbrele de ploaie și tocuri de pantof. Privește la unghiile lor. Iar ceilalți, care hoinăreau doar pe aici, vor forma un cerc și pînă la urmă vor discuta în contradictoriu dacă ghemotocul diform de pe pavaj, care a fost un om, a dat foc unui doberman, terier, baset sau pechinez. Cîțiva vor citi pancarta dumitale, vor descifra cuvintele benzină și napalm și vor spune „Ce lipsă de bun-simț!". E adevărat că după ce vei fi omorît, cele mai multe doamne mîncătoare de cozonac vor plăti imediat chelnerului, se vor plînge conducerii localului și vor părăsi terasa Kempinski. Dar alte doamne în blănuri asemănătoare, sub pălării asemănătoare, vor

veni după ele și vor comanda ștrudel cu mere, bezele cu frișcă și chec cu miere. Cu tacîmurile lor pentru desert își vor arăta una alteia unde s-a întîmplat. Aici, aici unde ne aflăm noi acum."

Cum Scherbaum nu spunea nimic, ci privea mereu cum se împuțina cozonacul, cum se iveau noi felii de tort, am rămas pe aceeași linie a zugrăvirii consecințelor: „Toată chestiunea aceasta o vor califica drept un act de sălbăticie inumană, iar la o felioară de tort cu frișcă și la o ceașcă de moca își vor repovesti cu savoare întreaga întîmplare, fiindcă Max al dumitale nu va arde încet, răbdător și repede. Îl văd cum sare și se zvîrcolește. Îl aud schelălăind."

Scherbaum încă nu spunea nimic. Max ședea liniștit ascultînd cuvintele mele. Prin minte îmi treceau tot felul de idei de care mă lăsam purtat. Să vorbesc, să insist întruna: „Oricum, ar fi o treabă destul de înțeleaptă dacă s-ar face încercarea să li se limiteze consumul de cozonac. În cazul acesta valoarea în calorii a fiecăreia dintre diversele cofeturi ar trebui scrisă pe pancarte, care să fie purtate aici în sus și în jos. De exemplu: O felie de cozonac cu stafide egal 424 calorii. După care ar trebui făcută subîmpărțirea în hidrați de carbon, albumine și grăsimi. Asta ar fi ceva, Philipp. O acțiune strategică de lămurire împotriva societății de consum supraabundent..."

Cînd am început să înșir compoziția și valorile în calorii ale tortului Schwarzwald cu cireșe, Scherbaum vomită puternic, în mai

multe jeturi, pe pavajul din fața terasei Kempinski. Acțiunea mecanică a cîtorva furculițe de desert încetă brusc. Scherbaum se sufoca. Nu mai ieși nimic. Înainte de a se fi putut forma un cerc — circulația pietonilor nu se mai desfășura nestînjenită — l-am tras pe Philipp și pe Max care scîncea, peste intersecția cu Fasanenstrasse, în mulțimea celor ieșiți la plimbarea de după-amiază. (Ce repede te poți pierde în mulțime.)

În autobuz am spus: „Asta a fost mai eficace decît dacă i-ai fi dat foc cîinelui".

„Dar ăștia nici măcar nu știu de ce am vărsat."

„A fost totuși destul de amuzant. Cum se mai uitau alea, Philipp, cum se mai uitau..."

„Nu eu, ele trebuie să verse cînd o să ardă Max."

„Lasă, lasă. Se poate întîmpla. Emoția, agitația lăuntrică..."

„Nu vreți să spuneți lucrurilor pe nume: Sînt o decepție."

I-am propus să nu se ducă imediat acasă, ci să bem un ceai la mine. A dat din cap fără să scoată o vorbă. În ascensor — îl ținea pe Max în brațe — avea broboane de sudoare pe frunte. Am pus imediat apă la fiert; dar pe urmă n-a mai vrut ceai, numai să-și clătească gura. Cînd i-am propus: „Odihnește-te puțin, Philipp", m-a ascultat și s-a întins pe canapea. „Un pled?" — „Nu, mulțumesc." A adormit. M-am așezat la masa mea de lucru fără să deschid mapa conținînd lucrările începute. (Rama de masă goală. Fragmente de mortier

ca prespapier.) Împrejurul unui titlu pe carton galben — „Bătălii pierdute“ — am mîzgălit cu pix-carioca cerculețe triste. (Ah, tortul... Ah, prăjiturile fine... Ah, frișca bătută... Ah, dulciurile astea a căror vînzare este neîngrădită...)

Scherbaum se trezi către șase. Numai lampa de pe masa mea de lucru emitea o lumină limitată. El rămăsese în semiobscuritate : „Acum trebuie să plec“. Îl luă de lesă pe Max, care dormise pe covorașul oriental. După ce-și puse paltonul zise : „Cred că acum trebuie să vă mulțumesc“.

Se ducea cumva la Vero Lewand ? („Sînt un om de nimic. Ei hai, spune că sînt un om de nimic în adevăratul înțeles al cuvîntului.“) Și ea îl consola cumva, neobosită, cu vocea ei nițeluș cam nazală ? („Prostii, Flip. Nu trebuie decît s-o faci. Nu pricep. De ce n-o faci. E cît se poate de limpede. E o realitate. Se detașează de teorie. Prin urmare devine practică, Flip. Fă-o.“) Și se culcă oare amîndoi printre animalele de pluș pe care le are Vero ?

Dentistul meu mi-a făcut serviciul să nu rîdă cînd i-am povestit despre felul cum a vomitat Scherbaum în public. Diagnosticul lui telefonic a fost : „Acest eșec nu va face decît să-l întărească pe elevul dumneavoastră în hotărîrea lui. Cunoscutele contrareacții. Nu vreți să veniți cu băiatul la mine ?“

Așa e el : receptiv. Pot să-i povestesc ce vreau, chiar și cea mai absurdă propunere a

mea — de exemplu : elevul Scherbaum ar putea să dea foc, de probă, unui cîine, ca să înțeleagă ce înseamnă să dai foc unui cîine, fie chiar şi unuia străin, vreo javră jigărită — o ascultă cu sînge rece, ca apoi s-o descompună cu cîteva întrebări — „Ce fel de cîine ?" — „Cine va cumpăra cîinele ?" — „Unde și la ce oră urmează să se întîmple asta ?" ; în atîtea părți componente mi-a desfăcut dentistul ideea care-mi venise (între multe alte idei), încît n-o mai puteam reconstitui. El mă ajută, reconstrui întîmplarea fără nici o lacună din punct de vedere teoretic, o califică drept „rațională ca punct de plecare", elogie inventivitatea mea pedagogică — „Admirabil, cu cîtă perseverență căutați o cale de ieşire din impas" — şi pe urmă șterse totul, și ideea mea şi conceptul lui realist, prin : „Prostii, pe care ar trebui să ni le scoatem din cap ; căci cine ne dovedeşte că această experiență, care pare să promită un succes relativ, nu va avea un efect contrar : se poate întîmpla ca elevul dumneavoastră să treacă proba cu bine şi, folosind această experiență proaspăt acumulată şi promovată chiar de noi, să-şi înfăptuiască proiectul dînd foc cîinelui său. Propunerea dumneavoastră este realizabilă, dar relativ periculoasă."

Are el ce are cu cuvințelul „relativ". Toate (nu numai durerea) el le vede relativ. Cînd i-am relatat scena de pe Kurfürstendamm şi — în subsidiar — am criticat consumul exagerat de cozonac, m-a întrerupt : „De fapt, nu ştiu

ce vreți. Aceste doamne, oricît de nerațional s-ar hrăni cu cozonac și felii de tort, sînt relativ simpatice și, luate fiecare în parte, destul de raționale. Se poate sta de vorbă cu ele. Poate că nu despre orice. Dar cu cine poți sta de vorbă despre orice ? Mama mea de exemplu — o doamnă originară din Prusia, cu simț realist, dar nu lipsită de umor și de maniere alese — avea obiceiul ca, de două ori pe lună, după ce-și făcea cumpărăturile, să se ducă la Café Bristol. Eu o însoțeam relativ rar. Din păcate. După moartea ei, cu doi ani în urmă, mi-am făcut reproșuri, căci cel mai mult îi plăcea să meargă la cafenea cu fiul ei : «La clevetit și păcătoșit !», cum spunea. Mînca numai o singură prăjitură, și anume chec cu miere fără frișcă. Veți recunoaște și dumneavoastră : este un păcat relativ neînsemnat ; în ceea ce privește clevetitul, era mai puțin cumpătată.

Îmi povesti despre mama lui în război, cum se exersase în arta clevetirii în timpul desfășurării atacurilor aeriene, și mai tîrziu în perioada blocadei : „Dar în ultimii ani ai vieții, ora petrecută la cafenea îi oferea cu precădere ocazia de a-și folosi limba ascuțită fără a cruța nimic. Îmi amintesc : o dată se afla de față o fostă colegă de școală a ei, o încîntătoare doamnă mai în vîrstă, care își păstrase un aer feciorelnic și fuma dintr-un țigaret de chihlimbar. Ar fi trebuit să le auziți pe cele două. Orice agent de poliție ar fi ajuns la concluzia : Aici se află două otrăvitoare anarhiste, care în curînd intenționează să arunce în aer

cadastrul și tribunalul din sectorul Moabit. Nu, nu și nu, stimate domn. Generalizările dumneavoastră sînt foarte puțin întemeiate. Societatea, chiar atunci cînd se înghesuie pe terasele cafenelelor, este relativ diferențiată. N-ar trebui să născociți o sperietoare de ciori cu accesorii ca: burtăverzime, îmbuibare, osînza plictisului. Elevului dumneavoastră n-o să-i fie de nici un folos dacă veți prelua optica lui îngustată."

Dentistul meu e căsătorit, are trei copii, se află la jumătatea vieții și exercită o profesiune ale cărei rezultate pot fi măsurate concret. Diverse și pozitive: tratamente reușite ale rădăcinii, îndepărtarea pietrei de pe dinți, corecții de articulații defectuoase, tratament preventiv la vîrsta preșcolară, ameliorarea și salvarea unor dinți de lapte care fuseseră declarați ca fiind pierduți, completarea unor goluri inestetice printre dinți — și poate alina durerea... („Ei, mai simțiți ceva ?" — „Nimic. Nu mai simt nimic.")

Am spus: „Îți convine să vorbești, doctore. Vezi omul ca pe o alcătuire defectuoasă maladivă, care necesită o asistență medicală diriguitoare; dar cine vrea mai mult, cine pretinde că omul trebuie să se ridice deasupra lui însuși, să devină conștient de faptul că este exploatat, cine așteaptă de la om ca el să fie gata de a schimba lumea și relațiile ei instituite, cine vede, ca elevul meu, numai îndestularea mărginită, pentru acela mîncatul mecanic al cozonacului devine mecanismul societății capitaliste în sine..."

El oftă şi probabil că avea poftă să se întoarcă la fişele lui de cartotecă: „Dar eu sînt de acord că această societate de consum, care pare relativ închisă, poate căpăta pentru un tînăr de şaptesprezece ani un aspect înspăimîntător, deoarece pentru el e de neînţeles; dumneavoastră însă, ca pedagog cu experienţă, ar trebui să vă feriţi de o demonizare a adversarului, fie el presupus sau real, indiferent dacă acum e vorba de doamne care mănîncă dulciuri sau nişte obişnuiţi oameni de partid. După cum nu sînt dispus să vă plasez în categoria generalizată «Profesorul», tot aşa aştept de la dumneavoastră să nu mă înregistraţi la rubrica «Dentiştii»; ar însemna să fim în continuare foarte comozi pretinzînd categoric: Toţi dentiştii sînt sadici. Profesorii germani dau greş din generaţie în generaţie. Femeile germane l-au ales mai întîi pe Hitler, apoi pe Adenauer şi mănîncă mult prea mult cozonac."

Am replicat: „Chiar dacă eu ca profesor, dacă dumneata ca dentist, dacă mama dumitale ca vizitatoare ocazională a unei cafenele sîntem excepţii relativ frecvente — după cum ştii îi apreciez pe mulţi dintre colegii mei — este totuşi posibil ca toate generalizările pe care le-ai înfăţişat mai înainte să corespundă realităţii, tot aşa cum, de pildă, generalizarea vulgară „Germanii nu sînt buni conducători auto" e exactă, deşi mii de conducători auto germani n-au avut de ani de zile nici un accident iar belgienii — iarăşi o generalizare — conform statisticilor stau mult mai prost.

(Poate că totuşi nu merge: un dentist şi un profesor. El e obişnuit să aplice tratamente fără dureri; eu preţuiesc durerea ca mijloc al cunoaşterii, chiar dacă suport greu durerile de dinţi şi la cea mai uşoară zvîcnire recurg la arantil. Dentistul ar putea să renunţe la mine; eu depind de el. Eu spun: „Dentistul meu“; el spune în orice caz: „Unul dintre pacienţii mei...“) Drept urmare, n-am închis. Am încredinţat receptorului: „Desigur, doctore. Aşa este. Chiar aşa este!“

Dentistul meu nu spune niciodată: Nu aveţi dreptate. Zise: „S-ar putea să aveţi dreptate. În orice caz, statistica este de partea dumneavoastră. Rezultatele alegerilor, accidentele de circulaţie, frecvenţa consumului de prăjituri pot fi interpretate şi duc la concluzii ca aceasta: Femeia germană îşi dă votul unor figuri de conducători, mănîncă prea multe prăjituri şi prepară cea mai bună cafea din lume, după cum ne povesteşte la emisiunile de publicitate ale televiziunii bătrînelul care face reclamă pentru cafeaua Tschibo. Dar cu aceasta nu este dovedită decît corectitudinea relativă a generalizărilor enunţate mai înainte. Publicitatea pentru produsele de consum şi propaganda politică se mulţumesc cu aceste practicabile jumătăţi de adevăruri şi le utilizează cu succes datorită faptului că vin în întîmpinarea necesităţii de generalizări; dar dumneavoastră şi elevul dumneavoastră, care mi se pare foarte înzestrat, n-ar trebui să vă grăbiţi chiar atît de tare în a vă declara satisfăcuţi. Închipuiţi-vă: Dacă eu ca dentist aş

vorbi aşa. La urma urmei trebuie să lupt zi de zi împotriva malformaţiilor dentiţiei, care sînt cauzate sau favorizate de consumul exagerat de prăjituri, de dulciuri în sine. Cu toate acestea *refuz să pledez pentru* desființarea tortului Schwarzwald cu cireşe şi a bomboanelor cu malț. Nu pot decît să pledez pentru cumpătare, să înlătur stricăciunile, în cazul că nu e prea tîrziu, şi să avertizez împotriva generalizărilor care creează iluzia unor acțiuni foarte mobile, dar — pînă la urmă — produc imobilitatea."

(Mai tîrziu am notat : Modestia specialiştilor, cînd vorbesc de dificultăţile şi succesele lor limitate, este trufia zilelor noastre. Această bătaie pe umăr : Da, desigur, sîntem cu toții truditori în grădina lui Dumnezeu... Eternul lor imbold, să faci tot timpul deosebiri, chiar şi în somn. Însuşirea lor, de a relativiza pînă şi lucrurile cele mai înspăimîntătoare...)

„Şi ce părere ai despre napalm, doctore ?"

„Ei, în comparaţie cu mijloacele de luptă nucleare care ne sînt astăzi cunoscute, napalmul poate fi caracterizat deocamdată ca relativ inofensiv."

„Şi care e părerea dumitale despre condițiile de viață ale țăranilor din Persia ?"

„În comparaţie cu condiţiile din India se poate vorbi, cu toată prudenţa, de o structură agrară relativ avansată în Persia, chiar dacă India, în comparaţie cu Sudanul, ar putea să ne apară ca o țară înclinată spre reforme."

„Aşadar, vezi un progres ?"

„Masiv, stimate domn, masiv..."

„Nu cumva o nouă pastă de dinţi cu proprietăţi terapeutice..."

„Nu chiar asta, dar firma Grundig a lansat pe piaţă un aparat foarte util. EN 3. Aţi auzit de el ? Îl posed de ieri. Un carnet de notiţe sonor, care uşurează simţitor ţinerea la zi a cartotecii. Mi-a fost recomandat la ultimul congres de ortopedie a maxilarului de la St. Moritz : uşor, practic şi cu precizie de ceasornic. O jucărie nostimă, cu care am imprimat dealtfel şi convorbirea noastră. Aţi zugrăvit foarte concret cum a ajuns elevul dumneavoastră să vomite în public. Ascultaţi, vă rog, o clipă... «Înţelegerea era să ne întîlnim fără cîine, dar Scherbaum a adus baschetul cu el...» — Dar să lăsăm gluma deoparte : Aduceţi-l pe băiat la mine. Mi-ar plăcea să-l cunosc."

Sfertodoct căcăcios robit progresului. Idiot destoinic în meseria lui. Tehnocrat sociabil. Umanitarist unilateral. Filistin iniţiat. Pedant emfatic. Modernist reacţionar. Tiran al asistenţei sociale. Sadic blajin. Cîrpaci de dinţi cîrpaci de dinţi...

În treacăt, pe sală, am spus :

„Scherbaum, dentistul meu ar dori să te cunoască. Evident că, dacă n-ai poftă, te înţeleg."

„De ce nu. Dacă vă amuză."

„A fost ideea lui. Am vorbit, foarte în treacăt, de proiectul dumitale, bineînţeles fără să-ţi menţionez numele. Ştii : Nu te mai sfătuiesc să renunţi, dar sînt nerăbdător să aflu

ce sfaturi va încerca să-ţi dea cîrpaciul meu de dinţi. Profilaxie e cuvîntul lui preferat. Uneori trăncăneşte cam mult."

Pe Hohenzollerndamm — am străbătut pe jos, în grabă, cei cîţiva paşi din Elsterplatz pînă la cabinetul de consultaţii — Scherbaum spuse, de parcă ar fi vrut iarăşi să mă cruţe: „Sper că nu trageţi nădejde într-o convertire. Vin cu dumneavoastră într-o doară."

Am sosit către sfîrşitul orelor de consultaţii şi a trebuit să stăm cîteva minute în sala de aşteptare. (Înainte de a ne lăsa singuri, asistenta a scos din funcţiune mica fîntînă arteziană.) Scherbaum răsfoia revistele ilustrate. Împinse spre mine numărul din „Stern" deschis: „Reichsjugendführerul dumneavoastră".

Am procedat ca şi cînd n-aş fi citit tot serialul apărut în numere consecutive:

„Acest gen de lectură îşi va găsi şi el amatorii săi".

„Pe mine, de exemplu."

„Şi ? Concluzia dumitale ?"

„Omul îşi dă osteneala să trişeze cinstit — ca dumneavoastră."

Imediat am simţit dureri sub pungile din degudent, deşi acasă luasem două arantiluri.

„A fost numai o constatare obiectivă. Acelaşi lucru mi-l voi putea spune şi mie, cînd mă voi prăbuşi. Dar este o chestiune care a încetat de curînd să mă mai preocupe. O voi face."

„Fii prudent, Philipp. Dentistul meu are putere de convingere."

„Parcă-l şi aud. Mereu aceeaşi placă: Ascultă glasul raţiunii. Ai încredere în raţiune.

Rămîi în limitele raționale. Învață să acționezi conform rațiunii. Dar ce legătură are asta cu rațiunea ?"

Am rîs oa doi complici. (Asistenta lui ar fi trebuit să lase fîntîna arteziană să susure în continuare.)

Dentistul meu avea o înfățișare relaxată ca totdeauna, aproape voioasă. Îl salută pe Scherbaum fără vreo privire cercetătoare, mă invită să iau loc în jilțul de cavaler medieval, zise: „Ei da, arată mult mai bine acum. Inflamațiile au cedat. Dar poate că n-ar strica să prelungim nițeluș pauza..." — Apoi își trimise asistenta în laborator. Pe nesimțite trecu direct la chestiune: „Am auzit de proiectul dumitale. Deși mie mi-ar fi imposibil să procedez astfel, totuși încerc să te înțeleg. Dacă trebuie s-o faci — dar numai dacă trebuie într-adevăr s-o faci — atunci fă-o."

Pe urmă începu să ne dea lămuriri, lui Scherbaum și chiar mie, de parcă aș fi fost un nou-venit, cu privire la jilțul de cavaler medieval: Speteaza rabatabilă. Automatizarea completă. Cele trei sute cincizeci de mii de turații ale aparatului Airmatik. Măsuța pentru instrumente așezată în stînga. Instrumentul pentru dislocat rădăcini. Cleștele pentru molari. De asemenea bazinul-scuipătoare mobil, cu jet de apă, pentru scuipat. Și o colecție de punți din degudent încă nemontate: „Vedeți, oamenilor le lipsesc peste tot mijloacele atît de necesare pentru mușcat".

Printr-o frază secundară ne informă despre rolul aparatului de televiziune în cîmpul vi-

zual al pacientului: „Este numai o mică experiență care, cred eu, a corespuns așteptărilor. Nu sînteți de aceeași părere ?"

Mi-am recitat mecanic lecția: „Îți abate atenția într-un mod miraculos. Gîndurile îți rătăcesc în cu totul altă parte. Însuși ecranul mat fără imagine este stimulator, într-un anumit fel stimulator..."

Pe Scherbaum îl interesa totul, prin urmare și funcția liniștitoare, distractivă, de distragere a atenției pe care o avea televiziunea în timpul tratamentului stomatologic. Voi să știe cum se petreceau lucrurile înainte vreme: „Vreau să spun, cu anestezia și celelalte".

Începusem să mă tem că va trebui să ascult anecdotele dentistului de la Charité — patru oameni împotriva unui pacient — dar el schiță pe scurt și la obiect dezvoltarea medicinei dentare în decursul ultimilor cincizeci de ani și încheie sub o peliculă de ironie: „Spre deosebire de politică, medicina modernă poate consemna succese care dovedesc fără echivoc că progresul există, dacă ne referim cu strictețe și în mod exclusiv la cuceririle din domeniul cunoașterii în științele naturii și la rezultatele cercetării empirice. Orice speculație care trece dincolo de posibilitățile de cunoaștere — limitate, trebuie s-o recunosc — ale științelor naturii, ne duce, ba nu, ne induce inevitabil în eroare, ne ademenește în domeniul mistificărilor ideologice sau — cum le numim noi — al diagnosticelor greșite. Abia după ce politica se va limita, așa cum face medicina, la asistența socială pe plan mondial..."

Scherbaum spuse: „Aveţi dreptate. M-am gîndit şi eu la asta. De aceea vreau să dau foc cîinelui meu în mod public."

(Prin urmare aşa poate fi silit să acorde o pauză. Nici măcar n-a mai vrut să-şi dreagă glasul sau să facă „Hm hm". Într-un cabinet medical trei capete înlăuntrul cărora probabil că-şi face loc o incoerenţă speculativă. Acum ce va ? Eu cum voi, dacă el ? El cum va, dacă eu îl ? Eu ce voi, dacă el mă ? Eu cum să, dacă amîndoi ? Se aude un zumzăit ? Numai lampa Bunsen îşi emite cu perseverenţă tonul unic. Acum ! Acum !)

„În altă ordine de idei, am constatat, cred, că dinţii dumitale frontali... Ia spune: copil răsfăţat ?... Da, da. Bineînţeles. În copilărie îţi muşcai buzele ? Vreau să spun aşa: cu dinţii frontali superiori peste buza de jos... Fiindcă dumneata ai o muşcătură distală... Îmi dai voie ?"

Din acea clipă îl văd pe Scherbaum în jilţul de cavaler medieval: „Treaba asta costă ceva ?" Ce fermecător putea să rîdă dentistul meu: „Între adepţi ai ştiinţelor naturii se practică ocazional şi tratamente gratuite". Scherbaum seamănă totuşi întrucîtva cu mine: „Dar să nu mă doară".

Şi după felul în care i-a răspuns, parcă însuşi Dumnezeu, în halat scurt, închis pînă la gît şi în pantofi albi de pînză s-ar fi pus în slujba stomatologiei: „Asta nu-i meseria mea: să provoc dureri".

Cum se apleca asupra lui. Cum lumina mediul bucal cu lampa lui specială. Și cum căsca larg gura Philipp al meu, pronunțînd un „Da" tare. (Ar fi trebuit să-l rog să deschidă televizorul ca să urmărim programul zilei : Îmi dai voie, numai jurnalul de actualități berlineze și publicitatea care urmează ?)

„Trebuia să fi venit la mine mai demult, cînd ți-au ieșit dinții de lapte."

„E grav ?"

„Eida, eida. Vom face fără nici o obligație, un examen de ansamblu. După aceea vom vedea."

Cu ajutorul asistentei sale, chemată în cabinet prin intermediul soneriei, dentistul meu făcu examenul radiografic al tuturor dinților scherbaumieni. Cu practicul aparat Ritter ochi de cinci ori, zumzăind, maxilarul inferior al lui Scherbaum, și trase de șase ori, zumzăind, în maxilarul superior al lui Scherbaum. Fiecare salvă era notată. Ca și la mine, lichidă și la Scherbaum cu o singură salvă cei patru incisivi inferiori — doi minus unu — unu minus doi : „Ei, a durut ?"

Să las o margine lată pentru adăugiri, care mai tîrziu vor fi șterse. Să bifez amintiri. Să mai străbat o dată, de data aceasta pe burniță, promenada pe malul Rinului, la Andernach, s-o prefac într-un drum al Calvarului : etapă cu etapă. Sau materialul numărul șapte :

„...după cum pretinde von Dörnberg, acuzatul l-ar fi învinuit pe nedrept că ar fi dat dis-

poziţii pentru executarea condamnaţilor la moarte nu prin împuşcare, cum prevede Codul penal militar, ci prin spînzurătoare, la care acuzatul ar fi atras atenţia asupra faptului că în zona Armatei a 18-a şi a Grupului de armate Narva (Grasser) se practicau de mai multă vreme execuţiile prin spînzurătoare..." Poate că ar trebui să i se spună Schörner, cînd se vorbeşte de Schörner. „...acuzatul ar fi cerut ca aceste execuţii prin spînzurătoare să aibă loc în faţa sediilor comandamentelor de front, a căminelor pentru militari în permisie şi la punctele de adunare de la nodurile de cale ferată, cu care prilej să se atîrne de gîtul celor executaţi tăbliţe cu inscripţii ca «Sînt un dezertor»..." — Sau să las teancul în plata Domnului. Sau să cobor din autobuz la Irmgard Seifert ca să rumegăm scrisori vechi. Sau să vîr fotografia micului Scherbaum în rama de pe masă şi să lipesc deasupra cu peliculă adezivă : „Sînt un dezertor fiindcă m-am aşezat în fotoliul dentistului..." Am plecat în mijlocul frazei.

„Chelner, una blondă !" — şi m-am rezemat de bar, aşa că nu mai eram singur. Cînd a venit Scherbaum cu Vero Lewand, pe cartonaşul de sub halbă era notată a treia blondă.

„Am sunat de cîteva ori la dumneavoastră, şi atunci ne-am gîndit..." (Prin urmare se ştie unde *sînt* cînd nu sînt acasă.)

„Fiindcă sîntem invitaţi la o mică petrecere. Şi atunci ne-am gîndit că, dacă aveţi poftă..."

(În asemenea cazuri se cuvine să te referi la diferența enormă de vîrstă: „Tineretul cu tineretul".)

„Vin și cîțiva de la universitate. Asistenți și vreo doi profesori. *Ăștia nu mai sînt nici ei* minori."

(Încă puțină sclifoseală: „Nu-mi place să merg unde nu sînt invitat".)

„Este un party deschis. Poți să vii și să pleci și să aduci pe cine vrei."

(Și, în general: unui stoic i se cuvine locul de la bar: „Chelner plata!")

„Am mirosit eu c-o să veniți."

„Dar numai pentru o clipă."

„Nici noi n-o să stăm o veșnicie. Poate că-i plictiseală mare acolo."

În apartamentul aproape complet lipsit de mobilă, situat într-o clădire veche din Schöneberg, se înghesuiau șaizeci de persoane mai puțin șapte, care tocmai plecau, plus unsprezece, care tocmai intrau sau încercau să intre. Fără Vero n-am fi reușit. Am rămas în paltoane deoarece bănuiam că garderoba se află mai departe, undeva în fund și pînă acolo nu exista o trecere, ci numai presupuneri: în spate se înaintează, mai e ceva acolo, oare ce? propriu-zisa, asta. Printre oameni care stăteau în picioare, sau chinciți, sau se împingeau căutînd, se afla stînd în picioare, sau chincită, sau împingîndu-se căutînd — așteptarea. (Ce se aștepta? — Ei, asta.) Nu numai eu, dar și Scherbaum se simțea dezorientat între toate acestea. (Ar fi nedrept să vor-

bim acum de aerul stătut, de gălăgie, de căldura imobilă cu miros acru sau de aspecte exterioare, de pildă de uniformitatea extravagantă a îmbrăcămintei, de coafuri, de o diversitate multicoloră care se autodepăşea şi astfel se anula devenind monotonă. Veselia silită sărea în ochi, ca şi o gestică foarte largă, care părea să ţină seama de un aparat fotografic ascuns vederii ; un party care, în ansamblu, trebuia să mă familiarizeze cu atmosfera unui studio de noapte unde urma să vizionăm un film — sau mai multe filme înrudite.)

„Cum se numeşte filmul ?"

Dar nu Philipp, ci Vero Lewand îi cunoştea pe regizor, pe operator, pe protagonişti : „Politiceşte sînt situaţi foarte la stînga. Sînt oamenii noştri. Cel de colo, cu capela gen Castro, este cel mai de stînga editor de literatură underground[1] care există. Iar cel de dincolo tocmai a sosit de la Milano, unde s-a întîlnit cu oameni care tocmai au sosit din Bolivia, unde au stat de vorbă cu Che[2]".

Erau puncte de reper. (Eram mereu examinat, de fiecare dată de către alt Cristos.)

„Despre ce or să vorbească ?"

„Păi despre ei."

„Dar ce vor ?"

„Păi schimbări, să schimbe lumea."

---

[1] Literatură de avangardă în ţările din vestul Europei şi S.U.A., orientată către stînga şi destinată în *special tineretului protestatar.*

[2] Ernesto „Che" Guevara (1928—1967), revoluţionar cubanez născut în Argentina ; a luat parte la luptele de guerilă din Bolivia, unde a fost ucis.

Îmi este prezentat unul de la postul de radio („Emisiunile clericale, dar foarte de stînga !“) Mi-a mărturisit că e foarte grăbit. Neapărat trebuie să-l găsească pe Olaf, care aduce veşti de la Stockholm. („Dosarul nostru despre Angola, ştiţi...“) Vero ştia în care optime din totalul de şaizeci de inşi care stăteau în picioare, sau chinciţi, sau împingîndu-se, putea fi găsit omul care venea din nord: „Acolo, în fund, în spatele cuierului cu paltoane“.

(Celălalt dispăru înot, lăsînd o dîră în urma lui.)

„Vero, spune-mi, te rog, a cui e locuinţa? Vreau să spun, cine permite ca aici să se turneze din nou o scenă de film pe care am mai văzut-o de multe ori ?“

Îmi arătă pe unul cu un rîs de peste Ocean obţinut prin antrenament, care radia în toate părţile fericirea de a avea oaspeţi, deşi urechile lui depărtate cereau insistent o locuinţă goală, deoarece erau mereu strivite în înghesuială.

„Ăsta locuieşte aici. Dar de fapt locuinţa ne aparţine nouă tuturor.“

(Am căutat şi am găsit pasaje la Dostoievski. În partea de jos a Penny Lane-ului şi invadat de All you need is love [1], secolul al nouăsprezecelea nu voia să se sfîrşească: Yesterday Yesterday [2]...)

[1,2] Numele a două şlagăre la modă în anii 1962—67. Primul cîntat de formaţiile beat („N-ai nevoie decît de dragoste“), ajunsese un fel de imn al tineretului protestatar împotriva războiului din Vietnam.

Scherbaum deveni atît de tăcut încît am început să mă tem că ar putea să bată la ochi. (Doar n-o să vomite iar.) Ca pentru a-mi dovedi că mi-am găsit un locşor în mijlocul unor oameni într-adevăr de stînga, mai mulți oameni de stînga din mijlocul încăperii începură să strige numele lui Ho Și Min şi, imediat după ce a fost invocată prezența lui, să cînte Internaționala. (Mai bine zis : Fragmente ale primei strofe erau repetate ca sub imperiul unei necesități ; discul avea pesemne o fisură. Eu eram de vină, probabil, că auzeam din ce în ce mai tare, mai apăsat şi mai ademenitor „O, pădurea mea frumoasă..." — şi nici fetele de-aici nu-mi plăceau.)

Prea bătrîn. Ești prea bătrîn. Numai să nu devii nedrept. Ești invidios, fiindcă ei pot fi de stînga şi atît de veseli. N-ai decît să participi şi tu. Uite, radio-reporterul cu problemele clericale şi editorul de stînga, şi alți desfrunziți care se apropie de patruzeci de ani. Ei participă, s-au luat de braț cu ceilalți : legănîndu-se cherchelIți, renanii se adapă din izvorul tinereții : „Sculați, voi oropsiți ai vieții..." (...peste cărările tale rece şuieră vîntul...) Cusurgiu bătrîn. Reformist renegat. Belfer tipic. (Hai, dă-i drumul, încearcă : Ho-Ho-Ho...)

În acelaşi timp mi se părea că Philipp, care stătea lîngă mine, începe să îmbătrînească fără să scoată vreo vorbă. Ar fi trebuit să plecăm. Dar iată că două fete au şi început să-i cînte

osanale: „Ăsta e, Vero? Tu ești Scherbaum ăla de care vorbesc toți? Grozavă treabă. Și fix în față la Kempinski. Benzină peste el. Trosc. Și s-a dus. Dar trebuie să ne spui exact, Vero, cînd dă reprezentația. Fantastic, măi. Pur și simplu fantastic!"

Cînd din șaizeci de oameni s-au făcut cincizeci și șapte — Scherbaum o trase pe Vero, eu i-am urmat — înspre noi veneau, urcînd scara, alți șase sau șapte.

Scherbaum o pălmui pe Vero Lewand chiar în holul unde începea scara. Oaspeții care tocmai urcau o luară drept un semn foarte promițător: „Probabil că acolo sus se întîmplă într-adevăr ceva".

Fiindcă în curte Scherbaum continua s-o bată (n-o mai pălmuia, o bătea) i-am despărțit: „Ajunge! — Acum o să mergem să bem o bere pașnică."

Vero nu plîngea. I-am dat lui Scherbaum o batistă, fiindcă fetei îi curgea sînge din nas. În timp ce o ștergea, am auzit: „Nu mă trimite acum acasă, Flip, te rog..."

(Inutil și chiar trivial din partea mea să fluier „Internaționala" în timp ce porneam fără grabă la drum.) Într-o cîrciumă oarecare de pe Hauptstrasse am găsit locuri la bar. Philipp și cu mine vorbeam fără să ținem seama de Vero, care se încleștase de sticla ei de coca.

„Cum ți-a plăcut dentistul meu?"

„Destul de mult. Ăsta știe ce vrea."

„Altfel nici nu se poate, la meseria lui."

„Excelentă idee: televizor în cabinet."

„Da. Reuşeşte să-ţi distragă uneori atenţia. Ai să urmezi tratamentul ?"

„S-ar putea. — După ce termin cu chestiunea aceea."

„Nu te-ai răzgîndit, Philipp ?"

„Astea n-o să mă facă să renunţ. Astea nu. Sau aţi crezut că o să dau bir cu fugiţii fiindcă vreo două pipiţe, care au impresia că sînt de stînga, spun fantastic : Pur şi simplu fantastic !?"

Să mă pregătesc de plecare şi să mai comand un rînd. (Vero plîngea în paharul ei de coca. Un plîns nazal, deoarece era zăgăzuit de polipi.) Am aşteptat pînă ce Scherbaum şi-a pus braţul pe după umerii ei şi i-a spus „Haide. Termină. Acum a trecut", pe urmă am plecat. („Împăcaţi-vă. O stîngă certată nu e un spectacol agreabil.")

Frigul se menţine. Mereu aceeaşi muşcătură uscată. Cine părăseşte o cîrciumă e un om fugărit. Să te ghemuieşti în palton. Să ai deprinderi. (De exemplu, un băţ de chibrit în nodul cravatei : rezerva.) M-am uitat în jur : dau cu toţii din cap, unul către altul, înainte de a-şi umezi degetul gros. „Chelner, plata !" înseamnă de obicei o consumaţie serioasă. Acum aş vrea să fiu chit, să iau avionul Panam de dimineaţa şi să mă gîndesc la direcţia de zbor.

Acasă, lucrul început se afla la locul său, neatins. Am deschis dosarul, am parcurs capitolul „Schörner pe şoseaua către *Marea Albă*", am tăiat cîteva adjective, am închis dosarul şi pe urmă am elaborat un referat-caracterizare

pe care, cînd va fi cazul, s-ar putea să-l ceară apărătorul acuzatului elev Philipp Scherbaum.

Dificultățile au început chiar de la adresant: Către Camera de punere sub acuzare a tribunalului berlinez ? Sau: Către Procurorul general ? (Deocamdată fără adresă.)

Am construit în jurul faptei lui Scherbaum o rețea de analogii literare, care se refereau succesiv și în ansamblu la acțiunea lui Scherbaum. Am citat manifeste suprarealiste și futuriste, i-am invocat ca martori pe Aragon și pe Marinetti. L-am citat pe călugărul augustin Luther și am găsit elemente folositoare în „Curierul de Hessa" [1]. Happeningul l-am desemnat drept o formă de artă. Focului (holocaustului) i-am atribuit, cu unele rezerve de scepticism, un conținut simbolic. Am șters aprecierea „umor negru", am pus în locul lui „farsă studențească timpurie", am șters și asta și am primit sprijin din partea clasicilor, punîndu-l pe Scherbaum să joace rolul lui Tasso și recomandînd insistent tribunalului să-și însușească înțelepciunea nobilă a lui Antonio: „După cum judecata lucidă a puternicului Antonio, ale cărui acțiuni sînt determinate de ratio, se află într-un anume raport față de exacerbațiile poetice ale lui Tasso, adînc tulburat din pricină că se află sub imperiul sentimentelor, tot așa fie ca tribunalul să concilieze antagonismele și, în spiritul lui Johann Wolfgang

---

[1] Pamflet de Georg Büchner (1813—1837), din pricina căruia a trebuit să fugă de la Giessen la Zürich, unde a și murit.

Goethe, să ajungă la mărinimoasa concluzie: «Și-astfel corăbierul se-ncleștează / De-aceeași stîncă ce i-a sfărîmat corabia.»“

Chiar dacă în calitatea mea de referent n-am fost scutit de o condamnare a faptei lui Scherbaum, pe care am calificat-o drept o manifestare negativă cultivată de spiritul de sacrificiu, mi-a reușit totuși o încheiere liberală: „Un stat care apreciază că deruta transformată în faptă a unui elev atît de înzestrat și suprasensibil este un pericol public, își demonstrează nesiguranța și încearcă să înlocuiască binefacerile indulgenței democratice prin severitatea autorității de stat“.

(Avînd impresia că am făcut ceva, m-am culcat.)

În catalog am găsit un bilețel anonim — „Terminați odată cu încercările de a-l deruta pe Flip!“ — iar în sertarul meu din cancelaria profesorilor se afla un bilet, semnat I.S. — „Ne vedem atît de rar. De ce oare?“ — Două scrisuri diferite, amîndouă grăbite și anticipînd o amenințare, o dorință. Pe elevă am ignorat-o în timpul orei. (Această metodă patetică răsuflată: Pentru mine, dumneata nu exiști! — Ei și?) Pe colega mea am surprins-o printr-o elocvență plină de rîvnă. (Relatare amuzată, de pe o poziție de superioritate, a petrecerii prerevoluționare.) Pe urmă am încercat să mă erijez în cercetător de cauze: „Poate că asta ar putea fi o indicație: Tatăl lui Scherbaum a fost în timpul războiului supraveghetor de adăpost antiaerian...“

„Ceea ce dovedeşte oricum..."

„Nu mă refer la aspectul politic al acestei activităţi. Stingea incendii, ba chiar — fapt *menţionat categoric şi* de Scherbaum în compunerea despre tatăl său — a fost decorat cu Crucea pentru merite de război clasa a doua. A salvat oameni. Fără îndoială că-ţi dai seama unde vreau să ajung..."

„Totuşi, motivarea dumitale — supraveghetor de adăpost antiaerian şi sacrificiu prin foc nu mă poate convinge..."

„Oricum, în compunere, supraveghetorul de adăpost antiaerian constituie cuvîntul cheie. Iată aici un exemplu : «Cînd mergem să ne scăldăm în Wannsee sau, ca în urmă cu doi ani, la St. Peter, tatăl meu, supraveghetor de adăpost antiaerian, vine totdeauna cu noi, dar nu se dezbracă, ci şade cu hainele pe el şi se uită la noi.» Ei ? Ce părere ai despre asta ?"

„Dumneata presupui, după cum am impresia, că tatăl lui Scherbaum a căpătat o arsură în război şi că se jenează să-şi arate în public, rana, care poate că se întinde pe o suprafaţă destul de mare."

„La exact aceeaşi concluzie am ajuns şi eu, cu atît mai mult cu cît în compunerea lui Scherbaum se găseşte o frază care în mod obligatoriu certifică presupunerea mea : «Cînd eram mic, l-am văzut odată pe tatăl meu în pielea goală. Un supraveghetor de adăpost antiaerian în pielea goală.»"

„Atunci ar trebui să vorbeşti cu tatăl lui."

„Asta am de gînd. Chiar asta am de gînd..."

(Dar acum nu mai vreau. Mi-e teamă că tatăl lui are arsuri cicatrizate pe tot trupul. Mi-e teamă de aceste aspecte inevitabile. Nu vreau să pătrund mai adînc. Nu sînt decît profesor. Vreau să se sfîrşească odată...)

Propunerea făcută de Irmgard Seifert, să mergem să mîncăm „ceva consistent", a dat convorbirii noastre o altă direcţie, dar care nu era una nouă. Ne-am fixat la ciolan de porc. Eu am scos-o la capăt cu porţia mea, în farfuria ei a rămas mult, fiindcă mereu şi mereu trebuia să cotrobăiască în geamantanul mamei după scrisorile acelea vechi şi să le repete papagaliceşte frază cu frază. („Asta n-o să se termine niciodată. Asta se numeşte vinovăţie, Eberhard. Asta nu poate să se termine...") Înainte de a plăti şi a pleca (am fost invitatul ei) am rugat-o să mă scuze că voi lipsi două sau trei minute...

„Ce rezultat a dat examenul radiografic, doctore ?"

Dentistul îmi vorbi cu amabilitate despre Scherbaum, spuse că trebuie să fie o adevărată plăcere să poţi instrui şi educa un asemenea tînăr : „Vă rog să mă credeţi. Un autentic Lucilius care, ce-i drept, încă nu şi-a găsit un Seneca. Iar în ceea ce priveşte examenul radiografic : Numai mărunţişuri. Dar dumneavoastră ştiţi ce poate să iasă din mărunţişuri. De asemenea, muşcătura distală. În privinţa asta va trebui să facem cîte ceva. — Dealtfel, băiatul m-a şi sunat la telefon."

„Să însemne oare asta că pe Scherbaum îl interesează cum stă cu dantura ?"

„Pe cine nu interesează asta ?"

„Vreau să spun : se gîndeşte mai departe ? Nu numai pînă la punctul acela. Ei, ştii la ce mă refer."

„Elevul dumneavoastră m-a întrebat dacă e indicat să se adreseze medicului şcolii în vederea unui tratament..."

„Foarte înţelept."

„Am răspuns : Bineînţeles că este o chestiune în care trebuie să hotărăşti dumneata. Dar tot aşa de bine îţi pot şi eu rezerva cîteva ore de tratament."

„A fost de acord ?"

„N-am vrut să insist."

„Şi despre cîine nici un cuvînt ?"

„N-a pomenit de el în mod direct. Dar mi-a mulţumit că l-am întărit, aşa spunea, în hotărîrea lui. — Elevul dumneavoastră ar trebui stimulat şi mai mult. Ar trebui să-i dăm curaj. Înţelegeţi ? Tot timpul să-i dăm curaj."

(Pe cînd o ajutam pe Irmgard Seifert să-şi pună paltonul şi-i mulţumeam pentru ciolanul de porc : Tipul se lansează în pedagogie. Să schimb macazul şi să devin dentist ? E ridicolă, gelozia mea. Aşa sau altfel : Sînt pe cale să-l pierd pe Scherbaum...)

Să ne imaginăm : Un dentist şi un profesor conduc lumea. Se ivesc zorile erei profilaxiei. Împotriva tuturor relelor se iau măsuri preventive. Aşa cum fiecare învaţă pe alţii, la fel fiecare îşi însuşeşte la rîndul lui învăţătura.

Cum toţi sînt expuşi atacului cariilor, sînt cu toţii de acord cu lupta împotriva cariilor. Asistenţa şi prevederea pacifică popoarele. Problema existenţei nu mai capătă răspuns în cadrul religiilor şi ideologiilor, ci al higienei şi culturii. Nu mai există eşeouri şi nici guri mirositoare. Să ne imaginăm...

Adunarea reprezentanţilor noştri a ţinut sesiune vreme de două zile în palatul Schöneberg. Într-o pauză a sesiunii, cînd l-am chemat la telefon pe dentistul meu şi i-am relatat (în mod ostentativ critic) desfăşurarea ordinii de zi : Alocuţiune introductivă, salutul adresat invitaţilor, mesaje de salut adresate de invitaţi Adunării reprezentanţilor, raportul financiar ţinut de trezorier, şase propuneri în legătură cu şcoala integrală, cîteva intervenţii cu accent hessan, mai multe centre de greutate, apoi hotărîrile cu privire la al zecelea an obligatoriu de şcoală, la reorganizarea pregătirii profesionale în cadrul şcolii, la prima fază a formării cadrelor didactice şi la statutul de profesor suplinitor (inclusiv apelul către Camera deputaţilor) — cînd în cele din urmă i-am expus, mai mult pe un ton de conversaţie uşoară decît pe cel al unei relatări precise, lipsa de conciziune a politicii dinamice în domeniul învăţămîntului — l-am citat în batjocură pe colegul Enderwitz, a cărui părere o împărtăşesc dealtfel : „Şcoala integrală este mijlocul de a preîntîmpina în condiţii optime situaţia politico-socială actuală" — cînd am ajuns la capătul expunerii mele cu privire la

starea lucrurilor, dentistul meu a început să-mi plătească polița: mi-a făcut o dare de seamă exactă asupra Congresului de ortopedie a maxilarului de la St. Moritz, împletind citate din conferința inaugurală despre malformații în regiunea maxilarului cu descrieri de peisaje și informații amănunțite despre poteci turistice care străbat păduri de zadă și pășuni alpine: „Albastrul profund al lacurilor m-a impresionat adînc. Ce minunat petic de pămînt!"

Cu un cuvînt: nu ne-am rămas cu nimic datori la telefon; prin intermediul unui circuit vorbeam fără să ținem seama unul de celălalt. Ceea ce voiam de fapt să aflu — „Și Scherbaum? Scherbaum a revenit?" — s-a dizolvat în noianul de nerozii profesionale debitate pe două voci. Am pus amîndoi receptoarele în furcă: „Pe curînd".

(Să ne imaginăm: Un dentist și un profesor titular conduc lumea. Primul îl ascultă pe-al doilea, al doilea îl ascultă pe primul. Formula lor de salut „Trebuie să prevenim" devine, indiferent în ce limbă se pronunță, salutul fiecăruia și al tuturor. Orele de consultații sînt permanente. — Cum spunea el? „Chemați-mă la telefon oricînd doriți, fără nici o jenă...")

Cînd m-am întors în sala de festivități la Irmgard Seifert, începuseră discuțiile pe teme generale. Ce-i drept, n-au fost decît puține luări de poziție împotriva școlii integrale, în schimb veneau cu tot felul de contribuții interminabile în care școala tradițională era cinstită și evocată prin mijlocirea unor cascade

de cuvinte de conjurare : „Chiar dacă salutăm întru totul anumite tendințe de înnoire, nu ne este îngăduit să dăm vreodată uitării..."

Irmgard Seifert și cu mine ne-am făcut interpreții unei „ușoare neliniști în sală". (Pe urmă a fost menționată și în procesul-verbal.) Ne-am rezemat pe speteze, vădit plictisiți. Tîrșîit de picioare și tuse scurtă, strănuturi menite să provoace rîsete : Procedee școlărești. Am început să mîzgălim omuleți pe ordinea de zi și ne îndeletniceam cu un joc de societate pe care îl elaborasem pe vremea cînd eram suplinitori, în timpul plimbărilor în jurul lacului Grunewald.

Ea : „Regulamentul promovărilor A. — Dispoziții generale, alineatul patru ?"

Eu : „Activitățile nesatisfăcătoare notate cu „insuficient" acționează în sensul nepromovării mai puternic decît cele notate cu «mediocru»."

Făcu în dreptul numelui meu semnul plus, întrebarea următoare trebuia s-o pun eu : „Al doilea examen pentru posturile din învățămînt, paragraful cinci, alineatul unu ?"

Ea : „Examenul începe cu admiterea".

Un semn plus pentru Irmgard Seifert. Acum era rîndul ei să pună o întrebare : „Sancțiuni școlare, dreptul școlar VB 1, alineatul unu ?"

Eu : „În școlile și institutele de educare berlineze pedeapsa corporală este interzisă. — Cu alte cuvinte, n-am voie să-i trag un toc de bătaie elevului Scherbaum ; culmea e că ieri am reflectat foarte serios dacă n-ar fi cazul să provoc o bătaie pe cinste, în cadrul căreia

să-i rup braţul stîng: spital, punere în gips, obligaţia de a sta nemişcat. Iar rezultatul final: Nici un cîine nu va arde în public. Mă voi supune zîmbind unei anchete disciplinare. Şi-acum, ce ai de spus?“

Dar Irmgard Seifert îl descoperise pe Scherbaum pentru ea. (Sau se descoperise pe sine în el?) În orice caz a început acolo, în sală, în timp ce în faţă se citeau propuneri suplimentare, să-i fredoneze cu jumătate voce cîntecul; şi cînd ne-am strecurat afară, încă înainte de epuizarea ordinii de zi, a continuat să-l plămădească pe Scherbaum după chipul şi asemănarea ei: a făurit din el un martir autentic. Scherbaum trebuia să realizeze ceea ce nu reuşise ea la vîrsta de şaptesprezece ani.

„Cred că nu vorbeşti serios!“

„Ba da, Eberhard. Cred în băiatul acesta.“

Îmi spuse că pe zi ce trece i se „adînceşte înţelegerea pentru Scherbaum“. Cuvînt cu cuvînt îmi certifică liniile directoare ale strategiei dentistului meu: „Dacă aş putea să-i dau curaj. Aş vrea să-i dau curaj fără încetare...“

E limbajul ei sprinţar, mereu serviabil. Nu se dă în lături să vorbească de „îndemnul lăuntric“. Oare din pricină că se îndeletniceşte cu peşti ornamentali? Ştiu că, pe lîngă acvariu, se ocupă şi cu pregătirea lecţiilor. Probabil că sfaturile astea i le-au dat peştii cu coada în formă de voal şi ghiborţii aurii. Altfel, cine? Irmgard Seifert este, ca s-o spunem pe scurt, o singuratică.

Şi eu, doctore! Şi eu? — Micuţa Lewand mi-a strecurat din nou un bilet: „Dacă nu-l lăsaţi pe Flip în pace, comportarea dumneavoastră contrarevoluţionară va avea urmări". Curată ameninţare, doctore! Şi nu se găseşte nimeni care să mă ajute. Să las baltă fleacurile astea şi să mă retrag: Mi-ajunge! Mi-ajunge! şi să mă dedau cu pasiune unei îndeletniciri absurde: de exemplu, să organizez concursuri de alergări între melci...

În timpul recreaţiei de la ora zece, l-a înghesuit pe Scherbaum între ea şi şopronul pentru biciclete. Pe urmă a început să-i dea curaj: „Ai dreptate, Philipp. Nu-ţi pot fi de nici un folos soluţiile noastre de compromis, această capitulare de zi de zi a adulţilor."

Pe mine m-a prefăcut în obiect de demonstraţie: „Noi — nu-i aşa, dragă colega — nu mai sîntem în stare de ani de zile să acţionăm spontan".

(Mi-a venit în minte numai palma pe care i-am dat-o. „Eu da. Eu da." Asta ar fi trebuit să spun. Dar am tăcut şi cu limba am căutat punţile din degudent.)

„De cîte ori nu mi-am propus să păşesc în faţa clasei, să depun mărturie: Aşa am fost cînd aveam şaptesprezece ani. Asta am făcut cînd aveam şaptesprezece ani. — Ajută-mă, Philipp. Fii un exemplu. Păşeşte înaintea mea, înaintea noastră, pentru ca ratarea noastră să nu *devină generală*."

Faţa lui Scherbaum reflecta o vreme schimbătoare de aprilie.

„Voi fi împreună cu dumneata cînd vei porni pe drumul dumitale greu."

Clipind din ochi şi ridicînd un stol de vrăbii care fîlfîiră care încotro, Scherbaum încercă *să scape de privirea* ei strălucitoare. Dar nu exista nici o gaură în sîrma împletită.

„Uită-te la mine, Philipp. Ştiu că modestia dumitale nu vrea să recunoască măreţia faptei dumitale."

El se refugie într-un rînjet fără gropiţe voioase. Înainte ca eu să pot pune capăt scenei penibile remarcînd că recreaţia se sfîrşise, Scherbaum zise: „Habar n-am despre ce vorbiţi. Nu mă interesează deloc ce-aţi făcut la şaptesprezece ani. Toată lumea a făcut ceva cînd avea şaptesprezece ani."

Şi, întocmai ca şi domnişoara Seifert, Scherbaum se folosi şi el de mine ca de un obiect de demonstraţie: „De exemplu, domnul Starusch. Cînd îi explic ceea ce se petrece în Vietnam, vorbeşte despre banda lui de tineri şi-mi ţine prelegeri despre anarhismul prematur al tinerilor de şaptesprezece ani. Eu însă nu doresc o bandă de tineri. Despre anarhist nici vorbă nu poate fi. Eu aş dori să devin medic sau ceva de felul acesta..."

Scherbaum se întoarse şi plecă. Irmgard Seifert şi cu mine ne petrecurăm ora noastră liberă mergînd pînă la istovire prin curte de colo pînă colo. Ceea ce nu voisem să ascult, eram nevoit să înghit acuma cuvînt cu cuvînt: „Băiatul nu-şi dă seama ce măreţie se ascunde în el. Vede numai intenţia lui, fapta

lui şi nu repercusiunile pe care această faptă le va avea : caracter izbăvitor.“ (Nici urmă de zgură în voce.) Curtea şcolii era destul de goală pentru ca răsuflarea ei : „Caracterul izbăvitor...“ să rămînă suspendată în aer sub forma unei băşici vorbitoare frumos rotunjite.

„Crede-mă, Eberhard, de cînd există tînărul Scherbaum, am început să cred din nou. Are forţa şi puritatea necesare pentru — da, o spun fără sfială ! — pentru a ne salva. Ar trebui să-i dăm curaj.“

Gerul înviorător de ianuarie îi conserva cuvintele. (Să umbli de colo-colo pe vremea geroasă, să deschizi gura şi să spui : „Forţă Puritate Curaj“) Tutuind-o, am rugat-o pe Irmgard Seifert să se menţină în limitele realităţii : „N-ai dreptul să sporeşti tulburarea firească a lui Scherbaum. Nu e cinstit să-l încărcăm pe băiat şi cu propriul nostru balast. În afară de asta, devii neverosimilă cînd încerci, astăzi, să-ţi împodobeşti ca pe un pom de Crăciun conflictul tău de-atunci. E o strălucire falsă, draga mea. La urma urmei, Scherbaum nu e un mesia. Caracterul izbăvitor — e pur şi simplu caraghios. Nu-i vorba decît de un băiat cu epiderma foarte permeabilă, care simte nedreptatea, nu numai pe cea de lîngă el ci şi pe cea aflată la mare depărtare. Pentru noi Vietnamul este în orice caz rezultatul unei politici greşite sau expresia inevitabilă a unui sistem social corupt ; el nu caută cauzele, el vede oameni care ard şi vrea să acţioneze

cumva împotriva acestui lucru, să acţioneze cu orice preţ."

„Şi tocmai în asta văd eu, dacă îmi dai voie, caracterul izbăvitor al faptei sale."

„Pe care nu va ajunge s-o săvîrşească."

„De ce nu ? A sosit timpul..."

„Încearcă să-ţi aduni gîndurile. La urma urmei, în calitatea noastră de pedagogi sîntem datori să-i atragem fără echivoc atenţia asupra consecinţelor faptei sale."

Dar Irmgard Seifert era mulţumită de ea însăşi şi de exaltarea ei. Nu numai frigul îi colora obrajii. Rîdea şi scălda curtea şcolii în acea voioşie despre care se spune că ar fi fost caracteristică martirilor creştinismului timpuriu : „Dacă aş mai fi credincioasă, Eberhard, aş spune : Sfîntul Duh l-a atins pe băiat. O lumină izvorăşte dinlăuntrul său."

(Şi în acelaşi timp stă subţirică în paltonul ei şi gestul şters e plin de sfială. Isteria o întinereşte. Dacă mai aştept puţin, dacă îi dau răgaz, o fetiţă exaltată va începe să plîngă în aerul geros şi să scîncească : „Dar trebuie neapărat... Nu ne e permis... Numai o slabă rază de lumină... E o fericire Eberhard, o fericire..." — Ce îndrugă ea despre fericire ! Sînt mulţumit cînd lipseşte un copac din rînd ; dar castanii desfrunziţi se înşiră reglementar.)

Cînd i-am relatat dentistului meu despre revărsarea sufletească şi pălăvrăgeala înşelătoare din curtea şcolii, a conchis scurt şi cu-

prinzător: „Capacitatea de a se entuziasma a colegei dumneavoastră îl va ajuta pe elevul Scherbaum să-şi dea seama ce fel de adepţi ar putea să cîştige după ce va săvîrşi fapta. Cu cît colega dumneavoastră va fi mai exaltată, cu atît îi va fi lui Scherbaum mai greu să aprindă chibritul. — Vă rog să mă ţineţi şi mai departe la curent. Nimic nu-l supără pe erou mai mult decît ovaţiile înaintea faptei. Ce să-i faci, aşa sînt eroii."

Nu. El nu este aşa. Nu e erou. Nu vrea să conducă şi nu caută să cîştige adepţi. Nu poate privi într-un fel fanatic. Nici măcar nu e nepoliticos. Nici aspru nici brutal nici viguros. Niciodată n-a fost cel dintîi. (Căci compunerile lui nu intră în socoteală.) Niciodată n-a dat din coate ca să ajungă în faţă. (Şi cînd i s-a propus să fie redactor-şef al revistei elevilor, a refuzat de mai multe ori: „Nu mi se potriveşte".) Dar nu e nicidecum timid sau inhibat sau leneş. N-a rămas de căruţă în nici o clasă. Niciodată n-a fost foarte curajos, deosebit de temerar sau întru totul corect. Ironia lui nu jigneşte niciodată. Afecţiunea lui este lipsită de insistenţă. (Niciodată nu m-a incomodat.) Nu minte niciodată. (În afară de compunerile lui, dar acestea nu contează.) Nu e genul de tînăr pe care nu-l poţi suferi. Face foarte puţin ca să placă. N-are o înfăţişare deosebită. N-are urechi clăpăuge. Nu *vorbeşte pe nas cum face prietena lui.* Vocea lui nu propovăduieşte. Nu e un mesia. Nu aduce vreun mesaj. E cu totul altfel.

Mi se spunea Störtebeker. Puteam să prind şobolanii cu mîna goală. Cînd am împlinit şaptesprezece ani, am primit ordinul de chemare la munca obligatorie. Dar ancheta în legătură *cu mine* şi cu banda de minori se şi afla în curs. Declaraţiile mele existau. La apelul de dimineaţă, un sergent-major a dat citire sentinţei : comutare cu trimitere pe front într-un batalion disciplinar. Curăţam terenul de mine. Sub ochii duşmanului eram nevoit să curăţ terenul de mine. (Störtebeker a supravieţuit acestei acţiuni — Moorkähne s-a curăţat.) Störtebeker este acum profesor titular şi plin de poveşti de demult.

Cum nu cunosc decît poveşti, veneam tot timpul cu poveşti la Scherbaum, care e un ascultător foarte bun. Cred în poveşti, n-am ce face. Între Scherbaum şi fapta lui am clădit, pietricică lîngă pietricică, poveşti datate cu precizie, presărate cu date ştiinţifice, de asemenea din cele recunoscute ca fiind istorice, adevărate poveşti de istorisit. L-am rugat să facă în grabă cîţiva paşi cu mine. Ne-am propus să pornim din cartierul Eichkamp, să străbatem Teufels-Fenn şi apoi Trümmerberg (Mont Klamott). Am privit copiii la săniuş pe terenul acoperit cu zăpadă, am ocolit staţia de radar americană, ne-am arătat reciproc ceea ce reuşea să cuprindă privirea în depărtare (oraşul Siemens, Europa-Center cu steaua uzinelor Mercedes şi turnul de emisie care continua să crească în Sectorul răsăritean). Spuneam amîndoi : „Destul de mare,

Berlinul". Dar eu am rămas totuşi la obiect: „Vezi dumneata, Philipp, în fond se pune mereu întrebarea: Oare experienţa poate fi transmisă? De cîtva timp ne ocupăm de Revoluţia franceză şi de urmările ei. Am vorbit despre resemnarea lui Pestalozzi şi despre eşecul tragic al lui Georg Forster la Mainz. Valurile revoluţiei au ajuns pînă şi la tihnitul meu oraş natal: căci locuitorii Danzigului, oricum îngrijoraţi că ar putea deveni dependenţi — fie de coroana poloneză, fie de cea suedeză, fie de cea rusă — se aflau pe atunci sub dependenţa Prusiei. Nu numai oamenii simpli, dar şi cetăţenii pe deplin conştienţi urmăreau cu simpatie evenimentele din Franţa. Dar răsturnarea, violenţa, luptele pe baricade, un Comitet de salvare publică, ghilotina, inclusiv procesul dureros al unei revoluţii — toate acestea nu aveau de gînd în nici un caz să le suporte cu resemnare; căci atunci cînd Bartholdy, un elev de liceu în vîrstă de şaptesprezece ani, împreună cu cîţiva colegi de şcoală şi muncitori în port, cei mai mulţi de origine poloneză — locuiau în Hakelwerk — a încercat să proclame la Danzig republica, a eşuat înainte de a fi avut prilejul ca prin fapta lui să dea semnalul de pornire. La treisprezece aprilie 1797, cînd conspiratorii s-au întîlnit în Uliţa Pielarilor — părinţii lui Bartholdy, burghezi bine situaţi, care se ocupau cu comerţul, îşi aveau acolo casa — vecinilor le-a atras atenţia acea «adunătură» de oameni care se «înhăitaseră», aşa spuneau ei. Au fost chemaţi aprozi. S-au fă-

cut arestări. Bartholdy a fost condamnat la moarte, şi numai un decret de graţiere al reginei Luisa, care în anul următor a făcut oraşului o vizită multovaţionată împreună cu *Frederic Wilhelm al III-lea, a comutat pe*deapsa cu moartea într-una de detenţie în fortăreaţă. Se spune că a stat închis vreme de douăzeci de ani în fortăreaţa Torgau. Nici măcar înfrîngerea Prusiei şi urmarea acestei înfrîngeri, transformarea Danzigului în republică, n-au reuşit să-i schimbe soarta. Pe cînd eram încă un băieţel am vizitat casa lui părintească din Uliţa Pielarilor. Nici o placă memorială care să dea vreo indicaţie. Cazul lui este menţionat în istoria oraşului mai mult ca o curiozitate decît ca un fapt istoric. Nu ştim nimic despre Bartholdy."

Mergeam la vale cu paşi repezi. Scherbaum tăcea. Ciorile de deasupra Trümmerbergului aminteau într-un fel patetic de originea acestei uriaşe grămezi de moloz, care între timp fusese împădurită. (Am propus să bem „ceva fierbinte" la cabana de vînătoare Schildhorn.)

„Ai să te întrebi, Philipp, ce urmăresc prin povestirea asta. Presupui, probabil, că încerc încă o dată să acopăr sub şuvoiul vorbelor proiectul dumitale, că încerc — cum este de părere prietena dumitale Vero în nişte bileţele ameninţătoare pe care mi le-a trimis de curînd — să te derutez. Nu. Cu asta s-a terminat. Fă-o, te rog, fă-o. Dar să-mi fie îngăduit să măsor fapta dumitale plănuită cu etalonul exemplului istoric. Te interesează cazul ?"

„Bineînţeles. Oricum aveam de gînd să mă informez, mai tîrziu."

„Părerea mea este: Încercarea lui Bartholdy de a proclama revoluţia, şi odată cu ea republica, a fost în fond o prostie lipsită de orice seriozitate, care nu numai că l-a nenorocit pe el ci şi pe docherii polonezi. (Numai colegii lui de şcoală, aşa se spune, au fost achitaţi.) „Bartholdy nu avea luciditatea necesară revoluţionarului. E drept că băiatul nu putea să ştie, ceea ce însuşi un Marx a descoperit relativ tîrziu, anume că numai cu ajutorul unei clase, care n-are nimic de pierdut dar totul de cîştigat, se poate cîştiga o revoluţie; dar dumneata, Philipp, prevenit, informat, ar trebui să fii conştient că fapta pe care o plănuieşti, incendierea unui cîine în public, nu poate avea efect decît dacă cercuri largi ale societăţii — evit în mod conştient noţiunea de clasă — sînt pregătite să vadă în fapta dumitale un semnal de declanşare a unor acţiuni. Despre asta nici nu poate fi vorba. Ţi-a fost dat să vezi ce valoare de senzaţie pur spectaculară atribuie proiectului dumitale fetele acelea, prietene cu Vero. Ţi-a fost dat să vezi cum stimata mea colegă, doamna Seifert, este ferm hotărîtă să te înţeleagă greşit."

„Cum îl chema pe Bartholdy al dumneavoastră pe numele mic?"

„Istoria a uitat pînă şi prenumele lui."

(Iată-ne aşezaţi în cabana de vînătoare *Schildhorn şi încălzindu-ne* cu punci.) Scherbaum punea întrebări în legătură cu situaţia economică a oraşului. I-am vorbit despre re-

gresul comerţului cu lemn şi povara datoriei publice (două milioane de taleri prusieni), care a fost însă micşorată în anul 1794 prin contribuţii şi subvenţii de la stat. Voia să afle amănunte despre efectivele militare ale garnizoanei Danzig. Prezenţa permanentă a unui total de şase mii de militari, între care artilerie, pionieri de fortificaţii şi husari de gardă, l-a impresionat ; fiindcă aceste trupe de ocupaţie stăteau faţă în faţă cu numai treizeci şi şase de mii de civili — iar garda civică, pe vremuri un instrument important al breslelor meşteşugăreşti, fusese nevoită să predea armele. Cînd mi-am deschis mapa şi i-am arătat materialul „În legătură cu cazul Bartholdy", citînd din notele de călătorie ale unui străin care ni s-au păstrat : „Sistemul Franţei are aici mulţi adepţi. Dar nu cred că se vor gîndi vreodată să devină necredincioşi stăpînirii prusiene, dacă aceasta va avea grijă să-i guverneze cu moderaţie şi blîndeţe" — Scherbaum se declară de acord cu povestea mea : „Multe nu s-au schimbat de atunci".

„Şi de aceea, Philipp, părerea mea este : cazul Bartholdy nu trebuie să se repete."

(Dar experienţele nu pot fi transmise — nici măcar la un pahar de punci.) „În primul rînd, eu nu vreau o revoluţie. Şi în al doilea rînd am calculat totul prin logică. Nu ştiu dacă vă pricepeţi la matematica teoretică..."

„Cunosc calificativele proaste obţinute de dumneata la respectiva disciplină."

„Se referă numai la partea aplicativă. În orice caz, formula mea e corectă. La început

nu găseam soluția fiindcă luasem ca valoare de bază ziua de sîmbătă. Nici măcar ziarele de duminică nu reacționau. Cu lunea n-am obținut nici un fel de rezultat. Acum lucrez cu după-amiaza de miercuri. Și iată că, pe neașteptate, începe să se potrivească. Chiar joi se întrunește Camera deputaților. Cum începînd de vineri voi fi iar apt pentru interogatoriu, convoc o conferință de presă la spital și dau o declarație. Se produc primele manifestări de solidaritate. Nu numai aici, ci și în Germania occidentală. În cîteva orașe mari se dă foc unor cîini. Mai tîrziu, străinătatea ne urmează exemplul. Vero numește asta forma ritualizată a provocării. Ei da, într-un fel trebuie să se cheme și treaba asta. Am să vă arăt formula, dar abia după aceea, cînd treaba va fi pornită."

„Și dacă nu merge, Philipp ? Dacă te omoară în bătaie ?"

„Înseamnă că formula era greșită", spuse dentistul meu. „Dumneavoastră cu poveștile dumneavoastră. Cazul Bartholdy cere o repetare."

„Crezi că va acționa..."

„Dacă vremea senină și geroasă va ține pînă miercurea viitoare, nu mi se va ivi ocazia să-i tratez masticația distală și — dacă va fi posibil — să i-o corectez."

„Aș vrea să am grijile dumitale."

„Spuneți-mi, stimate domn, făcînd abstracție de exemplele care-l pot înrîuri, pe care în calitate de profesor secundar înțelegeți să i le

împărtăşiţi, elevul dumneavoastră are vreun model pe care-l socoteşte demn de urmat? Fiindcă, ştiţi, continuăm să ne călăuzim după prototipuri. Aproape că-mi vine să cred că *elevul de gimnaziu Bartholdy v-a fost mai* multă vreme idol şi reazem. Aşa-i?“

Am canalizat împreună amintiri. (În căutarea unui prototip pierdut.) Eu aveam iarăşi pantaloni scurţi şi stăteam în faţa caselor cu fronton de pe Uliţa Pielarilor. El insista asupra faptului că văzuse un model demn de urmat în alergătorul-minune Nurmi. (Am căzut amîndoi de acord că nevoia de prototipuri trebuie combătută preventiv cu o ofertă de prototipuri: „E necesar să prevenim!“) Cînd, după un mic ocol — tatăl la serviciul de pilotaj, fiul e poreclit Störtebeker — i-am expus teoria mea: Ca supraveghetor al unui adăpost de apărare pasivă tatăl luptă împotriva focului, fiul se pregăteşte pentru sacrificiul focului, dentistul meu îmi dădu dreptate: „Oricît de superficială pare legătura în această suită de motive, sînt totuşi dispus să nu exclud posibilitatea că prezumtive arsuri ale tatălui ar putea constitui un indiciu. Ar trebui să treceţi pe la băiat acasă...“

Trăieşte printre cîini de pluş şi citeşte manifeste. În camera ei, care trebuie să fie mai mică decît camera lui, printre numeroase obiecte meşterite cu propria-i mînă, trebuie să se afle revoluţionarul Ernesto Che Guevara într-o fotografie mult mărită, care să-ţi

atragă privirea şi să te impresioneze. Toate astea le ştiu de la Scherbaum, care spune despre camera ei că e o grădiniţă de copii şi despre colecţia ei de animale de pluş că e o grădină zoologică. Îşi expune părerea cu bunăvoinţă şi superioritate: „Ei, da, chestiune de gust". De colecţia ei de stele Mercedes tăiate cu fierăstrăul nu vrea să se despartă încă, deşi el îi spune: „Asta face parte din trecutul nostru". E ataşată de prada obţinută anul trecut: „Ce vremuri frumoase erau — cules de steluţe!" El spune: „Bineînţeles că uneori mă copleşeşte". Ca din vremuri străvechi, de mult apuse, se ridică în el amintirea: „Înainte stătea atîrnat acolo Bob Dylan. Eu i-l dăruisem. «He's so damn real...» scrisesem pe poză. Ei, dar asta a fost demult."

Philipp Scherbaum avea şi el o fotografie prinsă în pioneze între ferestrele camerei lui: o pagină de ziar de format mic, lată cît să cuprindă trei coloane înguste. În coloana din mijloc era inserată o fotografie, de mărime dublă în comparaţie cu cea pentru paşaport, reprezentînd un tînăr de aproximativ şaptesprezece ani: o faţă rotundă fermă, părul pieptănat neted spre spate după ce în prealabil a fost udat, în stînga cărarea. Curăţel şi serios zîmbea ca la fotograf un tînăr în care am recunoscut un membru al Hitlerjugendului, am recunoscut generaţia mea: „Cine e?"

(Cînd l-am întrebat pe Scherbaum: „Îmi dai voie să-ţi fac o vizită, *Philipp*?" a rămas politicos, ca totdeauna: „Se înţelege. Şi eu am fost la dumneavoastră. Numai că nu mă

pricep să prepar ceai." (Iar după aceea, cînd l-am vizitat — în vestibul i-am înmînat și niște flori pentru mama lui — m-am lămurit și n-a fost nevoie să întreb de două ori.)

„Ăsta ? E Helmuth Hübener. A fost membru al unei secte. Ceva în genul mormonilor. Se numea : Biserica sfinților zilei de-apoi. Își avea sediul la Hamburg, dar tipăreau la Kiel. A fost un grup de patru, practicanți și funcționari. Au rezistat destul de mult. La 27 octombrie '42 a fost executat aici, la Plötzensee, după ce bineînțeles a fost torturat."

Scherbaum îmi permise să iau articolul de pe perete, ca să pot citi și ceea ce se afla pe spate și să pot vedea fotocopia comunicatului oficial al execuției sale. (Un articol între alte articole. Pe spate, în dreapta, rubrica „Pe scurt" se sfîrșea cu o știre despre concursul „Tineretul explorează"). În rînd cu cifra reprezentînd numărul paginii am citit : „Deutsche Post". — „De cînd citești ziare sindicale ?"

„Factorul nostru poștal se ocupă de difuzarea foii. Cam plictisitoare, dar nu costă nimic. Oricum : Înainte nu știam absolut nimic de acest Hübener." Îmi aminteam vag că citisem ceva, într-un studiu — „Mărturii despre rezistență" — pe care mi-l împrumutase Irmgard Seifert, despre practicantul de birou în vîrstă de șaptesprezece ani și grupul său de rezistență. (De ce n-am făcut-o în cadrul lecțiilor ? De ce mereu acea poveste cazonă depășită ? De ce neroziile acelea confuze din vremea bandei de adolescenți ?)

Scherbaum nu mă lăsă să mă frămînt multă vreme în cămăruța lui de la mansardă. Cum păstram tăcerea, trecu la atac: „Asta s-a întîmplat. Banda dumneavoastră de tineri nu-i nimic în comparație. Vreme de peste un an au tipărit și împărțit manifeste. Și anume la adrese foarte diferite. În primul rînd muncitorilor din port. În al doilea rînd, prizonierilor de război francezi, traduse bineînțeles. Și în al treilea rînd, soldaților care plecau pe front. Încă de pe cînd avea șaisprezece ani a început cu treaba asta. Nu se ocupa cu distrugerea de biserici și alte asemenea. Nici un fel de anarhism timpuriu. Și nu era nici un novice ca Bartholdy al dumneavoastră. Știa stenografia și chiar telegrafia."

(Iar eu ca un neghiob ce sînt, eu, cu trecutul meu de conducător de bandă, sperasem și mă temusem că aș putea fi modelul demn de urmat; sau tatăl și supraveghetorul unui adăpost de apărare pasivă cu arsurile lui nedovedite.) Continuam, ce-i drept, să caut în cameră dovezi în sprijinul ipotezei mele cu privire la cauze, fotografii de ruine sau instantanee cu tatăl lui în plină acțiune, de asemenea i-am amintit că la șaptesprezece ani am fost vîrît într-un batalion disciplinar — „Știi ce înseamnă să culegi mine fără îmbrăcăminte de protecție împotriva focului?" — dar Scherbaum, imperturbabil, continua să fie învățăcelul practicantului de birou Hübener: „Stenografia știrile transmise de postul de radio Londra. Dealtfel, și eu am absolvit un curs de stenografie. După ce se va fi terminat

toată povestea cu Max, am să învăţ telegrafia şi alfabetul Morse."

(Nu cunosc nici una, nici cealaltă. Culmea e că, în toamna lui '43, într-o tabără de instrucţie tehnică pentru militari din apropiere de Neustadt/Prusia Occidentală, au încercat să mă înveţe telegrafia. Poate că la şaptesprezece ani cunoşteam într-adevăr telegrafia. Tinerii de şaptesprezece ani ştiu adesea lucruri de care — ca Irmgard Seifert — abia dacă îşi mai amintesc la patruzeci de ani. Scherbaum are ureche muzicală: I-ar fi uşor să înveţe telegrafia.)

După ce am atîrnat iarăşi pe perete pagina din ziarul sindical, am tăcut amîndoi. Philipp se juca stîrnindu-şi basetul. O cameră prietenoasă, aranjată cu gust şi fără pretenţii: Simţul de ordine capricios al lui Scherbaum. („Vocea tineretului" se intitula rubrica. Mi-am memorat numele redactorului, Sander, voiam să-i scriu.) Mîna stîngă a lui Philipp se lupta cu basetul lăţos. Îmi făceam notiţe mintale. După pronunţarea sentinţei, se zice că Hübener le-ar fi lăsat celor din completul de judecată al tribunalului hitlerist o propoziţie drept moştenire: „Nici o grijă, vine şi rîndul vostru!"

Mai tîrziu, femeia din casă ne aduse ceai şi prăjituri. Între două înghiţituri, Scherbaum îşi făcea socoteala pe degete: Cîţi ani avea de fapt Limbă-de-argint cînd Helmuth Hübener a fost executat?"

„În '33 a intrat în partid, avea pe atunci douăzeci şi nouă de ani."

„Și ăsta e acum cancelar."
„Se zice că și-a dat seama, între timp..."
„Și acum ăstuia îi e îngăduit..."
„Oamenii nu stăteau să chibzuiască..."
„Ăsta, tocmai ăsta..."

Scherbaum începu să explodeze, dar într-un fel potolit. Mai întîi șezu, apoi sări în picioare, totuși vocea lui nu crescu în amploare: „Pe ăsta nu-l vreau. Asta pute. Cînd îl văd pe ăsta, la televiziune și în alte părți, îmi vine să vărs ca în fața la Kempinski. Ăsta, chiar ăsta l-a ucis pe Hübener, chiar dacă îl chema altfel pe ăla care l-a ucis. O fac. Am și făcut rost de benzină. Și de o brichetă care se aprinde și pe vînt. Ascultă, Max! Trebuie..."

Philipp își înfipse mîna în blana lățoasă. La prima vedere se părea că vor să se joace iarăși.

Chiar dacă nu întreprinde nimic, ne-a răscolit gunoiul. Va trebui să ies din învățămînt. Și alte asemenea intenții. De parcă cineva care se afla de mult după virgulă ar mai putea să reînceapă de la zero. E drept că dorința de a schimba tapetele aduce oarecare mișcare în comerț, dar ce este în fond mișcarea? Peștii ei ornamentali se mișcă și ei mereu și mereu înlăuntrul aceluiași spațiu neîndestulător. Un repaos cu o circulație deosebit de mare.

Nu l-am chemat eu, el a format numărul meu: „Sînt într-o situație dificilă..."

(Airmatik-ul a declarat cumva grevă ? Vreun pacient i-a muşcat degetul ? Asistenta lui are de gînd să demisioneze ?)

„Elevul dumneavoastră mă solicită într-o chestiune în care, ca medic, nu-mi pot asuma răspunderea..."

(Acum îmi pot permite să rîd în gura mare : „Ce, doctore ? E cam obositor băiatul, nu-i aşa ?")

„Nu prea îmi vine să cred că elevului dumneavoastră i s-a năzărit asta din senin. Dumneavoastră i-aţi propus asta ?"

(Cu o nevinovăţie angelică : „După cum probabil cred că ai observat, nu mă mai bucur de multă vreme de încrederea lui Scherbaum.")

„Sau într-o remarcă de ordin secundar aţi lăsat să se întrevadă că, din punct de vedere strict teoretic desigur, există această posibilitate ?"

(„Dar ce, doctore, ce ?!" Ce-l tulbură cu atîta îndîrjire ? Ce-i răpeşte practicianului buna dispoziţie şi siguranţa de sine ? „Unde-i buba, doctore ? Dacă pot să fiu de vreun ajutor...")

Elevul meu — sau mai bine să spun : aproape-pacientul dentistului meu ? — îl rugase să-i înlesnească obţinerea unei anestezii totale sau parţiale pentru Max, basetul lăţos. Ar fi spus : „Dumneavoastră aveţi injecţii împotriva durerilor. Trebuie să existe şi din acelea care au efect asupra cîinilor. Vreau să spun, ca să nu simtă nimic. Cunoaşteţi cu siguranţă vreun

medic veterinar. Sau poate că le puteţi obţine şi aşa, într-o farmacie oarecare."

„Presupun că, în pofida unor anumite rezerve, nu i-ai refuzat băiatului micul ajutor pe care ţi l-a cerut. Fiindcă dumneata erai acela care voia să-i dea curaj, să-i dea în permanenţă curaj."

„Aveţi o imaginaţie !"

„Nici nu merită atîta vorbă. O neînsemnată anestezie locală."

„Nu vă daţi seama !"

„Ei, şi-atunci ? Îl ajuţi sau nu ?"

„Fireşte că a trebuit să spun nu..."

„Fireşte..."

„Băiatul făcea o impresie deznădăjduită. — Vorbea cam sîsîit."

„Atîta încredere înşelată..."

„Cu atît mai mult trebuie să preţuim înţelegerea lui. Mi-a spus : «Vă înţeleg. Fiind medic trebuie să rămîneţi tot timpul medic, indiferent de ceea ce se întîmplă.» E într-adevăr uimitor, băiatul. Și tipic, exemplar."

Micuţul meu Scherbaum dăduse cu băţul în baltă. (Atît de inflexibile sînt împotrivirile în acest caz.) Să-i procur eu injecţiile ? Dar eu nu mai vreau. Las să cadă cortina. Și mă tîrăsc de-a-ndărătelea pînă dau de piatră ponce trass ciment. Iat-o, iat-o ! Iat-o acolo. Stă printre stivele de prefabricate din beton...

Sau să-ţi *cumperi o broască ţestoasă şi* s-o contempli. Oare cum îi reuşeşte : să trăiască retrasă ? Cîtă sensibilitate la durere trebuie

să se prefacă în carne ca să crească o carapace: să nu mai suferi? — Așa s-a născut betonul pentru apărarea antiaeriană. Acoperămîntul masiv, sigur. De asemenea, așa-zisul ou de beton, un minibuncăr pentru o singură persoană, care a fost dezvoltat în continuare, în anul 1941, după proiectul de construcție al unui prizonier de război francez și fabricat în proporții de masă...

Sau să transcriu ceea ce începusem: La 28 ianuarie 1955 a fost expulzat în Republica federală. Doi ani mai tîrziu a fost judecat în fața Curții cu juri a Tribunalului landului München 1. (Împușcarea și spînzurarea unor soldați fără procedură juridică.) Procurorul a cerut opt ani de temniță. Sentința a stabilit: patru ani și jumătate de închisoare. După ce i s-a respins cererea de revizuire, Schörner a ispășit această pedeapsă la închisoarea din Landsberg am Lech. Astăzi, în vîrstă de șaptezeci de ani, trăiește la München. — Acestea sînt faptele. (Sau ceea ce numim noi fapte.)

Scherbaum se apropie de mine: „Trebuie să vă previn. Vero are ceva de gînd. Și o va face."

„Mulțumesc Philipp. Și altfel?"

„Așa, cîteva dificultăți. — Dar vă rog să mă credeți, fata asta o face, dacă și-a pus în gînd."

„Ar trebui să te relaxezi. O săptămînă de vacanță pentru boală și să te retragi..."

„Oricum, sînteți prevenit acuma. Eu sînt împotrivă, i-am spus să n-o facă."

(Arată obosit. Nu mai are gropițele lui voioase. Dar eu ? Cine se interesează de mine și de înfățișarea mea ? Mica arsură de pe buza de jos s-a vindecat, zice limba mea.)

A treia amenințare am găsit-o sub forma unui semn de citit în al doilea volum din : „Scrisori către Lucilius". Era din ce în ce mai concisă în redactare : „Cerem : Să ia sfîrșit acțiunea de împăciuitorism !" Fata socotise că merita să citească scrisoarea a optzeci și doua, împotriva fricii de moarte : „Nu mai mă tem pentru tine..." — Dacă gerul și-ar mai potoli puțin mușcătura, dacă ar cădea iarăși zăpadă peste toate cartierele orașului, dacă ar exista o învelitoare cît de subțire dar cu o croială destul de largă ca să cuprindă toate și totul, dacă pînă la urmă zăpada, acest tăcut domolitor al spiritelor, ar pune cîte o scufiță tuturor amenințărilor.

Neanunțată a sosit, ba nu, a pus stăpînire pe apartamentul meu : „Trebuie să vă vorbesc, neapărat".

„Bine, cînd ?"

„Imediat, acum."

„Din păcate nu este posibil..."

„Nu plec de aici pînă nu..."

În consecință mi-am întrerupt lucrul început, ba nu, mi-am acoperit în grabă manuscrisul ; fiindcă dacă prietena elevului meu vrea să stea de vorbă — „neapărat" — cu mine, trebuie să mă transform într-o mare ureche

pedagogică: „Ce s-a întîmplat, Veronika. Dealtfel, se cuvine să-ți mulțumesc pentru comunicările dumitale atît de concise și lipsite de orice echivoc."

„*De ce-i puneți bețe-n* roate *lui Flip?* Nu vă dați seama că trebuie s-o facă, necondiționat? Trebuie să stricați totul cu veșnicul dumneavoastră «pe de-o parte, pe de altă parte»?"

„Am mai citit asta și mi s-a părut mai potrivită expresia de acolo: Sînt un împăciuitorist."

„Scîrboasă treabă, agitația asta reacționară!"

Se așeză. Nesigur, în ciuda atitudinii mele răbdătoare, mi-am etalat încă o dată argumentele, care — nu-mi rămînea altă alegere — pe de o parte vorbeau împotriva proiectului lui Scherbaum și pe de altă parte îi dădeau condiționat dreptate. Discuția noastră își stivuia astfel frazele: cînd fata spunea necondiționat, eu călăream pe vorba condiționat; Vero vedea limpede, eu înșiruiam mai multe puncte de vedere, care se contraziceau între ele, fără să întîmpin vreo dificultate în găsirea elementelor acestei enumerări.

„Este limpede ca lumina zilei că sistemul ăsta capitalist de exploatare trebuie înlăturat."

„Asta depinde de punctul de vedere corespunzător situației și de interesele mai mult sau mai puțin justificate ale celor mai felurite grupuri și uniuni. Să nu uităm că trăim într-un regim democratic..."

„Dumneavoastră, cu societatea dumneavoastră complexă..."

„Elevii ar trebui să-şi expună şi ei mai limpede interesele parţiale. De pildă, în revista elevilor..."

„Asta-i pentru copilaşi !"

„Nu l-ai propus dumneata pe Philipp ca redactor-şef ?"

„Mai demult credeam că sînteţi de stînga..."

„Şi ai ţinut chiar şi o cuvîntare ?"

„...dar de cînd încercaţi să-l derutaţi pe Flip, ştiu că sînteţi un adevărat reacţionar, şi anume unul dintre aceia care nici măcar nu-şi dă seama de asta."

Şedea în paltonul ei scurt cu glugă. („Nu vrei să-ţi scoţi paltonul, Veronika ?") Nu şedea cu picioarele strînse, cum şed fetele, ci desfăcute în dresul verde, cum şade un băiat. Deoarece vorbea pe nas, avea un ton cicălitor, chiar atunci cînd îşi propunea să mă ia de sus şi să mă pună la locul meu. (Să ne orientăm către stînga, vă rog : dacă mă aflu la stînga faţă de dentistul meu — „Nu-i aşa, doctore, că recunoşti" — atunci Scherbaum se află la stînga faţă de mine, dar în curînd, dacă nu trece totuşi la acţiune, la dreapta faţă de Irmgard Seifert, care însă nu se află la stînga faţă de Vero Lewand, ci de fapt unde ?) Chiar dacă Vero şedea aici singură, grupa stătea în spatele ei : „Cerem ca, începînd din această clipă, să-l lăsaţi pe Flip în pace".

Vorbeam către profilurile de cauciuc ale tălpilor pantofilor ei, îndreptate către, ba nu, împotriva mea :

„Fii înțelegătoare. Îl vor omorî în bătaie. Berlinezii îl vor omorî în bătaie."

„În anumite situații, sacrificiile nu pot fi evitate."

„Dar Philipp nu e un martir."

„Cerem să încetați imediat cu acțiunea de diversiune."

„Totuși, s-ar putea să fie bine că vrei să vezi în el un martir."

„Pentru ca lucrurile să fie limpezi pentru dumneavoastră : îl iubesc pe Flip."

(Iar eu urăsc mărturisirile, urăsc jertfele. Urăsc formulele dogmatice şi adevărurile eterne. Urăsc unilateralitatea.)

„Dar, dragă Veronika, dacă îl iubești pe Philipp, după cum tocmai ai spus cu o sinceritate demnă de laudă, chiar dumneata ar trebui să-l împiedici să facă ceea ce are de gînd."

„Flip nu-mi aparține numai mie."

„Îți aminteşti de pasajul din «Galilei», unde Brecht vorbeşte de acel popor vrednic de milă care depinde numai de eroi şi de fapte eroice."

„Sigur că da. Sigur că-i limpede. Flip a început şi el să redea papagaliceşte citatele dumneavoastră. Cîteodată mi se pare că nici nu mai vrea. Azi e miercuri, ziua s-a terminat şi iarăşi nimic. Acum vrea să facă injecții cîinelui ca să-l amorțească. Asta răpeşte jumătate din efect. L-ați întors pe dos. Băiatul

e un om sfîrşit. Deodată e cuprins de îndoială. Nu m-ar mira dacă ar începe să bocească.“

I-am oferit prietenei lui Philipp o ţigară. Paltonul cu glugă n-a vrut să şi-l scoată nici în ruptul capului. Atunci am început cu plimbatul de colo pînă colo, cu istorisitul poveştilor, cu afostodatăcaniciodată. Povesteam despre mine, fireşte. „Aşa vorbeam şi eu cîndva: Marea împotrivire duce la sfîrşitul autorităţii.“ Am vorbit despre eşec, despre infernul care se numea batalionul disciplinar despre culesul minelor fără protecţie împotriva focului. „Chiar dacă am supravieţuit, timpul m-a pedepsit. M-am adaptat. Am căutat nivelarea permanentă. M-am încleştat de raţiune. În felul acesta răzvrătitul radical a devenit un profesor titular moderat care, cu toate acestea şi în pofida lor, se socoteşte a fi progresist.“

Povesteam bine deoarece ea asculta bine. (S-ar putea ca faptul că respira pe gură să-mi întărească impresia că e atentă, ba chiar că ascultă cu interes.) În camera mea de lucru, de locuit şi de dormit începu să domnească o atmosferă în care se împleteau confuz cantităţi bine dozate de autocompătimire şi melancolie bărbătească. (Sosul eroului ostenit.) Eram gata să flutur cîteva citate din Danton, eram gata să umplu cîteva băşici vorbitoare cu nevoia mea de a găsi o afectuoasă înţelegere, eram gata să-mi ofer singurătatea în vederea curmării ei; dar cînd Vero Lewand lunecă în paltonaşul ei cu glugă de pe fotoliu pe covorul meu oriental, am rămas stană de

piatră. (Probabil că distanța de trei metri și jumătate era prea mare.)

Se tăvălea caraghios și neîndemînatic pe covoraș și spunea lucruri ciudate: „Nu vrei și *dumneata, Old Hardy? Sigur că n-ai curaj?* Dar ce covor grozav?

Mi-a venit în gînd fraza obișnuită: „Ce sînt prostiile astea? Nu vrei să-ți bagi mințile în cap, Vero?"

(Și mi-am scos și ochelarii, ca să-i șterg cît timp pe covorul meu se făcea gimnastică. Această jenată manipulare și aburire a lentilelor, pe care o remarcasem destul de des la alți colegi de-ai mei; probabil că profesorii n-au stabilitate și atunci se agață de ramele ochelarilor.)

Veronika Lewand rîdea. (Excrescențele din nas fac ca rîsul ei să sune ca un fel de păcănit de tinichea.) Se rostogolea: „Hai, îndrăznește, Old Hardy! Sau nu poți?"

Înainte de a pleca, am cules de pe paltonașul ei cu glugă cîteva scame ale covorului meu oriental bătătorit de atîta călcat în picioare.

Să renunți să încetezi să părăsești. Să te retragi în tine însuți. Să nu participi. Să-ți petreci viața în pură contemplație. Cufundat în reflecții. Și fără să protestezi. Fiindcă nici măcar nu există un curent împotriva căruia să merite să înoți; sînt mai degrabă ape stătătoare puturoase, chiar dacă pline de pește, de asemenea canale a căror circulație este reglementată. Nu mai trec cu vederea acest

fapt. Îl văd prea limpede. Între timp ştiu de ce apa scade aici cînd creşte acolo. Prin urmare trebuie aruncate în aer zăgazurile. (Se va da explicaţia că, oricum, se prevede trecerea la circulaţia feroviară : transportul poate fi dirijat pe căi ocolite. „Vă rugăm ca, în decursul plănuitelor acţiuni violente — denumite şi revoluţie — să distrugeţi cu prioritate acele instituţii şi complexe industriale, care în cadrul planurilor noastre pe termen lung sînt oricum destinate a-şi înceta activitatea. Vă dorim succes în muncă. Va fi un efort destul de mare.") Sau să-l frîng pe Scherbaum, înainte de a fi el înfrînt. Marea preîntîmpinare : Opriţi-l pe Scherbaum acum !

„Ascultă, Philipp. N-am putut evita : m-am culcat cu fata dumitale pe covorul meu oriental. Ca să vezi ce porc sînt. Iau ce mi se oferă. Fiindcă oferta a venit de la ea. Pe cuvînt de onoare. Ar trebui să te ocupi mai mult de fată. Vero nu se mulţumeşte să-i vorbeşti tot timpul numai de basetul dumitale, care cîndva urmează să fie stropit cu benzină şi ars. Trebuie să te hotărăşti odată : sau cîinele sau fata !"

(Dar cum aş reacţiona faţă de nepăsarea lui Scherbaum : „Ce-mi pasă mie de poveştile dumneavoastră cu covoare. Stenografia e mai interesantă.")

În curtea şcolii am vorbit cu Scherbaum despre creşterea în amploare a demonstraţiilor împotriva războiului din Vietnam :

„Mîine iarăşi. În Wittenberg-Platz."

„Ei da. Şi după aceea se răspîndesc cu toţii care încotro."

„Se contează pe cinci mii de demonstranţi."

„Nu e altceva decît obişnuita deschidere a supapei, ca să mai iasă puţin aer."

„Am putea merge împreună. Oricum aveam de gînd..."

„Nu pot. Mîine e zi de steno."

„Atunci va trebui să mă duc singur..."

„Aş face la fel în locul dumneavoastră. De stricat, n-are ce să strice."

Scherbaum devine şi el o apă stătătoare. Deoarece simte durerea lumii, ne dăm osteneala să-l anesteziem local. (Pînă la urmă, consiliul părinţilor şi colegiul profesorilor vor aproba elevilor un colţ pentru fumat, delimitat foarte precis în spatele şopronului pentru biciclete.) Cu asta te alegi : să renunţi să încetezi să părăseşti — sau să-l citesc pe Seneca adresîndu-se lui Lucilius, să-i telefonez dentistului meu : stoicii între ei.

„Ascultă, doctore, bătrînul hîtru spune : «Ei, dealtfel, chiar dacă trăieşte retras, înţeleptul nu se găseşte în afara statului». — Parcă simt un fel de poftă să mă retrag cît de curînd în viaţa particulară."

Dentistul califică încercările mele de a mă retrage drept „subtilităţi sofistice". Referirile la sala lui de aşteptare plină le leagă de apelul lui Seneca la adresa timpului ce se scurge implacabil. Numărul pacienţilor care aşteptau îi demonstra utilitatea activităţii sale. Melan-

colia mea (care în fapt se manifesta de parcă ar fi fost provocată de un coitus săvîrşit fără poftă) o califică drept o stupiditate de modă veche. („Ar trebui să reluaţi plimbările în jurul lacului Grunewald, sau măcar să jucaţi tenis de masă...") Lecţia pe care mi-a servit-o la telefon a fost următoarea: Vă este cunoscut probabil faptul că învăţătura stoicilor concepea lumea ca statul cel mare; renunţarea la funcţiile de stat a avut totdeauna semnificaţia: a te elibera pentru a-ţi îndeplini obligaţiile mai mari faţă de lume".

Mormăielii mele necontenite: „N-are nici o importanţă. Căci ce reuşim să urnim din loc: modificări aduse orarului lecţiilor!" — el îi opuse o sentinţă din scrisoarea a şaptezeci şi una: „Să rămînem prin urmare la proiectul nostru şi să-l ducem cu perseverenţă pînă la capăt!"

I-am amintit că, pe frontul de la Murmansk, Schörner, poreclit Rezistă pîn'-la-capăt, îşi adăpa soldaţii pe jumătate degeraţi cu maxime gen Seneca: „Arctica nu există!"

Dentistul îşi lăsă pacienţii să aştepte: „Nici un filosof nu se poate apăra de false ovaţii. Înţeleptul nu ţine seama de aceste lucruri. În ziua înfrîngerii sale în alegeri, Cato, pretorul învins, se juca pe Cîmpul lui Marte cu mingea. Iar Seneca spune..."

„Nu! Ajunge cu citatele! Vreme foarte îndelungată Seneca al dumitale a condus treburile de stat ale tiranului sîngeros care a fost Nero şi i-a scris discursurile înflorite. Abia cînd a ajuns un moşneag, incapabil de a mai

avea pofte, a devenit înţelept. Iar cu penisul închircit nu e prea greu să alegi calea sinuciderii şi să laşi ca virtutea să ţi se scurgă apoasă odată cu sîngele. Încordaţi-vă voinţa pentru a cuceri pacea lăuntrică şi priviţi mizeria lumii fără a clipi măcar. Nu, doctorelule. N-am să admit ca elevul meu să fie stîlcit în bătaie. Ducă-se dracului, doctore, toţi stoicii cu liniştea lor cu tot !“

Atunci dentistul meu începu să rîdă pe fir : „Aşa-mi plăceţi mai mult. Dealtfel, băiatul a fost aici acum vreo două ore. Nici n-a mai pomenit de injecţiile pentru cîine. La sugestia mea s-a apucat să citească «Scrisorile către Lucilius». Şi ce credeţi că a înţeles ştrengarul din cele citite ? Ei ? Ce credeţi ? Elevul dumneavoastră stabileşte o concordanţă la Seneca şi Marcuse în aprecierea critică a societăţii de consum din perioadele romană tîrzie şi capitalistă tîrzie. Vă amintiţi. În scrisoarea a patruzeci şi cincea se spune : «Se declară necesare lucruri care în cea mai mare parte sînt de prisos». — L-am sfătuit pe băiat să-l caute mai departe pe Marcuse al lui în scrierile bătrînului stoic...“

După ce pun receptorul în furcă, să rămîn singur cu o întrebare : A şi renunţat ? Şi să iau act de o uşoară indispoziţie : Nimic altceva decît recuzită de teatru. Pentru atîta lucru te zbuciumi vorbeşti soliciţi faci eforturi. Sînt dezamăgit ? Dacă — ceea ce nu pot să cred — se prăbuşeşte într-adevăr, dacă — ceea ce ar fi oricum posibil, dar nu este totuşi probabil — se declară pur şi simplu în-

frînt, dacă se eschivează — ceea ce sper că nu se va întîmpla, dar mi s-ar părea de înțeles — voi depune eforturi să nu fiu dezamăgit: „Admirabil, Philipp. Să renunți din motive de rațiune la o faptă curajoasă înseamnă, după părerea mea, să ai curajul mai mare de a aduce o jertfă și mai mare."

După orele de curs, Scherbaum îmi ceru socoteală: „Vero a fost la dumneavoastră. V-am prevenit."

„Nu merită să discutăm despre asta, Philipp. Voia, după cum mi-a spus, să-mi vorbească neapărat!"

Și așa pierdeți destulă vreme cu mine, fiindcă nu sînt în stare să mă decid."

„Ne zbatem cu toții în căutarea unei decizii drepte. De aceea se cuvine ca și prietena dumitale să aibă posibilitatea de a cunoaște sfatul meu."

„Și? A dat o reprezentație cu marele ei număr de atracție?"

„S-a purtat într-un fel cam necioplit, dar eu sînt obișnuit cu asta.

Scherbaum mergea cu pași inegali alături de mine. Eu făceam speculații de la un copac la celălalt. Oare fata trăncănise? Niscaiva povești de pipiță? Mai întîi mi-a dat să beau rachiu amestecat cu coca-cola, pe urmă mi-a... Îmi imaginam consecințe în legătură cu școala: Siluire de subalterne și minore. Începeam să formulez titluri pentru revistele ilustrate: „Lecție dată pe covorul oriental!" — „Profesor titular amator de dres verde!"

— „Cînd eleva lui vorbea pe nas!" — Începusem să răsucesc în fel şi chip frazele unei declaraţii către directorul meu aflat la strîmtoare, cînd Scherbaum se opri. (Avea o înfăţişare afectată. Gesturi nervoase. El, care nu era friguros, tremura de frig. Şi sîsîitul ăsta, de care vorbise şi dentistul meu.)

„Vero vrea să vă dea gata. Se bagă în patul dumneavoastră ca să nu mai încercaţi să mă convingeţi. Asta face."

(Am spus ceva? Desigur că mi-am scos din nou ochelarii. Reflexul acesta ridicol, de parcă frazele rectilinii ar putea să tulbure lentilele.)

„Bineînţeles că am încercat s-o conving să renunţe la prostia asta. Fiindcă în primul rînd Vero nu e genul dumneavoastră, şi în al doilea rînd v-ar fi teamă să vă încurcaţi cu o minoră — nu-i aşa?"

(Rînjea. Micuţul Scherbaum, care în cel mai bun caz zîmbea naiv, rînjea indecent.) M-am refugiat într-o superioritate amuzată, lăsînd deschisă chestiunea dacă Vero Lewand ar putea să-mi placă în anumite situaţii, apoi am vorbit, tot pe un ton de glumă, despre primejdiile care-l pîndesc pe profesor în anumite ocazii — „Nu e totdeauna uşor, Philipp, să stai sub un clopot de sticlă, aureolat de virtute" — şi pe urmă l-am întrebat pe Scherbaum direct, bizuindu-mă pe fireasca seriozitate pedagogică: „Şi dacă discutăm atît de deschis între noi, spune-mi: întreţii cu prietena dumitale relaţii sexuale?"

Scherbaum spuse: „Nici nu mai apucăm. Povestea cu Max ne distrage pur și simplu prea mult. Și apoi, asta n-a fost niciodată principalul pentru noi.“

Pe urmă se opri și privi către castanii desfrunziți din curtea școlii: În treaba asta nu prea sînt lămurit. Probabil că femeile au nevoie de asta destul de des, altfel încep să aiureze.“

„Să știi, Philipp nu trebuie să-ți faci griji în legătură cu prietena dumitale, chiar dacă vrea din nou să vorbească «neapărat» cu mine. Rămîn neînduplecat.“

Dar grijile lui Scherbaum aveau alt nume: „Păi nu e asta. Dacă trebuie s-o faceți neapărat cu ea, mă rog. Nu e moșia mea. Numai că nu vreau ca trăncăneala asta stupidă să aibă vreo legătură cu Max. Sînt două lucruri complet diferite. Astea nu pot fi amestecate.“

Recunosc: am așteptat. O sîrguință exagerată asupra manuscrisului îmi camufla pînda. (Tot felul de artificii cu ingenioase sisteme electromecanice ale electricianului Schlottau la recucerirea pilonului de bază Rjev, acțiunea Zimbrul.) Printre picături exersam fraze scurte: Nu vrei să-ți scoți paltonul, Vero? — Ce frumos din partea dumitale că ai venit și-mi întrerupi singurătatea. — Trebuie să-ți mărturisesc că, oricît de mare ar fi dorința mea, sînt hotărît să rezist și mai departe prezenței dumitale nemijlocite și tulburătoare, deși nu sînt deloc împotrivă, dar din păcate este imposibil intolerabil inadmisibil. — Ar

trebui amîndoi să încercăm a cultiva renunțarea — Îmi permiți să-ți citesc ceva ? — Iată, cîteva scrisori ale lui Georg Forster, un bărbat important, care a suferit o tragică înfrîngere, adresate soției sale ; în acea perioadă, cînd zăcea bolnav la Paris, ea renunțase la el ; împărțea patul cu altul. — Să nu citesc ? Mai bine să povestesc ? Pentru că am o voce atît de plăcută ? Despre război ? Cum mă aflam, absolut singur și izolat, într-o pădurice din spatele liniilor rusești ? Nu despre război ? Cumva din perioada cînd eram logodit ? — Dealtfel îmi amintești din ce în ce mai mult de fosta mea. Ce-i drept nu respira pe gură, dar ar fi putut să fie și așa. Atît de sigură de fățișă de directă. De exemplu se încurcase cu electricianul întreprinderii, pe care-l servea în picioare printre prefabricate din beton, deoarece în vremea asta afla ce făcuse tatăl ei în timpul războiului, pe frontul de la Murmansk, mai tîrziu în Curlanda, după ce în sudul Ucrainei... A, da, nu despre război voiam. — Poate o țigară ? Și electricianul ăsta de întreprindere montase tabloul de comandă electromecanică pentru instalația dintr-o ladă mare cu nisip. — N-ar trebui să te așezi pe covor. Lasă scame, Vero. — Și anume cu toate rafinamentele. Te pricepi cît de cît la conectoare condiționate, tablouri pentru manevre de racordare, la manete de comandă și becuri de poziție ? — Dar toate astea trebuie să rămînă între noi, Vero. Mă înțelegi ? Ești sigură că nu trebuie să fiu prudent ?

Irmgard Seifert veni către seară. Şi ea voia să vorbească „neapărat“ cu mine. Nici ea n-a vrut să-şi scoată paltonul. A vorbit păstrîndu-l pe ea: „O elevă — cred că nu este nevoie să dau vreun nume — a făcut faţă de mine unele aluzii pe care am refuzat să le iau la cunoştinţă, cu toate acestea am venit la dumneata, Eberhard, să te rog să-mi explici cum se poate ca asemenea obscenităţi...“

De unde calmul meu? „Dragă Irmgard. Presupun că eleva care a trăncănit folosind aluzii a fost domnişoara Lewand. Aluzii la ce? De ce nu iei loc?“

Irmgard Seifert examina covorul meu oriental: „După terminarea orelor, fata aceea prostuţă mi-a aţinut calea în adevăratul înţeles al cuvîntului. Cu un anumit ton cam mocăit, ştii dumneata: «Cum vă place covorul domnului Starusch, pe care l-a pus în faţa mesei de lucru?» — Cînd i-am atras atenţia că este un covor oriental şi pe deasupra o piesă frumoasă, mi-a fost dat să aud: «Dar ce scame lasă!» — Iar ca să mă convingă, a cules cîteva fire de lînă de pe palton, care eventual ar fi putut să provină de la covorul dumitale. Ce părere ai de asta?“

(Te-a vîrît mesa. Te-a aţîţat ca pe un bătrînel libidinos — şi pe urmă a dat cu tine de pămînt. „Pac! Pac!“ — „Buf! Buf!“

Am început prin a rîde, fiindcă era în orice caz caraghios dacă mă gîndesc la scosul-aburitul-ştersul ochelarilor: „Fata este uimitor de consecventă. S-ar putea ca situaţia ei familială, ca firea ei independentă condiţionată

de mediu s-o împingă la luarea unor asemenea decizii remarcabil de furibunde. Prin urmare de aceea s-a zvîrcolit pe covor !“ (Cîteva clătinări ale capului.) — A venit aici. Alaltăieri. *Neanunțată. Voia să stea de vorbă cu* mine, neapărat. Nu s-a lăsat convinsă să renunțe. Ședea acolo, în palton, ca dumneata. — Nu vrei totuși să-ți scoți paltonul, Irmgard, și să iei loc ? — Și a început să-mi ceară socoteală, ba chiar de-a dreptul să mă insulte. Să-l las în pace pe Flip al ei. Sînt un reacționar împăciuitorist. Închipuiește-ți Irmgard, a spus împăciuitorist...“ (Rîsete și repetarea de mai multe ori a expresiei-șobolan). „Și așa mai departe, și așa mai departe. La urmă s-a aruncat pe covor. Eu am asistat foarte calm. I-am oferit o țigară. Am fumat și eu. Căci după cum spun cercetătorii din domeniul relațiilor sociale, fumatul în comun este în măsură să domolească instinctul de agresiune. De vorbit nu mai aveam ce. Iar cînd a plecat, i-am atras atenția fără să bănui nimic că sub izbucnirea ei furioasă covorul meu oriental a fost nițel jumulit, că acest lucru se poate vedea pe paltonașul ei cu glugă. Asta e tot.“

Irmgard Seifert se hotărî să mă creadă. Își scoase paltonul, dar deocamdată nu vru să se așeze : „Imaginează-ți, Eberhard, prostuța aceea m-a întrebat dacă nu m-am culcat și eu uneori pe covorul dumitale oriental care lasă scame“.

Îndată după aceea ședeam împreună pe divan și fumam. Pe un fond muzical de dis-

curi (Telemann, Tartini, Bach) seara ne călăuzi către evocări de lungă respirație ale trecutului, care nu reușeau însă să ne prefacă în tineri de șaptesprezece ani. În ciuda mîinilor ținute și mîngîiate și frămîntate, distanța dintre noi devenea din ce în ce mai mare și punea în discuție dimensiunile divanului.

Eu înșiruiam episoade din vremea bandei de hoți formate din adolescenți, ea întocmea denunțul împotriva țăranului din Harz, luînd-o mereu de la capăt și cu scris caligrafic ; eu m-am pierdut în amănuntele demontării unui altar din naosul unei biserici catolice și am încercat să-i explic armătura metalică interioară a unei madone neogotice de gips, ea susținea cu îndărătnicie că ar fi trimis la Clausthal-Zellerfeld, sub forma unei scrisori recomandate un al doilea denunț — sau o sezisare la faptul că primul a rămas fără urmări ; eu mi-am amintit de greutățile întîmpinate în calitatea mea de șef de bandă alcătuită din adolescenți și am dovedit că primirea în rîndurile ei a unei fete a favorizat trădarea de mai tîrziu, Irmgard mă informă despre instrucțiunile de utilizare ale grenadei antitanc și nu putea și nu voia să înțeleagă că ea era aceea care instruise băieți de paisprezece ani în folosirea acestei arme destinate luptei corp la corp ; iar cînd am încercat să destram ghirlanda amintirilor veșnic tinere, revenind cu o temeritate aproape nebunească la Vero Lewand și la covorul meu oriental care se scămoșa, Irmgard Seifert,

după ce înlătură experiențele timpurii pe care Vero le făcuse în materie de covoare, calificîndu-le drept simple aiureli, refăcu din nou ghirlanda: „Crede-mă, Eberhard. Va trebui să păşesc în fața clasei, va trebui să-mi mărturisesc vina. Căci cum aş putea exercita mai departe profesia de dascăl închizînd în mine această minciună a existenței mele. Încă mai am nevoie de un impuls pentru aceasta. Recunosc că sînt slabă. Dar de îndată ce tînărul Scherbaum îşi va fi dus la bun sfîrşit fapta exemplară, îl voi urma, cu siguranță că-l voi urma. Trebuie să se sfîrşească odată."

Am mai turnat cîte un pahar de Mosela şi am pus un disc. După ce am păşit de cîteva ori încolo şi încoace, avînd grijă să evit covorul oriental, am încercat să desființez distanța creată de vorbărie, trecînd la o manevră directă şi tăcută — m-am aşezat pe nepregătite lîngă Irmgard, am luat-o în brațe şi cu genunchiul drept am încercat să-i desfac pe ai ei, dar ea mi-a retezat semiintenția drept deasupra rădăcinii: „Te rog, Eberhard. Te cred şi aşa că eşti în stare."

Și puțin mai tîrziu, dintr-un chicotit, ba nu, dintr-un gungurit sfios de fată, am auzit: „Dacă aş fi mai tînără, şi dacă n-ar trebui să țin seama de interdicție în calitate de pedagog, dacă aş fi liberă şi mult mai tînără, crede-mă, Eberhard, mi l-aş lua pe Philipp, i-aş da curaj îmbrățişîndu-l, l-aş iubi, cu ardoare l-aş iubi! — O, dacă aş avea credința lui neclintită, cum aş mai lăsa adevărul să se răs-

pîndească peste tot, adevărul gol-goluţ şi strigat în gura mare."

(Se lipesc ca nişte ventuze. Au acoperit pereţii acvariului ei. Trăiesc de pe urma altora şi se înmulţesc. Şi vîscul veşnic verde cu bobiţele lui sticloase care dacă le striveşti, scot o zeamă sticloasă, şi vîscul deci, care se atîrnă cu evlavie deasupra uşii întru binecuvîntarea casei, este un parazit.)

Ea a rămas pînă după miezul nopţii. Către sfîrşit a trebuit să iau arantil. Despre tratamentul stomatologic care se consumase şi despre cel care mă aştepta, Irmgard Seifert a refuzat să discute cu mine. În uşă m-a sărutat: „Şi nu fi supărat pe mine pentru adineauri".

(„Nu merită să vorbim despre asta. Am să mai lucrez puţin.")

...Cînd a început procesul, din şaizeci şi şase de capete de acuzare mai rămăseseră două: instigarea nereuşită la uciderea colonelului Sparre şi a maiorului Jüngling, denumită pe scurt Cazul fortăreaţa Neisse, şi împuşcarea caporalului Arndt, pe care Schörner îl găsise dormind în autocamion. Acuzatul s-a referit la aşa-zisul Ordin pentru situaţii catastrofale, Decretul Führerului no. 7 din 24 februarie 1943: „Cine acţionează cu curaj, nu va fi pedepsit nici în cazul că depăşeşte limitele permise..." La întoarcerea lui din lagărul sovietic de prizonieri, Schörner, sfătuit de poliţie a coborît din acceleratul Hof—München la Freising, unde îl aştepta fiica lui Anneliese.

La Gara centrală din München s-au înregistrat tulburări produse de foşti membri ai Wehrmachtului, adunaţi în grupuri...

Nu mai vreau. Gustul anticipat supralicitează gustul menit să rămînă. Toate au simultan gusturi şi se contrazic între ele. Îmi cunosc buzunarele. Cuvintele poposesc aici şi deschid sertăraşe, în care se află cuvinte care aşteaptă şi ele să deschidă sertăraşe în timp ce poposesc. Înţeleg totul. Înainte ca fraza declamată să iasă în scenă şi să ocupe umflată rampa, dau din cap : „Da, desigur. — Acum mă duc să mă culc. Scîrbos, patul ăsta.

Să mă trezesc şi să găsesc un creion : Insensibilitate alături de înţelegerea penibilă a tuturor suferinţelor şi a celor ce caută eliberarea de suferinţă. Epicur le reproşează stoicilor greci, îndeosebi lui Stilpon, apatheia, în timp ce Seneca, un admirator al lui Epicur (şi probabil, în taină, un epicurian) recunoaşte oricum că percepe nefericirea, chiar dacă înţelepciunea şi nicidecum impatientia, incapacitatea de a suferi a cinicilor, este cea care-l face apt să depăşească orice nefericire ; în timp ce eu, la cea mai slabă manifestare a durerii de dinţi, recurg la arantil : Nefericirea egal durere de dinţi ! — Este cu putinţă ca Nero, ca discipol consecvent al lui Seneca, să fi ordonat incendierea Romei deoarece se afla sub imperiul durerii de dinţi ?

Prin urmare să nu dorm în pat, ci pe covorul acesta animalic. Să caut somnul ca pe un ceva la îndemînă: Spune, Vero. Că doar nu poţi să te culci aşa, pur şi simplu, pe covorul meu oriental. — De ce nu? — Fiindcă miroase a berbec. — Asta nu-mi spune nimic. Am polipi. — Şi dacă şi eu, pe lînă? — Atunci o să pută dublu. — Dar te rog să iei seama. — La ce? — La mine, pe covor. — Păi n-aveţi voie să faceţi asta. — Cine spune? — Sînt minoră şi dependentă. Părinţii mei sînt despărţiţi. Pendulez de la unul la altul. În afară de asta ţip şi pe urmă povestesc totul Arhanghelului. Asta n-aveţi voie să faceţi! N-aveţi voie să faceţi asta!"

(Pe covorul meu am voie orice. Chiar să mă culc singur, să caut somnul şi să găsesc o logodnică scoasă la reformă, care s-a închircit sub forma unor unsuroase bilişoare de praf şi a îmbîcsit blana de berbec. Vino hai vino!)

Numai că n-ar fi trebuit niciodată să-ţi permit ca în acelaşi timp să stai cu paltonul pe tine, deoarece covorul meu oriental e prea nou ca să nu lase scame. Acum ştiu cu toţii, şi doamna Seifert spune: Fii bun, te rog, şi exprimă-te, domnule coleg Starusch. N-aş vrea să mă aflu în situaţia de a mai face o sezisare; fiindcă încă pe vremea cînd aveam şaptesprezece ani, cu puţin înainte de sfîrşitul războiului, m-am văzut silită să denunţ un ţăran care voia să mă siluiască, să-l denunţ la autorităţile competente... — Spune, Vero. De ce porţi în-

totdeauna şi pretutindeni dres de un verde metalic ? — Ca să vă pot auzi mai bine.

De asemenea, să cauţi mine pe un teren neapărat. Și să rătăcești fără țintă între grohotişurile de bazalt de pe Mayener Feld. De asemenea, gips roz de modelat şi eu, pe ecranul mat, cu gura rînjită într-un rictus și plină cu gips roz de modelat. De asemenea o înmormîntare în cimitirul din pădurea Zehlendorf. Tatăl lui Scherbaum şi cu mine o ducem de braț pe mama lui Scherbaum în urma sicriului. Și în spate vorbe şoptite : Acolo în faţă, profesorul lui, acela a fost profesorul lui... În cele din urmă mi-am găsit somnul pe covorul meu oriental, un fel de somn.

Dimineaţa, la bărbierit : N-are decît s-o facă. Stau şi privesc şi nu scot o vorbă și rămîn calm.

Dimineaţa, odată cu barba crescută am ras şi bunele intenţii crescute peste noapte, după care dentistul meu mă chemă la telefon : „Am reuşit. Elevul dumneavoastră renunță."

(O stridie alterată : s-o scuipi. Și să jubilezi cu entuziasm în receptor : „Ei, slavă Domnului ! Sincer vorbind, nici nu m-am aşteptat la altceva decît la obișnuita îngenunchere".)

„Renunţă din pricina dumneavoastră. Nu vă necăjiţi de asta. Băiatul spunea că nu vrea ca, mai tîrziu, la patruzeci de ani, să-și ofere peste tot în chip de deviză faptele săvîrşite la

şaptesprezece ani, fiindcă aşa procedaţi dumneavoastră, zicea."

(Am continuat să mă refer la Seneca, mi s-a replicat cu cîteva citate şi în concluzie am rostit sentinţa: „S-a maturizat, prin urmare e înfrînt".)

„Da' de unde! E plin de proiecte. Proiecte care, după cum sînt dispus să recunosc, ar putea să dea rezultate excelente pe baza sfaturilor mele prevăzătoare. Vrea să preia conducerea revistei elevilor. Articole care să lămurească lucrurile! Note satirice! Eventual manifeste-program!"

În fapt, o hotărîre demnă de laudă. Foaia noastră a decăzut într-un asemenea hal încît nu mai poate fi comparată decît cu tipăriturile acelea de umor cazon care circulă prin berării.")

„Ce obligaţie, ba nu, ce misiune!"

(„Singura ei iniţiativă de cîteva luni încoace a fost să ridice problema dacă şi unde ar putea elevii să fumeze în timpul recreaţiei.")

„Elevul dumneavoastră intenţionează să-şi utilizeze cu folos timpul şi să-şi educe conştiinţa."

(„Cum spunea preceptorul micului Nero: «Aşa e drept, Lucilius! Dedică-te ţie însuţi, adună fără cruţare timp şi fii avar cu el!»")

„În altă ordine de idei, va trebui să aplic băiatului un aparat de corectare a dinţilor tăietori. Chiar de mîine începem tratamentul. Succesul unui tratament tîrziu al masticaţiei distale nu este niciodată sigur. Necesită o anume disciplină a pacientului. Dealtfel, i-am

spus-o: Nu vom putea avea succes decît dacă te vei împrieteni, ca să spunem aşa, cu corpurile străine din mediul dumitale bucal. Mi-a promis că va rezista. Mi-a promis de mai multe ori că va rezista."

(„Are să renunţe, doctore. Nu e consecvent. Asta a ieşit acum la iveală. Tot aşa şi cu revista elevilor. Nu rezistă el. După trei numere — pui rămăşag doctore? — va fi din nou vorba numai despre colţul pentru fumat.")

Dentistul meu spuse: „Vom vedea!" — Apoi îmi aminti de situaţia maxilarului meu superior în ce priveşte masticaţia: „Şi noi va trebui să reîncepem curînd. Probabil că scurta pauză v-a prins bine. Dealtfel, este amuzant cît de diametral opusă se prezintă masticaţia distală a elevului faţă de progenia autentică, fiind înnăscută, a profesorului."

Are dreptate. Are etalonul în buzunar. Pronosticurile lui nu trebuie să corespundă. Eroarea lui înseamnă succes parţial. E relativ sigur de treburile lui. Face schi, joacă şah şi-i place să mănînce piept de vacă. Prelegerile lui de la universităţile populare din Steglitz, Tempelhof şi Neukölln, frecventate moderat, şi le pregăteşte cu grijă. Unul pe care înfrîngerile nu-l doboară. Amabil şi sigur că ceea ce oferă el se va cere mereu, spune: „Următorul, vă rog".

După consiliul pedagogic — iarăşi discuţii obositoare în legătură cu procurarea de ma-

terial didactic — am informat-o pe Irmgard Seifert :

„Scherbaum a renunţat. Preia revista elevilor.“

„Prin urmare iar a învins aşa-zisa raţiune. Bravo !“

„Şi dumneata cine ai fi vrut să învingă ?“

„Am zis bravo ! Trăiască revista elevilor !“

„Nu cumva te-ai aşteptat ca Scherbaum să demonstreze acel curaj care ne lipseşte nouă, mie şi dumitale, da, şi dumitale ?“

„Iar eu, care mă şi hotărîsem s-o iau de la capăt.“

„Nu cumva de la zero ?“

„Voiam să păşesc în faţa elevilor mei şi să le citesc scrisorile acelea oribile cuvînt cu cuvînt. — Dar acum nu mai are nici un rost. Renunţ şi eu.“

„De ce atîta deznădejde. Donează scrisorile redactorului-şef Scherbaum. O să le publice în revista elevilor. Este un aşa-zis material de satiră şi umor.“

„Vrei să mă faci să sufăr. Nu-i aşa ? — M-ai făcut să sufăr.“

Suferă prea bucuros, prea uşor, prea zgomotos. Oare ar fi cazul acum să-i cer scuze : „O vorbă necugetată, pe care ar trebui s-o uităm...“ Nu demult am ascultat la ea coraluri gregoriene. După un vers din Aleluia, a spus : „Este ca o iluminare a Gralului. Aici dobîndeşte transparenţă cea mai profundă taină pascală. Nu crezi, Eberhard, că tot aşa s-ar fi putut ivi din sîngele mielului mîntui-

rea noastră..." A fost uimită și jignită cînd am luat microsionul de pe taler și l-am zgîriat peste tot cu deschizătorul de sticle de bere: „Asta s-o spui peștilor dumitale ornamentali, eventual cu puțin timp înainte de crapă". — „Da", a zis ea, „va trebui să împrospătez apa."

Scherbaum a organizat prima ședință de redacție. Voiau să renunțe la anunțuri ca să poată rămîne independenți. De asemenea, numele de „Revista elevilor" urma să fie schimbat.

„Ei, Philipp? Cum se va numi foaia?"

„Am propus «Semnale Morse» ca titlu."

„Înțeleg."

„Primul meu articol se va ocupa de grupul de rezistență al lui Helmuth Hübener. Vreau să fac o comparație între activitatea din '42 a lui Hübener și cea a lui Kiesinger."

„Și cu Max ce mai e?"

„Se simte mai bine. Trebuie să fi mîncat ceva. Nu i-a priit. Dar acum a început iar să mănînce".

„Și mușcătura dumitale distală?"

„Mi se montează un fel de aparat. E destul de complicat. Dar pînă la urmă am să rezist. Cu siguranță."

„E limpede, Philipp. — Mîine îmi vine și mie rîndul. Vrea să-mi pilească șase colți. Repriza a doua."

„Atunci petrecere frumoasă!"

(Am încercat să rîdem împreună. Am reușit.)

Ce înseamnă în acest caz beton! Să-ţi construieşti, din cărţi adînc stivuite înlăuntrul tău, un sistem inexpugnabil. Să reproduci întocmai fortăreaţa ideală a lui Vauban[1]. Să mai lucrez cîte ceva la ceea ce începusem sau să reiau studiul meu despre Forster. (Între Nassenhuben şi Mainz...) Cărţi şi alte asemenea curse de şoareci.

De ce n-am cumpărat cele două volume la Friedenau? De ce am plecat în centrul oraşului pe vremea aceea umedă şi rece şi am încercat să le cumpăr pe Kudamm? (Numai una dintre ele o puteam cumpăra imediat, cealaltă trebuia comandată.) La Wolff le-aş fi putut achiziţiona pe amîndouă.

După ce am cumpărat cărţile, mi-am înfrînt împotrivirea pornind în direcţia Hotelului Kempinski. După o perioadă destul de lungă de ger uscat, burniţa. În piaţeta din faţa hotelului circulaţia era slabă, iar cei care traversau erau foarte grăbiţi. Sub imperiul unei porniri, de a cărui natură sentimentală eram conştient fără ca totuşi s-o pot înfrîna, m-am oprit, într-o atitudine de aşteptare, în locul ales de Philipp pentru fapta lui. (Un oarecare într-un palton de tweed.) Cu gulerul ridicat şi privind mereu ceasul de la mînă mă prefăceam — faţă de cine? — că am o întîlnire. Moina şi lapoviţa micşoraseră ciu-

---

[1] Sébastien de Vauban (1633—1707), mareşal francez, care a introdus la vremea lui un nou sistem perfecţionat de fortificaţii.

ruiseră înnegriseră grămezile de zăpadă din marginea piaţetei. Pavajul nu reamintea nimic. Umezeală, care se strecura în tălpile pantofilor. Mă aşteptasem oare să găsesc urme: Aici a vomitat în luna lui ianuarie a anului 1967 liceanul Philipp Scherbaum în vîrstă de şaptesprezece ani în faţa unor doamne amatoare de prăjituri ?

Terasa nu era prea aglomerată. Nimic nu se mai potrivea întocmai : foarte puţine doamne vîrstnice, doi sau trei domni singuri, în fund un grup de surori de caritate înşirate împrejurul unei mese iar în faţă, ieşind în relief, un indian cu soţia lui în mătase exotică. Ambii beau ceai şi nu mîncau prăjituri. Dar Vero Lewand mînca prăjituri.

Şedea în paltonul ei cu glugă, îşi întindea picioarele verzi-metalice şi mînca tort cu nuci şi frişcă, linguriţă după linguriţă, cu mişcări iuţi şi uniforme. Ne vedeam reciproc: eu o vedeam cum mînca — Veronika vedea că eu o văd cum mănîncă. Ea nu încetă să mînuiască linguriţa numai pentru faptul că eu o urmăream cum mînuia linguriţa. Şi nici n-o mînuia mai repede sau neuniform. Nu mi-am scos ochelarii, nu i-am aburit, nu i-am şters. Fata mînca în semn de protest. Vedeam că mînca tort cu nucă şi frişcă în semn de protest. Doamnele mai vîrstnice de la masa alăturată beau cafea şi nu mîncau prăjituri. Nici una dintre doamne nu avea vreun cîine cu ea. „Îţi place, Veronika ?“

„Tot ce e scump.“

„Dar asta nu poate să-ţi placă.“

„Doriţi şi dumneavoastră o felie ?“
„Dacă nu se poate altfel.“
„Sînteţi invitatul meu.“

M-am decis pentru tort Schwarzwald cu cireşe. Vero Lewand mai comandă pentru ea: „Bezele cu frişcă“. Pe urmă am tăcut în direcţii diferite. Cînd au venit tortul şi bezelele, am mînuit linguriţele în tăcere. Faptul nu putea fi contestat: tortul era delicios. Paltonul ei cu glugă nu trăda nimic. Indienii plătiră şi plecară. În spatele nostru, surorile de caritate rîdeau cu intermitenţă, dar întotdeauna împreună. În piaţeta din faţa terasei, nişte grupuri de vizitatori din Germania apuseană ezitau în pelerinele lor de plastic transparent care-i apărau de ploaie, după care plecară mai departe economisindu-şi banii. Radiatoarele de sub acoperişul terasei erau încă reglate ca pentru vreme geroasă. La a treia masă din stînga noastră, un negru în palton din păr de cămilă se aşeză sub căldura toropitoare care venea de sus. Cîtă germană ştia îi ajungea: „Tort Schwarzwald cu cireşe“.

„Cum e, Vero ? Să mai comand ?“
„Ajunge.“
„Nici măcar ceva uşor ? Fursecuri din aluat franţuzesc ?“

Iarăşi nu-mi rămase altceva de făcut decît să-i ofer o ţigară Roth-Händle. Fuma de parcă n-aş fi fost acolo. Fumam de parcă n-ar fi fost acolo. Pauzele proiectau în aer mari băşici vorbitoare, care ofereau loc pentru dialoguri pe promenada bîntuită de curenţi ce se întinde de-a lungul Rinului la Ander-

nach. (Că fosta mea logodnică își are partea în toate acestea, este un drept ce nu i se poate contesta ; ce n-aș da să știu de cîte ori stau și eu, nepoftit, la masa ei.)

„Spune, Vero. Ai fost vreodată la Andernach, pe malul Rinului ?"

„Ați fost vreodată la Haparanda, domnule profesor Starusch ?"

(Vocea ei nu depinde de vremea de afară ; nu este vorba de guturai.)

„Spune. Vero. De fapt, de ce nu-ți scoți polipii ?"

„De ce nu lăsați să vă crească polipi ?"

(Acum se joacă cu lingurița de argint ; în scurtă vreme lingurița va dispărea.)

„În altă ordine de idei, doamna Seifert mi-a atras atenția asupra faptului că am un covor care lasă scame."

„Mai înainte n-ați știut ?"

(Mai tîrziu, mult mai tîrziu, mi-a dăruit lingurița.)

„Îmi dați voie să plătesc. De acord ?"

Pe masă rămase o foaie volantă : „Arde !"

Am plecat împreună cu picioarele reci și un gust de dulce care stăruia în gură.

3

Apoi din pește n-au mai rămas decît oasele. Interstiții de aer, ușor de populat. Apoi s-a trecut la vînzarea amintirilor. Ceva urma să se întîmple și s-a și întîmplat parțial, chiar

dacă într-un alt loc. Apoi au sosit în casă facturile. Nimeni nu recunoaşte că el a fost. Apoi profilaxia a fost continuată. Căci Apoi începe cu Înainte.

Intervenţia la partea superioară a sistemului meu de masticaţie a decurs într-un fel asemănător cu intervenţia la partea inferioară. Încă şi astăzi, cînd toate s-au potolit şi au fost plătite, dentistul meu îmi dă răspunsuri; iar ieri, cînd l-am întrebat dacă n-ar trebui să recunoască faptul că, în ciuda felului său amabil se exprimă pe un ton de comandă, ba chiar că e zgîrcit la vorbă, mi-a replicat prolix: „Este relativ puţin important dacă toate astea le-am discutat cuvînt cu cuvînt. Nu trebuie să aveţi mustrări de conştiinţă. N-am spus ceea ce dumneavoastră aţi fi dorit să auziţi, ci v-am îngăduit să puneţi pe seama mea ceea ce am socotit că este corect, ca şi cum aş fi rostit aceste cuvinte. Înseşi corecturile pe care le-aţi făcut ulterior — căci vă place să modificaţi — sînt ideile mele greşit înţelese. Iar acum puteţi să rîdeţi!“

L-am rugat să se gîndească la faptul că majoritatea pacienţilor săi, care sînt datori să-i vorbească şi să răspundă la întrebări, s-ar putea să-l fi derutat şi să-i fi înşelat memoria.

„Aţi uitat de cartoteca mea. Fişa dumneavoastră se află la îndemînă: După o pauză mai lungă — şi după ce dificultăţile pe care le-aţi avut cu elevul dumneavoastră păreau să fi fost înlăturate — cînd, ca să fim pre-

cişi, între 7 şi 13 februarie, am modificat sistemul de masticaţie al maxilarului dumneavoastră superior, iar progenia, chiar dacă n-am rezolvat-o complet, am ameliorat-o totuşi, într-un moment cînd începusem tratamentul tîrziu al masticaţiei distale a elevului dumneavoastră Scherbaum, am spus în timpul şlefuirii primului molar: Stimate domnule profesor titular Starusch. După ce aţi fost oarecum zguduit de proiectul, din fericire nerealizat, al elevului dumneavoastră Scherbaum — băiatul a izbutit să mă pună pe gînduri şi pe mine — ar trebui să renunţaţi la ficţiunile dumneavoastră încîlcite: Acest Krings al dumneavoastră — sau cum l-o fi chemînd — este, judecînd după caracteristici, un colonel nerealizat care, ca mulţi militari fără o pregătire profesională anume, încearcă să se aciueze în sectorul industriei. Cunoaştem cazuri asemănătoare. Kringşii mişună peste tot. Iar lui Krings al dumneavoastră nu-i sînt îndeajuns succesele economice, de aceea îi place ca în cercul familiei sale să cîştige pe tăblia mesei bătălii pe care superiorii lui le-au pierdut. (Frizerul meu, fost căpitan, emite şi el asemenea aiureli pline de glorie, adresîndu-se oglinzii.) Şi din pricina unor astfel de fanfaronade s-a ajuns întîmplător la schimbul de cuvinte dintre colonel şi fiica lui, pe care vreţi s-o re-creaţi acum împrumutîndu-i chip de monstru ; spre deosebire de mine, care încerc să mi-o reprezint pe logodnica dumneavoastră ca pe o fată lucidă, dar nu lipsită de afecţiune, din ce în

ce mai scîrbită de escapadele de o frecvenţă cronică ale logodnicului ei..."

(Şase dinţi mi-a şlefuit, dîndu-le formă conică şi transformîndu-i în stîlpi de punte. La televizor se transmitea, în momentele cînd reprezentările dentistului meu nu ocupau tocmai atunci ecranul, un program de divertisment al postului Freies Berlin: „Rendez-vous cu Rudolf Schock". Ce-i drept îl vedeam pe cîntăreţul de operă cum cîntă, dar îl auzeam şoptind.)

„Dacă vreţi să vă amintiţi: Conduceaţi atunci o maşină multadmirată în regiunea Voreifel, un Mercedes decapotabil, tip '33. Eraţi un adevărat snob, căruia îi plăcea să-şi expună oldtimerul[1] spilcuit la lumina soarelui împreună cu profilul său progen alături. Cine s-ar gîndi să-i reproşeze necugetatei doamne Schlottau că s-a amorezat de maşina decapotabilă şi de şoferul ei cu mănuşi din piele de căprioară şi bărbie ca a Ducelui. (Pe vremea aceea aveaţi un Ceva anume.)

Şi s-a întîmplat că, într-o dimineaţă senină de aprilie, aţi străbătut localitatea Kretz şi aţi parcat vehiculul dumneavoastră strălucitor ca soarele în faţa căsuţei modeste, încă netenouite, a familiei Schlottau. Frînele puse brusc au făcut ca noroiul să împroaşte şi găinile să fugă bătînd speriate din aripi. (Nici un norişor nu tulbura luciul de lac al caroseriei.) Soţul Schlottau, un şofer de camion

[1] Oldtimer: de modă veche (engl.).

cumsecade, care lucra pentru o întreprindere de construcții din Andernach, aflată în strînse relații de colaborare cu întreprinderile de ciment situate în apropiere, tocmai era pe drum, transportînd beton pentru construcții sub apă la un mare șantier din Niedermendig, cînd dumneavoastră v-ați făcut intrarea la Lotte Schlottau; căci dacă în acea dimineață de aprilie șoferul de camion nu și-ar fi uitat permisul de conducere acasă, ați fi avut din nou prilejul unei autoconfirmări. Îndată după ce a trecut de localitatea Kruft, Schlottau și-a dat seama că nu are documentele. A întors, a ajuns în Kretz, a văzut că vehiculul strălucitor ca soarele parcat printre găinile lui și în fața casei lui netencuite, a frînat (chiar dacă nu atît de brusc), a examinat uimit Mercedesul, dar nu în amănunt și nici cu ochiul specialistului, a intrat grăbit în casă, a găsit patul conjugal ocupat, n-a devenit ucigaș, n-a spart nimic fragil, n-a început să scoată gemete, sau urlete și nici nu și-a ieșit din fire, ci pe loc a făcut cale întoarsă zgîrcit la vorbă, a lăsat perechii patul desfrîului, a sărit, speriind găinile, în camionul lui încărcat din greu, a pornit motorul puternic, s-a deplasat puțin înainte, după care a virat ușor către dreapta, a schimbat viteza, a calculat și a găsit în marche arrière o poziție care i-a permis să basculeze cu precizie o tonă și jumătate de beton în Mercedesul cu capota lăsată în jos, în automobilul negru-argintiu strălucitor ca soarele, în mîndrețea rapidă și faimoasă între Mayen și Andernach,

în cupeul de țap al inginerului de exploatare Eberhard Starusch.

În timp ce instalația de basculare hidraulică ridica platforma de încărcare în poziția înclinată necesară, Schlottau a coborît din cabina șoferului și a privit cum betonul aluneca încet umplînd, acoperind interiorul, radiatorul cu steaua uzinei Mercedes, aripile modelate cu grație, capota acționată automat și portbagajul cu roata de rezervă prinsă deasupra, a privit cum erau învelite cenușiu și docil. Cele patru roți rapide au căpătat și ele îmbrăcăminte de beton. Mai rămăsese destul chiar și pentru spațiul dintre autocamionul basculant și terenul din jurul casei lui Schlottau. Găinile își țineau capul pieziș. Singura reacție a lui Schlottau a fost o mușcătură distală a buzei de jos.

Ce bloc de beton a ieșit ! Notițe apărute în ziare cereau ca bizarul obiect fosilizat să fie expus în Muzeul etnografic din Mayen. Sau în curtea frecventatului obiectiv turistic care este Genofevaburg, unde piesa să poată fi admirată printre fragmentele de bazalt din perioada romană și a creștinismului primitiv. S-au organizat excursii școlare pentru vizitarea monumentului înfrîngerii dumneavoastră, pînă ce a fost fărîmițat cu ciocanele pneumatice și transportat (pe socoteala dumneavoastră) în altă parte. (Pînă și mănușile dumneavoastră din piele de căprioară aflate în compartimentul de mănuși au fost zăvorîte în piatră de betonul lui Schlottau.)

Şi pe deasupra — dar pentru asta nu-şi poate lua nimeni răspunderea — se zice că nici măcar n-aţi reuşit să terminaţi cu treaba aceea ţăpească. Aşa vorbeşte lumea din regiunea Voreifel. Un zvon care nu poate fi controlat. Fără îndoială. Dar asta e realitatea: Aţi fost concediat. Logodna a fost desfăcută. Şi numai fiindcă aţi fost destul de neruşinat să ameninţaţi cu Tribunalul pentru judecarea conflictelor de muncă, firma s-a temut pentru prestigiul ei şi v-a acordat o despăgubire la care a contribuit şi tatăl logodnicei dumneavoastră, deşi fabrica de ciment ar fi cîştigat procesul: voiau să scape de dumneavoastră, repede şi — în măsura posibilului — discret. Oricît ar fi costat. Aşa se devine profesor secundar. Şi acum, clătiţi vă rog..."

Cine poate să rîdă dînd cu ochii de ceva hazliu, cînd şade cu gura larg căscată, cu aspiratorul de salivă atîrnat într-o parte şi substanţa sa dentară descreşte cu fiece clipă! (N-are decît să sporovăiască.)

M-am declarat de acord cu fanteziile dentistului meu şi pe urmă am corectat cîteva chestiuni de amănunt: „Nostim, ceea ce ai imaginat. Dar nu eu, ci Krings conducea un Mercedes decapotabil. (Mie mi-au cedat Borgwardul.) Şi nu mie, ci bătrînului Krings i-au transformat Mercedesul într-un bloc de beton. Nu din pricina vreunor treburi ţăpeşti (pe care bătrînul le-ar fi putut duce eventual la bun sfîrşit), ci din răzbunare, cîţiva foşti

infanteriști au sustras o cantitate de beton pentru construcții la umed folosindu-l în acest scop. Schlottau n-a avut nici o legătură, după cum sînt convins și astăzi. (Era devotat bătrînului cu trup și suflet.) Asta s-a întîmplat pe un mare șantier din Koblenz. (Se construia una dintre acele cutii de țigări de foi prevăzută cu geamuri, cum se făceau pe la mijlocul anilor cincizeci.) Oricum, o construcție solidă. Noi, ca furnizori de ciment și materiale de construcție, fusesem invitați ca oaspeți. Chiar și mătușa Mathilde își pusese rochia de mătase neagră. Linde și prietenele ei purtau rochii de vară în dungi. Cu toate că ne aflam în septembrie. Însuși Schlottau, care condusese Mercedesul bătrînului, arăta, în costumul lui bleumarin la un rînd, ca un oaspete cu invitație oficială. Pe acoperișul plat de deasupra etajului al doisprezecelea, se simțea o adiere ușoară. Tradiționala coroană inaugurală trebuia fixată de prăjină. Se împărțeau sticle de bere. Fetele se înfiorau în rochițele subțiri de vară. La un moment dat mă aflam alături de Schlottau, mai la o parte. Discursul contramaistrului zidar, îmbucătățit de vînt, nu mai lua sfîrșit. Și scîrba aia libidinoasă mi-a spus : „Logodnica dumneavoastră, jos pălăria, îmi place. Zău așa, dom'le inginer. Clasa-ntîi. Ce-i al dumneavoastră e al dumneavoastră." — Și odată am reușit să stau foarte aproape de Linde, care se apleca peste balustradă. (Jos erau stivuite planșeele noastre de beton din piatră ponce, precum și traversele și plăcile laterale

armate cu fier.) Dar eu gîndeam numai şi nu întreprindeam nimic. Deşi nu existau martori, căci îl ascultau cu toţii pe Krings, căruia perspectiva largă a noii construcţii îi inspirase o cuvîntare. În direcţia unde se afla Ehrenbreitstein l-am auzit obţinînd o victorie împotriva vîntului. Vorbea despre trădarea de la Kursk. De inexistenta regiune arctică. De puhoiul roşu, care nu poate fi stăvilit decît de un zăgaz stoic. Iar la urmă fu rostit cuvîntul Stalingrad. Altoit pe un citat din Seneca, suna cuminte şi prevestitor de biruinţă: „Această bătălie este încă nedecisă!" Cum nimeni nu aplauda, am auzit-o pe Linde: „Am să te transform într-un Paulus, am să te transform într-un Paulus!"

Jos, lîngă elementele-tip prefabricate, am găsit Mercedesul sub betonul care se întărea cu repeziciune. (Priveşte doctore: Krings rîde.) Nu poate fi lovit: „Splendid! Splendid! Ei, Schlottau? Probabil că dumneata ai pus asta la cale, nu? Mică răzbunare matinală. Dar acum sîntem chit, aşa-i?" (Şi fii atent, doctore, fii atent!) Nu numai Schlottau, care poate că a fost totuşi iniţiatorul acţiunii cu betonul, dar şi ceilalţi infanterişti părtaşi, vîrîţi într-o nişă a zidului, spun tare cu toţii într-un glas: „Da, domnule general-feldmareşal!"

Atît despre Mercedesul betonat. Dar poate că, în timp ce-mi clătesc gura, vă imaginaţi o a treia posibilitate. Ce părere aveţi despre asta: Linde se află la volanul Mercedesului, care este nevoit să aştepte în spatele unui

camion încărcat cu beton umed, pentru că în fața camionului meu și al Mercedesului ei este lăsată bariera de cale ferată...

Prima zi de tratament s-a terminat într-un fel nedecis. De la dinte la dinte și printre dinți, medicul și pacientul își înșirau poveștile și teoriile care se contraziceau între ele. Uneori se odihneau cu considerații de ordin general despre pedagogie și despre medicina dentară preventivă la vîrsta preșcolară. A fost discutat și cazul Scherbaum: „Închipuiește-ți, doctore, de curînd a început să vorbească la plural: «Noi am hotărît în unanimitate...», și textul provizoriu al primului său articol «Ce a făcut regele Limbă-de-argint» începe cam așa: «Noi sîntem elevi. Sîntem destul de buni la învățătură. În noi se pot pune speranțe. Cîteodată sărim peste cal. E de înțeles. Elevii își pot încă permite asta. Cîteodată nu mai vrem nimic fiindcă pute. Și asta e de înțeles, fiindcă pute într-adevăr și fiindcă sîntem elevi: Elevii își pot permite asta, să fie hotărîți să pună capăt, numai fiindcă pute. A fost odată un rege, pe care elevii îl numeau: regele Limbă-de-argint...»"

Dar dentistul meu nu voia să vorbească decît de masticația distală a lui Scherbaum. Cînd am încercat să-i trezesc interesul pentru cazul elevei Vero Lewand, a refuzat: „E pentru medicii de nas, gît și urechi..."

Cîntărețul de operă Rudolf Schock cînta: „Iubirea mă-ndeamnă să caut iubirea..."

În primul lui articol (care n-a fost tipărit), Scherbaum scria: „Sîntem o promoție bună. Se zice că din noi o să se aleagă ceva. Cîteodată nu vrem să devenim nimic. E de înțeles: Elevi, care nu vor să devină nimic, devin cu siguranță ceva. Nici regele Limbă-de-argint n-a vrut să devină nimic și pe urmă a devenit ceva..."

Astăzi îmi vine greu să vorbesc fără ocol de ctitoria bisericii Buncărului. S-ar produce prea multe întreruperi. (Nu numai din partea cîntărețului de operă și a dentistului meu.) Scherbaum mă folosește ca depozit al înfrîngerilor sale. Irmgard Seifert face din mine ce vrea. O elevă se zvîrcolește pe covorul meu oriental și mă silește să-mi scot ochelarii, să-i aburesc, să-i șterg.

Cînd spun: „Doamna Mathilde Krings, sora generalfeldmareșalului și mătușa fostei mele logodnice Sieglinde Krings, a ctitorit construcția bisericii Buncărului din Koblenz...", spun în același timp și: „Cînd elevul Scherbaum a preluat redacția revistei elevilor «Semnale Morse», n-a reușit să-și publice integral primul articol, care urma să facă o comparație între activitatea național-socialistului Kurt Georg Kiesinger și activitatea luptătorului din Rezistență Helmuth Hübener în anul 1942, deși, din prudență, a înlocuit numele lui Kiesinger printr-o poreclă..."

Iar acuma cînd spun: „În timp ce pereții masivi erau sparți pentru a se instala ferestre în clădirea înaltă de beton (și cîntărețul

de operă cînta ceva din opereta «Liliacul»), Mathilde Krings, care vizita șantierul împreună cu noi și în prezența unor înalți prelați, zise: «Ce părere ai despre acustică, Ferdinand ?»“ aud în același timp ce spune Vero Lewand: „Hai, dă-i drumul, Old Hardy! Probabil că nu poți...“ precum și mărturisirea colegei mele Irmgard Seifert: „Te iubesc, Eberhard...“ și chiar fraza următoare: „Dar te rog ca acum să nu spui că și dumneata mă iubești...“ își găsește și ea un loc.

Ctitoria și autocenzura, tentația și declarația de dragoste nu se contrazic între ele. Oricît de sus și tare ar susține Vero Lewand că fostul ei prieten e „o marionetă împăciuitoristă“, oricît de insistent ar încerca Scherbaum să-mi explice de ce a trebuit să cedeze în fața obiecțiilor celorlalți redactori, oricît de altruistă ar fi iubirea pe care Irmgard Seifert încearcă s-o exprime în jurul lacului Grunewald găsind cuvinte ca „dornic de a sluji, dureros, gata de a renunța“, eu îl pun pe Krings să încerce acustica bisericii Buncărului, după ce a încercat-o cîntărețul de operă.

Krings îl citează pe Seneca: „Să ne educăm pînă ajungem la atitudinea sufletească de a voi noi înșine ceea ce situația cere în mod obligatoriu!“

Pe urmă își lansă sloganul „Arctica nu există!“ în spațiul învăluit de cincizeci de mii de metri cubi de beton armat, care înainte vreme oferise adăpost împotriva celor ce posedau supremația aeriană asupra teritoriului Reichului.

Ceea ce Krings emisese cu sunete de intensitate medie, spațiul amplifică pînă la comunicate victorioase asupra situației de la Stalingrad, date imediat după ce Krings îl înlocuise pe Paulus în calitate de comandant suprem: „Legea acțiunii se află din nou de partea noastră!"

Astăzi mi-ar fi ușor să-l aduc pe elevul Scherbaum în acest loc sacru construit din beton armat, pentru a-i cere socoteală și a-l face să-și formuleze în mod public spovedania: „Pe Limbă-de-argint a trebuit să-l șterg de acolo. Ziceau: Chestia asta e prea polemică pentru primul număr. Dacă îl atacăm pe Kiesinger, trebuie să-l atacăm și pe Brandt. Se zice că pe atunci ăsta ar fi purtat chiar uniforma norvegiană. La care le-am spus: Fac ceva pe Kiesinger al vostru. Dar partea cu Hübener rămîne, sau îmi dau demisia..."

(În timpul vizitării șantierului i-am spus Lindei: „Dacă ne vom căsători vreodată, atunci numai aici...")

În timp ce mi se luau amprente cu inele de cupru de pe cei șase dinți șlefuiți, în timp ce toate cele șase cioturi de coroane erau pensulate cu un lichid care favoriza refacerea țesuturilor și apărate cu îmbrăcăminți de staniu împotriva influențelor din afară, am urmărit numai rendez-vous-ul vesel dar nesfîrșit cu Schock, o producție care a costat osutăoincizecișioptdemii de mărci, după cum am calculat mai tîrziu. Domnul Schock a primit suma

rotundă de zecemii. Dirijorul, pe nume Eisbrenner, a trecut în contul său treimii. Machiajul a cheltuit pentru meşe, peruci şi diverse farduri patrumiitreisute. Un şef de lumini şi zece operatori de reflectoare au cîştigat în şase zile de turnare cincimiişasesuteoptzecişinouă DM. Toate astea mi le-am notat. Cheltuieli cerute de scenografie pentru un palmier cu frunze-evantai, costume cumpărate noi vechi împrumutate transformate, fundaluri, un pompier, o păpuşă gratis. Toate acestea spun foarte puţin despre starea în care mă aflam în timp ce mi se aplicau cele şase îmbrăcăminţi de staniu. Căci, de fapt, tot timpul cît s-a desfăşurat emisiunea devenind din ce în ce mai scumpă, eram preocupat de cuvîntul „fărîmiţare".

Să vrei să te fărîmiţezi. Să nu mai constitui o ţintă. Să devii atît de mic încît să nu mai fii vizibil. Ca anumiţi oameni, care dispar pe neaşteptate după colţ (cum face scamatorul cu ţigările) şi după aceea nu-i mai poţi prinde niciodată, fiindcă s-au fărîmiţat (încotro ?) cu propria mînă. A te fărîmiţa este mai mult decît a te evapora. O radieră, de pildă, care se pune bucuroasă pe treabă frecînd greşeala ; după cum şi eu mă voi pune pe treabă, iute şi redus la imperceptibilitate, frecîndu-mă de faţada şcolii, putînd fi recunoscut numai în particule : Aceasta, nu aceasta, ci această fărîmă este un Starusch tipic. S-a fărîmiţat frecîndu-se de elevul lui. (Acum Scherbaum mă face pe mine răspunzător pentru eşecul lui.) Un profesor titular care se dizolvă complet în

masa acestei probleme şi ar vrea să facă totul în acelaşi timp. Dar nu mai merită. („Sînt dezamăgit, Philipp, consternat şi dezamăgit...")

Între timp tratamentul continuă şi cînd trei zile mai tîrziu mi-a scos îmbrăcăminţile de staniu, cînd mi-a încercat punţile tubulare şi gipsul roz de modelat începuse a fi amestecat cu spatula, am încercat să-l urăsc pe dentistul meu.

(Programul curent de televiziune cuprindea un serial : „Asasinatul politic — Malcolm X.")

Cînd gipsul a început să facă priză în mediul meu bucal, dentistul zise : „Rezerva colegei dumneavoastră în ce vă priveşte este explicabilă : din pricina lui Schlottau aţi ajuns un om care deziluzionaţi".

Treptat începeam să-l descopăr : El, care pretinde că poate pacifica lumea printr-o asistenţă medicală pe plan mondial, el, care se socoteşte în permanenţă angajat în lupta împotriva cariilor aflate în ofensivă, el, care predică în gura mare controlul regulat al dentiţiei la vîrsta preşcolară, el : tocmai el o şterge de cîteva ori în decursul orelor de consultaţii şi dispare la toaletă. L-am demascat că acolo înfulecă repede, hulpav, copilăreşte şi nestăpînit cantităţi imense de dulciuri lipicioase. În cea mai mică dintre încăperi, stînd în picioare, înghite lacom, iute şi plescăind, cu privirea pierdută. Iar uneori, între o consultaţie şi alta, se dă jos de pe taburet şi înghite cu nemiluita. „Ascultă !" i-am spus, „dumneata vrei să mă convingi că am complexe, poate chiar dificul-

tăţi în ce priveşte potenţa, dumneata care stai ghemuit — uite colo ! — în closet, sugi cu ochii strălucitori bomboane umplute, molfăi lasciv praline cu cremă, ronţăi glazură de zahăr, te enervezi cînd punga adusă de la cofetărie s-a golit şi imediat după această orgie pui mîna pe — uite-l acolo ! — pe aparatul Aqua-Pik, pe care ai grijă să-l iei cu dumneata, ca să înlături cu jeturi de apă intermitente urmele cofeturilor supradulci îngurgitate porceşte — şi dumneata te pretinzi medic ?"

Cînd dentistul meu a încercat să justifice excesele de la toaletă ca pe o experimentare ştiinţifică a aparatului Aqua-Pik, pînă şi asistenta lui a început să chicotească. Pe urmă a vorbit de anumite idei fixe care, în decursul unui tratament mai lung, se transmit de la pacient la medic : „Este vorba aici de o contaminare psihică ; fiindcă ce aţi făcut dumneavoastră cu aproximativ o săptămînă în urmă, cînd raporturile dintre elevul dumneavoastră şi dumneavoastră au fost supuse unor dureroase probe de rezistenţă la înaltă tensiune ? Ei, cum v-aţi comportat faţă în faţă cu durerea ?"

Iar eu am recunoscut că, nefericit cum eram atunci, părăsit în nefericirea mea şi pradă unei sincere deznădejdi, am mîncat două tablete de ciocolată cu lapte într-un interval de cinci minute.

„Vedeţi", zise, „nefericirea dumneavoastră este contagioasă" — după care, ajutat de asistenta lui, a crăpat gipsul roz special, scoţîndu-mi-l din mediul bucal.

Astăzi vorbesc la telefon cu dentistul meu, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic: „Şi cum se comportă Scherbaum ?"

Îmi dă informaţii concrete despre tratamentul întîrziat şi de lungă durată al masticaţiei distale şi elogiază rezistenţa elevului meu: „Un asemenea aparat de corectare a dinţilor muşcători, cu lamela plasată în faţă este, mai ales pentru un tînăr pe cale să împlinească optsprezece ani, un corp străin supărător şi cu timpul devine chiar o povară psihică pe care nu oricine e în stare s-o suporte."

L-am informat despre activitatea lui Scherbaum în calitate de redactor-şef: „După toate compromisurile acelea, acum se află în situaţia de a putea înregistra un mic succes. El, tocmai el, a obţinut aprobarea pentru colţul fumătorilor: «Acum au unde să pufăie!» Pînă şi Irmgard Seifert a votat pentru. Culmea e că Scherbaum e nefumător, un nefumător pasionat."

Uneori o scrisoare cu articole tăiate din ziare. Pasaje subliniate cu roşu. Două trei apeluri telefonice pe săptămînă. O dată am vizitat împreună o expoziţie din cartierul Hansa. O dată ne-am întîlnit întîmplător pe Kurfürstendamm şi am băut ceai la Bristol. De două ori a fost la mine ca să-i arăt colecţia mea de cioburi celtice şi fragmente de bazalt din perioada romană. Dar la el acasă nu invită pe nimeni niciodată.

Ne purtăm cu băgare de seamă unul faţă de celălalt. De asemenea, comentăm cu destulă

răceală agitația politică din oraș, demisia primarului și intervențiile abuzive ale poliției: „Era inevitabil". În orice caz, îmi ajung la ureche ușoare aluzii: „Se pare că, de curînd, anumite oprelişti şi-au găsit descătuşarea în stradă".

Perioada tratamentului o menționam numai prin perifraze ironice, cînd ne dădeam gîndurile pe față, apropiindu-ne prea mult unul de celălalt.

„Recunosc, doctore, că după două ore de eforturi, această primă încercare de a avea și raporturi sexuale cu Irmgard Seifert s-a soldat cu un eșec. Cu toate acestea, după ce am aprins țigările, mi-a spus: «Asta nu mă va împiedica să te iubesc. Trebuie să avem răbdare unul cu celălalt.» — Și avem. Și avem. De vină sînt secvențele prea numeroase. Mereu vine și se vîră la mijloc, vorbesc de ea, știi de cine, doctore, și mă provoacă dînd tot felul de amănunte de strategie și tactică militară, silindu-mă să țin conferințe despre cimentul din trass și proprietățile care-l fac apt pentru construcțiile sub apă. Legătura noastră n-a putut rezista urîțeniei sărăcăcioase, chiar dacă atrăgătoare din punct de vedere panoramic, a regiunii Voreifel, peisajului alcătuit de exploatările de piatră ponce și cele două coșuri active ale Întreprinderilor Krings; cu atît mai mult cu cît, de la o vreme n-o întîlnesc numai pe fosta mea logodnică în regiunea exploatărilor de bazalt abandonate, ci și pe eleva Veronika Lewand.

Linde şi Vero plănuiesc ceva în comun: Acţiuni împotriva mea... Iată-le, doctore, le vezi ?"

Dentistul meu vorbi în treacăt despre serialul Malcolm X — „Se pare că violenţa are un anumit viitor" — şi pe urmă spuse: „Să lăsăm deocamdată deoparte dereglările dumneavoastră instinctuale, dealtfel destul de normale, şi să vorbim de ciment. M-am documentat. Nici nu poate fi vorba de nişte întreprinderi cu numele de Krings. La Kruft există întreprinderile Tubag, S. A. pentru exploatarea trassului, cimentului şi pietrei, care sînt sută la sută o filială a firmei Dyckerhoff. Această importantă firmă, înfiinţată în 1922, pentru exploatarea pe scară mare a carierelor de piatră, prezintă astăzi, în cadrul întreprinderilor afiliate firmei Dyckerhoff, un program de producţie dintre cele mai diversificate; e drept că, în comparaţie cu întreprinderea similară din Neuwied, afiliată aceleiaşi firme, Tubag produce ciment în cantităţi relativ modeste. Dar toate acestea vi le relatez numai tangenţial, pentru lămurirea relaţiilor de proprietate. M-am informat la Camera de muncă din Andernach şi am aflat ulterior că, în perioada vacanţelor universitare din '54 şi '55 sînteţi trecut pe ştatele întreprinderii Tubag cu specificaţia student la practică; de inginer de exploatare nici vorbă nu poate fi."

Dentistul meu pregătea îmbrăcămintile de cupru pe măsuţa de instrumente şi aştepta

să vadă dacă am curajul să-l contrazic. Mi-a venit în gînd doar un fel de ironie neajutorată: „Ar trebui să te angajezi la poliția judiciară. Zău așa, ar trebui să te angajezi la poliția judiciară."

Zîmbi. (Poate că lucrează pentru poliția judiciară.)

„A fost relativ simplu să scot la iveală aceste dedesubturi. Mai mult, am pus să se facă fotocopii de pe ele. Noi, dentiștii, colaborăm într-un mod destul de eficace între noi. Iar un coleg din Andernach — doctorul Lindrath — mi-a destăinuit că una dintre fiicele sale, care este medic pediatru și căsătorită la Koblenz, își amintește, chiar dacă foarte vag, de un student cu numele dumneavoastră. Dar s-ar putea să fie o simplă coincidență. În afară de asta, prenumele ei este Monika. Ei ? Asta vă spune ceva ? Monika Lindrath ? Aici, în profil ? Aici, en face ? Aici, cu prietenele ei, pe promenada Rinului de la Andernach ? Tot nu ? — O fată foarte drăguță."

Cum rămăsei impasibil, renunță la interogatoriu și fixă cu penseta prima îmbrăcăminte de cupru: „E bine și așa. Sînt dispus să vă cred că, dacă nu la Andernach, atunci la Mayen a existat vreo Sieglinde. La urma urmei, cîndva am fost cu toții logodiți. Nu este în intenția mea să pun anumite limite *inventivității dumneavoastră. Dar parcă aveați* intenția ca, în timp ce vă fixez îmbrăcămintile de cupru, să-mi relatați despre marele joc

de-a Stalingradul, care opunea pe tînăra domnişoară Krings bătrînului domn Krings ?“

Vai, cum se întunecă la culoare pînă şi aurul. — Ar trebui să dau clasei a 12-a A acest citat din Ieremia ca temă pentru o compunere, sau măcar o compunere despre cuvințelul vai. Despre vai, da — vai, regret — vai, nu. Despre vai, Dumnezeule şi despre vai de mine şi vai de noi. Despre acel vai uimit şoptit necăjit. Despre vaiul la Kleist și vaiul ironic la Mann. Despre vaiul copiilor şi despre vaiul bătrînilor neputincioşi. Care este deosebirea dintre un vai pronunțat în fața unui apus de soare extraordinar de reușit şi un vai cu care contempli marea ? Vaiul în cîntec : „Vai, m-a părăsit iubita...“ Și vaiul în politică : „Vai, stimate domnule coleg Barzel...“ Bineînţeles, vaiul în publicitate : „Vai, de ce nu clătiţi rufele cu Pril...“ Și vaiul femeilor, acel vai-vai-vai-vai — de care Scherbaum a şi aflat. (Și vaiul vocativ dinaintea numelor proprii : „Vai, Irmgard, ar trebui...“ — „Vai, Vero, aș vrea...“ — „Vai, Lindelindelindelinde....“)

În timp ce-mi punea îmbrăcămințile de staniu, i-am expus repetiţia generală a bătăliei de la Stalingrad şi acţiunea mea în faţa Hotelului Kempinski. În depozitul de ciment, baraca D, Krings a cîştigat în lada cu nisip. La intersecția Kudamm / Fasanenstrasse domnea aglomeraţia obişnuită din orele după-amiezii. Linde nu era prea entuzias-

mată. Ţineam şpiţul alb strîns în lesă. Ea nu se opuse acţiunii „Furtună de iarnă“ — terasa-cafenea era aglomerată — deşi situaţia aprovizionării cu carburanţi n-ar fi permis o mişcare ofensivă a trupelor în căldarea unde se desfăşura acţiunea. Şpiţul a stat liniştit cînd i-am vărsat sticluţa de benzină în blană. Sistemul de conectare electromecanică al lui Schlottau funcţiona perfect şi dădea rezultate optice satisfăcătoare. Pentru că-i administrasem şpiţului Valium, şedea liniştit. De exemplu, în decursul contraatacurilor simultane. (Cineva care stătea şi privea zise: „E împotriva puricilor?“) După ce a cîştigat repetiţia generală, Krings a părăsit invitaţii; iar cînd am făcut apelul după lista invitaţilor, cum făcusem și în apelul meu din foaia volantă „Arde!“, am îndreptat focul reflectorului asupra sosirii primilor oaspeţi şi a brichetei mele de vînt pe cînd o aprindeam. Au venit înalţi funcţionari de stat din Mainz, ofiţeri din Bundeswehr, un profesor universitar pensionar, ziarişti şi obişnuiţii directori de întreprinderi. Limba subţire de foc îmi arse podul palmei stîngi, îmi pîrli paltonul de twed și dădu naştere unui glob de foc la capătul lesei. În depozitul de ciment începu să se desfăşoare o petrecere lipsită de constrîngere, în care toţi stăteau în picioare. (Să suflu în podul palmei.) Discuţiile care se porneau nu prea aveau legătură cu jocul din lada cu nisip, care avea să continue în curînd, și la început nici pietonii din faţa terasei Kempinski nu puteau să înţeleagă. (Ar fi trebuit

să aduc cu mine, preventiv, o alifie împotriva arsurilor.) Era vorba de chestiuni personale legate de profesiile invitaţilor: pronosticuri cu privire la situaţia economică, probleme ridicate de angajările de personal, anecdote în legătură cu misiunile primite de Blank şi amintiri din vacanţă — toate acestea predominau. La început chiar cîteva rîsete: „Ar vrea, probabil, să fie un happening". În depozitul de ciment, atmosfera se caracteriza printr-o voioşie civilizată. A trebuit să dau drumul lesei: podul palmei mele. (Cineva îl imită pe preşedintele federal.) Spiţul se zbătea cuprins de flăcări, sări înspre mesele încărcate cu prăjituri. O masă fu răsturnată. Linde, într-o rochie de cocktail bej, şi mătuşa Mathilde, în mătase neagră, erau singurele doamne. Zgomote de fond: „Cel de colo! L-am văzut. Ăla cu ochelari, cel care..." Cu ajutorul unui chelner ocazional pregătiră băuturi. Cineva aruncă o faţă de masă peste spiţul înnegrit de foc, care abia mai zvîcnea. Linde umplu paharele prea mult. Lumea mă îmbrîncea şi (cînd am început să împart foile volante) m-a bătut. Schlottau făcea proba sistemului de becuri. Îmi pierdui ochelarii. Ca şi în timpul repetiţiei generale, premiera ofensivei lui Krings se desfăşură, conform planului, cu succes. Loveau cu umbrele pumni serviete. Făcu joncţiunea cu Hoth şi creă baza pentru înaintarea în direcţia Astrahan. (Băşica din podul palmei provocată de arsură, creştea.) Ultimii oaspeţi plecară scurtă vreme înainte de miezul nopţii. Am strigat: „Mai întîi citiţi foile

mele volante..." Mătuşa Mathilde se retrase şi ea. Pe Kurfürstendamm sîngeram (o rană la sprînceana dreaptă), iar în depozitul de ciment, baraca D, am fost martor, împreună cu Schlottau, cum Linde l-a învins pe tatăl ei în lada cu nisip. „Asta e benzină şi nu napalm!" urlam. Linde îi demonstra lui Krings că voia să utilizeze ca vîrf de atac formaţii care încă în decursul acţiunii „Trăsnetul" fuseseră decimate: „Acum capitulezi ?" Cînd am încercat să răzbesc pînă la Fasanenstrasse, m-au doborît. „Niciodată!" (Mi-era frică.) Krings repetă cuvîntul: „Niciodată!" Pe pavaj (continuam să urlu) mi-am găsit ochelarii. Nu se spărseseră. Sieglinde îi puse tatălui ei un pistol militar german (08) pe marginea lăzii cu nisip: „Atunci fii consecvent". În piaţeta din faţa terasei-cafenea a Hotelului Kempinski am fost fericit cînd am auzit sirena poliţiei. (Altfel nu scăpam.) În depozitul de ciment, baraca D, ne aflam amîndoi, Schlottau şi cu mine: doi piloni. Sticleţii loveau şi ei. (Deşi nu mă apăram defel.) Transformatoarele instalaţiei electromecanice a lăzii cu nisip zumzăiau. Cineva ţipă: „Ar trebui omorît în bătaie..." Krings luă zero-optul în mînă şi spuse: „Acum lăsaţi-mă singur". Îmi ţineam ochelarii cu mîna încleştată. Linde ieşi imediat. Mai înainte de a reuşi să mă tîrască de acolo am mai urlat de cîteva ori. Schlottau voia să obiecteze. Rîdeau: „Ştiam că e benzină". Krings făcu un semn de refuz. Şi chiar în dubă urlam: „Napalm!" Nici măcar un citat din Seneca nu reuşi să îngaime. Pe ur-

mă totul se întunecă. (Dezorientarea mea.) Eram foarte vesel. În fața barăcii, Schlottau și cu mine fumam țigări. Abia la circumscripția de poliție mi-am revenit. (Aveam chibrituri.) Podul palmei mele. Nu se auzi zgomot de împușcătură. Cînd, întrebat de profesie, am spus „profesor titular", un polițist mă lovi peste obraz zburîndu-mi ochelarii. Am plecat împreună. (Acum ochelarii erau dincolo.) Schlottau îmi ură noapte bună.

„Dar", am zis către dentistul meu, „acesta nu-i sfîrșitul."

(Pe ecran se desfășura o emisiune de publicitate; pierdusem asasinarea lui Malcolm X.) Cele șase îmbrăcăminți de cupru erau însă fixate.

„Mai lipsesc cîteva amănunte: Scherbaum mă vizitează la spital, aducîndu-mi ceva: ciocolată, chiar și ziare, iar Krings, pe măsură ce înfrîngerea lui este mai iminentă, luptă împotriva depresiunii sale incipiente consumînd cu înverșunare crescîndă drajeuri umplute cu cremă."

Dentistul meu priceput: „O da, durerea! — Dar noi vom rămîne la arantilul nostru. Încă două, repede, ca să aveți pe drum..."

Una și încă una. (Și eu și eu.) Și senzația de ușurare de după aceea și aerul care pătrunde adînc în plămîn, după aceea. Și despre starea vremii și ce s-a întîmplat cu șpițul. Și cineva țipă: „N-are decît să-și dea singur foc!" Și un funcționar din Mainz întrea-

bă : „Dar podurile de pe Volga sînt intacte ?" Şi intersectările strategice şi schimbările de locuri în dispozitiv. Schlottau atacă prin surprindere, şi eu îmi găsesc ochelarii printre vîrfurile de atac ale blindatelor lui Hoth. (Şi aici şi aici.) Limbi de foc din transformatoare şi Terasa Kempinski în lada cu nisip. Şi aplauze şi ovaţii. Aşa ar fi trebuit să se desfăşoare şi în sfîrşit, unul care are curaj. În mai şi în ianuarie. Cerul era fără stele şi vremea era însorită, geroasă şi senină...

„Spune, Scherbaum, nu eşti mulţumit că nu s-a întîmplat ?" — „Nu ştiu." — „Dar dacă astăzi ar trebui să te întrebi : S-o fac ?" — „Nu ştiu." — „Şi dacă altceva în alt loc ?" — „Nu-mi dau seama, cum." — „Şi dacă eu, poate că nu asta, dar altă faptă ?" — „Dumneavoastră nu faceţi nimic niciodată."

Trei săptămîni după terminarea tratamentului, trei săptămîni după ce, cu sistemul de masticaţie corectat, am încercat să întreprind asupra persoanei mele şi alte cîteva modificări — mi-a reuşit pentru prima oară să am cu Irmgard Seifert un soi de relaţii care păreau să fie relativ satisfăcătoare pentru ambele părţi — trei săptămîni după intervenţie şi cîteva zile după ce am încetat să mai iau arantil — dezobişnuirea a fost destul de dificilă şi a avut repercusiuni asupra activităţii la şcoală — la începutul lui martie, mai exact pe ziua de patru, m-am întîlnit cu Irmgard Seifert şi i-am propus să ne logodim.

Cum am folosit ca start obişnuitul nostru tur complet în jurul lacului Grunewald, cuvintele hotărîtoare au fost pronunţate pe puntea de lemn de peste canalul, acum dezgheţat, care face legătura cu lacul Hundekehle: „Zău că tare aş avea poftă, dragă Irmgard, să mă duc la bijutier şi să cumpăr două inele de mărimi diferite..."

Irmgard Seifert mă rugă să-i ofer o ţigară: „Deoarece în urmă cu cîteva săptămîni, chiar în locul acesta, dumneata ai binevoit să-mi dai o palmă, sînt îndreptăţită să presupun că tu vorbeşti serios".

Îi eram recunoscător pentru tonul de zeflemea: „Dragă Irmgard, palma aceea a fost o introducere la logodna noastră, dar dacă dumneata spui acum nu, lovesc cu ambele mîini, renunţ la logodnă şi drept pedeapsă mă însor imediat cu tine".

Ea trase un fum din ţigara abia începută şi o aruncă: „Pentru a evita ceva şi mai rău, nu-mi rămîne decît să spun, cu jumătate gură şi fără emfază, da".

Am renunţat la un cadru sărbătoresc, deşi cîteva zile m-a obsedat gîndul să dau o petrecere; voiam să-l invit chiar şi pe dentistul meu. Am trimis faire-part-uri. Ne-a felicitat şi ne-a dăruit prima ediţie Schmeckel din „Perioada de mijloc a stoicismului".

Clasei a 12-a A i-am adus evenimentul la cunoştinţă printr-o frază care începea cu „În altă ordine de idei...". A doua zi, Vero Lewand îmi strecură (fără vreun cuvînt) o linguriţă de argint pentru tort, avînd gravată o inscrip-

ție care dădea indicația cine fusese fostul proprietar. (Așa începi să colecționezi amintiri.)

În numărul din aprilie al revistei școlare „Semnale Morse“ era publicată o notă : „Există o logică a logodnicilor ?“ Cu frazele lui scurte hăituia cuvîntul logodnă pînă dincolo de limitele absurdului : „O logodnă are loc. La baza unei logodne desfăcute se află o logodnă care a avut loc. Cine vrea ca o logodnă desfăcută să aibă loc, acela trebuie ca mai înainte să desfacă desfacerea logodnei. Logodnele desfăcute costă mai mult decît logodnele care au loc...“

Irmgard Seifert califică nota drept „cam lipsită de gust“. Mă rugă să cer convocarea unei conferințe în cadrul căreia să se dezbată eventuala confiscare a numărului pe aprilie. L-am rugat pe Scherbaum să-i ceară scuze : „Trebuie să înțelegi, Philipp, că doamna Seifert nu poate reacționa ca o fată tînără la jocurile dumitale de cuvinte, care uneori au un caracter tendențios“. Chiar și acum, cînd era redactor-șef, Scherbaum nu renunțase la felul lui de a mă menaja : „Bineînțeles. Se face. Nu este cîtuși de puțin în intenția mea să vă creez neplăceri cu ea“.

Încă n-am desfăcut logodna. În numărul pe mai al revistei elevilor, la rubrica „Pe scurt“, se afla mai întîi o informație în legătură cu consumul mediu de țigări în colțul „legal“ al fumătorilor, apoi știrea despre o vizită oficială : Șahul Persiei vine la Berlin. Noi nu

l-am invitat“ — şi, înaintea unui anunţ al Şcolii de dans Antoine, sub titlul „Înştiinţare“, propoziţia deloc inexactă: „Doamna Seifert şi domnul Starusch sînt logodiţi în continuare“.

Irmgard a încercat şi ea să rîdă: „Presupun că nu Scherbaum, ci micuţa Lewand lansează aceste înţepături. Tu ce crezi, Eberhard ?“

(Ea era şi continuă să înţepe. E în ascensiune. În comitetul de elevi al Uniunii tinerelor socialiste a obţinut o majoritate categorică de voturi. A prezentat o moţiune de neîncredere împotriva lui Scherbaum. Vrea să-l destituie. Imediat după vizita şahului a început să editeze o revistă de opoziţie: „Am hotărît să nu mai admitem nici un fel de compromis...“ E în primele rînduri. Şi am văzut-o de mai multe ori în ziar, în faţă, în rînduri strînse, în pas alergător...)

Ideea de a mă logodi cu Irmgard Seifert mi-a venit în ultima zi a tratamentului. Încă o dată trebuia să fiu atent la semnalele lui — „Şi acum, urmează înţepătura cea mică şi neplăcută“ — „Clătiţi, vă rog“ — încă o dată se născu dialogul lăuntric care proiecta băşici vorbitoare pe ecranul televizorului. Dentistul meu şi cu mine treceam în revistă marile probleme mondiale. Modelele noastre ale unei orînduiri cuprinzătoare — al lui bazat pe asistenţa medicală şi al meu bazat pe asis-

tența pedagogică — se supralicitau și se anulau reciproc. Amîndoi eram de un radicalism temerar și de o veridicitate absolută. Irigam Sahara. Asanam mlaștinile moștenite din trecut. El narcotiza instinctul de agresiune: „În cadrul asistenței medicale mondiale va fi anihilată violența, respectiv receptorii ei sau — pentru a folosi limbajul popular — va fi anesteziată local..." Eu pacificam cu mijloace pedagogice: „Cu ajutorul mijloacelor de mass media, utilizate în cadrul unui proces de învățămînt pe plan mondial, vîrsta de școlarizare va fi prelungită pînă la bătrînețe..." Dar oricîtă rîvnă am fi depus în stimularea reciprocă la săritura cu prăjina, o rămășiță de forță gravitațională ne ademenea mereu și mereu să ne măsurăm puterile după vechiul joc al mîinilor încleștate cu coatele pe masă.

Programul unu emitea un film pentru schiori și pentru cei ce aspiră să ajungă schiori: „De la telemark la slalom".

Deoarece se purta față de mine de parcă aș fi fost o ceapă, care, pe măsură ce-i mai scoți cîte o cămașă, devine tot mai mică și mai sticloasă, am izgonit zăpada pulverizată și pistele rapide înlocuindu-le cu un documentar despre o ședință de spiritism, la care destistul meu și asistenta lui (în calitate de mediu) luau și ei parte: obișnuita deplasare a mesei.

Abia apucase să-mi administreze cele patru injecții și iată că, în afară de terțetul nostru prevăzut inițial, imaginea stereoscopică reda

mai mult : în cabinetul dentar domnea o oarecare aglomerație. Apariții uneori fluide, alteori compacte : corpuri astrale sensibile, care se asemănau într-un mod decepționant cu obișnuitele reprezentări de stafii în cămăși lungi de noapte, își fixaseră aici o întîlnire de natură telepatică.

Mama se afla și ea de față. Am întrebat-o dacă fac bine logodindu-mă încă o dată, și am primit sfatul matern ca mai întîi să limpezesc situația. După mai multe schimburi de păreri, prin mijlocirea asistentei care acționa ca mediu, am aflat că mămica mea era la curent cu toate în ceea ce o privea pe Irmgard Seifert : „Nu te apuca iarăși de prostii băiete. Mai întîi trebuie să scăpați de scrisorile alea blestemate. Că n-o să aveți pace cîtuși de puțin dacă o să vorbească mereu de vremurile alea și de cum era pe atunci..."

Trei săptămîni după aceea am urmat sfatul mamei și am rugat-o pe Irmgard Seifert, imediat după ce luasem hotărîrea de a ne logodi, să-mi dea pachetul cu scrisorile acelea vechi.

Ea spuse : „Vrei să le distrugi, nu-i așa ?"

Deși avusesem numai intenția de a le ascunde undeva, sub cheie, am spus : „Da. Vreau să te eliberez de povara lor."

Chiar la următoarea noastră plimbare în jurul lacului Grunewald îmi dădu pachetul. Într-o vîlcea, pe malul nisipos dinspre răsărit, am stivuit scrisorile sub formă de rug. Au ars foarte repede.

Pe drumul spre casă, Irmgard Seifert îmi atrase atenția asupra unei tăblițe care arăta că este interzis a face foc în pădure: „Am avut noroc că nu ne-a surprins vreun paznic forestier..."

În cabinetul amplificat într-un mod telecinetic al dentistului meu, mămica îmi dădu și alte sfaturi, chiar înainte de a mi se scoate îmbrăcămințile de staniu, în timp ce pe ecran se desfășura o mișcare lăptoasă, fantomatică, oarecum condiționată de filmul cu schiori care forma fundalul. (Trupușoarele astrale în slalom.)

Mămica mea mă ruga să beau mai puțină bere și să-mi dau lenjeria la altă spălătorie; nu putea să aprobe starea în care se aflau cămășile mele. Cuvînt cu cuvînt îmi comunică: „Ia te uită nițel la colțuri. Ăștia nu mai știu astăzi să calce un guler ca lumea."

Pe urmă mă rugă să-mi îndrept atenția mai ales către unul dintre elevii mei, pentru că începînd cu primele zile ale verii s-ar putea să intre într-o mare primejdie în legătură cu „un înalt oaspete" care urmează să sosească: „Știi, băiețaș, ăsta e așa cum erai și tu. Cu capul plin de idei și nechibzuit cînd trece la fapte. Doamne, ce necazuri îmi făceai..."

Am rugat-o pe mămica să mă ierte și i-am promis că voi avea grijă pe Scherbaum. (Dealtfel n-a pățit nimic, atunci, în fața Operei, spre deosebire de Vero Lewand, care a reușit să arate ulterior răni locale și hematoame.)

Dentistul îmi scoase îmbrăcăminţile de staniu. Am încercat să continui convorbirile cu decedaţii: „Dar să ştii, doctore, că toţi sînt încă în viaţă. Ce-i drept, Krings a luat revolverul *militar* pe care *fiica lui* l-a *pus pe* marginea lăzii cu nisip, dar, ca şi Paulus, a preferat să nu se împuşte. În dimineaţa zilei următoare şi-a chemat familia, prin urmare şi pe Schlottau şi pe mine, în camera lui de lucru, şi-a recunoscut înfrîngerea şi, după ce a pomenit de sinuciderea filosofului Seneca şi deşertăciunea morţii, ne-a adus la cunoştinţă hotărîrile sale: «Am decis să strămut mişcările tactice aducătoare de victorie pe alt cîmp de luptă; voi intra în politică».

Drept urmare am luat şi eu o decizie: am rupt logodna cu fiica lui. El a fost de acord, lăsînd să se întrevadă că această decizie corespunde vederilor lui. Iar Schlottau, fără a fi întrebat, a zis: «Aşa se cuvine».

Astfel s-a rezolvat acest joc de proiecte militaro-familiale; dar dacă-mi dai voie, doctore..."

Dentistul meu era împotriva variantelor şi refuză să mai suporte o ultimă explicaţie cu Linde: „Aţi ajuns la capăt, stimate domn. Sfîrşitul, cortina şi fără vreun bis. Ca dentist ascult zilnic asemenea poveşti în triunghi, care uneori sînt îmbrăcate în costume istorice iar alteori sînt aproape de contemporaneitate. Deghizările teoretico-economice, religioase, criminalistice şi cîteodată chiar de drept fiscal sînt menite să încălzească triun-

ghiul întotdeauna sărăcăcios. Înainte ca dumneavoastră să vă manifestaţi intenţia de a ne transforma în martori la căsătoria Linde-Schlottau, ar fi mai bine să-i privim pe schiori ; sînt oameni care trăiesc, se agită, spulberă zăpada, lasă urme, rîd şi la sfîrşit îşi beau ceștile cu Ovomaltine. Pe scurt : Aţi îngropat-o, în sfîrşit, pe fosta dumneavoastră logodnică ?"

„Am reuşit, după cum la vremea lui pictorul Anton Möller, care în oraşul meu natal se logodise cu fiica primarului..."

„Prin urmare, încă o poveste ?"

„Schimbare de obiectiv" este expresia folosită de Vero Lewand pentru acest procedeu. Cît timp el se îndeletnicea cu pregătirea cimentului special, cu jetul de aer cald pentru uscarea dinților piliți și cu aplicarea celor două punţi, eu animam ecranul mat cu parabola despre pictorul Möller.

Totuşi, n-am etalat numai clasica poveste despre un triunghi (pe care dentistul meu ar fi preferat s-o sacrifice în favoarea progresului) ci mi-am permis în acelaşi timp aluzii asupra propriei sale situații triunghiulare : căci pentru cine mai este o taină faptul că dentistul meu, aflat între soţia lui — mama copiilor săi — și asistentă, este partenerul tipic în triunghiul de modă veche ?

Și astfel s-a întîmplat și cu compatriotul meu, talentatul Anton Möller, care în anul 1602 urma să picteze o „Judecată-de-apoi" pentru consilierii municipali din Gdansk : o comandă pe care artistul, pînă atunci pasio-

nat după alegoriile manieriste ale vremii, o datora viitorului său socru, primarul orașului. Urma s-o ia în căsătorie pe fiica patricianului de îndată ce onorariul cuvenit pentru „Judecata-de-apoi“, corespunzător mijloacelor și tradițiilor hanseatice, va fi fost achitat.

Partea paradisiacă-plictisitoare a frescei, Möller o expedie în grabă — ca să scape de ea — tratînd-o după moda vremii. Îi făcea plăcere să se gîndească la focul purgatoriului și la prăbușirea în infern pe care, ca fiu al unui oraș situat la mare, voia s-o reprezinte prin mijlocirea unor nave. Cei păcătoși urmau să se afle pe corăbii, șalupe și barcazuri elegante, plutind în aval pe un rîu al cărui model urma să-l furnizeze Mottlau, un afluent al Vistulei. Iar într-unul dintre barcazurile în drum spre abis voia să reprezinte o muiere despuiată — întruchiparea păcatului; fiindcă, după cum spuneam, era robit alegoriilor.

Dar nici păcatul nu putea și nu poate fi reprezentat fără un model. Fiica unui plutaș — o fată voinică de mahala — șezu nemișcată în pozițiile cerute de artist, îi împrumută formele ei și, cînd logodnica pictorului dădu cu ochii de scena destul de avansată a coborîrii în infern, o privi de îndată de pe poziția cu faimă rea a relațiilor triunghiulare, pe care dumneata, dragă doctore, ții neapărat să le socotești învechite și — cu toate că ești unul dintre partenerii unui triunghi — ca fiind depășite; și totuși acestea l-au ajutat pe pictorul Möller în arta lui.

Logodnica lui se porni pe scandal. Fata aceasta frumușică, dar cu forme prea puțin împlinite pentru a servi la reprezentarea păcatului, îl stîrni pe tatăl ei, stîrni consiliul municipal și chiar pe juzii orașului. Möller să fie obligat să-și renege arta. Fu pus să aleagă — fie s-o facă de nerecunoscut pe fata de mahala cunoscută în tot orașul, fie să renunțe la onorariu și la fiica primarului.

Astfel s-a ajuns la acel prim compromis artistic la care mă refeream atunci cînd am încercat să vorbesc de Ferdinand Krings, în timp ce originalul nu se sfia să aibă tot prenumele de Ferdinand. Möller îi zugrăvi fetei de mahala o față nouă, care se asemăna cu cea a logodnicei sale ; cum ar fi putut să dea păcatului o altă înfățișare, cînd i se interzisese să reprezinte mutra voioasă a tîrfei de mahala — fata locuia pe lîngă Sankt Barbara, în cartierul Niederstadt ?

Scandalul iscat din pricina unei asemenea reprezentări oficiale și nelegiuite a unei fiice de primar a fost consemnat pînă și în cronica orașului : breasla și corporațiile, aflate de partea lui Möller, făceau să răsune hohote de rîs și să circule cîntece satirice. Atmosfera era încărcată ca în ajunul luptelor politice. (Era vorba de privilegiile fabricării berii și de concesiunea pescuitului.) Și atunci domnii consilieri municipali uitară de amenințări și, sub conducerea primarului, trecură la rugăminți.

Așa s-a ajuns la cel de-al doilea compromis artistic, care m-a determinat și pe mine să-i

plasez pe Krings-tatăl și pe Krings-fiica între ciment, piatră ponce, trass și tuf; Möller a pictat, nu în jurul trupului fetei de mahala, ci a mutrișoarei nostime și cam prostuțe a logodnicei lui, un clopot de sticlă reflectorizantă, care face ca pînă astăzi să se nască întrebarea: Ce caută căpșorul acesta gingaș și prelung ca de căpriță, și care în spatele sticlei prinde vagi contururi mistice, pe o asemenea cantitate de carne cu forme rotunjite, planturoase? (Iată, doctore, de ce reflexe e capabil clopotul de sticlă: totul se reflectă, totul — lumea și contradicțiile ei...)

Iar Möller, dacă tot se pusese pe treabă, zugrăvi chiar în barcazul care urma să ducă păcatul în infern pe toți consilierii municipali precum și pe primar: cu o asemănare meticuloasă și fără nici un fel de clopot de sticlă.

Așa se ajunse la cel de-al treilea compromis artistic, căruia mă voi supune și eu; fiindcă după cum și eu mă jenez să vă spun pe nume, dumitale și asistentei — căci ce ar spune soția dumitale despre asta? — tot așa nici pictorul Möller nu era dispus să-i lase pe consilierul municipal, împreună cu primarul și cu fiica lui, să se ducă în iad: se zugrăvi pe sine însuși în apele rîului Mottlau transformat în Hades. Se propteşte cu putere împotriva barcazului și în același timp ne privește: Dacă n-aș fi eu, ar lua-o repede la vale.

Artistul ca salvator. Menține păcatul pentru noi. Nu renunță la triunghi. După cum

și dumneata ții în taină la cele trei laturi. Așa-i, doctore ? Cinstit ? Așa-i ?"

Iată că punțile erau fixate și dentistul meu închise televizorul. Asistenta lui îmi puse o oglindă în față : „Ce părere aveți ?"

(Cu așa ceva te poți arăta în lume. Corespunde. Cu un sistem de masticație potrivit poți s-o iei de la capăt. Rîzi cu mai multă veselie. Te face să-ți fie foame și vrei să muști dintr-un măr. Cu el mă logodesc. Da. Haide, spune da. Da. Haide, spune da. Ce mulți dinți — și toți mă ajută. Cu el ies pe stradă...)

Dentistul meu — și nu asistenta lui — îmi ținu paltonul : „Imediat după ce anestezia va începe să cedeze, limba dumneavoastră va căuta fostele spații goale. Pe urmă vă veți obișnui."

Iar cînd mă și aflu la ușă, îmi dădu biletul : „V-am prescris preventiv o cantitate dublă. E sigur că vă va ajunge. — Ați fost un pacient foarte simpatic..."

Hohenzollerndamm era într-adevăr afară, la locul lui. În drum spre Elsterplatz m-am întîlnit față în față cu Scherbaum : „Ce zici Philipp ? Sînt mîntuit de suferințe și mestec cu toți dinții."

I-am arătat progenia mea atenuată, dîndu-i explicații ; Scherbaum îmi arătă sistemul lui distal de masticație aflat în tratament întîrziat : „Aceasta este lama corectoare a incisivilor. Cam dificil de suportat."

Vorbeam încă destul de palatal: „Atunci, petrecere frumoasă!"

Scherbaum zise: „Rezist eu, nici o grijă". Am rîs amîndoi fără motiv. Pe urmă el plecă, pe urmă plecai eu şi muşcam aerul din faţa mea...

Lindelindelindelinde... (Tentative de asasinat aflate în stoc.) Cînd a plecat în călătorie, m-am dus după ea. Ianuarie '65: cu soţul ei şi cu copiii ei, doamna Schlottau vrea să-şi petreacă vacanţa de iarnă pe insula Sylt, aşa o sfătuise medicul. Plimbare zilnică printre dunele modelate de vînt. Cu gura închisă prin vîntul care dilată porii în peisajul singuratic al regiunii List. Umplîndu-şi plămînii cu iod în apropiere de Ellenbogen sau de capul Hörnum, unde apa puţin adîncă a estuarului şi marea se înfrăţesc formînd vîrtejuri. Tatăl trasează zilnic itinerariul pe o hartă turistică. Priviţi familia: în faţă băieţii cu ghete de cauciuc, mama la mijloc în hanorac, tatăl formează ariergarda cu un binoclu atîrnat după gît. Astfel pot fi văzuţi adunînd cochilii de scoici, căutînd sănătate, colindînd ţărmul în toate direcţiile.

Iar eu la pîndă: cu limba aşezată astfel încît să împiedice formarea tartrului, întins pe burtă în iarba înaltă şi foşnitoare de pe mal, chicotind, fiindcă băieţii nu găsesc decît becuri pe care marea le aducea cu mărinimie la ţărm. Întregi, de parcă ar mai putea să lumineze, sînt rostogolite de vînt încolo şi încoace pe nisipul dezgolit de reflux,

împreună cu bășicuțele pufoase de spumă. „Le luăm cu noi! — „Tăticule, le luăm cu noi!“

(Vine iarăși ziua de ieri și ne prezintă nota de plată pentru lumina consumată.)

Pe vremea cînd eram conferențiar la Institutul de educație fizică din Köln mă angajasem, în timpul vacanțelor universitare, ca supraveghetor la bazinul de înot. Aveam în grija mea mașina de produs valuri a celebrului stabiliment de valuri artificiale cu apă de mare. În pantofi albi de pînză pășeam pe dalele călduțe de ceramică. Privirile mele rătăceau către restaurantul bazinului cu valuri situat deasupra cabinelor și sălii de dușuri, unde vilegiaturiștii mai vechi și localnicii care nu înotau își luau aperitivele în spatele pereților de sticlă; erau și două trei familii, dar nici un Schlottau.

Oare cînd o să sosească familia în căutare de valuri artificiale? Mai lată în șolduri, dar păstrîndu-și dîrzenia de capră de munte, aspră și îndărătnică în apropierea grajdului și grațioasă numai pe povîrnișuri. Cînd o să sosească o să-i dea drumul cu micile porunci ce-i stau la inimă: „Ulli, nu intra în apă decît cînd spun: acum intrăm în apă“. — „Nu te mai uita atît de insistent la oameni, iubitule.“ — „Capul nu se bagă-n apă, Wolf, mă auzi? Capul nu se bagă-n apă.“

Dar clanul Schlottau continuă deocamdată să rătăcească în cizmulițe de cauciuc, vizitează Lampen, apoi Keitum, Morsum. Vor mai tîi — așa a recomandat medicul — să se

aclimatizeze. Deocamdată mai privesc cu gura căscată casele frizone acoperite cu stuf. Deocamdată își mai arată vapoarele plutind minuscule la orizont. „Uite farul! Uite avioanele cu reacție! Uite pescărușii pe buncărul distrus..."

Mănînci ce poate să-ți ofere marea: cambulă și calcan, scrumbie și limbă-de-mare. Tăticu vrea țipar — mămica se răzgîndește și cere batog. El are poftă de midii — ea hotărăște, astăzi fără supă. Copiii primesc jumătăți de porții, de cele mai multe ori fileu de ton, fiindcă n-are oase. Și cu o anume prudență: o masă gustoasă și scumpă la Kiefer și altă dată una modestă la pensiune; tocană de vițel cu rîntaș. Iar ca desert: budincă de griș și sirop de zmeură.

Familia s-a adaptat repede noului mediu. Fără cinematograf se odihnesc într-adevăr. (Tăticu și mămica scriu ilustrate cu pescăruși și foci pe care le trimit bunicului și mătușii Mathilde.) Căsnicia e reușită. Seara, înainte de a se culca, ea citește — ce citește oare? (Romane-foileton din reviste ilustrate vechi și zdrențuite, nu mai citește Clausewitz [1], Schramm [2], Liddell Hart [3].)

În cambuza lui, lîngă tabloul de comandă al mașinii de produs valuri, falsul suprave-

---

[1] Karl von Clausewitz (1780—1831), ofițer german, autor al unor tratate de strategie militară.

[2] Percy Ernst Schramm (1894—1970), istoric vest-german.

[3] Basil Henry Liddell Hart (n. 1895), ofițer engle- autor al unor tratate de strategie militară.

ghetor al bazinului de înot îi lasă pe Marx şi Engels în buzunarul hainei şi fumează scrierile postume ale lui Nietzsche, pagină cu pagină, pînă în adîncul plămînilor.

Acum, puştii devin insistenţi: „Mămico, cînd mergem să facem baie în bazinul cu valuri?" — „Ai promis, tăticule. Cînd mergem să facem baie în bazinul cu valuri, baie în bazinul cu valuri..." Pînă adineauri foarte leneşă, limba supraveghetorului de bazin începe din nou să se agite, producînd tartru dentar, mereu şi mereu. (Ei, hai, veniţi odată, veniţi!) Se agită în toate părţile, neliniştită, îi arată smalţul zgrunţuros şi lacunele vîntoase dintre colţurile dentale dezgolite, temătoare de rece şi de fierbinte. Cînd stăpînul casei doreşte ca limba să se astîmpere găsindu-şi un culouş al ei, ea se ridică, porneşte la drum spre caninul acesta bolnăvicios pe care gingia nu-l mai acoperă pînă unde se cuvine şi, cu atingeri mîngîietoare, cu uşoare izbituri afectuoase, îl zdruncină din ce în ce mai tare.

Acum, ieşind pe uşile vestiarelor pentru bărbaţi şi pentru femei, preîmbăiaţi cu săpun şi uşor enervaţi de numeroasele instrucţiuni ale administraţiei balneare, sînt în mîna lui.

Ceva atît de simplu ca o maşină de produs valuri: două pistoane care pun sub presiune alternativ apa de mare încălzită în prealabil la douăzeci şi două de grade. (După douăzeci de minute de acalmie urmează zece minute de furtună.) Primitivul sistem al resacu-

lui, transpus în tehnică. (Sorburile prea puternice sînt atenuate prin diverşii timpi ai pistoanelor care se ridică şi coboară.) Poate că inventatorul s-a inspirat privind la joaca unor copii, care aruncau cu pietre într-un bazin provocînd valuri. Şi acum, această maşină lesne de mînuit funcţionează. O apăsare pe buton ajunge: Bazin cu valuri! Bazin cu valuri!

Cum se refractă chiotele între pereţii de ceramică. Domni vîrstnici corpolenţi, doamne cu forme revărsate, o duzină de recruţi în Bundeswehr cu garnizoana la Hörnum (fuseseră înscrişi din vreme şi pe baza unui borderou intrau cu reducere) — de asemenea membrii unei organizaţii de tineret din Westerland care acum, în ianuarie, aveau acces la bazin mai ieftin, fără tichet balnear, dar cu obligaţia de a se legitima. Şi printre toţi aceştia: ea ea ea. În jurul şoldurilor cloşcă iar în sus fată. Ea cu progenitura, care într-o bună zi avea să moştenească. Ea cu ţapul, care acum prinsese osînză.

Iată-i că intră, cu cloşca în frunte, în apă. Un prim contact cu umezeala, primele chiote.

„Ah, ce bine-i mămico, în bazinul cu valuri!"

Iar limba, să se depărteze de piatra de pe dinţi, ca să-şi poată lua avînt.

„Nu băga capul sub apă, Wolf. Ulli, rămîi lîngă tăticu!"

Brizanţii moderaţi formaţi în viteza întîi ies de după grilaj menţinîndu-se la intervale regulate.

„Rămîneți cuminți lîngă mămica. Altfel trebuie să ieșiți amîndoi și nu vă mai dau voie niciodată..."

Abia acum conferențiarul din Köln trece, cu degetul mic, din viteza întîi într-a doua, fiindcă mașina lui de produs valuri are trei viteze.

(Să răsfoiești și să găsești : Tot ce se întîmplă ca urmare a unor intenții este reductibil la intenția de sporire a forței.)

De aceea, înainte ca buna dispoziție din bazin, favorabilă scăldatului, să se transforme în teamă și refugiu pe balustrada acoperită cu dale de ceramică, trebuie trecut în viteza a treia și conectate ambele pistoane la același ritm, ca sorbul să fie pus în drepturile lui. Mare agitată — mare furibundă. Fiindcă această adunare preîmbăiată, cu numerele de alamă la încheietura mîinii, doamnele grase și domnii cărunți, recruții în Bundeswehr precum și tineretul din Westerland, precum și ea cu clanul ei : toți sînt supuși la examen.

Chiar primul brizant, declanșat cu viteza a doua, o aruncă, ceea ce este destul de dureros, pe treptele de ceramică ale bazinului. Strigăte de durere. Sorbul o trage înapoi. A treia viteză o prinde cu nădejde, o poartă peste trepte și o izbește de peretele frontal al bazinului cu valuri inaugurat abia către sfîrșitul anului trecut. Nu, nu dalele de clincher vitros se sparg, coastele se rup.

(Cu o clipă mai înainte căuta încă și găsea, moștenirea *literară* a anilor optzeci, pasaje `eritoare la aceasta, iar acum privirea su-

praveghetorului sare de pe filele cărții spre peretele de sticlă al restaurantului de lîngă bazinul cu valuri: cei de-acolo își turtesc nasurile de geam.)

Căci iată că sorbul are intenția să retragă și să calmeze tot ceea ce făcuse brizantul; dar acesta are un frate grandoman: Nimic nu se retractează ! S-a desfăcut logodna, așa rămîne! (Piatra de pe dinți: ură pietrificată.)

După al patrulea brizant care asaltează peretele frontal, copilașii plutesc în voia apei fără oase. O singură dată se mai aude vocea ei din adîncuri: „Wolf, Ulli, vai Dumnezeule!" — de tăticu nu se spune nici o vorbă — după care nici un sunet și nici un strigăt de durere nu mai vrea să oprească marea furibundă și să implore bunătatea divină întru potolirea valurilor.

Pînă și în restaurantul bazinului cu valuri domnește o atmosferă de pioasă reculegere în spatele pereților de sticlă: prost se prezintă situația în acvariu, foarte prost. Chelnerii lasă punciul să se răcească. Cîțiva vilegiaturiști fotografiază. Supraveghetorul bazinului pune un semn de carte în volumul pe care-l ține în mînă și privește realitatea. Își sprijină limba de caninul cu pricina, acela care se și mișcă: Iată că oscilează și începe să cedeze. Vrea să-i dea afară din templu pe filistinii ăștia. A început acum să vibreze și peretele de clincher subțire. Căci atunci cînd se aprobase această construcție, cînd se proiectase acest zid, nici arhitectul și nici cosilierul balnear nu incluseseră în calculele

o asemenea furtună. Acum, acest fel de a construi se răzbună: mortarul cedează, încetează orice rezistență. Iată că de după grilajul lui invizibil se năpustește și ultimul brizant cu umeri puternici. Sare peste sorbul aflat pe o treaptă inferioară, în trecere cuprinde cu brațele lui mulțimea de oameni muți și lăsați în voia apei, și spărgînd zidul îi aruncă afară, în după-amiaza timpurie de ianuarie. O ultimă izbitură îi proiectează, scăldați într-o spumă sărată, pe dalele pieței aflate de cealaltă parte a promenadei principale. Trupurile ușoare ale copiilor le poartă pînă în fața acvariului, în care cîteva foci drăguțe visează mereu și mereu scrumbii. („Mămico, cînd mergem să dăm de mîncare focilor, de mîncare focilor...“) Aduși de vînt, au și început să sosească pescărușii. Mai tîrziu, fotografii. Peretele frontal mai revarsă apă de trei patru ori, prin spărturile lui. După aceea bazinul e gol. Cabinierele de la compartimentele pentru bărbați și pentru femei îndrăznesc, curioase, să iasă în hala străbătută de curenți de aer. În restaurant, după pereții din sticlă aburită de suflarea oamenilor, chelnerii întocmesc notele de plată. Mergînd în gol, dar cu foamea încă nepotolită, pistoanele mașinii de produs valuri uruiesc furioase. Falsul supraveghetor de bazin deconectează mașina. Obosit, își strînge cu oarecare satisfacție cărțile, pleacă spre cabina lui, încearcă să fie trist.

Puțin cam dezamăgit din pricină că totul s-a petrecut atît de repede, am părăsit, *scurt* timp după aceea — înainte ca autoritățile să

poată interveni şi încercui locul faptei — localitatea balneară de vară şi de iarnă: acceleratul de Hamburg-Altona mă duse cu el peste digul Hindenburg...

Pe masa mea de lucru am găsit ceea ce începusem: Atitudinea celui care rezistă — sau Cazul Schörner. — Doi ani mai tîrziu, Vero Lewand părăsi școala şi se căsători (scurt timp înainte de bacalaureat) cu un lingvist canadian. Scherbaum studiază medicina. Irmgard Seifert continuă să fie logodită. Iar la mine s-a format în stînga jos un focar de infecție. Puntea din degudent a trebuit să fie tăiată cu fierăstrăul. Minus șase a trebuit extras. Focarul a fost chiuretat. Dentistul meu îmi arată un săculeț minuscul atîrnat de vîrful rădăcinii: țesut purulent-apos. Nimic nu dăinuie. Mereu alte dureri.

Lector: SUZI HIRSCH
Tehnoredactor: ELENA BABY

Bun de tipar 28.08.1975. Tiraj 26 530 ex. broșate.
Coli tipar 12,62.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1363 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918"
str. Grigore Alexandrescu nr. 89 - 97,
București,
Republica Socialistă România

265

EDITURA UNIVERS

Günter Grass
GLOBUS

... În toată generaţia postbelică de scriitori vest-germani nu există un altul ale cărui opere să fi fost întîmpinate cu aprecieri mai contradictorii şi să fi stîrnit dispute mai aprige decît creaţia lui Günter Grass, un altul care să fi dezlănţuit, încă de la prima operă de mare răsunet, furtuni mai învolburate, prin atitudinea sa de teribilism comportativ, literar şi — chiar — vestimentar ...

MIHAI ISBĂŞESCU

Lei 9,25